

Q. D. B. V.

~~VI.~~

HISTORIAM 219.

PRINCIPVM
ANHALTINORVM

SVB PRÆSIDIO

CASPARIS SAGITTARII D.
HIST. PROF. P.

Publice examinandam proponit

GEORGIVS HENRICVS Göke
Lipsiensis.

J E N Æ,

Apud IOHANNEM MEYERVM Bibliopol.

Excudit IOH. ZACH. NISIUS,
clb lbc LXXXVI.

10 D. B. 10
HISTORICAL

THE
ANALYTICAL

THE

HIST. PROF. P.

Public examination proposed

GEOMETRICAL

THE

THE

THE

THE

THE

THE

HISTORIAE PRINCIPVM ANHALTINORVM

CAPVT I.

DE

ANHALTINI ASCANIIQVE NOMINIS VT ET IPSORVM PRINCIPVM ANHALTINORVM ORIGINE.

§. I.

PRINCIPVM ANHALTINORVM nomen a castro Anhalt, quod in Harzici cujusdam montis jugo, non procul ab amne *Selke* supra Falkensteinium situm, esse derivandum, pervulgata fert opinio. (1) Locus iste, rudium tantū vestigiis superstitibus, vel in præsentem diem *vetus Anhalt* (*der alte Anhalt*) appellatur. (2)

(1) Philippus Melanchthon in præfat. Tomi V. Operum B. Lutheri: Familia *Anhaltina* ab arce, quæ fuit ampla & magnifica, nomen habet. Seqvuntur hanc opinionem Philippus Cluverius *Introduct. Geograph. lib. III. cap. XVII.* Michael Antonius Baudrandius in aucto Philippi Ferrarii *Lexico Geographico pag. 43.* (2) Auctor *Vindiciarum Anhaltinarum*, qui anno 1648. prodiit, pag. 36.

II. Vnde autem arx Anhaltina nomen acceperit, an satis sit exploratum, ambigo. Qvi Krantzium secuti, An-

hold (*Anholt*) quod est, *absque ligno*, scribunt, nescio, an eo velint indicare, castrum illud ex mero lapide excisum, nulloque ligno adhibito fuisse conditum. (1) Etsi vero hujus generis castra in tractu Harzico olim exstitisse, rudera reliquiae testantur; in nostro tamen rem aliter habere, praesens conspectus prodit. Quamobrem alii nomen arcessunt a *Sylva*, arboribus seu lignis, Anhaltino monti quam proxime adjacentibus. (2)

(2) Vindiciae Anhaltinae d. l. Hoppenrodus in *Stammbuch*. Abraham Sauer in *parvo Theatro Urbium*, & ex eo Martinus Zeilerus in *Itinerario Germaniae parte I. cap. V. pag. 122.* & in hujus *Itinerarii Compendio cap. V. pag. 172.* Rudolphus Diepholdius in *Genealogia Historica pag. 92.* *Anhold quasi Anhold / quia quidam eorum arcem extruxit ad Hercyniam.*

III. Longius, puto, abeunt, qui etymon *Anbalti* in voce germanica *Anhalten* se reperisse putant; eo quod Fridericus II. Imperator Anhaltinum Principatum idcirco constituerit, ut nova haec dignitas dimidia parte *rubicunda Aquila*, & dimidia altera *Serti Rutacei* conspicua, utrumque Electoratum, Saxonicum & Brandenburgicum, arctius jungeret ac colligaret. (1) Putant hoc indigitare Principatus insignia, brachia nimirum diversicolora & divaricata, galeae Anhaltinae imposita, utraque manu tenente *pennarum pavoninarum fasciculum*. (2) Quandoquidem enim structura & nomen arcis Anhaltinae Principatus hujus origines antiquitate sua longius exsuperant; ad haec recentiora perperam confugiunt, qui etymon *Anbalti* investigant.

(1) Vid. Vindiciae Anhaltinae pag. 37. Servo ms. librum a Concionatore Aulico Saxo-Gothano Dn. Henrico Fergen, magno Fautore & amico meo ante aliquot annos mihi donatum, cui titulus: *Secreta quaedam Scripta & colloquia collecta a me F. L.* In eo sequentia reperi hoc etymon illustrantia: *Anbaldia Principes nomen sortiti sunt, ut fertur, ab Anbalde, cujus etymologia*

anologia ratio hæc datur, quasi ditio horum Principum conjungeret Saxoniam & Marchiam. Sie sein der Anhalt und Füge/ das durch die zwey Lender bey einander bleiben. Ideo ipsi Principes scribunt Ad Anhalt, non ab Anhalt. (2) Vindic. Anhalt. Auctor d. l. Johannes Iustus Winkelmann9 in Amphitheatro Orbis Politico Historico pag. 145. ac vide porro quæ de Insignibus Anhaltinis commentantur Ernestus Brotufius Genealogie Anhaltinæ cum Philippi Melanchthonis præfatione Lipsiæ typis Jacobi Bervvaldi anno 1556. excusæ, lib. IV. cap. 1. pag. 65. & ὁ πᾶν Philippus Jacobus Spenerus in Opere Heraldico. Et nos quoque capite penultimo de iis aliqua afferemus.

IV. Ab Anhaltino ad ASCANIVM nomen pergitur. Qvis enim est, qui nesciat, hos Principes Comitum ASCANIORVM titulo quoque esse illustres? (Fürsten zu Anhalt / Graven zu Ascanien.)

V Hic mallet nos exacte aliquis docere posset, quando primum in Germania natus Comitum Ascanie titulus. Quia enim caput hujus Comitatus ac urbs primaria idiomate Teuthonico non *Ascania*, sed *Ascherslebiurn* vocatur; fortean conjecturæ foret locus, *Ascherslebiensem Comitatum* olim audivisse, qui postea antiquiori ac elegantiori vocabulo *Comitatus Ascanie* dici cœperit.

VI. Hoc ipsum tamen *Ascanium* nomen eruditissimis quibusdam viris persuasit, Principum nostrorum origines ab antiquissima gente Ascania, quam a Japheti nepote, Gomerique filio Ascenaze descendisse putant, non incommode esse deducendas, adeoque hanc familiam Germanicas omnes antiquissima nobilitate sua superare.

VII. Fuit olim in hac sententia vir extra controversiam impense doctus, Caspar Peucerus, cujus hæc sunt verba *Lib. IV. Chroniconum* sub Carionis nomine editorum: *Est antiquissima stirps Comitum Ascanie, quæ sola fere vestus-*

tissimum gentis suæ nomen ortum a veteribus Ascaniis, qui ad Hercyniam incoluerunt, conservavit inter tot rerum vicissitudines, & familiarum mutationes tam crebras & varias. Nam aliæ vetustæ gentis Germanicæ appellationes, quas historie Germanicæ celebrant, fere omnes interierunt, obtritæ vetustate, aut cum familiis ipsis simul abolitæ. Peucerianum filum latius explicuit Georgius Bersmannus Annæbergensis in Oratione funebri ad celebrandam memoriam obitus Illustrissimi Principis Anhaltini Joachimi Ernesti, Servestæ habitata anno MDCLXXXVII. Nec pigrabor ea, pluscula quantumvis, in rem præsentem afferre. Cum generis splendor antiquitate censi soleat, & longa quasi propagatione familiarum; si ad hanc respicias, quæ obsecro domo Anhaltina est vetustior, quæ longa retro majorum serie illustrior? Non enim hæc quatuor aut quinque seculorum spatium, quæ ceterarum fere familiarum duratio est longissima, circumscribitur, sed plurimarum ætatum concursu, jam inde a pronepote Noë, infinitorum annorum diuturnitate commendatur. Itaque, quod olim Athenienses, præ ceteris Græcis gloriatos accepimus, se de sua terra & parente simul & altrice extitisse, ideoque se αὐτῆς τῆς γῆς perhiberi valuerunt, quod origo generis ipsorum memoria hominum comprehenderetur; quod item Arcades dictasse legimus, qui se προελήντες, hoc est, ante Lunam prognatos jactitabant; id multo verius Ascaniæ Comites, quæ Anhaltinorum procerum origo est, ostentare possunt, ab ASCANE, filio illo Gomer, Iapeti nepote, indigenam deducentes nobilitatem, non ab externa aliqua & adventitia, ut ita dicam, glomeratione evolutam. Testantur autem historiarum monumenta, ASCANIAM gentem hoc nomen in Germaniam intulisse, quando socii Caycis & Cimbris hac vicinia commigravit, quibus in Asia fuerat finitima, Ascaniis montana, Cimmeriis maritima,

ma, Caycis mediterranea occupantibus. Sed ex his soli ASCANII a primo adventu in hunc usque diem, & sedes retinuerunt primas, & nomen. Et est sane hoc memoratu dignum, inter has rerum humanarum vicissitudines, tam multiplices regnorum conversiones, tot imperiorum ruinas, tantas populorum confusiones, tam crebras familiarum mutationes, solam hanc stirpem vetustissimum gentis suæ nomen, ab ipso progenitore suo, ac veteribus Ascaniis, quos ad Hercyniam incoluisse constans fama est, acceptum in hunc usque diem successione perpetua, conservasse: cum plerasque omnes priscarum gentium Germanicarum appellationes, aut vetustate, quæ omnia atterit, obtritas, aut cum ipsis familiis, quarum, sicut & regnorum, suæ sunt periodi, abolitas videamus. Confer Reineri Reineccii *Commentarium de Misenorum origine*, & Iohannem Limnæum *Juris publici lib. V. cap. III.*

VIII. Nequaquam jam sollicitabimus antiquissima Anhaltinorum Principum incunabula, quæ libentes meritoque veneramur, iisdemque decenter assurgimus. Nec video tamen, qui tanti res momenti ex sola Ascanii nominis cum Ascenaze convenientia firmiter queat stabiliri, ac confirmari. Imo vero dubites, an tam vetusta sit nominis Ascanii per Germaniam memoria, ut cum ea non modo supra Caroli Magni ævum, sed ipsius nati Servatoris æram licuerit ascendere, ac per tot sæculorum decursum prope ad universalis diluvii tempestatem commigrare. Ut recte adeo scripsisse censendus sit Vir celeberrimus, ac singularis noster amicus, Tobias Pfannerus, eleganti libro *de Principibus Germaniæ Gentibus cap. X. Gentis hujus* (Anhaltino Lauenburgiæ) *origo ab Ascenaze tracta*, ut vetustas plerumque fabulosa est, incerto nimium fundamento atque fide nititur. Nec alia mens Spenero in *Opere Heraldico lib. I. cap. V.* Huic (Comitatui

Ascanio) inquit, ab arce *Ascania* nomen, hujus vero ad *Ascenatem* ex *Noacbidis* nescio qua sufficienti probatione referunt appellationem.

IX. Mihi sane *Ascherslebio* non tam cum *Ascania* gente, quam cum alio quodam cujuscunque dignitatis viro videtur convenire, qui vel scenam, vel tugurium hic primum erexit, vel ex eo vicum, aut oppidulum condiderit. Nisi totus fallor, hoc jam pridem vidit Vir Cl. *Matthæus Dresserus*. Postquam enim Principum *Anhaltinorum* stemma ex *Ascanie* derivarat, atque item ex aliorum mente *Ascherslebiæ* suum ei nomen debere, tradiderat, etiam a proprio Germanico *Asch* appellationem repeti posse, asserit. Quid, quod in antiquioribus scripturis non *Ascania*, sed *Ascharia Comitatus* exprimitur? (2)

(1) *Parte II. millenarii sexti, Isagoges vero Historice parte IV. pag. 522.* Integrum afferam verborum contextum. *Ascanii* (Principes) ex *Ascanie* filio *Gomeri* nominati sunt. Ab hoc *Ascania* *Phrygiæ* urbs, cujus *Homerus* meminit, & alia ejusdem nominis in *Mysia*, non procul a *Nicæa* nomen accepit. Sunt etiam qui putant *Ascherslebiæ* in *Halberstadiensi* dioecesi ab eodem appellatam esse, quasi *Ascenis* templum vel domum. Quamquam a Germanico nomine proprio *Asch* etiam nominari videtur. (2) Ejus rei documenta inferentur. Singulare tamen est, quod a *Iacobo Bongarsio*, legato Gallico se accepisse memorat *Melchior Goldastus de Regno Bohemiæ lib. I. cap. III.* nempe, quod Principes *Ascanii* ab *Ascanio*, Comites *Mansfeldii* a *Manno* suas repeterent origines, olim inter duas has familias consuetudine fuisse receptum, ut *Ascanii* in literis ad *Mansfeldios*, & *Mansfeldii* ad *Ascanios* perscriptis, nomen quique suum præponerent, tanquam origine pares.

X. Scio quidem nonnullos ipsum hoc Germanicum nomen *Asch* ab *Ascania* gente repetere, (*) sed quam omnia hic sint in incerto, ac ejusmodi conjecturis tuto fidem adhibere

adhibere non liceat', prudentioribus arbitor constare.

(*) Auctor *Vindiciarum Anhaltinarum* pag. 56. Effuderunt quidem se postea *Vandali*, *Sorabi*, aliique in has terras, & in unum corpus cum indigenis evaluerunt, ita tamen ut *Ascaniæ* gentis nomen ac vestigia passim observarentur. Quemadmodum superioribus quoque seculis hodieq³ in hoc tractu nomina propria frequentata reperimus: *Ascanius*: *Asche*: *Esche*: *Esicho* vel *Esicus*. A gente illa *Ascania*, vel a viro primario istius, urbem *Ascaniam*, *Aschersleben*, nomen suum accepisse, valde est verosimile. Nam & alibi, & in nostra *Germania* nihil est frequentius, quam urbem alicujus districtus principem, vel populi ipsius, vel præcipui ex populo nomine seu appellatione insigniri. Videturque *Ascania*, seu *Aschersleben* dicta quasi *Ascaniorum*, vel etiam cujusdam *Primatis Ascanii* vel *Ascanii curia* seu *domicilium*. Quemadmodum enim alibi terminationes locorum in *heim* / *burg* / *dorf* / *hofen* / *Hauß* / *stet* / *incolas*, vel *incolarum hospitium* seu *domicilium* denotant: ita illud ipsum in hoc loco per terminationem *Lebe* / *Leube* / *Laube* (quæ scenam, primis illis temporibus, cum sylvæ adhuc habitarentur, usitatissimam, postea cultiori seculo manente, veteri appellatione, tabernaculū, sedem, curiam, significabat) indicatur. Nec ulla frequentior terminatio ibi & in vicinia occurrit, tam in urbium & oppidorum, quam vicorum, pagorum, cœnobiorum & castrorum appellationibus.

XI. Paulo ante dixi, *Ascanii Comitatus* caput urbemque primariam fuisse *Aschersleben*. Jam exploratæ veritatis est, hanc urbem æque ac integrum Comitatum in manu ac dominio hæreditario *Celsissimorum Anhaltinæ stirpis* satorum jam antiquissimis temporibus, atque adeo diu ante, quam *Principatus Anhaltini* nomen invaluit, fuisse.

XII. Etsi vero antiquiora hujus urbis ac Comitatus facta ob veterum historiæ Germanicæ scriptorum vel defectum, vel interitum, tam accurate nondum sint discussa, non ineleganti tamen compendio eadem perstrinxit, sive *Martinus Milagius*, sive quisquis alius fuit Auctor *Vindiciarum Anhaltinarum*, jam aliquoties a nobis laudatus. Digna igitur
sunt

sunt quæ repetamus dicta Viri. (*) *Hujus antiquissima sedis beres ac dominus erat Aribio-Beringerus, cujus aliquoties mentionem fecimus. Illum Gryphonis Franci socium Pipinus, fratrem bello persecutus, hoc ipso in loco obsessum cepit, ac in Gallias abduxit. Diruebatur castrum funditus: quod Albertus II. Ascanius A. C. 862. reparavit: Esicus vero IV. Henrici Principis Anhaltini atavus absolvit. Exscindebatur iterum ab Henricis, Superbo ac Leone, eorumque sociis. Restaurationi manus admoventur diverso tempore, & vario successu, Otto Dives: Albertus Vrsus: Bernhardus Saxo & Henricus Anhaltinus. Et ab hoc frequentius habitari cæpit. Erat quoque Ottonis filii sedes primaria: quam deinde, patruo defuncto, sibi quoque Bernhardus II. delegit, cum jam cupiditas Halberstadiensium flammam minaretur. (*) pag. 56. 57.*

XIII. Afferuntur in his aliquot tam veterum Comitum Ascaniorum, quam Principum Anhaltinorum nomina. Inter illos enim *Aribio-Beringerus, Albertus II. & Esicus IV.* comparent: hos inter *Henricus Princeps, Otto & Bernhardus II.* locum habent. Jam nemo hic a me expectet siue genealogicam, siue historicam Ascaniorum Comitum, qui Ottonem Divitem antecesserunt, notitiam: cum hæc tractatio non modo ad Principes Anhaltinos, sed etiam priscos Marchiones Brandenburgicos, ut & Duces Saxonie Electoralis veteres, itemque Duces Saxo-Lauenburgicos ex hoc Ascanio sanguine oriundos pertineat. Vel ipsa enim hujus commentationis inscriptio commonstrat, nos sigillatim in historia Principum Anhaltinorum fore occupatos: quorum quia primus fuit HENRICVS, ab eodem merito auspicamur dicendorum seriem.

SS(9)SS
CAPVT II.
DE

HENRICO PRIMO PRINCIPE
ANHALTINO.

I.

HENRICVS ille I. Patre *Bernhardo*, (1) Saxoniae Du-
ce, avo *Alberto Vrso*, (2) proavo *Ottone Divite* (3) na-
tus, primus Princeps Anhaltinus fuit renunciatus.

(1) De hoc *Bernhardo* tum alibi a nobis fuit actum, tum prae-
cipue in *Historia Bardewicensi cap. VI. §. XL. seqq. pag. 203. seqq.*

(2) Alberti Vrſi natales & gesta nuper exposuimus in *Historia
Marchiae Soltwedelensis. Videatur etiam Historia Marchionum ac
Electorum Brandenburgensium §. XII. Et in utroque porro o-
pusculo de Ottone Divite dispeximus.*

II. Quando autem solennis illa facta sit renunciatio,
nondum apud antiquiores memini me legere: (1) imo recen-
tiorum aliqui satis habent rem ipsam proponere, de tempo-
re non adeo solliciti. (2)

(1) Idem fatetur Brotufius *Genealogiae Anhalt. lib. IV. cap. I. pag. 65. a.*

(2) Huc spectant illa Peuceri Chronici Carionis lib. IV. p. 472.
*Bernhardum Anhaltinum Alberto Vrſo patre natum esse diximus.
Hoc editi sunt Albertus & Henricus filii, quorum ille Duces Saxoniae,
qui Witebergam tenuerunt ante Mysniae marchiones, progeniuit. --- Hic
Principibus Anhaltinis ortum dedit, qui antiquam patriam Ascaniae
gentis ad Hercyniae juga incolunt. Et ista Speneri in Sylloge Genea-
logico - Historica pag. 787. HENRICVS senior a Friderico II.
creatus Princeps Anhaltinus stemma continuavit. Vt & haec Pfan-
neri d. I. pag. 295. Primus titulum hunc (Principis Anhaltini)
a Friderico Imperatore accepit Henricus senior, Bernhardi filius, Al-
berti Vrſi nepos, quo terram Comitum atque Dynastarum titulo ha-
etenus habitas, celsiori & digno paterna fortuna nomine possideret.*

III. Forte tamen id factum fuit anno CIO CCXVIII. idq;

quodammodo colligere licet ex ipsius Henrici diplomate, quo hoc eodem anno confirmavit emtionem pagi Vicerodani, quem monasterium Marienthalense ab Arnolde a Redern, Henrici Principis vasallo, coram iudicio provinciali & scabinis Ascherslebiensibus, (vor dem Landgericht/ und Schöppenbank) accepit. Nam confirmationem illam sic orditur Henricus: *Quia larga Dei gratia excellentioris nos tituli apice decoravit, & multorum patemus aspectibus, decet nos* &c. (*) Neque enim video, quis alius *excellentior titulus* in animo fuerit Henrici, quam quo ex reliquorum Comitum ordine in Principum sublimiorem locum translatus.

(*) Debemus hanc notitiam Collectaneis Anhaltinis magna fide ac industria ex tabulariis Principum Anhaltinorum secundum seriem Chronologicam congestis. Auctorem illorum deprehendo Charicum juniorem ex Professore Zerveftano Confiliarium Anhaltinum, cujus opera mirifice nos adjutos, Imque profiteamur.

IV. Hoc tempore regni Germanici habenas temperabat Fridericus II. jam anno ciccxxiii. Ottoni IV. Regi Germaniæ ac Imperatori Romano oppositus, annoque ciccxxv. Aquisgrani coronatus: ut adeo Krantzius (1) Brotufius, (2) Diepholdius (3) Limnæus (4) & si qui sunt alii, qui Friderico I. id adscribunt, non possint non errare. (5)

(1) *Saxoniæ lib. IX. cap. XIX.* (2) *Genealogiæ Anhaltinæ lib. IV. cap. I.*
(3) *Genealogiæ Historiæ pag. 92.* (4) *Juris publici lib. V. c. III.* Confer Spenerum *Op. Herald. l. I. c. V. §. XII. p. 34.*

V. Brotufianæ narrationis summa huc redit: Henricum Comitem Anhaltinum, ex quo viderit Albertum fratrem Saxoniæ Ducem novis ferti rutacei insignibus a Friderico I. auctum, indoluisse, ad abstergendam autem hanc tristitiam Imperatorem non tantum insignibus Henrici pavoninas pennas addidisse, sed eundem etiam nova dignitate Principali, ac terrarum quarundam ex Saxonicis

nicis ac Brandenburgicis accessione insignite ornasse. (*)

(*) Aliqua afferam Brotufii: Der Keyser befürstete Heinrichum auff den Hark/ und auff das alte Edle Schlos zu Anhalt/ und solt nu hinfürder ein Fürst des Harkes auff Anhalt sein/ und dasselbige Fahnlehen vom Römischen Reiche zur Lehen tragen und empfangen ---- Auff das auch Heinrichus seinen Fürstlichen Stand führen konte / nam der Keyser Friederich etliche Stedte und Landschafften/ vom Herzogthumb zu Sachsen/ und vom Marggraffthumb zu Brandenburg/ und verordnete sie durch Keyserliche Lehnbrieffe zum neuen Fürstenthumb des Harkes auff Anhalt. ---- Auch hat Keyser Friderich der erste/ Herrn Heinrichen den ersten/ Fürsten zu Anhalt belehnet/ mit dem Gedinge an der Marck zu Brandenburg/ und am Herzogthumb zu Sachsen/ auff dem fall/ wo sie beyderseits/ oder eins theils erblos sterben würden/und hinwider haben auch die Marggraffen zu Brandenburg/ und die Herzogen zu Sachsen das Gedinge am Fürstenthumb Anhalt ꝛc. empfangen/ iedoch das den Fahnlehen/ und dem Gedinge rechte gebürliche folge solt geschehen.

VI. Neque tamen is Albertus, Bernhardi filius, sed ipse Bernardus fuit, qui fertum illud rutaceum a Friderico I. impetravit. (1) Nec esse potuit Albertus, qui anno CIOXC. quo Fridericus I. in expeditione sacra extinctus, forte nondum in lucem fuit editus. (2)

(1) Vide quæ hac de re dixi *Historiæ Bardewicensis cap. VI. §. XLI. pag. 205.* (2) Spenerus *Operis Heraldici lib. I. cap. V. §. III. pag. 26. Cum Fridericus I. Augustus vita excesserit 1189. vel ad summum 1190. Albertus nec dum in vivis fuit, matre ejus Jutanon nisi 1191. a Bernhardo ducta. Qui ergo fieri potuit, ut donum hoc concederet, & ab altero acciperet, quorum alter post alterius excessum vitalem lucem primum hausit? Ac iterum §. XII. pag. 34. Id falsum est, a Friderico I. hoc fieri potuisse: is enim, quod §. 3. monui, vivis antea excesserat, quam Bernardus Alberti & Henrici parens conjugem duxerat, vel liberos genuerat.*

VII. Ut autem excluso Friderico I. in ejus nepote Friderico II. acquiescamus, de anno tamen sæculi tertii decimi octavo decimo, quo Henricum nostrum Principis titulo ornatum diximus, vel ob id dubites, quod diu post, anno nempe cccccxxv. non Principem, sed Comitem Anhaltinum se vocaverit (*).

(*) In literis scilicet feudalibus Ottoni, novo Duci Brunswicensi datis: quæ habentur in Henrici Meibomii *Erectione Ducatus Brunswicensis*, item *Actorum Brunswiciensium parte 1. pag. 28. seqq.* ut & in Appendice *Eposios Knichianæ* anno clolcc VII. editæ: easdemque integras non ita pridem inserui *Originibus Serenissimorum Ducum Brunswico-Luneburgensium pag. 141. seqq.*

VIII. Quam non sit contemnendus ille scrupulus, unicuique arbitror constare: ac nescio an hac responsione sustulerimus, quod Henricus iste novo honore mactus, modestiæ tamen amans in veteri titulo acquieverit. (*)

(*) Quadamtenus hanc juverit conjecturam, quod teste Charico, in ipso illo diplomate, quo *excellentioris tituli apice se decoratum* tradit, non tamen Principis, sed *Comitis Ascaniæ* elogio fuerit usus. Id quod etiam longo tempore post, in hac familia non fuit insolens.

IX. Prius igitur quam plura, vel ipsius Henrici, vel aliorum Principum diplomata, ex quibus rectiora doceamur, prodierint, non video, qui de hoc argumento exquisitius nobis detur agere. Ceterum quia in gestis Henrici nonnulla supersunt alia, non indigna memoratu, eadem nunc afferemus.

X. Henricus noster *Senior* plerumque solet vocitari: idque non modo propter alterum fratrem Henricum Juniorem, cui *Pingvis* cognomen adhæsisse volunt: sed etiam Albertum fratrem: qui licet Henrico nostro annis minor, Saxoniam tamen Ducatum impetravit. De Henrico tamen Juniore ejusque posteris, an unquam inter mortales fuerint,

fuerint, non immerito dubito, measque rationes exponam capite sequenti. Sed quod de Alberto diximus, diserte affirmat Albertus Abbas Stadenſis, in cuius Chronico ad annum CIOCCXI. ista legimus: *Dux Bernardus Berneburg de Hatbelaria reversus obiit, cuius junior filius Albertus Ducatum, senior vero Henricus Comitatum accepit.* Albertum sequitur Krantzius *Saxonia lib. VII. cap. XXXIII.* Per idem tempus, inquit, idem dux Bernhardus de Hadelaria reversus finem vivendi fecit: filium Albertum natu minorem in ducatu, Henricum seniore in comitatu de Berneborg & Anehold habuit successores. Brotusius Bernhardum Ducem Henrici nostri patrem anno sequente CIOCCXII. mortuum, inque monasterii Ballenstedensis sacrario, quod olim sub turri fuit, sepultum tradit *lib. IV. cap. I.* Confer Spangenbergii Chronicon Saxonicum *cap. CCXLVII.*

XI. Idem Brotusius longam Henrico nostro assignat titulorum seriem, putatque seipsum appellasse *Principem in Harcynia & Anhalti, Comitem Ascania & Wolpanum, Dominum in Bernburg* (*) Sed nondum ferebant prolixos ejusmodi titulos illa tempora, ac plerumque satis habebant Principes ac Comites unum, eundemque præcipuum afferre, interdum solo vel Ducis, vel Marchionis, vel Comitis elogio contenti. Aulæ sedem nonnunquam habuisse Ascherslebiā, quandoque Cöthenam, in *Collectaneis* observavit Chæricus: qui itidem monasterii Nienburgensis & Haldenslebiensis Advocatum hæreditarium fuisse tradit. Idem ad annum CIOCCXXIV. annotavit, ipsum, cum impuberum Misniæ marchionum Ottonis & Henrici tutelam administraret, Tutorem Marchiæ Misnicæ se nuncupasse.

(*) Brotusius *lib. IV. cap. I. pag. 65. b.* So ist nu dieses ersten Fürsten/ Herrn Heinrichen Tittel geweest/ Heinrich Fürst auff dem Harkeund zu Anhalt/ Graff zu Meanie und Wölpe / Herr zu Bernburgk.

1199. XII. Anno cxcix. Philippus ex Sveviae Duce Rex Germaniae Brunsvicum Ottonis IV. metropolin obsidens, Henrici quoque nostri ope usus est: (1) annisque sequentibus cum Ulrico Wettinensi Comite, sororis suae Hedwigis marito, ac porro cum ejusdem filio Henrico bellum gessit.
1204. (2) Nec minus anno cccciv. Bohemis Ottoni IV. & Hermannio Thuringiae Landgravio suppetias ferentibus obstitit, Bohemosque fudit. (3) Anno ccccx. cum Diterico Misniae Marchione inimicitiam exercuit. (4)
1219. (1) Obsidionis hujus historiam vide in *Originibus Ducum Brunsvico-Luneburgensium* §. 57. 58. pag. 46. seq. (2) Belli prioris cum Ulrico meminit Spangenbergius *Chron. Saxonici* cap. 240. pag. 412. (3) De re ipsa vide dictas *Origines* §. LXV. pag. 53. quamvis mihi illas componenti nondum de Henrici Anhaltini ope constaret. (4) Auctor Chronici Montis-Sereni pag. 88. Illo tempore inter ipsum (Ditericum) & filios Bernhardi Baci avunculi sui Henricum Comitem Aschariae & Albertum Ducem, discordiae vigeant.
1212. XIII. Anno ccccxii. Henricus noster implicitus fuit turbis illis, quae Ottoni IV. cum Alberto Magdeburgensi Archiepiscopo ex Comitibus Hallermundanis (1) prognato intercesserunt. Enim vero cum Albertus jussu Innocentii III. Papae Ottonem excommunicasset, Otto par pari referens, banno imperiali Praesulem constrinxit. Stabant tum plerique archidiecepsos vasalli ab Ottonis Imp. ejusque fratris Henrici Palatini partibus, Dominiqve praedia passim diripiebant. Inter hos praecipui erant Walterus Barbyensis Comes, itemque Fridericus & Wilhelmus Ammenslebiu fratres, qui dirutum castrum Vnseburgense ad Bodam fluvium haut procul oppido Egla restaurantes, ex eo vicinis magnopere incommodabant. Quamobrem Henricus Anhaltinus una cum Archiepiscopo castrum illud expugnavit, ac solo aequa-
1213. vit: (2) id quod factum anno ccccxiii.

(1) Ita Henricus Meibomius in *Apologia pro Ottono IV.* & in *Chronico Bergenfi.* Neque enim sum nescius, ab aliis *Comem Kirchengenssem*, a nonnullis *Kefernbergensem* vocari. (2) In hunc motum summa Chæricum sumus secuti: quo cum conveniunt Spangenbergiana *Chron. Saxon. cap. 248. pag. 426.* Quæ Auctor Chronici Montis-Sereni de castro Hunoldisburgensi (id ipsum est Unseburgum) a Ludolpho Archiepiscopo ædificato ad ann. cccccxii. affert, ad præsentem motum non spectant. Ludolphus enim diu ante, nimirum anno cccccv. vitam finierat.

XIV. Eodem anno domus Hospitalis Ackenii (id oppidi tum Anhaltinæ erat ditionis (1) nunc Magdeburgicæ) ab Ida Richardi, e nobili prosapia de Zerbst, vidua fundatur: quam pietatem sua sanctione confirmavit Balduinus Brandenburgensis Episcopus. Verum sequenti anno cccccxiv. 1214. Hospitalis illa domus ab eadem Ida ejusque filiis Richardo, Friderico & Henrico in monasterium virginum ordinis S. Benedicti mutatur. (2)

(1) Dresserus de *Germaniæ Urbibus* pag. 107. Aca vel Aken (Chæricus h. l. vocat Unfun) primum parvit Saxonie Principibus Anhaltinis ex Bernhardi posteris. (2) Hæc omnia debemus Chærico.

XV. Anno cccccxv. ædes S. Mariæ in oppido Coswik 1215. quæ pridem instar filia majori Ecclesiæ adhæserat, in Canonicam extollitur per Hoyerum Comitem de Falckenstein, qui Cosvicum ab Henrico nostro feudali nexu tenebat, suoque vasallo in hoc proposito consentiebat. Confirmavit hoc institutum Balduinus Brandenburgensis Episcopus, cujus bulla superat in tabulariis Anhaltinis. (1) Sequenti anno Hoyer-1216. rus Comes cathedrali huic ædi de certis quibusdam bonis, consentiente iterum Henrico Principe, prospexit. (2)

(1) Lector non ingratus fore puto, si præcipua hujus bullæ momenta attulerem. In nomine Sanctæ & individua Trinitatis. Balduinus Dei gratia Brandenburgensis Ecclesiæ Episcopus. --- Notum facimus

facimus universis Christi fidelibus tam futuris quam presentibus, Quod nos Ecclesiam gloriosae virginis Mariae in oppido Cossow constitutam, aliquando filiam matricis Ecclesiae, sed nunc ab ipsa liberam & exemptam nodis omnibus sublimare & divinum in ea servitium cupientes, ro reverentia ejusdem virginis ampliare. requisito consilio & assensu Henrici Illustris Comitis de Anhalt, in cujus proprietate sita dinoscitur Ecclesia memorata; intellecta etiam voluntate fidelis nostri Hogeni comitis de Valkenstein, qui eundem fundum tenet in feodo a Principe ante dicto; Arnoldi quoque plebani ejusdem oppidi, conventia accedente; in eadem Ecclesia Canonicos quinque Deo auctore constituimus, praeficientes eisdem Decanum, plebanum videlicet ante fatum, qui praeter aliis Canonicis de oblationibus ipsius Ecclesiae quinque marcas argenti percipiet annuatim quamdiu parochiam Sci. Nicolai ad quam respicere debet cura populi de toto ipso oppido, tenere voluerit. Cui si renunciaverit propria voluntate, eadem quinque marcae absque dubitatione vacabunt. Vacante autem eadem parochia quemcunque virum providum & discretum praedictus Comes Hogenus elegerit ad personatum ipsius Ecclesiae, & nobis obtulerit investendum, ille curam eandem a nobis accipiet; Decaniam pariter conventualis Ecclesiae possessurus, & in praedictis quinque marcis nihil juris penitus habiturus. --- De oblationibus vero illis, quae de jamdictis proventibus eorundem Canonorum annis singulis superesse potuerint, possessiones ac praedia comparentur, ut secundum praescriptam formam in Ecclesia ipsa decem personae valeant sustentari. --- Nomina testium sunt haec: Albertus Magdeburgicus Archiepiscopus Apostolicae sedis legatus. Sigebodo Havelberg. Episcopus. Henricus Abbas in monte Magd. Rodolfus Abbas in Lenin. Willebertus Abbas in Cenna. Wigmannus praepositus sanctae Mariae in Magd. Bernhardus praepositus in Gratia Dei. Sifridus praepositus Brand. Waltherus praepositus in Lezeke. Andreas praepositus in Gericho. Laici vero Albertus Marchio Brandenburg. Albertus dux Saxoniae. Henricus frater ejus, Comes de Anhalt. Bedericus Comes de Doremberg. Conradus Comes de Valkenstein. Wernerus de Dobin, Bedericus Castellanus Brand. Fridericus de Haste. Burgkardus de Brozne. Richardus de Plawe Richardus de Scerevist, & alii quamplures Clerici & Laici. Dat. legere per manum Alexandri Notarii nostri X. Kal. Octobris.

Anno ab incarnatione Dni M. CC. XV. Indictione IIIa. Epacta nulla.
Concurrente IIIa. Pontificatus nostri anno octavo.

(2) Nempe donavit ei pagum Lozeke, quod feudum Henrico resignavit. Porro octodecim curias, & alia bona huic ædi attribuit. Factum id in arce Falkenstein: notante Chærico ad annum 1216.

XVI. Post illa Henricum Principem Ottoni IV. Regi contra Fridericum II. studiosius adhæsisse, vel id luculento est indicio, quod Fridericus una cum Alberto Magdeburgico ejus terras vastavit anno CIOCCXVI. (1) Anno tamen 1216. proximo Fridericus ipsum non minus, quam Ottonem Brandenburgensem Marchionem, in gratiam recepit. (2) 1217.

(1) Chæricus: *Fridericus Imp. cum Alberto Archiepiscopo Magdeburgensi Anhaltinatum fœde vastavit propter Ottonem IV.* (2) Idem Chæricus. *Consentit Spangenbergius in Chron. Saxonico cap. 249. pag. 428.*

XVII. Sequitur annus CIOCCXVIII. quo Henricum 1218. splendidiori Principis titulo fuisse auctum, conjicimus. Licet enim non tacuerimus, qui nos hac in re divexet scrupulus; nondum tamen nostræ nos pœnitet conjecturæ: ac forte novahæc dignitas in præmiū deserti Ottonis IV. Henrico nostro cessit. Quod autem Spangenbergius in Chronicis quibusdam reperit, (1) hoc ipso anno Aschersleben ab Henrico occupatum ac incensum esse, donec certiora proferentur, in medio relinquo. Anno CIOCCXIX. Canonorum 1219. Goslariensium Collegium Henrico vendidit servitia ex Anhaltinis sibi. præstanda (2)

(1) *Chronici Saxon. cap. 250. pag. 430.* Forte autem Spangenbergius respexit ad Brotufium, quem vide *lib. VI. c. I. pag. 70. b.* (2) Chæricus: *Anno 1219. hat Princeps Anhaltinus primus Heinrichus dem Capitel zu Goslar alle ihre Dienst in Anhalt gelegen / abgekauft. Testes dieses Vertrages werden angezogen / Hermannus Burggraff zu Wetin / Graf Hoyer von Falkenstein (dessen Familia hernacher zu Asken an der Elbe abgestorben / immaße beym*

Nach daselbs nochmals Anzeigen verhanden seyn sollen)
und Ecco von Nephaw.

1219. XVIII. Anno cccccxix. Gernodus Abbas Nienbur-
gensis, cui cum Henrico ob nobilem Ecclesiæ suæ advoca-
tiam male conveniebat, a ministris Principis captus, & ex-
cæcatus est. Lingvam quoque eidem rescuissent, nisi illa
violenter retracta plenam sectionem fefellisset. Quod ta-
men ob id impeditius loqueretur, læsam particulam per chi-
rurgum truncari, ac partem reliquam ad naturalem modum
fecit reformari. (1) Recentiores ferunt, id factum ob scorta-
tiones, quas is cum Sophia Abbate Qvedlinburgia exercue-
rat, adduntque etiam castratum fuisse Abbatem. (2) Crude-
le utique hoc fuit facinus, & a Clericis tanti æstimatum, ut
propterea sacrorum celebratio per totum Magdeburgensem
archiepiscopatum, ac viciniam omnem suspenderetur. (3)
Neque tamen vitam semper integram scelerisque puram vi-
xit Abbas, (4) ac Sophia quoque variorum criminum rea,
ab Henrico VI. Friderici II. Imp. filio, loco fuit mota, potis-
simum id agentibus Henrico nostro, & Hojero Comite Fal-
ckensteinio. (5) Verum quia Henricus ab Alberto Archiepi-
scopo hoc nomine fuit excommunicatus, Romam profici-
sci, & ab Honorio III. Pontifice anathematis solutionem ne-
cessum habuit expetere. (6)

(1) Auctor Chronici Montis-Sereni ad an. cccccxix. pag. 132. Ger-
notus Nienburgensis Abbas cum Henrico Comite Ascharia, filio Bern-
hardi Ducis pro advocatia Ecclesiæ suæ longi temporis habens discor-
diam, ab hominibus ejusdem Comitatus oculis erutis cæcatus est: cui e-
tiam cum iidem linguam conarentur abscindere, recurvato eam sa-
gitte ferro eique infixio trahentes, illo violenter retrahente, scissam per
medium reliquerunt. Unde cum postmodum prorsus impeditum ha-
beret loquendi officium, adhibito medico partem lingvæ scissæ trunca-
ri, eamque ad modum naturalem informari fecit. (2) Chæricus ad.
an. 1220. Spenerus in Sylloge Genealogico-Historica pag. 788. ubi
hunc

hunc Abbatem vocat Gerundum. (3) Chronicon Montis-Sereni an. cl^oCCXXIII. pag. 153. Tempore, quo Gernodus Nienburgensis Abbas cæcatus est, Albertus Archiepiscopus cum eodem Merseburgensi, & aliis suis suffraganeis Episcopis, in hoc convenit, ut propter casum memoratum in toto Archiepiscopatu Magdeburgensi divinorum celebratio omitteretur. (4) Vide idem Chronicon pag. 133. ubi & hoc iudicium de casu Abbatis reperias: Hoc ideo commemorare libuit, ut intelligatis, non semper Prælatorum sententiam Dei iudicio approbari, sed ipsos sæpius pro eo, quod potestate sibi a Deo commissam non ad corrigendos, sed ad gravandos, ut non dicam damnandos, subditos abutuntur, homines videlicet, non peccata persequentes ultionis divine sententiam promereri. (5.) Idem Chronicon: Anno MCCXXIV. Sophia Quedlinburgensis Abbatisa filia Friderici Comitis de Brene, filii Marchionis Conradi senioris, magnorum & non paucorum excessuum rea deponitur. --- Ad hoc etiam de delapidatione, nec minus de lapsu carnis & neglectu religionis multipliciter infamata, omnibus circumquaque de se loquendi materiam ministrabat. Friderico autem Imperatore pro expugnandis paganis longo tempore in Sicilia partibus occupato, Rex juvenis filius ipsius cum deputatis sibi Principibus, Cis-Alpinum imperium gubernabat. Cui Northusen curiam celebranti, Henricus Comes Ascharia, filius Bernardi Ducis, & Hojerus Comes de Valkenstein & alii plures & ministeriales, de præmissis Abbatisæ excessibus illa absente conqvesti sunt. --- Quam Rex, ut de objectis satisfaceret, ad proximam curiam Egere per sententiam evocavit. Quo cum illa muliebri superbia venire contempsisset, omni eam sue dignitatis jure seculari, sententiantibus qui aderant Principibus, spoliavit. Deinde inquisitione contra eam a sede Apostolica facta, inquisitorum sententia ita deposita est, ut ad eandem dignitatem in aliqua ecclesia de cetero eligi non valeret. In locum vero ejus electa est Bertradis, soror quondam Conradi Halverstadensis Episcopi, & Guncelini & Friderici de Crozuc. De Hoiero Com Falkensteinio ad an. 1223. memorat Charicus, ipsum tres ardeas in insignibus, & a consiliis habuisse Econem a Repchau, Speculi Saxonici compilatorem. (6) Brotufius pag. 71. Chærius an. 1220. Spenerus in Sylloge pag. 788. A Pontifice excommunicatus Romam adii, & Abbatem dimisso 1235, absolutionem a Pontifice obtinuit.

1228.

XIX. Anno ccccxxviii. Henricus Anhaltinus Canonicis Coswicensibus pagum Seufalin, & domum Hospitalem

1238.

ad S. Spiritum Dessaviae donavit. (1) Anno ccccxxxviii. Ludolpho Episcopo Haiberstadenſi ex Comitibus a Schladen ſuppeticas tulit contra Johannem I. & Ottonem III. fratres Marchiones Brandenburgicos, & in iis turbis caſtrum ac civitatem Hadmerslebenſem occupavit. (2) Anno inſeqventi vir nobilis Arnoldus de Stasfurt domum Hospitalem Stasfurti coepit condere, ac tum pro veteri more primum fundamento lapidem impoſuit Henricus Princeps Anhaltinus. (3)

1256.

Cum anno cccclvi. monaſterium Meringenſe a Ludovico Thuringiae Landgravio S. Elifabethae marito anno ccccxxviii. in S. Mariae honorem fundatum in S. Petri vallem transferretur, Princeps noſter omnia ſua jura eo ſpectantia abdicavit Magdeburgi. (4)

(1) Chæricus. (2) Spangenbergius in *Chron. Saxon. cap. 256. pag. 439.* Chæricus Episcopum perperam vocat *Adolphum*. Confer *Historiam noſtram Halberſtadenſem pag. 52.* (3) Chæricus: *Arnoldus de Stasfurt Nobilis* hat das Hospital zu Staßfurt uf Anhaltiſchen Grund und Boden gelegen / zu bauen angefangen / zu welchen Heinrich Pr. Anhalt. primus den erſten Stein geſetzt (4) Idem: *Anno 1256.* iſt das Cloſter zu Meringen uſs neu erbaut / und in S. Peters Thal transferirt. Princeps Heinrich Anhalt. primus hat ſich aller Gerechtigkeith daran verziehen, Geſchehen zu Magdeburg.

XX. Anno cccclxvi. Henricus Princeps civibus ſuis Afcherslebenſibus eadem jura indulget, quam quæ habuerunt Halberſtadenſes. (*)

1266.

(*) Ipſum hoc privilegium vel antiquitate ſua venerabile ex *Vindiciis Anhaltinis* ſubjicimus.

Nos, DEI gratia, Henricus Comes Afcaniae & Princeps de Anhalt omnibus, ad quos præſens ſcriptum pervenerit, ſalutem in ſalutis Auctore.

Pica,

Ut ea quæ in specie aguntur, ne simul cum processu temporis labantur, scripto opus habent testimonio. Hinc est, quod ad instantiam & communem utilitatem dilectorum Burgensium nostrorum de Ascharia, iura talia, qualia Burgenses Halberstadenses habere videntur, jam dictos nostros Burgenses in omnibus casibus & articulis similibus volumus observare, & quod secundum ea regantur, & eisdem, postposito omni impedimento, libere perfruantur. Hanc vero donationem & collationem Nos & Nostri Heredes in perpetuum nolumus permutari. Ascharia 1266.

XXI. Seqvens annus ciccclxvii. Henrico Principi fatalis fuit. (1) Sepultus est Ballensteti, ejusque monumentum superiori sæculo cum Georgius Robustus esset deponendus, repertum fuit. (2)

(1) Ita Auctor *Vindiciarum Anhaltinar.* pag. 5. Rittershusius in *Tabulis Genealogicis*, aliique. In Speneri *Syllogen* pag. 788. per typothetæ errorem irrepsit annus 1257. (2) Vide infra cap. XXIII.

XXII. Vxorem habuit Mechtildem, Ottonis, primi Ducis Brunswicensis filiam, quæ a mariti obitu facta est Abbatissa Gerenrodana. (*)

(*) Auctor *Chronicæ Brunsvvicensis* a B. Madero in *Antiquitatibus Brunswicensibus* editus pag. 21. Otto senior ex Mechtilde genuit Mechtildem, quam duxit Henricus Pingvis, Comes de Anhalt, & genuit Ottonem Comitem, & facta est propter sui discretionem postea Abbatissa in Gheroude.

XXIII. Ex hac suscepit filias *Sophiam*, Ulrici Comitis in Regenstern, & *Hedwigem*, Boleslao Calvo Duci Lignicensi nuptas: item alias duas, quarum nomina ignorantur. Harum unam *Henricus* Misnia Marchio, alteram *Wernerus* dynasta Hadmerslebius duxere. Filii sequentes fuere, *Magnus*, Præpositus Lebusiensis: non Coswicensis: in *Exegesi Genealogiarum Rittershusianar.* habetur *Henricus* Archiepiscopus Magdeburgensis: *Hermannus* Præpositus Halberstadensis, anno ciccclxxxvi. mortuus: *Bernhardus* & *Sigfridus*: quorum alter Bernburgicam, alter Zervestanam exorsilineas: ac denique *Otto*,

qvi Comitatum tenuit Ascanium. De hoc *Ottone* ejusque liberis, itemque de *Henrico* Archiepiscopo singularibus postea agemus capitibus: quibus disquisitionem de *Henrico Pingvi*, quem pro fratre venditant Henrici, ejusdemque, (ut volunt) posteris, præmittemus.

CAPVT III.

DE

HENRICO PINGVI ET ANIS FRATER FVERIT HENRICI SENIORIS.

I-

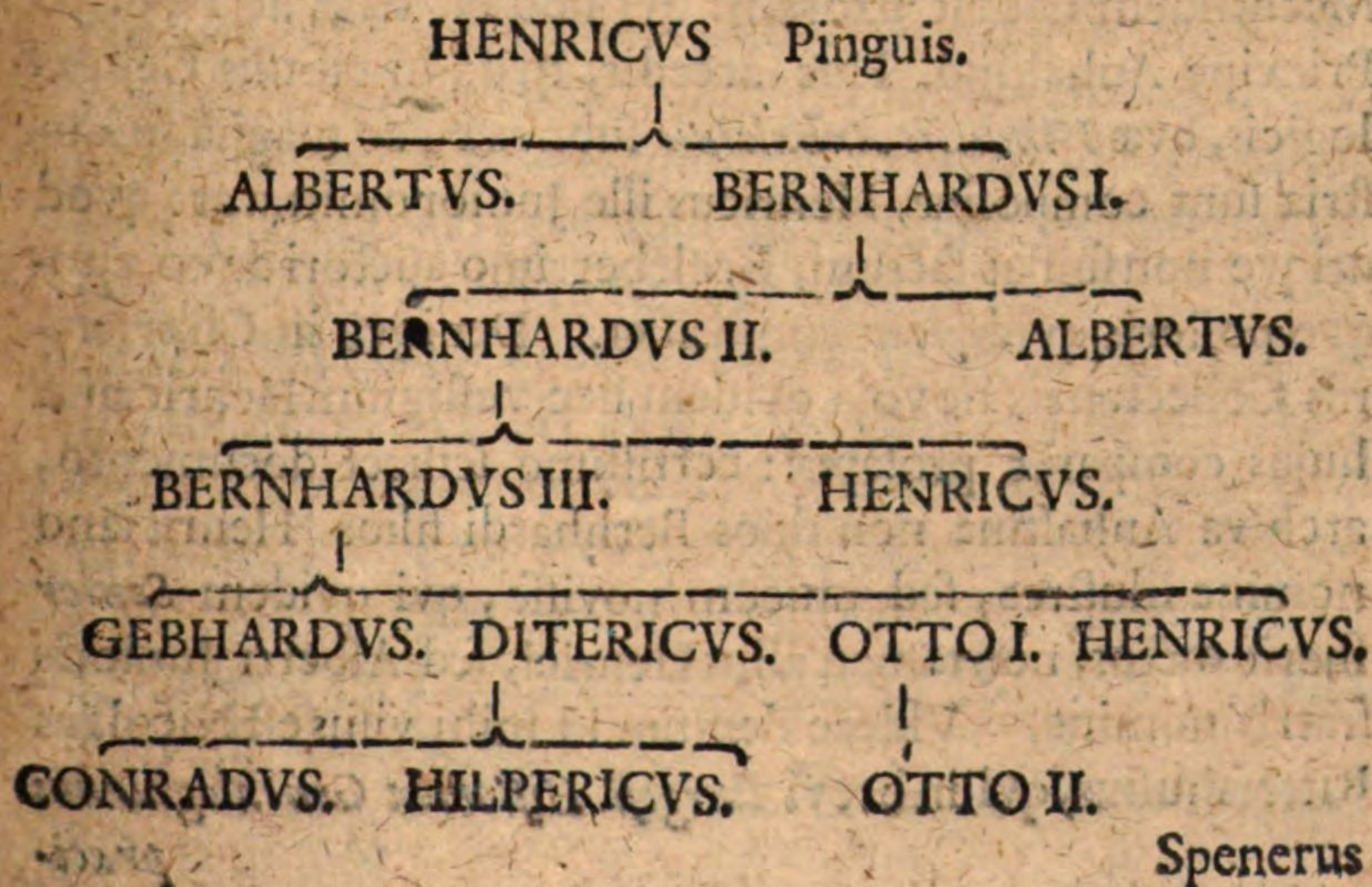
HENRICVM ex Comite Anhaltino primum ejus stemmatis Principem spectavimus. Huic non pauci scriptores, & in his Brotusius, (1) Albizius (2) Rittershusius (3) Spenerus (4) alium assignant fratrem *Henricum*, qvi *Pinguis* fuerit dictus, qvique Ascaniensem hæreditatem habuerit in manibus.

(1) Brotusius *Geneal. Anhalt. lib IV. cap. I.* Alhie soll man sich nicht lassen irren / daß Herzog Bernhardus zweene Söner / welche Heinrichi genant / gehabt / denn die Anhaltische Linie teilet sich durch diese zweene Heinriche. Der erste Heinrich und erste Fürst zu Anhalt / füret die Anhaltische Linea / biß auff die iezund regierende Fürsten zu Anhalt. --- Aber der ander Heinrich der Feiste genant / füret die Linea der Graffen zu Ascanie. Eadem tere legas *ejusdem libri cap. VIII.* (2) Albizius in *Genealogicis*: ex quo repetit Collector *Chronici Chronicorum*, qvi sub Iohannis Gualterii Belgæ nomine voluit latere, *Tom. I. pag. 831.* Henricus Senior Alberti frater progenitor fuit stirpis Anhaltinæ: ex altero namque Henrico Juniori Pingvi, progenies cito defecit. (3) in *Tabulis Genealogicis.* (4) In *Sylloge Geneal. Historica pag. 787.*

II. Volunt autem hunc Henricum Pingvem Ascherslebiensem Comitatum possedisse, sed, cum mortuus esset anno cccccxliii. ejusdem liberis ab Henrico patruo fuisse ereptum. *

* Ita Spenerus alios procul dubio secutus, pag. 787. Cum Bernhardo præter Albertum, filii etiam fuerint HENRICI duo, ab his reliqui Ascanii geniti. Junior ex his, alias Pingvis dictus, Ascaniam tenuit, sed eam, cum mortuus esset 1243. ipsius ex Irmengardi Thuringica liberis, patruus HENRICVS senior eripuit.

III. In liberis & posteris hujus Henrici variant Brotufius lib. IV. cap. VIII. ei tribuit Albertum & Bernhardum I. filios, & ex Bernhardo nepotes Bernhardum II. & Albertum, ex Bernhardo II. pronepotes Bernhardum III. & Henricum. Bernhardo III. deinde adscribit Gebhardum, Ditericum, Ottonem I. ac Henricum filios: ex quibus Ditericus Conradum & Hilpericum genuerit, qui improles decesserint; Ottonis autem II. Ottonis I. nati vidua Ascherslebiensem Comitatum Halberstadensi Episcopatu dimiserit. Stemmatis igitur forma fuerit ista.

Spenerus autem *Henricum Pingvem* genitorem facit *Henrici*, fundatoris monasterii Hochlingen, *Sigismundi*, *Ameliae Hennebergicae* mariti, *Bernhardi & Adolphi*, seu *Ortolfi*. Et vero quia nullos ex iis enumerat posteros, vero admodum est simile, Spenerum ipsum credere, hanc posteritatem *Henrici Patris* cito defecisse.

IV. Speneriana illa non sollicitabo: quamvis optarem, nobis liquido constaret, unde celeberrimus auctor hæc acceperit. At in Brotufianis nihil est sani, ac mirum in modum sic confunditur genealogia Anhaltina.

V. Quid? quod totum stemma *Henrici Pingvis* adeo mihi sit suspectum, ut dubitem, an unquam is, an ejus posterum inter mortales locum habuerint.

VI. Primo enim veteres, quos equidem viderim, legerimque scriptores non nisi unum commemorant *Henricum*, Comitem scilicet illum *Anhaltinum*, a *Friderico II.* in Principum ordinem cooptatum. Deinde ab Auctore *Chroniconum Brunswicensium* *Henricus Pingvis* is vocatur, qui *Mechtildem* habuit uxorem: qui non est alius ab *Henrico Principe Anhaltino*. Huc accedit, quod in tabulis Genealogicis, quæ *Vindiciis Anbaltinis* subnexæ, ac magna industria sunt compositæ, *Henricus ille Junior* omittatur: quod utique non fuisset factum, si celeberrimo auctori de eo ejusque posteris quidquam constitisset. Denique in *Chæricianis Collectaneis* ne vola quidem nec vestigium *Henricianæ* hujus comparet prosapiæ: certissimo scilicet documento, archiva *Anhaltina* non duos *Bernhardi* filios *Henriciano* nomine illustres, sed unicum novisse, qui quidem *Senior* fuerit dictus, non tamen alius *Henrici*, sed *Alberti Junioris* fratris nomine. Videre demum id mihi visus est *Nicolaus Rittershusius*, qui in brevi *Exegesi Historica Genealogiarum* præci-

præcipuorum Orbis Christiani Procerum Bernhardo Saxonie Duci, non nisi filiorum bigam, Albertum scilicet, & Henricum adscribit.

CAPVT IV.

DE

HENRICO II. ARCHIEPISCO-
PO MAGDEBURGENSI
HENRICI I. FILIO.

I.

HENRICVS II. Henrici I. filius, prius quam sacro se
manciparet ordini, cum Bernhardo ac Ottone fratribus
aliquamdiu vitam degebat Ascherslebi. (1) Si is est, quem
anno CIOCLI. inter Canonicos maioris Ecclesie Halber- 1251.
stadenſis receptum tradit Chæricus, (2) non destitit sæcu-
laribus occupari negociis. Nimirum Alberto Duci Brun-
swicensi, jura Sophiæ Brabantinæ in gravissima illa conten-
tione de ſucceſſione Thuringiaca contra Henricum Illu-
ſtrem Miſniæ Marchionem, ejusque filios Albertum & Di-
tericum, armis defendenti adſtitit: verum prælio anno
CIOCLXIII. die Simonis & Judæ ſive ad Wettinum, ſive pro- 1236.
pre Viclinum pagum ad Eliſtrum in agro Beſenſtediano ſi-
tum (3) commiſſo, per Rudolphum Schenckium una cum
ipſo Alberto Duce fratreque Ottone, (4) Henrico item Swe-
rinenſi & Johanne Eberſteinio Comitibus victus, captusque,
ac tamdiu Mersburgi in cuſtodia habitus eſt, donec cum Al-
berto Duce res componeretur: qui pro ſe octo arces Du-
catus Brunſwicensis ad Viſurgin ſitas Miſniæ Marchioni tra-
didit, pro ſociis autem captivis mille marcas argenti nu-
meravit. (5) Henricum noſtrum in hoc prælio vulnera-
tum eſſe, accepimus. (6)

(1) Chæricus *ad an. 1251.* (2) Quia vero hoc tempore alius Henricus Princeps Anhaltinus, Sigfridi filius, inter Canonicos Halberstadenſes floruit, qui & Præpoſitus ad S. Paulum factus eſt, neſcio annon hi inter ſe commiſceantur. Pro Canonico tamen Halberſtadenſi etiam Henricum noſtrum habet Auctor *Vindictiarum Anhaltinarum pag. 6.* (3) Ita Georgius Fabricius *Originum Saxonicarum lib. VI. pag. 583.* ex Annalibus Merſeburgenſibus. (4) Diſerte Fabricius: *Capti cum eo ſunt Comites, Henricus & Otto, Anhaltini.* Petrus Albinus tamen in *Chronico Miſnensi Tit. XV. pag. 191.* unicum tantum Principem Anhaltinum captum aſſerit, qui a quibusdam *Henricus*, ab aliis vocetur *Otto.* (5) Fabricius *d. l. pag. 584.* Vide porro de hoc prælio, noſtriſque Henrici ac ſociorum clade, cuſtodia & liberatione, Siſfridum Presbyterum Miſnensem in *Epitome Chronic. lib. II. ad an. 1263.* Auctorem *de Landgraviis Thuringiæ cap. LXI. pag. 929.* Auctorem *Compilationis Chronologicæ Tomo 1. Joh. Piſtorii pag. 744. ſeq.* Auctorem *Additionum ad Lambertum Schaſnaburgensem pag. 258.* Krantzius *Saxonie lib. VIII. cap. XXVII.* Brotuſium in *Chron. Merſburg. f. 85.* Spangenbergium *Chron. Saxon. cap. 26. pag. 447.* Zachariam Rivandrum in *Chronico Thuringico pag. 315.* Johannem Letznerum in *Chronico Daſſelio-Einbecano lib. III. cap. VII.* Tobiam Heydenreich in *Chronico Lipſienſi pag. 43.* ubi tamen irrepiſit annus 1248. Antonium Wecken in *Deſcriptione Urbis Dreſdenſis part. II. tit. 8. pag. 106.* (6) Auctor *Compilationis Chronologicæ d. l.*

1283.

1305.

II. Anno CIÖCCLXXXIII. in Canonicorum Magdeburgenſium collegium cooptatus, Idemum circa annum CIÖCCCV. Burchardo Comiti de Blanckenburg in archiepiſcopali ſede ſucceſſit: ac, ut pallium impetraret, ipſe Romam proſectus eſt. (1) Quod tamen tam ignarus eſſet Latinæ lingvæ, ut Clementi V. Pontifici, num orationem teneret Dominicam, interroganti, ne verbulo poſſet reſpondere, res longius extracta eſt, ac per biennium Romæ commorari neceſſum habuit. (2) Verum intercedente magna pecuniæ ſumma

summa (3) (hanc ut conficerent Magdeburgenses Canonici, arcem & oppidum Grabau cum pagis eo pertinentibus Friderico Brandenburgensi Episcopo oppignorarunt) (4) confirmationem cum pallio impetravit.

(1) Krantzius *Metropol. lib. VIII. cap. LIII.* Magdeburgensi metropoli post Burchardum praeficitur Henricus, ex Comitibus de Anholt. Ipse profectus in urbem, ut pallium cum confirmatione acciperet, (2) Videatur Gotfridus Olearius *Halygraphiae parte II. pag. 157.* Krantzius d. l. *Diu deliberatur de ejus confirmatione. Vix enim primas literas attigerat, pene laicus: sed tamen assequitur, quod volebat, reversus in pace ad ecclesiam suam. Vir erat ingenio acri, etsi literarum esset expertus.* (3) Nempe mille marcas Stendalienses valoris Magdeburgensis: tausend Mark Stendalisches Silbers/ Magdeburger Gewichts: ut habet Chæricus | *ad an. 1304.* (4) Idem Chæricus: *Anno 1306. hat Capitulum Magdeb. Schloß und Stadt Grabau/ mit den zugehörigen Dörffern Friderico Brandenb. Episcopo verkauft/ zu Auffbringung der Summen/ so zu löfung des Pallii Henrici II. Archiepiscopi gebrauchet.*

III. Roma reversus oppidulum Schonbeckam ad Albim singulari strategemate, occultando plaustris milites occupavit & diripuit. (1) Porro ipsam metropolin Magdeburgensem cum qva de clavibus portæ (2) gravis ei intercessit contentio, agmine infesto ingressus, parum aberat, quin opprimeretur. (3) Sed qui tum evasit, anno cccccvii. lethum effugere 1307. non potuit: postquam episcopatus in annum quartum praefuisset. (4)

(1) Krantzius d. l. *Tacitus multa machinatur: expedit exercitum, equites pedesque habuit promptissimos. Plaustra inania jussit velari, quasi intus fruges veherentur: collocavit intus armatos, & ex latero currum agnos & aucas appenderat, quasi transiurus ad forum rerum venalium. Propinquabat oppido Schonebeke, cui erat justis causis infestus. In media porta, ex composito rota egreditur ab axe: ruit plaustrum, exiliunt armati. Non erat longe cum agmine ductor, occupatur oppidum, & ad nutum diripitur. Ductor militum hoc*

strategema expedientium a Chærico vocatur *Otto de Welsleben*.
 (2) Dresserus *Millenarii sexti parte II. pag. 110.* Henricus Princeps Anhaltinus anno Christi 1304. de clavibus portæ cujusdam cum Senatu contendit quidem, sed nihil, Senatu sibi eas vendicante, profecit. (3) Krantzius d. l. Omnibus ibi (Schonbecæ) ex constituto ordinatis, eodem agmine Magdeburg ingreditur. Portæ claves a portario capiuntur, majori, ut putabatur, agmini immittendo. Vbi res innotuit civibus, fit concursus. Prope erat, ut in tumultu Archiepiscopus cum agmine caderetur: sed pacata res est bonis conditionibus, ut non ultra procederet tumultuatio. (4) Chæricus ad an. 1305. notavit, ipsum sedisse per tres annos, ac totidem menses & hebdomadas. Eidem emortualis dies est quintus Novembris, in vigiliis S. Martini. Krantzius vero ait ipsum ad annum pontificatus sui tertium emigrasse.

CAPVT V.

DE

OTTONE HENRICI I. FILIO EJVSQVE LIBERIS.

I.

AB obitu Patris, triga fratrum, Bernhardus I. Sigfridus, & Otto noster communi nomine provinciis aliquamdiu præfuere. Ex quo autem divisionem instituere placuit, Ottoni, quantumvis annis minori ea cessit portio, quæ ob dignitatem & castra nobilia, præcipua habebatur. Accipit enim tractum Harzicum cum advocatia Gerenrodæ, totumque Comitatum Ascaniensem cum civitate Alschersleben/ omnibusque aliis huc spectantibus usque ad Frevelum, id est locum supplicii prope Halberstad: uti ex literis Investituræ patet. (*)

(*) Ad quas provocat, cui hanc notitiam debemus, Auctor *Vindiciarum Anhaltinarum pag. 6.*

1267.

II. Anno CIOCLXVII. & ipse ac frater Henricus, consen-

sentiente matre Mechtilde, castrum & oppidum Wegeleben una cum iudicio, moneta, aliisque juribus Archiepiscopatu Magdeburgensi in feudum offerentes solenni ritu per investituram recipiunt. (1) Anno CIOCLXX. Otto, Henrici 1270. fratris consensu accedente, monasterio Michelstein, o aliquot mansos Winningæ (quod tum in Anhaltina erat ditione) vendidit: id quod factum Wegelebiæ. (2) Seqvente anno hæc 1271. fratrum biga Ascherslebi degens, Friderico de Gerenroda ejusque filiis vendidit arcem Schadewalt. (3) Anno CIOCLXXII. cum Bertrada Quedlinburgensi Abbatissa aliquot va- 1272. fallos permutavit. (4)

(1) Charicus: *Anno 1267. Legen Fürst Otto und Heinrich, filii Heinrich I. durch Zulassung matris Mechtildis das Schloß und Stadt Wegeleben/ mit dem Gerichte/ Münze und ander Gerechtigkeit/ unter das Erbstift Magdeb. und nehmen solches vom Erbstift wider in Lehn. Vindic. Anhalt. pag 9. Idem (castrum & oppidum. Wegeleben) oblatum fuerat ante hunc pignoris nexum ab illo ipso Ottone Magdeburgensi Ecclesiæ hac lege, ut directum dominium penes sedem Archiepiscopalem maneret, utili dominio familie Anhaltinæ per feudi collationem reddito. Quod tamen Wegelebium Halberstadeni Ecclesiæ postea fuerit oppignortum, inferius ostendemus. (2.3.4.) Ex Charicianis Collectanis hæc sunt desumpta.*

III. Anno CIOCLXXVIII. Otto Anhaltinus bello Mag- 1278. deburgensi fuit implicitus, cujus præcipui incentores erant Johannes & Otto, Marchiones Brandenburgenses. Postquam enim illorum frater Ericus, perinde ac æmulus Bussodynasta Querfurtensis, Archiepiscopus per dissentientia suffragia electus, accepta pecunia dignitatem resignaverant, laudati fratres Marchiones contumeliam, quam Erico fratri illatam putabant, ulturi, novum Archiepiscopum Guntherum, Comitem Swalemburgium bello petierunt. Huic

ad igitur cum opem ferret Otto noster Anhaltinus, prælio ad Frosam commisso, victis Marchionibus, alter eorum Otto captus, ac Magdeburgum abductus fuit. In his turbis etiam oppidum Aken, quod in Alberti Saxonis manus venerat, ejusdem præfecto, Comiti Holsato per Ottonis nostri aliorumque auxilia expugnatum fuit. Postea tamen Marchiones Ottoni Anhaltino vicem reddituri ejus terras misere vastabant: ac majus iis intulissent damnum, nisi in tempore adventassent Magdeburgenses, ac Brandenburgicos Quedlinburgum usque pepulissent. (*)

(*) Notitia hujus belli petenda ex Krantzii *Metropoli lib. VIII. cap. XXXVIII.* & *Wandalia lib. VII. cap. XXXVII.* Brotufii *Genealogia Anhaltina lib. VI. cap. VII.* Spangenbergii *Chron. Saxon cap. 265. pag. 450. 451.* Pomarii *Chronico Magdeburgensi.* Letzneri *Chronico Dasselio - Einbecano lib. III. cap. X. pag. 77. 78.* Chæricus ejus summam sequentibus delineavit. *Anno 1278. Otho Princeps Anhaltinus cum Archiepiscopalibus fugavit & fudit Othonem mit dem Pfeil; & Johannem, fratres Marchiones Brandeburgenses, seine Bettern/ bey Frosa überhalb Magdeburg. Als der Krieg war umb Aken und Stasfurt / welches Marchiones belagert/ und von dannen Fürst Othonis Land jämmerlich verwüstet. Endlich aber hat sie Archiepiscopus wider von dannen getrieben. Quod hic Chæricus dicit, bellum quoque ob Stasfurtum esse gestum, id alibi, Deo volente, illustrabitur. Nam sunt penes me Johannis & Alberti, fratrum Saxoniae Ducum Burggraviorumque Magdeburgensium scripta, quibus Conrado Archiepiscopo, Guntheri antecessori ejusque Ecclesiae Stasfurtum donarunt. Idem Duces Johannes & Albertus hoc ipso anno 1278. Magdeburgensi Archiepiscopo tradiderunt arces Belitz & Werben; cujus rei vel propterea hic facienda erat mentio, quod literas id propter conceptas suo quoque testimonio comprobarit Otto noster.*

IV. Neque tamen mirum est, tam strenue pro Gunthero Archiepiscopo Ottonem decertasse. Enimvero præter

ter cetera ab eodem ornatus fuit singulari prætoris munere, quod das Drosten Amt vocavit Chæricus: quo nomine ex Magdeburgo urbe quotannis accepit quadraginta marcas Brandenburgicas, & totidem ex monasterio Novi operis Hallensi. (*)

(*) En verba Chærici: *Otho Princeps Anhaltinus* hat das Drosten Amt unter andern Gütern vom Erzb. Stifft Magdeburg zu Lehn gehabt. Darumb hat er ihre Kriege glücklich geführet/ auch wider seine Vettern Sachsen und Brandenburg. Er hat jährlich aus der Stadt Magdeburg 40. Marck Brandenb. Silbers/ und aus dem neuen Wercke zu Halle auch so viel Einkommen gehabt.

V. Anno CIOCCCLXXXIII. Otto & Henricus fratres An- 1283.
haltini monasterio Magdeburgensi ad S. Mariam tradiderunt advocatiam in Brezin & Cluzow: id quod gestum Halberstadii. (1) Anno autem sequenti Otto Princeps, fratre 1284.
Henrico consentiente, in publico judicio Ascaniensi coram Sculteto suo, Walramo ab Arnstet, Scabinis item ac Consulibus civitatis suæ Ascherslebiensis, Ecclesiæ S. Nicolai monasterii virginum in Aresleben aliquot jugera agrorum & alia quædam bona in Gundersleben & Niendorf attribuit. (2) Anno CIOCCCLXXXVIII. Otto ac Henricus Volrado Hal- 1288.
berstadeni Episcopo castrum & oppidum Wegeleben in annos tres oppignorarunt, fidemque suam interposuit Senatus Ascherslebiensis, soluta pecunia redditum iri pignus. (3) Anno CIOCCXCIII. Hatzkerodæ agens, ibidem monasterio 1293.
Michelsteiniano vendidit quatuor ac triginta jugera in Hafseldorf, Heckdorf & Winningen sita. (4)

(1) Ita Chæricus: modo nos non fallat nominum priorum scriptura, quæ nonnunquam est minus commoda. (2) Idem Chæricus. (3) Auctor *Vindiciar. Anhaltinarum* pag. 9. Notum insuper est castrum & oppidum Wegeleben demum post Principis Henrici (1) fata sub filio ejus Ottone pignoris nomine ad Ecclesiam Halberstadien-

Radenssem pervenisse. Explicatius Chæricus: Otho & Henricus fratres (Henrici I. filii) Principes Anhaltini habent anno 1288. Wegeleben Volrado Episcopo Halberstadensi uf 3. Jahr pfandweise versagt/ darbey der Rath zu Aschersleben sich reversiret und verpflichtet/ wenn der Pfandschilling widerumb erlegt/ daß auch die retradition des Hauses Wegeleben geschehen solle. (4) Em- tionis pretium fuere centum marcæ, quam summam pro bo- nis illis exiguum censet Chæricus: qui ibidem annotavit, Ot- tonem in hoc monasterium summe fuisse beneficium.

1300. VI. Anno ccccc. Otto Princeps templo S. Pancratii in Ballenstet pagum Enekerodanum donavit. Factum id in
1303. arce Anhalt. Anno ccccciii. castrum Gersdorf a Gardino, nobili dynasta Hadmerslebiano restauratum fuit: cuius rei vel propterea hoc loco mentionem facimus, quia Ottonis nostri consensus accessit. Anno cccccv. idem Otto, Hen-
1305. rico fratre, adhuc dum Canonico Magdeburgensi, assen- tiente, Wernero nobili Domino in Frideberg & Hadmers- leben, ob ministerium cum singulari fide actum, dono dat aliquot jugera in Radmersdorf. Id quod denuo in arce An-
1309. haltina gestum. Anno cccccix. monasterio Michelsteinia- no domum quandam Ascherslebiï dedicando, id non modo cum Elisabethæ uxoris, sed & ipsorum civium Aschersle- biensium consensu fecit. Quo eodem anno cum Friderico Admorfo Thuringiæ Landgravio Misniæque Marchione fœ-
1311. dus percussit. Anno cccccxi. Eversbergam arcem Henri- co a Langenhufen eqviti oppignoravit. Nobiles ab Hoym, (qui tum inter ministros Ottonis, ac omnes & singuli e- qvestris dignitatis erant) Henricus parvus, Henricus longus vadimonium pro Domino promissere anno cccccxiii. Idem
1313. Princeps Vlrico Comiti Reinsteiniano multa insignia bona pi- gnori dedit, ea lege, ut nisi per vertentem annū redimerentur, perpetuo manerent familiæ Reinsteinia: idque confirmavit

Albertus

Albertus Senior, Sigfridi filius, Princeps Anhaltinus. (*)
 Hæc omnia debemus Collectaneis Chæricianinis: in quibus etiam
 ad annum cccccii. reperio, Dynastarum Hadmerslebiolorum,
 qui antiqui Comitum Ascaniensium fuerint vassalli, insignia tri-
 bus cervis fuisse distincta. De Dynastis Hadmerslebiensibus
 alioqui plura legas in *Vindiciis Anhaltinis* pag. 65. Præterea ad dictum
 annum notavit Chæricus, Ludovicum & Gumbertum, fratres
 equites Wandslebianos, qui in arce Altenhausen habitarent, Ir-
 mengardæ Abbatisæ Gerenrodanæ advocatiam in majori &
 minori Alslebio vendidisse: quam antea Wandslebi ab An-
 haltinis Principibus feudali nexu possederint. (*) Verba Chæ-
 rici huc pertinentia afferam: Anno 1312. wird ein Vertrag auf-
 gerichtet von Alberto Principe Anhaltino inter Othonem Pr. Anhalt.
 & Ulrichum Comitem Regensteinensem, umb das Hauß und Dorff
 Gersdorff / das Gerichte zu Höskenberge / die Marcke und
 Strasse Dietforte / Ballersleve / Klein und große Verden / das
 Dorff Binninge / und andere Güter mehr / biß zur Stadt Qued-
 linburg. Clausula præmissa: Do Otho Pr. Anhaltinus in Jar
 und Tage diese bona nicht wider einlösen würde / solten diesel-
 be der Grafen zu Reinsten Lehn und Erbe seyn

VII. Anno cccccxv. Otto noster Erico VII. Daniæ 1315.
 Regi majorem in modum se obligavit, datis codicillis, quo-
 rum formulam refert Pontanus *Historia Danica lib. VII. (1)*
 Rex autem Ericus ei vicissim chirographum misit, promit-
 tens in redditus annuos marcas quingentas monetae Selandi-
 cæ (2)

(1) Hanc formulam ex Pontano repetimus. *Omibus præsens scri-
 ptum eernentibus, Otho Dei gratia Comes Ascanie & Princeps de
 Anhalt, salutem. Noverint universi, nos magnifico Principi Domino
 nostro charissimo D. Erico Danorum Slavorumque regi illustri, cui
 homagio & vassallagio obstricti sumus, firmiter promississe, quod ejus ser-
 vitiis fideliter adharebimus, cum omnibus nostris hominibus & clausu-
 ris, nec ejus propter aliquem erimus inimici. Datum Visin MCCCXV.
 in crastino beati Urbani & Papæ Martyris. (2) Chirographi exem-
 plum ita habet. Omibus &c. salutem. Noverint universi, quod nos*

nobili viro Domino Othoni Comiti de Anhalt, dilecto affini nostro, quem in nostrum hominem recepimus, & vasallum, redditus quingentarum marcarum Selandicae monetae concedimus, secundum jura & consuetudinem regni nostri, volentes pro eodem dilecto affine nostro preplacitare in suis omnibus justis causis, secundum quod quilibet Dominus pro suis tenetur facere hominibus & vasallis. Munitiones, quas in usum Regis offerebat Otto, erant Ascherslebum (*Askesleva*) Hatzkeroda, & Bruck civitates, cum duobus in Saxenburgo castellis, prater Hojam, Svetingam (*Kuetingam*) Westorpium & Anhaltum arces.

1315.

VIII. Decessit Otto eo ipso anno cccccxv. sepultus Ballensteti cum prima conjugē *Hedwige*, Hermannii Hassiæ Landgravii filia. (1) Ex hac genuit *Otonem II*, Magdeburgensem Canonicum, & Archidiaconum in Wildensee, jam vivo Patre mortuum anno cccccv. (2) itemque *Annam*, Ottonis II. Marchionis Brandenburgensis uxorem (3) & *Elisabetham*, Friderici Thuringiæ Landgravii conjugem (4.) (1) Ita Ritterhusius & Spenerus. Sed Chæricus scribit, genus ejus esse ignotum. (2) Vindiciæ Anhalt. pag. 7. *Habuit quidem Otto filium cognominem, sed Canonicum Magdeburgensem & Archidiaconum in Wildensee, quod postea Waldersee dicebatur. Ille autem ante Parentem A. C. 1305. obiit. Confer Speneri Syllogen pag. 788.* (3) Idem Spenerus d. l. & ante eum Chæricus. Ab aliis ejus maritus vocatur *Albertus*. (4) Sic vocant plerique scriptores Genealogici, ut & Vindiciæ Anhalt. p. 61. Equidem id nondum satis certum arbitror, quod alibi ostendam.

IX. Altera Ottonis uxor fuit *Elisabetha*, cujus genus non satis est exploratum. (1) Ex hac, sunt, qui filias prognatas esse volunt. (2) Ab excessu mariti in dotalitio suo vixit Ascherslebi, quod anno cccccxxii. Friderico Comiti Orlamundano nubens, Halberstadeni Episcopatu resignavit: quæ res multarum turbarum causa fuit. (3)

(1) In quo fidem habeo Chærico: licet Rittershusius ex ea faciat Comitem Orlemundanam. (2) Vindic. Anhaltinæ pag. 61.

Facie

Facit præterea Henricus Comes de Blankenburg mentionem filiarum, quæ eidem Ottoni e posteriori matrimonio nata, & adhuc A. C. 1325. apud Comitem Orlamsundensem extitisse scribuntur. Mallem integrum hoc Blankenburgici Comitis testimonium exstaret. (3) Vindiciæ Anhal. p. 10. Anno 1322. die Lunæ a pentecostali hebdomada proximo sæpius dicta Ottonis vidua Elisabeth per secundam vota Comiti Friderico ab Orlamunda nupta, cum dotalitio suo valedixisset, Ascanienses ad Episcopum & Capitulum Halberstadense remisit. Et pag. 75. Erat sedis Halberstadiensis vasallus, & quantum e diplomate quodam haut obscure colligitur, minister primarius, Fridericus Comes de Orlamunde. Hic ab illius viduæ, nova sue nuptæ amoribus facile impetrabat, ut ausu etiam prohibito cleri cupiditati velificaretur, & mariti sui conditionem meliorem redderet. Et legitur, Comitem istum possessorem fuisse castri & oppidi Wegeleben.

CAPVT VI.

DE

BERNHARDO I. BERNBURGICÆ LINEÆ CONDITORE EJVS- QVE FILIO BERNHARDO II.

I.

BERNHARDVS I. Henrici I. filius (1) post factam paternæ hæreditatis divisionem Dynastiam Bernburgensem cum dominiis & juribus eo pertinentibus accepit. (2) Anno ciccclvii. domui Hospitali ad S. Spiritum Stasfurti certo scripto cavit, se nullo modo ei incommodaturum. (3) 1258. Anno sequenti & ipse & Henricus frater ab Alberto Electore Saxonæ testes citantur in pacto quodam emtionis ab eodem confirmato. (4) Anno ciccclxv. Ottonis Brandenburgici Marchionis precibus inductus, accedente fratrum Sigfridi & Henrici consensu, cathedrali Ecclesiæ Coswicensi dicat pagum Coselitz: id quod superiori anno jam tum pro sua parte fecerat Sigfridus frater. (5) Anno ciccclxxxii. acce- 1282.

dente fratrum consilio, arcem Nienburgensem ad ostium Bodæ construxit. (6) Eodem anno bellum gessit cum Marchionibus Miinæ: quod de plura in Sigfrido afferemus.

(1) Graviter itaque errat Brötufius *Geneal. Anhaltinæ lib. VI.* dum hunc Bernhardum facit Henrici II. filium, Woldemari nepotem, Ottonis pronepotem, Henrici I. abnepotem: id quod jam tum refellit Spenerus in *Sylloge pag. 789.* (2) Vindic. Anhaltinæ *pag. 6.* (3) Chæricus habet pro literis protectoriis. (4. 5.) Et hæc, sicuti alia plurima, debemus Chærico. (6) Quamvis & hæc ad dictum annum habeat Chæricus, ad ann. tamen 1288. in ejus Collectaneis reperio, Principes Anhaltin. cum Erico Magdeburgensi Archiepiscopo convenisse, ne desolatum castrum Nienburgense ad Bodam restauraretur, aut aliud supra Bodam construeretur. Quo de mox ipsum diploma Anhaltinum afferemus. Vel igitur omissa fuit cœpta a Bernhardo I. structura, vel ex eo tempore facta desolatio. Alioqui ad an. 1278. notavit Chæricus, *Waltherum Comitem Barbyensem, qui Monche-Nienburg incendit, obiisse; ac iterum ad an. 1280. monasterium Nienburg esse exustum: & denuo ad an. 1302. castrum desolatum Nienburgense ad pontem a Bernhardo II. Principe fuisse restauratum.*

II. Quo anno vita excesserit Bernhardus, nec Chæricus, nec quisquam alius, quod sciam, observavit. Vxorem habuit Abeli Daniæ Regis filiam, cum qua nuptias celebravit Hamburgi anno ciccclviii. (1) ex qua nati Bernhardus II. Bernhardi III. Spoliati pater: *Albertus*, Episcopus Halberstadenfis: *Johannes*, qui ultra an. ciccxcvi. vixit: *Rudolphus*, quem adhuc anno ciccxxxiv. floruisse constat: (2) itemque *Sophia*, Diterici Comitis Hohnsteiniani uxor, quæ anno ciccxxx. decessit.

(1) Auctor anonymus Chronici Slavici: *Anno 1258. Comes Bernardus de Berneborg duxit filiam Regis Abel, die Blasii in Hamborch. Quæ pluribus illustrat Petrus Lambecius Rerum Hamburgensium lib. II. pag. 132. 133. Atque ita vel fallerentur, qui Bernhardo jungunt Agnetem, Lupoldi Austriæ ac Stiriz Ducis*

cis filiam, aut duas uxores Bernhardus habuisset. (2) Rittershusius & alii addunt Ottonem Magdeburgensem Canonicum an. 1305. extinctum. Sed quis credat, duos Ottones ejusdem dignitatis eodem anno vita functos? Equidem de solo Ottonis filio, quo de proximo capite actum, id accipiendum puto. Sic & Annam filiam, Ottonis Marchionis Brandenburgensis uxorem non admitto: quam itidem Ottone I. natam, proximo capite diximus: ac dubito itidem de Elisabetha, quam Friderico Thuringiæ Landgravio jungit Rittershusius.

III. Johannes ille, Bernhardi I. filius, itemque fratres ejus Bernhardus & Albertus anno ccccclxxxviii. cum Erico 1288. Archiepiscopo Magdeburgensi de variis rebus, inprimis autem de castro Nienburgensi concordiam iniere.*

* Hujus formula quia singulari beneficio Viri plurimum reverendi ac clarissimi, M. Johannis Gotfridi Olearii, Ecclesiæ Hallensis optime meriti, in manus meas venit, integram hic repetere operæ pretium existimo.

Nos Johannes, Albertus & Bernardus Dei gratia, Comites de Anhalt, recognoscimus, & notum facimus universis has literas inspecturis, quod inter venerabilem Dominum nostrum Ericum Sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopum, ex una, & nos, fratres ac heredes nostros parte ex altera, mediantibus illustribus Principibus patris nostri dilectis, Ottone & Alberto Comitibus de Anhalt, talis concordia intervenit, quod per nos & heredes nostros in Niemburch castrum nunquam reedificari debet, nos etiam ac heredes nostri advocatiam in Niemburch tenebimus & servabimus, prout in privilegiis Patris ac prædecessorum nostrorum desuper confectis plenius continetur, & renovabimus privilegia Abbatis & Monachorum in Niemburch, super eo ipsis de novo nostra privilegia erogantes. Item: nos nostrique heredes advocatiam in Niemburch nulli Principi dimitemus aut obligabimus, nisi de Domini nostri Archiepiscopi Magdeburgensis, qui pro tempore fuerit, consensu & licentia speciali. Item: Dominus Archiepiscopus & sui successores infra Calve & Hallis conductum obtinebunt, sicut hactenus habuerunt, nec nos & nostri heredes ipsos in eodem conductu impediemus, donec ipsis infregerimus hoc cum jure. Nos vero

seu heredes nostri Vngeldum & jus nostrum obtinebimus, sicut antea habuimus, nec predictus Dominus Archiepiscopus, nec sui successores, nos nostrosque heredes impediunt in eisdem, quo usque ipsi nobis & heredibus nostris infregerint hoc cum jure. Item: nos nostrique heredes nullam munitionem sive castrum super Bodam construemus contra voluntatem Domini Archiepiscopi supra dicti & suorum etiam successorum. Item: si aliquem vel aliquos de familia nostra cum dicto Domino Archiepiscopo seu suis successoribus, discordare contingeret, nos seu nostri heredes eidem Domino Archiepiscopo seu suis successoribus procurabimus fieri justitie complementum, & hoc ipsi nobis facient similiter vice versa. Item: si aliqua discordia vel questio exorta fuerit inter homines Domini Archiepiscopi, qui pro tempore fuerit, & homines nostros ac heredum nostrorum, quilibet nostrum alter de suis hominibus justitiam ordinabit; si quis vero ex ipsis justitiam recipere recusaret, talem omnino deseremus, nec eum de cetero juvabimus, & per fidem nostram dicemus, quod nosse non habeamus tali justitiam ordinare. Quemcumque vero quilibet nostrum de sua familia esse affirmaverit, illi nihilominus est credendum. Item: dedimus ecclesiam in Allenburch, & donavimus Canonice & Ecclesie S. Viti in Niemburch pro damno & injuriis ipsis factis. Item: Conductum violatum per nos restaurabimus secundum Domini Archiepiscopi predicti consilium, gratiam & favorem. Item: si nos seu heredes nostri excesserimus, & fecerimus contra formam privilegiorum Abbatis & Monachorum de Niemburch, & si nos moniti infra tres menses proximos hoc non retractaverimus, excommunicati denunciabimur, ut promissimus fide data. Ut autem omnia predicta Domino nostro Archiepiscopo sepe dicto, seu suis successoribus inviolabiliter observemus, presentem paginam inde confectam sigillorum nostrorum appensionibus fecimus communiri. Actum & datum Magdeburg. Anno Domini M. CC. LXXXVIII. Feria sexta post Lucie.

- IV. BERNHARDVS II. Bernhardi I. filius, anno 1289. ciccclxxxix. cum Alberto fratre, Alberto item II. Electore Saxonie, ut & Ottone Longo Brandenburgensi Marchione 1309. Rudolphi Regis Comitiis Erfurtensibus interfuit. (1) Anno ciccclxxxix castrum Wolfersberg Gebhardo dynastæ Qverfurtensi

tenſi oppignoravit: quod factum eſt Qverfurti. (2) Anno
 cccccxiv. ab Anna Qvedlinburgenſi Abbatiffa investituram 1314.
 feudalem caſtrorum Hoym, Roſlau & Burau, aliorumque
 bonorum inter veterem ac genuinum Albim ſitorum acci-
 pit. (3) Cum anno ſequentē patruus Otto decederet, poſſeſ- 1315.
 ſionem Comitatus Aſcanienſis adiit, eidemq; homagium præ-
 ſtant cives Aſcherslebenſes, ac ceteri Comitatus ſubditi.
 (4) Nec minus anno cccccxvi. prætorio munere, quo idem 1316.
 patruus in archidioceſi Magdeburgica gaviſus, a Burchardo
 Archiepiſcopo ornatur. (5) Biennio poſt Ludovicus ex Ba- 1318.
 varia Ducibus Rex Germaniæ eidem longius tempus inve-
 ſtituræ regalium in præſenti petendæ indulget, ac non mo-
 do reliquorum ipſi debitorum, ſed & Ottonis patruī hære-
 ditate ad eundem ſpectantium feudorum investituram pol-
 licetur. (6)

(1) Vtrumque Anhaltinum Principem horum Comitiorum
 hoſpitem nominatim exprimit Chræricus. Alii ſatis habent
 dixiſſe, vel unum, vel duos Anhaltinos Erfurti fuiſſe. Vi-
 de Engelhuſii Chronicon pag. 255. Auctorem Additionum ad
 Lambertum Sachſenab. ad an. 1290. Spangenbergii Chron. Saxon.
 cap. 269. pag. 455. (2) Chræricus: Anno 1309. verpfendet Bernhar-
 dus II. Princeps Anhaltinus wiederkeuſſlich ſein Schloß Wolf-
 ſersberg Domino Gebhardo von Qverfurt. Actum Qverfurt. (3)
 Idem: Anno 1314. wird Bernhardus II. Pr. Anh. ab Abbatiffa Qved-
 linb. Anna beliehen mit Hoym/ Roſlau/ Burau arcibus, und
 allen andern ſo zwiſchen der alten und rechten Elben gelegen.
 (4) Vindiciæ Anhaltinæ pag. 7. Quia defuncto Ottone, ejusdem
 vidua artem atque bona Aſcanienſia dotali jure tum temporis
 tenebat, Princeps Bernhardus ſuo quidem jure illam frui facile paſſus
 eſt: nihilominus tamen civitas Aſchersleben/ ſive Aſcania, ut & per-
 tinentes ad Comitatum Aſcanienſem Comites, Dynaſtæ & Vaſalli Principi
 Bernhardo, homagia & fidelitatis juramenta præſtiterunt, ab eodemque
 Comitatu, dynaſtias & feuda ſua recognoverunt. Item p. 64. A. C. 1315 mo-
 ritur

ritur Otto, & protinus possessio Comitatus Ascaniensis a Bernhardo II. Clericis torvum videntibus, & Alberto I. prava consilia suggerentibus, apprehenditur. Constituit ille aulam suam in arce Ascania, eademque praestatur homagium tam a totius Comitatus subditis, quam ab ipsis Ascaniensibus. (5) Chæricus: Anno 1316. beleihet Burchardus Archiep. Magd. Bernhardum II. mit dem Drosten Amt des Stiffts/ mit Nuz und Gelde/ mit den Gütern zu Dreyleve/ der Voigten zu Hageroda und Stiffts Nienburg/ und dem Hause Nienburgk. Actum die Saturni ante Catharinam. (6) Idem: Anno 1328. gibt Ludovicus Bavarus Rex Romanus Bernhardo II. Pr. Anhaltino, als einen Fürsten des Reichs / Indult und frist / und beleihet ihn darneben mit allem, dem / das er vom Röm. Reich zu Lehn haben soll/ mit dem Anhang/ daß er ihm auch leihe alles das/ was Fürst Otto zu Anhalt sein Vetter vom Reiche zu Lehn gehabt; und soll mit der Beleihung so lang ungefehret seyn/ biß er sicher in eigener Person seine Lehn selbst empfangen möge. Actum Noribergæ Sonntag nach dem heil. Christag. Huc procul dubio pertinent sequentia Vindiciarum pag. 85. Ottone iam defuncto Bernardus II. ex fratre nepos breve testatum impetravit, nimirum illa omnia jura salva fore circa bona Ottonis patruini ab imperio hætenus recognita.

V. Interim dum inter ipsum ac Albertum fratrem Halberstadensem Episcopum ob Ascherslebiensem Comitatum dissidia magis magisque exardescunt, ac in apertum bellum erumpunt, Bernardus exeunte anno cccccxviii. fatis concedit, (1) relictis ex Helena Pomeranica, Bogislai Ducis filia, Henrico monacho Dominicano, & Bernhardo III. cui postea Spoliati cognomen inditum. Helena illa an. cccccxv. mortua, in monasterio eo loci, ubi postea baptisterium collocatum, sepulta, sequens accepit epitaphium: Anno Domini 1315. obiit Helena D. Kuye uxor Illustriss. Principis Bernardi, vigilia Laurentii. Cujus anima requiescit Amen. (2)

(1) Chæricus, Rittershusius, Spenerus. (2) Chæricus: Anno 1315. obiit Helena Ducissa Pomerania, uxor Bernardi II. Principis Anhaltini in vespera Laurentii, sepulta in canobio Widerstet,

*inter Sandersleben & Herbstet. Rittershusius diem emortuaalem addit X. Augusti. Epitaphium habet Hoppenrodus im Stam-
buch pag. 20.*

VI. Cum *Henrico* illo monacho per Ludovici Brandenburgensis Episcopi & Alberti Principis intercessionem anno *MDCCCXXXVII.* sic convenit frater Bernhardus III. ut eidem quadraginta marcas argenti a novo Opere Hallensi quotannis exsolvendas permetteret, ac insuper alias viginti marcas ipsi numeraret; Henricus contra omnibus paternis aliisque bonis, sive feudalibus, sive hæreditariis, tam suo, quam ordinis nomine renunciaret. (*)

(*) Hanc notitiam iterum debemus Chærico, cujus verba sub-
cio. *Henricus Bernhardi II. filius, frater unicus Spoliati Bernhardi,*
ein Münch Prediger-Ordens hat noch gelebt anno 1337. *Ejus*
gratia haben Ludovicus Episcopus Brandeb. & Albertus Pr. Anhalti-
nus geteidingt / das Bernhardus Spoliatus frater ihme zu seinen
Leib/und Unterhaltunge / die 40. Marck/so er Jährlichen zu
Halle auff dem Neuen Werck aufzuheben hat/und noch darzu
20. Marck aus seinem Lande solte folgen lassen. Davor Hen-
ricus frater sich hinwieder verzeihen solte/alles des/das ihme fünf-
tig anfallen möchte/von sein oder seines Ordens wegen / auch
von seines Herrn Vaters Gütern/an eigen Erbe und Lehn.

CAPUT VII.

DE

ALBERTO BERNHARDI I. FILIO EPISCOPO HALBERSTADENSI.

I.

Quantumvis hujus Principis vitam & gesta jam tum in
historia Episcoporum Halberstadensium ante hoc de-
cennium scripserim, atque ad eam ablegare possem lecto-
rem; quia tamen non modo pleraque hujus opusculi exem-
pla sunt distincta, verum ex eo tempore alia etiam præsi-

F

dia

dia ex Collectaneis præsertim Chæricianis accesserunt, non ingratum fore puto, lectori, si & hujus Anhaltini Principis historiam per compendium hoc loco tradidero.

1282. II. Fuit hic ALBERTVS Bernhardi I. filius primum Magdeburgensis, post Halberstadensis Canonicus, itemq; Archidiaconus Gaterslebiensis. Anno cccccxxxii. monasterium virginum in Adersleben ad Bodam, propter Wegelebi-um, quod olim erat prædium, eique in divisione hæreditatis attributum, in honorem S. Nicolai condidit. (1) Quo tempore etiam Nobiles ab Hackeborn, qui Dumburgum in Hackelia sylva tum possedere, fundarunt. (2)

(1) Chæricus. De hoc cœnobio Gvilielmum Budæum Medicum & Historicum Halberstadensem singulare Chronicon scripsisse, jam monui in *Historia Halberstadensi*. (2) Chæricus.

1305. III. Quo anno Præsul fuerit factus, nondum nov-ram, cum de Episcopis Halberstadensibus commentarer. Sed postquam ex Chæricianis collectaneis didici, ipsum anno cccccv. monasterio Michelsteinio decimas in agro & vico (im Feld und Dorff) Haseldorpiano vendidisse, eumque alterum gubernationis annum fuisse, nunc certiora nobis integrum foret tradere: modo non in iisdem Collectaneis legem, anno demum cccccviii. (id quod ipse Episcopus testetur) hac dignitate auctum, perq; annos septendecim eadem gavisum. Non igitur a Cœlestino V. (quod in Halberstadensibus scripsi) nec a Benedicto XI. (quod tradit Chæricus) sed a Clemente V. fuisset confirmatus. Ecclesiæ negocia provide administravit, ac, quod Canonici majores animarum curam seponerent, graviter indoluit. Quamobrem etiam parochiam S. Martini cœnobitis ad S. Johannem, & Mauritianam Canonicis ad S. Bonifacium commendavit: qui quidem non solum voce, sed etiam conversatione ac honestæ

stæ vitæ exemplo suos promiserant erudituros. Eandem ob causam monasterio ad S. Johannem decimas & jus patronatus in Ditsfurt, Canonicis autem ad S. Bonifacium decimas in salinis Quedlinburgensibus, & certam pecuniæ summam ex Heckelingen, quæ postea ex præfectura Ballenstedensi contribui solita, dicavit. (1) Anno cccccxvi. cum Burchardo 1316. Comite Mansfeldensi bellum gessit, in quo captus Comes, sed mire liberatus arcem Langenstein occupavit: quam etiam vicinorum bonis eo tanquam in portum delatis plenam diripuisset, nisi Abbatissæ monasterii Helstani precibus commotus animum mutasset. (2)

(1) Ex Winnigstadii Chronico hæc tradidi in *Historia Halberst.*

(2) Brevibus hoc bellum perstringit Chæricus: paulo plenius enarrat Spangenbergius *Chron. Saxon. cap. 280. pag. 477.* sic tamen ut accuset scriptorum hujus ævi socordiam, qui causam istorum motuum tradere neglexerint.

IV. Bernhardo II. fratre anno cccccxviii. demortuo Ascaniensem Comitatum ope Elisabethæ Othonis I. viduæ, quæ eum dotalitio nomine adhuc possidebat, Ecclesiæ suæ asseruit: quod dissidii inter fratres gravissimi causa existit. Litem quidem hanc amica transactione Albertus Episcopus Quedlinburgi componere, remq; eo perducere laboravit, ut arcem & civitatem Ascaniam a Capitulo Halberstadenfi feudi titulo recognosceret Bernhardus, idq; datis & acceptis investituræ literis utrinque firmaretur. (1) Verum Bernhardum id fratri denegasse volunt: ac Ludovicus Rex Germaniæ Bernhardo II. investituram certo pollicetur, anno cccccxviii. (2) Sed cum eo pse anno Bernhardus Princeps 1318. fatis concessisset, Episcopus arcem Ascaniensem cum omnibus & singulis juribus, Henrico a Vitzenhagen eqviti, ejusque fratribus, itemq; Johanni & Friderico ab Hoym, ut & Johanni a Breyendorf, pro centum & septuaginta mar-

cis Brandenburgensibus ponderis Ascherslebiensis oppigno-
 1319. rat; Bernhardo III. frustra contradicente. (3) Sequenti ta-
 men anno civitatem Ascherslebiū nondum in Episcopi di-
 tionem concessisse, nec tamen diu post id factum, in Syllo-
 ge sua monuit Chæricus. (4) Nimirum postquam anno
 1322. cccccxxii. Ottonis I. vidua Friderico Comiti Orlamundano
 nupsit, rem eo deduxere Halberstadenses Canonici, ut dota-
 litio valedictura Ascanienses ad Ecclesiam Halberstadensem
 remitteret, ac cives & subditi juramenti fide, qua Anhaltinis
 pridem obnoxii erant, soluti, Episcopatu Halberstadensi jun-
 gerentur. (5) Id quomodo acceperit Bernhardus III. mox in
 ejus historia enarrabimus.

(1) Vindiciæ Anhaltinæ pag. 64. *Lite inter Bernhardum & Albertum fratres gliscente deligitur A. C. 1316. Quedlinburgum, ut ibi de rati-
 nibus concordie ineunda agatur. Conatur hic Albertus Episcopus fratri Comitatum feudi Ecclesiastici nomine obtrudere, confectis hac de re literis. Dissentit frater, fraudem cleri suspicatus, & cum gravissi-
 mæ causæ antehac adductæ obstarent, mutuo dissensu & re infecta dis-
 ceditur. Chæricus quidem rem sic describit, ac si investitu-
 ra illa fuerit secuta. Verba hæc sunt: Anno 1316. hat Episco-
 pus Halberstadensis Albertus Princeps Anhaltinus seinen Bruder Al-
 bertum II. (Bernhardum II. scribere voluit) beliehen mit dem
 Schloß und Stadt Aschersleben/und allen/so dazu gehöret/an
 welchen seines Vaters Brudern Fürst Othen Witwe Elisabeth
 damahls noch ihre Leibzucht hatte. (2) Vide quæ diximus
 cap. preced. §. III. (3) Chæricus: Anno 1318. hat Episc. Halberst. Al-
 bertus, frater Bernhardi II. das Schloß Ascanien mit aller Zu-
 gehörung und Gerechtigkeiten/mit Willen und Vollworth Han-
 sen von Kommersleben / als dem Eltern des Stiffts Halber-
 stadt/Nobilibus quibusdam (Heinen von Bikenhagen / Rittern/
 und seinen Brüdern / Hans von Hoim und Friderich / Hans
 von Breyendorf zu Bornicke/dem Eltern) auf 2. Jahr / vor 170.
 Marck Brandeb. Silbers/Aschersleb. Gewichts / widerkäuflich
 verseht/dessen Bernh. Spoliatus ein Kläger worden. Tangunt
 quoq;*

quoq; hanc oppignorationem invito Bernhardo III. factam Vindiciæ Anhaltinæ pag. 64. (4) Chærici verba hæc sunt: *Anno 1319.* seynd die zu Aschersleben noch Anhaltisch gewesen. Bald hernach aber haben sie sich gemachsam aus ihren Gehorsam gezogen/und unter den Bischoff zu Halberstadt gegeben. (5) Iterum Chæricus: A. 1322. hat das Stifft Halberstadt bey S. Friderich von Orlamünde *ex Turingia, qui duxerat viduam Othonis Pr. Anh.* und seiner Gemahl/Ascanien und Aschersleben an sich gebracht/und seynd *Cives Ascanenses dicto anno,* Montags nach der Pfingstwoche/ihrer Eyde/Gelübde und Huldung/von obberührter Gräfin Elisabeth gänzlich losgezehlet/und an das Stifft verwiesen worden.

§. V. Eodem anno cccccxxii. Albertum Episcopum 1322. Ottoni Duci Brunsvicensi castrum Esebecense & Scheningense, dimidium item castrum Asseburgense, nec minus marchiam Brandenburgensem in feudum commisisse reperio. Quod tamen marchica horum temporum historia valde sit intricata, nemo mirabitur, si nondum varios, qui hac in causa latent, nodos distinctius possimus exsolvere. (*)

(*) Rei summam Chæricus his proponit verbis: *Anno 1322.* hat Episc. Halberstad. Ottoni Duci Brunsw. geliehen das Schloß Esebecke/Scheningen/das halbe Schloß Asseburg / und die Marck Brandenburg/welche Otho cum uxore Agnete filia Cunradi ultimi *ex Anhaltina familia* zur Mitgiff bekomen. Jam nullum est est dubium, quin hujus rei gesta in tabulariis Anhaltinis repererit Chæricus. Non autem meum nunc est disquirere, quo jure Albertus Esebekam, Scheningam, & dimidium Asseburgum Ottoni commiserit: & an illa feuda, vel Halberstadensis Ecclesiæ, vel alio nomine Ottoni fuerint tradita. Neque enim sine antiquarum scripturarum fide certa quædam hic illicue-rit definire. Quod autem ad posterius attinet, plura hoc loco asserit Chæricus: & primo quidem Ottonem Ducem Brunsvicensem uxorem habuisse Agnetem, filiam Conradi, Marchionis Brandenburgensis: deinde, hunc Conradum fuisse ultimum Anhaltinæ familie Marchionem Brandenburgicum: post, ab hoc Conrado Ottonem dotis loco accepisse Marchiam Brandenburgensem, deniq; ab Alberto Epi-

scopo Halberstadensi Ottoni hoc feudum fuisse creditum. Iam, quod ad primum, certum est, ac nuper in *Lineamentis Histor. Brandenburg. §. XXX* repetitum, Agnetem Conradi I. filiarum unam Ottoni Duci Brunswicensi, Alberti Gottingensis filio, nupfisse. Verum, non hic Conradus, Ottonis focer, ultimus fuit Marchionum Brandenburgensium, sed hujus ex Henrico filio, cui cognomen *sine terra* adhæsit, nepos, Iohannes III. quamvis alii de fratre Woldemaro id ferant: ceu dixi in *Notulis ad §. XXXIII. Hist. Brandenburgicæ*. At major est difficultas in tertio. Et fane hæc assertio locum habere nequit, nisi eam de parte quadam Marchiæ intellexerimus. Quis enim credat, vel voluisse, vel potuisse Conradum filiis suis, quos plures anno ccccciv. moriens reliquit, in feudorum hæreditaria assignatione præferre generum? Si quis hic igitur est conjecturæ locus, Ottoni Brunswicensi in tabulis dotalibus spem factam dixerimus, qui ipse mascula Marchionum stirpe sublata, vel in tota, vel in potiori marchiæ parte succederet. Posterius hoc vel id propter addo, quia plures Conrado tribuuntur filia splendidis item matrimoniis nobilitatæ: de quibus diximus in *Brandenb. §. XXX*. Iam vidit Otto Brunswicensis masculæ stirpis Marchicæ interitum Woldemaro II. & Iohanne IV. hoc ipso, in quo versamur anno cccccxii. sublatis: ut adeo si cōjectura nostra probaretur, mirum non foret, Ottonem, ex quo suum jus urfisset, feudum Marchiæ Brandenburgensis impetrasse. Quod tamen postea Albertus Iunior, Princeps Anhaltinus, ex altera Conradi Marchionis filia natus Marchiam sibi deberi contenderet, (quo de inferius dispiciemus) hoc dissidium in rem suam procul dubio vertens Ludovicus Rex, exclusis hæredibus ceteris, filio cognomini Marchiam Brandenburgensem dicavit. Ceterum quomodocunq; se res habeat, si unquam Otto Brunswicensis feudum Marchiæ, utut instabile, impetravit, non video cur Albertus Episcopus Halberstadensis in hac re fuerit occupatus: nisi id dixerimus nomine Ludovici Regis fecisse: cum quo etsi ob Ascaniam male quandoq; conveniret, & ipsum tamen & clerum suum aliquamdiu moderatius egisse, nunc paucis indicabimus.

VI. Quia Albertus Episcopus anno cccccxiii. inve- 1323.
stituris aliquot Ascaniensibus à Bernhardo III. tam Wolmer-
storffii, quam Halberstadii factis (1) præsens adfuit, vero ad-
modum est simile, clerum Halberstadensem à pristino fervo-
re in lite Ascaniensi aliquid remisisse. (2)

(1) De his investituris mox dicemus in Bernhardo III. (2) Vin-
diciæ Anhaltinæ pag. 65. Quia Bernhardus III. nihil proficit, ideo
rem totam, repetita paterna querela, Ludovico Imp. exponit. Hoc facto,
videtur fervor cleri, metu majoris mali, aliquid remisisse, quia paulo
post Albertus Hadmerslebensi investitura à Bernhardo Comitibus collata
lubens intererat.

VII. Qui sequitur annus cccccxiv. fatalis fuit Al- 1324.
berto Episcopo, Halberstadii in æde S. Stephani sepulto. (1)
Eidem successit Albertus Dux Brunsvicensis, qui porro Asca-
niensia suæ diœcesi vindicavit. (2)

(1) Confer Historiam Halberstad. pag. 57. ubi ex Winnigstadio di-
em obitus expressimus *quartum Septembris*. (2) Qvo de dice-
mus in Bernhardo III. Spoliato.

CAPVT VIII.

DE

BERNHARDO III. SPOLIATO BERNHARDI II. FILIO.

L

BERNHARDVS III. Bernhardi II. filius, quod a patre
Alberto ac clero Halberstadenſi hæreditate Ascanienſi pri-
varetur, *Spoliati* nomen accepit. Successit autem Patri anno
cccccxviii. mortuo in juribus æque ac litibus Ascanienſi-
bus, cumq; Albertus Episcopus anno cccccxix. Ascherslebi- 1319.
ense castrum Nobilibus quibusdam oppignorasset, ausibus e-
jusdem mascula protestatione restitit. (2)

(1) *Spoliati* cognomen ab Historicis pasſim ei tribui, confessæ
veri-

item die Edlen Herren von Schraplau / Heldringen / Hache-
born / Mansfelde / Hadmersleben oder Friedeberg : des Hauses
Anhalt Vasallos. *Illis imperat*, daß sie Fürst Bernharden ihre
schuldige Pflicht thun/und sich an ihn halten sollten/mit heilsa-
men *Clausuln, & suppletionem omnium defectuum tam juris, quam fa-*
cti. Uf dis *mandat* ist dicto Anno 1323. von Bernhardo Spoliato
beliehen worden 1. Werner von Hadmersleben/mit der Graff-
schafft zu Kropstede/ (*De hoc Kroppenstedensi Comitatu non*
protrita legas in Vindiciis pag, 64.) und 22. Dörffern. *Actum*
Wolmersteddorff. (*Huc referas sequentia in Vindiciis p. 61. Do-*
cumenta publica exstant in hanc sententiam : Anno 1323. feria sex-
ta d. Bonifacii, Alberto I. Episcopo Halberstadenſi spectan-
te & audiente, investitur à Bernhardo III. Wernerus Comes de
Hadmersleben in Wolmerstorſenſi Ecclesia. *Pagus istell Wolmers-*
dorf quondam prope Stasfurtum situs fuit. Devastationis indicia ad-
huc ibidem videntur, pertinetq, totus ille tractus ad Anhaltinos Princi-
pes. Subsequenti die Solis conferebatur Ottoni, Weneri fratri jus si-
multaneum.) 2. Cunrad zu Bernigerode/und Busso zu Mansfeld.
Actum Arnstein/in praesentia Ludovici Imp. Es wird nur gedacht
seiner Holtzmarck/und ein Hof zu Bollerſleve. 3. Bernhardus,
Viricus & Albertus Comites Regenſteinenſes, & Gardinus Hadmerslevi-
enſis. Actum Halberſtað in dem Mühlhauſe / in praesentia Alberti
Halberſtadenſis Episcopi & fratris. (*Reſcribendum patrui.*)

III. Forte igitur, si diutius vixisset Albertus Episcopus,
sine cæde & sanguine lis fuisset composita. At ille vix ob-
dormiverat, cum bello utrinque decertaretur, pagi & vici
foede diriperentur atque exurerentur, ministris, subditis ac
fociis captis, & in vincula coniectis. (1) Quid? quod cives
Ascherslebenſes in turbido piscaturi, ad singularem, & for-
tean immediatam regni Germanici libertatem adspirarent
anno cccccxxv. (2)

1325.

(1) Chæricus ad ann. 1324. Mirum hæc omitti in Germanicis,
qui superant, Annalibus, ipsoque diligentissimo Spangenber-
gio. (2) Idem ad ann. 1325. Es erscheint aus einem Briefe
anno 25. datiret/ daß die Bürger zu Aschersleben damahls ihre
eigene Herren seyn wollen.

IV. Rudolphus quidem Saxoniae Elector ac illustres quidam Comites strenuam navabant operam, ut hoc incendium, ne serperet latius, in tempore restingveretur: sed quia Halberstadenſium intererat, rem in longum extrahi, nequaquam composita fuit contentio. Scripto tamen a Canonicis fuit cautum, donec novus eligeretur Episcopus, fore inducias, tum autem ab utraque parte certos lectum iri arbitros, viros sanguine atque gravitate illustres. Ut hæc sanctius servarentur, utrinque vadimonium suscipere variorum ordinum viri, & quod mireris, etiam Judæi. (1) Neque dubium est, quin hac de re sit disceptatum inter arbitros, quorum præses erat Henricus Comes Blanckenburgicus, quandoquidem Gvilielmus Budæus, Medicus & Historicus Halberstadenſis geminum de eo scriptum protulerit idiomate Saxonico scriptum. (2)

(1) Chæricus: *A. 1325. ist causa Ascaniensis per Rudolphum Elect. Saxonie & aliquos Comites in ein Compromiss gebracht / dadurch aber die Sache nicht entschieden / sondern vom Gegentheile nur weitläufiger gemachet worden. Das Stifft hat sich reversiret / sede vacante das soll ein Stillstand seyn / bis novus eligirt würde / der sollte Fürst Bernd eine Sühne thun / und Schiedsleute niedergesetzt werden / Rudolphus Elector Saxon. Comites de Honstein, Mansfeldt, Blanckenburg. Capitulum hat zu Bürgen gesezet 12. Canonicos, 12. milites & famulos, 6. cives Halberstad, 2. Consules, 2. Judæos. Anhalt hat gesezt 24. Ritter und Knechte / 6. Bürger von Alen auf Einreiten zu Quedlinburg.* (2) Hoc jam tum tetigi in *Halberstadenſi historia*. Ac utinam nunc ad manus esset Budæi hujus *vita Alberti ex Ducibus Brunswicensibus Halberstad. Episcopi*: sicuti erat, cum de Præsulibus Halberstad. commentarer. An *Vindictarum Anhaltinarum* auctori hac de re quidquam constiterit, ferme dubitaverim.

1328.

V. Anno cccccxxviii. Bernhardus noster oppidum Aken, quod jam pridem fuerat in potestate Ducum Saxonie, cum

cum omnibus suis juribus recepit die Martis post festum S. Laurentii. Verum non multo post gravi ære alieno ob causam Ascaniensem pressus, illud ipsum oppidum archidiœcesi Magdeburgensi oppignoravit: at, cum pecunia reddi commodè non posset, idem sibi perpetua possessione vendicavit Archiepiscopatus. Eodem anno Bernhardus Princeps Alberto Comiti Regensteiniano prædium quoddam haut procul Bernburgo in feudum dedit, * ac porro insequente anno cum cognatis suis Alberto & Woldemaro fratribus fœ- 1329.
dus iniit ad dies vitæ duraturum.

* Non satis tamen capio, quid sibi velit Chæricus, scribens: *Anno 1328. hat F. Bernhard Graf Albrechten zu Regenstein sein Gut uf Bocken Höse vor Bernburg geliehen.*

VI. Rudolphum Electorem Saxonæ, Bernhardo nostro, utpote genero, singulariter favisse, non modo ex Ascaniensi lite, quam per amicam conventionem libenter composuisset, clarum; verum etiam, ex nova, quam inter ipsum & Ottonem Archiepiscopum Magdeburgensem reformavit concordia, innotescit. Enimvero diu inter hos Principes flagraverant inimiciæ, ob castrum Nienburgense, quæ intercedente Rudolpho Bernburgi fuere abolitæ, scripturis omnibus & sigillis adversariis rescissis ac confractis. Exin Archiepiscopus Bernhardo feuda Magdeburgica commisit: quod factum anno cccccxxii. die Jovis post S. Johannis festum, 1532.
ante valvas pagi Rosten. Contra Bernhardus hoc eodem anno Popponi Blanckenburgico Comiti feuda sua solenni ritu credidit. Nec minus sequente anno Johanni & Gumprechtto fratribus Alslebiis gemina fortuna obtigit. *

* Chæricus. *Anno 1333. hat F. Bernhart Spoliatus das Haus zu dem Pfuele (so eine halbe Meile von Plözig über der Sahl / und 1 1/2 wüste liget) Hansen und Gumprechtten Gebrüdern von Alsleben verliehen.*

1334.
1335.

VII. Succedunt anni CIOCCCXXXIV. & XXXV. quibus Ludovicus Imp. mandatis suis Norimbergæ ac Herbipoli datis, monuit Albertum ex Ducibus Brunswici Halberstadensem Episcopum, ne porro turbas daret Bernhardo Principi in Comitatu Ascaniensi, sed eidem erepta restitueret: quod si vero aliquid juris in civitatem Ascherslebiensem habere putaret, sese promptum ac paratum ostendit in lite definienda, ac suum cuique tribuendo. Præterea Cæsar ad collegium Canonorum Halberstadensem scripsit, ut Episcopum compellerent ad restitutionem Ascaniensium, aut minimū ad luculentam demonstrationem, quo jure hæc sibi bona attribueret. Deniq; etiam Consules ac cives Ascherslebienses hortatur, ut Episcopum Halberstadensem missum facientes legitimo suo Domino Bernhardo pareant, nisi forte Episcopus certis argumentis docuerit, ipsos non Bernhardi, sed illius esse subditos. *

* Hæc mandata Ludovici Imp. repetiit Maximilianus I. in diplomate investituræ Woldemari, Georgii, Ernesti & Rudolphi fratrum Anhaltinorum: quod quia integrum Vindiciis Anhaltinis est insertum, ex eodem Ludoviciana illa mandata vel ob venerabilem antiquitatum hujus sæculi, ac styli tum temporis usurpati memoriam afferemus.

LUDOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Venerabili Alberto, Halberstadiensi Episcopo, Principi suo dilecto, gratiam & omne bonum. Innotuit Serenitati nostræ, quod civitatem Ascania, sacro pertinentem Imperio, ac descendente in feudum spectabilis Viri, Bernhardi Comitis de Anhalt, ratione Principatus Ascania niteris usurpare. Cum vero jura, præsertim quæ circa Principatus Imperii consistunt, conservare, manutenere, & defendere, sub vinculo juramenti præstiti teneamur, sinceritatem tuam sub debito, quo nobis & ipsi adstringeris imperio, hortamur.

bortamur, requirimus & monemus, quatenus desistas ab
hujusmodi, nec ad ea, quæ tibi non pertinent, maxime in hoc
casu, velis apponere manus tuas, sed prout teneris ex de-
bito juramenti, res & honores Imperii augeas, foveas &
defendas. Quod si aliquid juris tibi diceris vel in civitate
prædicta competere, si nos requisieris, plenam justitiam tibi
faciemus, solentes sicut Nobis, ita & tibi jura tua & justi-
tiam conservare. Datum Nürenberg post Purificat. B. Vir-
ginis, Regni nostri anno decimo nono, Imperii vero sexto.

LVDOVICVS Dei gratia R. I. S. A. Venerabili Alberto, E-
piscopo Halberstadiensi, Devoto suo dilecto gratiam suam
& omne bonum. Conquestus est Nobis Spectabilis noster di-
lectus Bernhardus Comes de Anhalt, quod tu ipsum in
civitate Aschersleben & quibusdam bonis aliis, quæ a nobis
& imperio in feudum obtinet, contra jus, nullo tibi jure ad
ea penitus comperente, impedis & perturbas ipsum, eadem
civitate & bonis contra Deum temere spoliando. Quocirca
devotionem tuam attentius requirimus & mandamus,
quatenus dicto Comiti bona prædicta restitueris, istum in
eisdem amplius nequaquam impediās, nec perturbes, si No-
stram volueris gratiam conservare, vel saltem coram No-
bis, qui sumus Dominus feudi, ostendas, quo jure tibi perti-
neant: alioquin ipsum in jure suo defendere compellimur,
justitia mediante, harum literarum testimonio. Datum in
Herbipoli feria sexta post festum B. Catharine Virginis,
Regni nostri anno vicesimo, Imperii vero sexto.

LVDOVICVS Dei gratia, R. I. S. A. Honorabilibus viris
Præposito, Decano & Capitulo Ecclesiæ Halberstadensis De-
votis suis dilectis gratiam suam & omne bonum. Conque-
stus est Nobis Spectabilis Vir, Bernhardus Comes de Anhalt,
fidelis noster dilectus, quod ipsum vestræ Ecclesiæ Episcopus

in civitate Aschersleben & bonis, quæ ab Imperio in feudum obtinet, temere impedit, ipsum & iisdem contra Deum temere spoliando. Quare devotionem vestram attente requirimus & hortamur, quatenus dictum vestrum Episcopum ad hæc efficaciter inducatis, ut dicto Comiti bona sua restituat supra dicta. In quo Nobis poteritis specialius complacere, vel quod saltem coram Nobis ostendat, quo jure sibi pertineant. Alioquin dictum Comitem in jure suo defendere compellimur, justitia mediante, harum testimonio literarum. Datum Herbipoli feria sexta post festum B. Catharinae Virginis, Regni nostri anno vicesimo, Imperii vero sexto.

LUDOVICVS Deigratia R. I. S. A. Prudentibus Viris, Consulibus ac universis civibus Civitatis Aschersleben, fidelibus suis dilectis, gratiam suam & omne bonum. Quanquam vos pleno jure spectabili viro Bernhardo Comiti de Anhalt, fideli Nostro dilecto dudum in feudum contulerimus, vos tamen ab ejus obedientia discedentes Episcopo Halberstadeni vos subjecistis in grande dispendium & discrimen. Quare fidelitati vestrae districte precipimus & mandamus, quatenus ab obedientia dicti Episcopi recedentes dicto Comiti obediatis, tanquam vestro vero Domino, & a nobis feudaliter investito, nisi dictus Episcopus legitimis edocerit argumentis, Vos sibi & non Comiti pertinere supra dicto. Secus autem si feceritis, gravem nostræ indignationis offensam vos noveritis incurrisse. Datum Herbipoli feria sexta post festum B. Catharinae Virginis, Regni nostri anno vicesimo, Imperii vero sexto.

VIII. His mandatis cum neque Episcopus, neque Ascherlebienses morem gererent, Ludovicus Imp. denuo ad 1336. eosdem scripsit, anno cccccxxvi. severius hortando, ut ille

occupata omnino restituat, hi autem ab Halberstadenſi Epīſcopo ad Bernhardum Principem revertantur. *

* Et hæc quoque edicta merentur adſcribi :

LVDOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper
Augustus, Venerabili Alberto Epifcopo Eccleſiæ Halberſta-
denſis devoto ſuo dilecto gratiam ſuam & omne bonum.
Ex q̄verimonia Illuſtris Bernhardi Principis in Anhalt, fi-
delis noſtri dilecti Noſtræ innotuit Majeſtati, quod tu civi-
tatem Aſchersleben, ipſius Principatui, de quo per Nos eſt in
feudum inveſtitus, pertinentem occupaveris violenter, &
adhuc occupatam teneas, in grave ſuum diſpendium & di-
ſcrimen. Quare ſinceritatem tuam rogamus, monemus &
ſerioſius exhortamur, quatenus, cum ita eſt, prædicta civi-
tas Principi in Anhalt, qui a Nobis & Imperio in feudum
deſcendit, pertineat, nihilque tibi juris competat in eadem,
ſibiſque reſtituas, & ab ipſius occupatione deſiſtas penitus
& omnino, in hoc Noſtræ Celſitudini ſpecialiter complacen-
do. Datum Nurnberg feria ſexta ante Invocavit, Regni No-
ſtri anno vicesimo primo, Imperii vero octavo.

LVDOVICVS Dei gratia R. I. S. A. Prudentibus Viris,
Conſulibus, totique communitati & civitati Aſchersleben,
fidelibus ſuis dilectis gratiam ſuam & omne bonum. Signi-
ficante Illuſtri Bernhardo, Principe in Anhalt, fideli No-
ſtro dilecto Noſtra intellexit Majeſtas, quod vos, veſtraque
civitas prædicta, quæ tamen ſuo pertinet Principatui, qui a
Nobis & Imperio in feudum deſcendit, & de quo eſt per
Noſtram Celſitudinem inveſtitus, a ſua obedientia reſeſe-
ritis, ac Venerabili Epifcopo Eccleſiæ Halberſtadenſis & ipſi-
us mandatis in omnibus pareatis, in grande ſuum præju-
diciū & gravamen. Quare fidelitatem veſtram ſerio-
ſius adhortamur, volentes nihilominus & mandantes, qua-
tenus

tenus cum est ita, quod vos dictaque civitas vestra Principi in Anhalt pertineatis, a subjectione prescripta Episcopi Halberstadensis recedatis, & prefato Bernhardo Principi in Anhalt intendatis, & vestris debitis obsequiis pareatis. Datum Nurnberg &c.

1338.

IX. Anno cccccxxxviii. Bernhardus noster Henricum Comitem Stolbergensem de feudis suis investivit. Quod factum est Guntersbergæ.

1340.

X. Exinde iterum manus invicem conseruere Halberstadenses & Anhaltini: quæ turbæ tamen paulo post sopitæ sunt, ita nimirum, ut causam omnem per viam, quam vocant, *Compromissi*, finire inter partes convenerit. In hoc processu compromissario per Ottonem Magdeburgensem Archiepiscopum, tanquam electum ab utraque parte iudicem, laudum, sive sententia restitutionis pro Bernhardo Principe lata est: in qua pronunciatum, quod Episcopus & Capitulum Halberstadense illum per injuriam spoliaverint, ac proinde cum omni causa restituere teneantur. (1) Sententiam illam restitutoriam, sive laudum, ut vocant, Ottonicum, Imperator Ludovicus non modo confirmavit, verum etiam anno cccccxl. postquam Bernhardum Francofurti investiverat, (2) confirmavit, misso videlicet Ulrico de Bebenburg, vasallo Imperii, cum pleno mandato Cæsareo, ut Bernhardum Principem in omnia illa bona, quibus a Cæsare quondam investitus, & quæ ad ipsius Principatum & feuda regalia pertinent, plene restitueret, non secus ac si ipse Cæsar præsto foret, plane secundum sententiam ab Archiepiscopo Magdeburgensi definitam. (3) Commissioni huic Cæsareæ pro facienda executione laudi Ottoniani, addita simul fuere mandata revocatoria ad omnes iudices sæculares, scultetos, aliosque præfectos Principatus Anhaltini & Comitatus

tatus Ascaniæ, ut ad citationem Principis Bernhardi iudicio
frequentes compareant, officio suo fungantur, & una cum
Ulrico Cæsaris legato, Principem Bernhardum possessioni
bonorum spoliatorum restituant, & Halberstadensi Episco-
po denuntient, ut manum ab illis absteineat. siquidem Cæ-
sar nihil quicquam juris in bonis illis ipsi permittat. (4)
Quamvis autem Legatus Cæsareus per vim adversæ partis,
collecta ab eadem armata manu impeditus fuerit, quo mi-
nus Bernhardum III. possessioni bonorum spoliatorum re-
apse restituere potuerit, tamen eundem Bernburgi pro tri-
bunali, præsentem tum temporis Electore Saxonie Rudolpho,
ejusdemque filio, Duce Rudolpho, nec non Alberto Principe
Anhaltino, multisque aliis Comitibus & nobilibus Dynastis
per certa scripta immisit, ipsumque in omnia spoliata bona,
prout ea in confessione factæ executionis & immisionis
verbotenus enumerantur, nomine & loco Ludovici Cæsaris
restituit. (5) Realem autem sive actuaalem possessionem,
quamvis urgendo, instando, sollicitando, nulli labori, nulli
diligentiæ, nullis denique sumtibus pepercerint, tamen pro-
pter adversariorum potentiam, ac turbas in Imperio exor-
tas, nec Bernardus nec posterius recuperare potuerunt.

In hac narratione secuti sumus filum *Vindiciarum Anhalt.* pag. 12.
13. 14. (1) Hujus laudi jam meminimus in *Historia Halbersta-*
denfi p. 67. Tangit Chæricus his verbis: Anno 1340. ist das lau-
dum gesprochen worden von Otthone Archiepisc. Magdeb. uf der
Partheyen mechtige Heimstellung. Otto autem Archiepisco-
pus non minus Alberto II. Episcopo, quam Bernhardo III. fi-
dem fecit scriptione sua, *se pronuntiaturum, quod justum & æquum*
esset. Adjunxit Episcopus etiam suo nomine huic arbitrio Ja-
cobum Ecclesiæ majoris Decanum, hominem sagacissimum
& expediti consilii, ut est in *Vindiciis Anhaltinis* pag. 74. (2) Ex-
dem *Vindiciæ* pag. 86. Anno 1340. *Frankofurti ad Moenum* cum

Imperator Ludovicus publice testaretur, se Halberstadiensi Episcopo nihil juris in Comitatu Ascanie concedere, repetitur investitura Bernhardi III. sollemnissima, Rudolpho Saxone, Friderico Misnensi, Ludovico & Stephano Bavaris, Imperatoris filiis, Rudolpho & Ruperto Palatinis presentibus & spectantibus. (3) En ipsum Ludovici Caesaris scriptum a Maximiliano I. repetitum.

LUDOVICVS Dei gratia R. I. S. A. hisce publice notum facimus, quod Ulricum de Bebenburg, Vasallum nostrum in Principatum Anhalt, & ad Comitatum Aschersleben mittimus, & constituimus illum hujus Administratorem plenipotencia nostra illi ad proponendum & agendum concessa, ut dilectum Nostrum Principem in Anhalt, Comitem Bernhardum, dilectum Nostrum Cognatum mittat in possessionem omnium bonorum, quae illi feudi nomine contulimus, & quae ejus Principatui ex vexillari feudo pertinent, volentes, ut vigore harum nostrarum literarum eidem praedicto tradat possidenda, ac si ipsi praesentes essemus, & quemadmodum Venerabilis Otto, Archiepiscopus Magdeburgensis, Princeps noster in suo laudo pronunciavit. Et qui illi impedimentum objecerit, is sciat, quod in Nos & Imperium delinquat, poenis Nostris ideo subjiciendus, harum testimonio literarum. Datum Francofurti, die Lune post diem Bartholomaei A. C. 1340. Regni nostri vigesimo sexto, & Imperii decimo tertio.

(4) Id quod patet amplius ex sequenti scripto Imperatoris:

LUDOVICVS Dei gratia R. I. S. A. omnibus Judicibus secularibus, Scultetis & Praefectis, qui jus dicunt in tribunalibus & judiciis ad Principatum Anhalt & Comitatum Aschersleben pertinentibus, fidelibus Nostris dilectis nostram gratiam & omne bonum. Requiritur vos, mandantes vobis, ut vos omnes ad vocationem dilecti nostri Principis, Comitis Bernhardi de Anhalt in judicio compareatis,
vestro

vestro officio, prout quemque de jure decet, functuri co-
ram Commissario nostro Ulrico de Bebenburg, Vasallo nostro,
cui sufficienter mandavimus, ut vigore harum literarum
predictum Principem, Comitem Bernhardum de Anhalt,
mittat in possessionem omnium bonorum, quæ à Nobis & Im-
perio in feudum obtinet, & quæ ad ejus vexillare feudum
pertinent, in quibus ipsum impedit Episcopus Halbersta-
densis contra jura & nostram voluntatem. Et injungimus
Vobis sub periculo amittendæ Nostræ gratiæ, ut dictum Prin-
cipem, Comitem Bernhardum de Anhalt introducatis in
possessionem omnium istorum bonorum, & Episcopo Halber-
stadenſi judicialiter denuntietis, ut a bonis illis discedat,
siquidem nos illi nihil juris in istis concedimus. Datum
Francofurti.

(5) Sequitur Scriptio Ulrici de Bebenburg.

ULRICVS de BEBENBURG Vasallus Imperii hisce literis
fidem publice, & simul notum facimus omnibus, qui has vi-
dent vel audiunt, quod nomine Ludovici Imperatoris, Do-
mini nostri charissimi, qui nos in Principatum Anhalt, &
Comitatum Aschersleben cum mandatis suis ablegavit, spe-
ctabilem Principem, Comitem Bernhardum de Anhalt
vere ac juste in publico loco solenni judicio misimus in pos-
sessionem omnium eorum bonorum, quæ ad ejus vexillare
feudum & Principatum pertinent, & infra descripta sunt,
uti est mons, qui Ascania vocatur, cum omnibus pertinen-
tiis, Domus in Aschersleben, oppidum ultra lapides, oppidum
ultra aquam, jus Iudeos habendi, nundinarum, moneta, ve-
tigalium, jurisdictio extra civitatem & in civitate A-
schersleben, molendinum prope vetus castrum, piscina & lo-
cus piscine destinatus, omniaq; ea, quæ ab Imperio recogno-
scuntur, tribunal Ascaniense cum omnib; rebus illuc spectan-

ibus. Castrum Westorp cum omnibus pertinentiis, Kochsted cum bonis illuc pertinentibus, tribunal in Weddersleben, Eilversdorff & Frevelo, cum omnibus, quæ ad ista pertinent. Et hoc prædicto Principi, Comiti Bernhardo de Anhalt fecimus ratione omnium istorum bonorum in ipso territorio, ubi bona illa sunt sita. Factum quoque id fuit in præsentia Spectabilium Principum, Ducis Rudolphi de Saxonia & Ducis Rudolphi F. ejus, Comitis Alberti de Anhalt, N. de Hackeborn, Comitis Friderici de Beichlingen, & aliorum Dominorum in magna frequentia. In fidem & testimonium literis hisce sigillum nostrum appendimus. Datum Bernburg A.C. 1340. d. S. Michaelis sancti Angeli.

1344. XI. Anno CIOCCCXLIV. Bernhardus III. consentientibus filiis Bernhardo & Henrico, coram judicio ob id ad pagum Spronam coacto, cujus Præses erat Bernhardus a Plotzig, sacrario Bernburgensi aulico donat aliquot agrorum jugera, ad montem propter Bernburgum & Gerwici sita, una cum aliis bonis. Donationis tabulis & Patris & Bernhardi filii sigilla ex rubra cera impressa sunt: ex quo tamen minus recte videtur colligere Chæricus, Bernhardum cum Patre simul imperasse: cum non raro olim consueverint majores filii diplomatis paternis sua quoque sigilla jungere: ac memini me aliqua hujusmodi diplomata vidisse. *

* Vt Chærici sententia pateat clarius, verba ejus integra subjicio. Anno 1344. eignet J. Bernd Spoliatus, mit Bewilligung seiner beyden Söhne Bernardi & Heinrichi, der Schlos- Capellen zu Bernburg im gehegten Gerichte/ in seiner J. G. Gebiete/ bey dem Dorff Sprone/ vor seinen lieben getreuen Bernhardo von Plötzig/ etliche Hufen Landes/ im Felde des Berges vor Bernburg und zu Gerwitz gelegen/ auch andere Güter mehr. Welche donation mit seiner und seines Sohns Bernnds Sigel/ so rot Wachs/ bekräftigt ist. Ex quo liquet, quod simul regnarat Bernardus filius.

XII. Anno tandem cccccxlviii. Bernhardus III. vita 1348.

functus est. Tres habuit conjuges. Prima erat *Agnes*, Rudolphi Saxoniae Electoris filia: quæ quod ex legibus Pontificiis nimis ei propinqua censeretur, maritus a Johanne XXIII.

Pontifice dispensationem petiit, ac impetravit a. cccccxxviii

(1) Ipsa autem diem supremum obiit anno cccccxxviii.

sepulta Nienburgi in choro templi. Altera fuit filia Johan-

nis Bohemiae Regis, Caroli IV. foror. (2) Denique mariti

ævum supergressa *Mechtildis*, Magni Ducis Brunsw. filia,

Magni Torqvati foror, ultra annum ccccccliv. vixit.

(1) Bullam dispensationis Papalis superare, scribit Chæricus.

(2) Idque ex eo confirmat Chæricus, quod Carolus IV. in diplomate quodam feudali Wittebergæ an. 1348. scripto Bernhardum nostrum vocat sororium suum.

XIII. Liberos reliquit *Bernbardum IV. Henricum & Ottonem II.* de quibus proximis capitibus agemus.

CAPVT IX.

DE

BERNHARDO IV. ET HENRICO

BERNHARDI III. FILIIS.

I.

BERNHARDVS IV. vivo ac procurante Patre, anno cccccxliii. uxorem duxit *Beatricem* (Elisabetham vocat Spenerus) Friderici Gravis Misniae Marchionis filiam. Ferunt socerum genero successionem in terris suis hæreditariam ab excessu suo pollicitum, ac ob id Bernhardum IV. ab affine Friderico Strenuo hæreditatem expetiisse, quæ cum negaretur, rem in bellum erupisse. *

1343.

* Non memini hæc alibi, quam in Collectaneis Chæricianis legisse. Digna censeo ipsa verba referre. Anno 1343. befreundet sich Fürst Bernardus Spoliatus mit Friderico dem Ältern Markgraffen

graffen zu Meissen / also daß *Fridericus* seine Tochter *Beatricem* seinem Sohn *Bernardo* zu der Eh gegeben / und soll versorgen / daß seine Herrschafft nach seinem Tode uf denselben erblich fallen müge. Ist ihm nicht gehalten worden / und das F. Bernd solche Marckgraffschafft Meissen vom *Friderici filio Friderico* (post mortem,) gefordert / und von solcher Zusage / ihm von seinen Befestern gethan / nicht abstehen wollen / ist es endlichen zum Kriege gerathen. Quod si unquam hæc res ita gesta, miror omnium scriptorum, qui Misnica tradidere, silentium.

1348. II. Bernhardus IV. à Carolo IV. Wittebergæ anno CIOCCCXLVIII. investitus (1) vitam cum morte commutavit
1354. anno CIOCCCLIV. cujus vidua postea Abbatissam egit Suse-
censem, & ad grandem pervenit senectutem. (2) Nullos ex
hac uxore liberos suscepisse, plerique Genealogici Scripto-
res tradunt. (3)

(1) Vindiciæ Anhalt. pag. 86. (2) Elias Reusnerus in *Stemmata Wüichindeo* pag. 37. (3) Charicus inquit: Ob sie mit einander Erben gezeuget / wird nicht gefunden.

1356. III. Sic igitur succedit frater HENRICVS III. cui in-
terdum Cothena, nonnunquam Bernburgum aulica sedes
fuit. Investituram feudorum regalium a Carolo IV. impe-
travit anno CIOCCCLVI. Compositionem inter Albertum Ar-
chiep. Magdeburgensem, & Johannem Anhaltinum cum
ceteris testibus firmavit an. CIOCCCLXXII. Vita defunctus
1372. est anno CIOCCCLXXIV. testibus Rittershusio & Spenero.

1374. IV. Ex Comite Glicheni (alii reponunt *Sophiam*, Hen-
rici Comitis Stolbergensis filiam) genuit *Rudolphum* Episco-
pum Halberstadensem, & *Bernbardum* V. itemque *Adelbei-
dam* Abbatissam Gerenrodæ, anno CIOCCCLXXIV. demortu-
am. Hanc Adelheidem non a Pontifice, sed a Carolo IV.
Cæsare voluisse investiri, ex *Andræ Hoppenrodii Annalibus
Gerenrodensibus* memorat Henricus Salmuth in *Responsio Ju-
ris pro matrimonio Principis cum virgine nobili.*

CAPUT X.

DE

RVDOLPHO HALBERSTADENSI

EPISCOPO ET BERNHARDO V.

HENRICI III. FILIIS.

I.

RVDOLPHVS Halberstadenſis Præſul, vivo antecellore Er-
neſto & in Canonicos ſæuiente electus, non niſi eodem
ſublato (quod factum anno cccccxcix.) Episcopalem infu- 1399.
lam recepit. Hujus ſedulitatem in viſitandis atq; in meli-
orem ſtatum reformandis cœnobiis in Halberſtadenſi Chro-
nico commendat Winnigtadius. Idem ejus cum Gunthero
Archiepiscopo Magdeburgenſi bellum memorat, quod an-
ſam dederit diſſidii inter ipſum & cives Halberſtadenſes,
quos propterea excommunicatos tradit Krantzius *Saxonie*
lib. X. cap. XX. cujus contextum in *Halberſtadenſi hiſtoria* re-
petivimus. Abiit vita anno cccccvi. (1) in Eccleſia cathe- 1406.
drali ſepultus. (2)

(1) Vnde ſphalma typographicum in Sylloge Speneriana ex-
pungendum anni emortualis 1416. (2) Krantzius *Metropol.*
lib. XI. cap. I.

II. Rudolphi frater BERNHARDVS V. anno ccccc. 1400.
a Sigismundo Cæſare investituram feudorum regalium im-
petravit. Anno cccccx. cum Friderico & Wilhelmo Miſ- 1410.
niæ Marchionibus foedus percuffit. Sequenti anno in bello 1411.
cum Gunthero Archiepiscopo Magdeburgenſi per Gunthe-
rum Comitem Mansfeldenſem captus, in turri civitatis Mans-
feldii aſſervatus fuit. (1) Hoc ipſo tamen adhuc anno fatiſ
conceſſit, Widerſteti ſepultus. (2) Conjugem habuit Eliſabe-
tham

tham, incertum qua gente satam. (3) quæ vidua adhuc in
1426. vivis fuit anno cccccxxvi. (4)

(1) Spangenbergius *Chron. Sax. cap. 306. p. 514.* De hoc bello vide
etiam Krantzium *Metrop. lib. XI. c. VII.* (2) Rittersh. Albertus
& Spenerus ponunt annum præcedentem. (3. 4.) Vtrumq;
nos docuit Chæricus. Nam Genealogici eam omittunt.

CAPVT XI.

DE

OTTONE III.

BERNHARDI III. SPOLIATI FILIO, EIVS-
DEMQUE FILIIS OTTONE IV. ET BERNHAR-
DO VI. VLTIMO BERNBURGENSIS LI-
NEÆ PRINCIPE.

I.

Bernhardo III. etiam natum diximus OTTONEM III.
Is a Patris obitu investituram feudorum regaliū per
1377. Carolū IV. impetravit anno cccccclxxvii. Anno proxi-
1378. mo feuda solita Dynastis de Hadmersleben solenni ritu &
1398. investitura concessit. Anno cccccxcviii. cum Wilhelmo
Thuringiæ Landgravio fœdus iniit. Decessisse fertur anno
1400. ccccc.

II. Vel ex *Helena*, Bothonis Comitis Stolbergii, (1) vel
Agnete Vratislai VI. Pomeraniæ Ducis filia (2) reliquit *Mech-
tildem*, Georgii senioris Principis Anhaltini conjugem, *Ot-
tonem* IV. & *Bernbardum* VI.

(1) Rittershusius. (2) Spenerus in *Sylloge p. 790.* ubi tamen etiam
alteram nominat.

III. OTTO IV. Lutrudæ (*) Prozenii Querfurtani fi-
1415. liæ maritus anno ccccccxv. improlis obiit. Seqventi anno
1416. *Conradum* ultimum dynastam Hadmerslebium & Dominum
in Eglen improlem decessisse, ex integerrimi amici Christi-
ani

ani Francisci Paullini *Annalibus Huysburgensibus* MSS. bonæ frugis plenissimis, celeberrimus auctor quos non ita pridem mecum communicavit, didici.

(*) Ita vocat Chæricus, qui ejus mentionem fieri in literis quibusdam an. 1401. perscriptis memorat: alii Gertrudem. Hujus notitia fugit Spangenbergium in *Chronico Querfurtensi*.

IV. BERNHARDVS VI. Ottonis frater a Sigismundo Cæsare investituram feudorum nactus est anno cccccxx. 1420. Anno cccccxxiii. inter arbitros a Gunthero Magdeburgensi Archiepiscopo delectos locum habuit, qui nata inter se ac Hallensem civitatem dissidia componerent. (1) Eodem anno, post excessum Alberti, ultimi ex Anhaltina stirpe Electoris Saxoniae, una cum Alberto Claudio cognato a Bertrada Abbatissa Gerenrodana in feudum recepit omnes illos nobiles, quos Duces Saxoniae & Principes Anhaltini ad id usque temporis a Gerenrodano monasterio pro vasallis habere consueverant. (2) Anno cccccxxv. Magdeburgo ac Hal- 1435. lis, Archiepiscopo suo & clero diu adversis, ac ob id proscriptis pristinam gratiam impetravit. (3) Anno cccccxliv. in- 1444. vestitura feudorum a Friderico III. Cæsare eidem tributa est. Idem Bernhardus pontem construi fecit super Wipperam juxta pagum Cornitz prope Bernburgum, ubi Wipperam in Salam se exonerat. Lapidum ad pontem hæc feruntur incisa: *Omibus inspecturis salutem. Et in noticiam deveniat singulorum omnium hanc literam intuentium, quod cum nostra bona voluntate, & libera pons in Corneqvitz edificatus, & eundem pontem ab omni exactione & telonio dimittimus penitus absolutum. Ut autem plenius hoc appareat, nostri sigilli munimine roboramus. Datum in Berneburg. (4)*

(1) Spangenbergius *Chron. Saxon. cap. 311. pag. 523.* Olearius in *Hallographia* p. 181. (2) Chæricus: Anno 1423. post mortem Alberti Elect. Sax. ultimi ex stirpe Anhalt. beleihet Abbatissa Gerenrodensis Bertrada

Bertrada Albertum Claudum, & Bernhardum ultimum Bernburgensis lineæ mit aller erbarn Mannschafft / welche als Älfterleute Dux Saxon. & Principes Anhaltini damahls von Gernroda in gesamter Hand zu Lehn gehabt. (3) Krantzius Saxon lib. XI. cap. XXII. XXV. Wernerus in Chronico Magdeb. cap. XXXVIII. Spangenberg. d. l. cap. 321. pag. 538. (4) Forte igitur ipfarum literarum contextus lapidi incisus.

1468.

V. Anno demum cccccclxviii. moriens, ac Widersteti sepultus, Bernburgensem clausit lineam, postquam hæredem scripserat agnatum & affinem Georgium Principem: (1) qui una cum patruelibus Bernburgum occupavit. (2) Epitaphium Bernhardi tale fuisse fertur:

In Nonis Februi quartus fuit iste recessit

Dum Comes ingenuus Bernardus qui requiescit. Amen (3)

(1) Ita Spenerus in *Sylloge* pag. 791. *Vindiciæ Anhaltinæ* p. 86. simpliciter: *Cum is* (Bernhardus VI.) *ultimus esset Bernhardine seu Bernburgensis lineæ, successit eidem agnatus lineæ Sigfridine, nimirum Georgius.* (2) *Chæriciana* huc facientia in Georgii historia afferemus. (3) Habet Hoppenrodius im *Stammbuch*.

VI. Bernhardus VI. ex *Hedwige*, Principe Saganensi, quæ Sacrarium S. Wolfgangi ad Bernburgum condidit (1) & anno 1498. cccccxcviii. Bernburgi obiit, filiam genuit *Mechtildem*, quæ Sigismundo juniore Principi Anhaltino nupsit, ac in monasterio Widerstetensi quiescit. Ibidem sequens accepit Epitaphium:

Bernt Comitiss nata jacet hic Mechtildes humata

Quæ tibi sit grata, genuit quem Virgo beata. (2)

(1) De eo sequentia reperi ad marginem exempli *Genealogiæ Anhaltinæ* Brotusii, quod est in Bosiana Bibliotheca, adscripta: *Diese Fraue Hedewig hat anno 1480. (Chæricus habet numerum in textu expressum) die Capelle zu S. Wolfgang vor Bernburg gestiftet / und am Tage Johannis Baptiste der erste Stein gelegt worden. Hernach hat Fürst Wolfgang ein Kornhaus von 5. Böden daraus gemacht. Die Foundation der Capellen*

26(67)26

Capellen findet man über der Thür in Stein gehauen. (2)
Hoppenrodius d. l.

CAP. XII.

DE

SIGFRIDO I.

HENRICI I. FILIO SERVESTANÆ LINEÆ
CONDITORE.

I.

HActenus de Bernburgensi linea, quam cœpit Bernhardus I. finivit Bernhardus VI. fuimus solliciti: nunc ad Zervestanam lineam nos convertimus, quam SIGFRIDVS Henrici I. filius (non frater, ut vult Albizius) Bernhardi I. frater auspiciatus est.

II. Hic Patre adhuc vivo inter ceteros illustres viros testis citatur ab Alberto, Duce Saxoniae, Angariae & Westphaliae, in privilegio, quo villa Dannenberg & Hagenou in proprium dantur Ecclesiae S. Mariae in Coswick, perscripto an. ccccclvi. 1256. vi. Idus Octobris Indictione XV. (1) Ab excessu autem Patris, & communione fratrum sublata, dynastiam Zervestanam, Dessaviensem & Cotheniensem accepit: ita tamen, ut inter dividentes fratres, eorumque posteros non solum tituli & insignia, verum etiam jus avitum simultaneae investiturae, juraque suecessionis manserint communia. (2) Aulae sedem habuit Gribovium, itemque arcem Reine, quae postea destructa. (3)

(1) Habetur hoc privilegium in scriptione quadam Principum Anhaltinorum. (2) Vindiciae Anhaltinae pag. 6. (3) Chæricus ad an. 1257. Albizius in *Genealogicis*.

III. Anno ccccclix. Teutonico Ordini, cujus focii se 1259. appellabant fratres domus Hospitalis S. Mariae in Hierusalem, dicavit locum Burou dictum. (1) Donationis tabulae scriptae

sunt Griboviæ. Eodem anno Rudolpho de Dingelstet, Archiepiscopo Magdeburgensi mutuo dedit supra mille argenti marcas, quibus is Comitatum Sehusanum emit. Archiepiscopus hoc nomine Sigfrido oppignoravit oppidum Jesen, arcem & oppidum Zorbek, cum omnibus & singulis proveni-
tibus annuis. (2)

(1) Chæricus. Nescio tamen quid sibi velit, quando ad eundem annum scribit: *Henricus Princeps Anhaltinus, Sigfridi filius, Alberti senioris frater, primum Præpositus Havelbergensis, post Canonicus Halberstadensis, & Præpositus ad S. Paulum ibidem, hæt anno 1259, cum fratribus (Magno, Præposito zu Lebus) Buro dem Orden vereignet/ geschehen zu Aschersleben.* Sic enim & Pater Sigfridus, ejusdemque filii hanc donationem eodem tempore confecerunt. At dubito, an ea jam ætate fuerint, ut vel per se donare Ordini potuerint bona, vel paternæ donationi consentire? Et cur non id fecerint Griboviæ, sed Ascherslebii? Quamobrem puto alium hic latere *Henricum*, quam Sigfridi filium, ipsumque forte *Henricum II.* qui postea factus est Archiepiscopus Magdeburgensis: atque id etiam vel ex eo clarum, quod Chæricus ei jungit Magnum Præpositum Lebusiensem, qui Henrici I. non Sigfridi filius, nec Alberti senioris frater fuit. Verum novus emergit ex Chærico scrupulus, qui quam donationem Ascherslebii dixerat, mox Halberstadii factam scribit. Plures igitur procul omni dubio fuere donationis tabulæ, quas non satis distinxisse videtur Chæricus. Viderint, quibus authentica inspicere datum. (2) Chæricus: *Anno 1259. emit Rudolfus Archiep. Magdeb. die Graffschafft Sehausen/ darzu ihme Sigfridus Pr. Anhalt. geliehen 1027. Marck. Dagegen ihme Archiep. die Stadt Jesone/ Schlos und Stadt Zorbeck/ mit allen Jährlichen Einkommen zum Unterpfind eingesetzt.*

IV. Quid hic Sigfridus in Thuringia acceperit juris, 1259. nescio. Chæricus tamen affirmat ad annum c12cclix. quod non modo se ipse vocaverit *heredem terræ Thuringicæ*, sed eun-

eundem quoque titulum acceperit ab Henrico, Marchione Misniæ ac Osterlandiæ. *

(*) Adscribam Chæriciana: *Sigfridus Princeps Anhaltinus, Henrici I. filius, nepos Bernhardi Electoris Sax. pater Sigfridi* (forte dicere voluit *Alberti Senioris*, aut *Sigfridi Junioris*) *Principis Anhaltini* nennet sich einen Erben des Landes zu Thüringen/ & ita appellatur ab *Henrico Marchione Misniæ*, und des Osterlandes/seiner Mutter Bruder / anno 1269. Jam novimus, ante paucos annos controversiam de successionem in Thuringia inter Sophiam Brabantinam & Henricum Illustrum Misniæ Marchionem, fuisse agitatam, ac tandem Henricum præ Sophia ejusque filio inva-
luisse. Sed quid ad hæc Sigfridus noster? Et cur novum Henricus ex Anhaltina stirpe hæredem conflaret, qui Brabantinis eam invidebat? Respondere igitur objectioni videtur Chæricus, quando Henricum Marchionem avunculum facit Sigfridi. Verum eo ipso caderet Mechtildis, Ottonis Brunsw. Ducis filia, quam matrem Sigfridi supra tradidimus: ac pro ea substituenda esset Diterici Marchionis Misniæ filia: cujus tamen filias immaturo fato obiisse constat.

V. Anno CIOCCCLXXV. cum Hermanno Abbate Nien-
burgensi compositionem iniit ob molendina in Dessau, Tor-
ten & Stene. Et vero quia Dynastæ a Waldersee, qui tum
in primis florebant, etiam molendinum in Torten habebant,
id ipsum necessum habuerunt tollere. Compositio illa facta
est Tornovii prope Akam, V. Nonas Junii. Eodem anno
Coswicensis dominica, præsentem Sigfrido nostro, ejusque sorore
Sophia, ab Henrico Brandenburgensi Episcopo consecrata
fuit. Hæc ipsa Sophia nobis in memoriam revocat aliam Sophiam,
Comitem Barbyensem, Guntheri filiam, Burchardi,
Waltheri & Agnes sororem, quæ anno CIOCCCLXXVI. obiit.
Quod vel propterea heic loci memoramus, quia monasterium
Zervestanum ad S. Johannem condidit, inq; eo sepulta est.

VI. Anno CIOCCCLXXXII. & sequenti a Sigfrido & Bern- 1282.

hardo fratribus bellum contra Albertum, Ditericum & Fridericum, Henrici Illustris filios fuit gestum: in quo hi ipsi Principes capti, & partim Lippenæ, partim in arce Werben fuere detenti (*)

(*) Hoc bellum primo verbis Chærici, mox etiam Fabricii, describam. Bellum Misnicum anno 1282. adversus Albertum, Dietericum (Landesbergensem) & Fridericum filios Henrici I. Landgravii Thuringiæ (Illustris.) In hoc bello auxiliati sunt Sigfrido & Bernhardo Principibus Anhaltinis, Dux Brunswicensis, Albertus Elector Saxonie, & Bernardus Archiepiscopus Magdeburgensis, Comes Wolpensis. Misnia vastatur, arx Reine occupata & recuperata. Fridericus Marchio & Comes Leisnicensis Lippena custoditi, Marchiones custodia liberati & Leisnicensis Comes nequaquam steterere promissis, Cothenam exusserunt murosque diruerunt. Gibichensteinium Burchardus Lappe (Spangenbergius Chron. Saxon. cap. CCLXV. hunc vocat nobilem Dominum a Schrapelau, eique cognomen Lappii adhæsisse, refert) prodidit. Tuchen & Wert vastata sunt. Anhaltinas civitates Delitium & Bitterfeldum præfecturis & pagis suis occuparunt & Misniæ conjunxerunt. Falco & Conradus a Reden, Ottonis Sagittarii Brandenb. Marchionis tribuni ad Wesenburgum Gumprechtum de Alvensleben & Burchardum Lappen fuderunt. Ac postea etiam Alvenslebius una cum Ottone a Pouck a Diterico Misniæ Marchione fuit profligatus ad Bitterfeldium. Et hæc quidem Chæricus, cujus aliqua ex germanicis latine sunt conversa. Fabriciana ita se habent Originum Saxonicarum lib. VI. Dietericus Osterlandie & Lansbergi Marchio, Taubam & Berbinum destruxit; cujus hæc causa fuit. Anno clcccLXXVI. Ericus Antistes Magdeburgicus, & frater ejus Otho Marchio Brandeburgicus sunt in Turingiam cum exercitu profecti: quos Albertus Landgravius vi inde repulit. Magdeburgicus amicitiam cum Landgravio astute iniens, occasionem quaerit, aliquid designandi contra ipsum: quod cum aperte non posset, neque auderet, tentat per insidias eum opprimere. Falchensteinus Comes arcem Renam Sigfrido & Bernardo Anhaltinis fratribus ademerat. Sedes autem Sigfridi Rena erat: hi implorant Erici auxilium, qui defendendorum suorum clientum gratia, Albertum Landgravium & Diteri-

Ditericum fratrem ejus, evocat pro suo erga ipsos amore, & ipsorum erga se observantia. Fratres nihil sibi obstare passi, collecto milite adventant: Ditericus praesens in castra venit, Albertus filium Fridericum mittit. Castra autem cum fixissent, & castella evexissent ad arcem obsidendam; nihil tale ne suspicantes quidem, noctu a sociis atque amicis, quibus auxilio venerant, opprimuntur: capti sunt ambo Principes, & cum ipsis ultra ducenti nobiles. Ditericus Berbine mandatur custodie: Fridericus Lippianae, ad quem missus etiam Burggravius Leisnicensis est. Hi duo cum deceptis custodibus evasissent, continuo cum exercitu ditionem Anhaltinam depopulantur, Cotenae oppidi muros dirunt, aedificia incendunt. Ditericus cum se pecunia redemisset, memor perfidiae, in ditione Antistitis Berbinam demolitur, murosque Tauchae complanat. Anhaltinis etiam Delitium oppidum & Butterfelda adimuntur: propter impendia sarcienda quae fecerant. Vides in nonnullis differre has narrationes: quas ut componeremus, optandum esset, qui scripta illa, quibus & Fabricius, & Charicus usi, prodirent in lucem. Fabricio tamen in summa rei consentit Appendix MS. Chronici Martini Poloni, cujus itidem verba afferam. Episcopus Magdeburgensis cum fratre suo Marchione de Brandinburg Thuringiam intraverunt, quos Albertus Landgravius turpiter fugavit de terra, propter quam confusionem Episcopus se in dolo composuit cum Landgravio, dicens se velle esse magnum amicum. Et postea aliquibus annis transactis, vocatis Theodorico Marchione Landisbergensi & Frederico filio suo ad obsedicionem castri unius, & nocturno tempore irruens super eos adhuc in tentoriis & lectis suis jacentibus bona fide & amicitia eos ceperunt cum multis Comitibus & nobilibus de Thuringia, eum de terra Orientali Saxonum numero plusquam ducentis, & Fredericus filius ejus detentus est in castro Cappen, & nocturno tempore fortunaliter liberatus recessit, & quidam de suis cum eo. Confer etiam Brotufium Geneal. Anhaltinae lib. VI. cap. VIII.

VI. Anno CIÖCCLXXXIII. Sigfridus cænobio Coswicensi, in quo quinque filias habebat moniales, singulari praecepto confirmat omnes donationes jam tum ei factas. Anno CIÖCCXCVI. Sigfridus ab Adolpho Germaniae Rege factus est

1283.

est 1296.

est præfectus urbis Misnæ, quam, ut & Freibergam Friderico & Diterico fratribus, Alberti filiis, Thuringiæ Landgraviis ademerat. *

* Fabricius in Annalibus urbis Misnæ: *Anno c10CCXCVI. Adolpho Regi Romanorum arx & urbs Misna post captum Fribergum tradita deditione sunt, ut scribit Siffridus Misnensis Presbyter, qui hac ipsa tempestate vixit. Præfectus urbi datur Siffridus Comes Anhaltinus. Tangunt etiam Charicus ad hunc annum, & Spangenbergius Chron. Saxon. cap. CCLXXIII. pag. 466.*

1309

VII. Anno c10CCCIX. Sigfridus Ordinis Templarii Equites Worlicii, Bernburgi & alibi expulit, eo quod a Clemente V. essent proscripti, & bona eorum fisco adjudicata (1) Non diu post humanis valedixit (2) inque monasterio Coswicensi humatus est.

(1) Charicus. (2) Rittershusius & Spenerus anno 1310. mortuum tradunt. Miror autem omisisse Charicum, quod observarunt Albizius & Spenerus, ipsum relicto Principatu Dominicanum cœnobium Magdeburgi ingressum. Ex historia tamen Alberti filii id quodammodo est colligere: ceu dicam capite proximo.

VIII. Vxor Sigfridi *Catharina* nomen habuit. An ex Comitibus Gleichiis fuerit oriunda, ambigo. (1) Hæc filios genuit *Albertum* seniore, *Hermannum*, *Henricum* & *Sigfridum II.* Et hæc quidem triga vitæ Ecclesiasticæ nomen dedit. *Hermanni* mentio fit in literis quibusdam anno c10CC-LXXV. perscriptis. *Henricus* ex Canonico Halberstadeni ibidem factus est Præpositus ad S. Paulum, annoque c10CCCI. definitivam sententiam tulit inter cognatum suum Bernhardum I. Anhaltinum, & Hermannum Comitem Reinsteini Episcopum Halberstadensem, qui cum fratribus suis aliisque Comitibus multum damni dederat in Bernhardi provincia. (2) Denique *Sigfridus II.* majoris Ecclesiæ Magdeburg-

burgensis Canonicus & Camerarius fuit, itemq; Canonicus ad S. Nicolaum in novo foro, nec non Præpositus ad S. Blasium. Hujus mentio fit in præcepto, qvo suprema cathedralis Ecclesia Magdeburgensis anno clō CCCVI. VI. Idus Januarii Capitulo S. Nicolai tradit duas curias, unam Sigfridi, Principis Anhaltini, alteram Gebhardi dynastæ Qverfurtani, ut ædem suam ibidem construeret. (3.) Item in præcepto quodam Burchardi Archiepiscopi anno clō CCCXIV. Calbæ dati, ex qvo patet, tum temporis ipsum contra Archiepiscopum cum civitate sensisse. (4.)

1306.

1314.

(1.) Rittershusius quidem & Spenerus ita habent: sed Chæricus incertum esse scribit, qva familia fuerit prognata. *Adelheidem* eam nuncupat Brotufius *lib. VI. c. VIII.* (2.) Chæricus: Herr Botho von Ylenburg & Heinrichus frater Alberti Senioris Pr. Anb. Præpositus ad S. Paulum in Halberstat, hat einen Nachtspruch gethan zwischen seinen Bettern Fürst Bernhardum I. & Hermannum Episc. Halberstadensem, Comitem Reinsteinium anno 1301. qui cum fratribus Alberto, Bernhardo & Vlrico, Comite Alberto de Wernigerode, & Comite Heinricho de Sladym multum damni dederat zu Sandersleben/ Gensefurt/ Bernburg/ Nienburg/ Gröppzig / in Fürst Bernhards I. Lande. (3) Chæricus: *Hujus Sigfridi fit mentio in literis, darinn das hohe Thum-Capitul zu Magdeburg anno 1306. 6. Idus Januarii Capitulo S. Nicolai eingiebet zwv Curias, unam Sigfridi Principis Anhaltini, alteram Geverhardi Com. Qverfurtensis.* Darauff ihre StifftsKirche (so noch stehet) zu bauen. Darumb hat Heinrichus Princeps Anhaltinus Archiep. Magdeb. consentiret. *Testes nominantur Guntherus de Swalenberg, Walterus de Arnstein, Rupertus de Mansfeld, Camerarius, Geverhardus de Lindo, Gunterus de Swartzburg, Cellarius, Otho de Brezna, Burchardus de Schrapla, Geverhardus de Qverforde, Gunterus de Sladin, Sigfridus de Anhalt, Eligerus de Honstein, Bernhardus de Belitz, Cantor, Heidenricus de Erps, Scholasticus, Heinrichus de Nigris, Bernhardus de Kitlitz, Heinrichus de Grunenberg, Ericus de Saxonia, Canonici.* (4) Hoc præceptum in Historia Archiepiscopatus Magdeburgensis integrum afferemus.

IX. Præterea quinque filias habuit Sigfridus, omnes ac singulas in Coswicensi monasterio ordinis Dominicani anno c10 cccx. superstites. *Agnetem* scilicet Abbatissam, *Hedwig* Priorissam, *Elisabetham*, *Juttam* & *Constantiam*, supremo ac æterno Regi servientes: prout illarum habent literæ a Chærico laudatæ.

CAPVT XIII.

DE

ALBERTO SENIORE SIGFRIDI I. FILIO.

I.

Solus Sigfridi I. filiorum ALBERTVS, qui in multis diplomatis aliisque scripturis *Senior* solet appellari, Principatum Patris accepit, & ad posteros transmisit. Et hic qui-
 1282. dem una cum fratribus anno c10 cclxxxii. cœnobio virginum Ziccaviensi dicavit marcā Niendorpianam, præsentibus Boleslao Duce Polonorum, & Alberto Comite Brenensi, idque in arce Lippena, quæ tum temporis ampla erat, & pro ævi-
 1283. genio magnifica. Anno sequenti tutorio duorum fratrum nomine (mirum, quod Chæricus scribit, hanc tutelam anno c10 cccxiii. nondum exspirasse) Johanni Duci Saxo-Lauenburgico attribuit proprietatem advocatiæ in Hohen-Eöthen.
 1288. Anno c10 cclxxxviii. cum post obitum Henrici Illustris, Marchionis Misniæ & Thuringiæ Landgravii, factio quædam latrocinantium in Misnia & Saxonia tumultuaretur, foedus publicum inter se fecerunt aliquot Principes & Comites, quos inter illustre quoque nomen habet Albertus noster. (1) Imo Ducem hujus foederis per Saxoniam fuisse, luculento est ar-
 1290. gumento, quod Rudolphus Rex Germaniæ anno c10 ccxc. ipsi in

in mandatis dedit, ut Ecclesiæ Goslariensis defensionem suscipiat contra insultus dynastarum Hadmerslebiensium. (2)

(1) Fabricius in *Annalibus urbis Misnæ* pag. 45. (2) Chæricus: *Rudolfus I. mandat Alberto Principi Anhaltino, ut Capitaneo conservatorum per Saxoniam*, daß er das Stifft Goslar in seinen Schutz nehmen/ und vertreten sollte vor Eingriff des edlen Herrn von Hadmersleben.

II. Eodem anno Albertus Johanni Brandenburgensi Marchioni contra Fridericum & Ditericum fratres Misniæ Marchiones bellum gerenti auxiliatus, inter Torgam & Wittebergam victus captusque, sed postquam Johannes filiam suam Helenam Diterico despondit, liberatus est. (*)

(*) De hoc bello singularem librum scripsit Johannes Garzo, Bononiensis, cui titulus: *De rebus Saxonie, Thuringie, Libonotrie, Misniæ & Lusatie*, qui tamen hunc Principem vocat *Eberhardum*; alii *Rudolphum*. Garzonem Germanice vertit Henricus a Lindenu, ac denuo edidit Reinerus Reineccius. Adi porro Fabricium *Originum Saxon. lib. VI. pag. 597.* Spangenbergium *cap. 270. pag. 457. f.* Heidenreich in *Chron. Lipsiensi pag. 46.*

III. Anno ~~cio~~ ccxciii. Albertus & Bernhardus II. Anhaltini Principes, itemque Cunradus Abbas Nienburgensis decrevere, ne amplius in judiciis suis lingua Wendica, sed solum Germanica locum haberet. (1) Anno ~~cio~~ ccxcviii. domui Hospitali ad S. Spiritum Dessaviæ tres mansos Rodebilæ sitos donavit, consentientibus Henrico & Sigfrido fratribus. Quo tempore cœnobium virginum in oppidulo Aken a Richardo de Zerbst quondam conditum, in urbem Zervestanam translatum, & in monasterium Discalceatorum mutatum est. Anno ~~cio~~ cccvii. consentiente laudatorum fratrum biga, Equitibus ordinis Teuthonici in Burau donat sex minores suæ provinciæ insulas: id quod gestum in aula Reina-
na. (2) 1307.

(1) Chæricus: Anno 1293. Albertus & Bernhardus II. haben sich mit Cunrado Abbate Nienburgensi verglichen / daß die Wendische Sprache abgeschaffet / und allein die Deutsche in den Gerichten von ihren Amptleuten solte gebraucht werden. (2) Idem: Anno 1307. Albertus Senior Principi Anhaltino cum consensu fratrum Henrici & Sigfridi donat den Herren Teutsches Ordens zu Buraw sechs Werder / vel insulas, den schnellen Werder / Seeland / zween zum Twill / den 5. bey Drolwitz / den 6. bey Scherpig. Ist geschehen auff dem Hoffe zu Meine.

1307. IV. Sigfridum Alberti patrem regimini civili renun-
 ciaffe, Albizius & Spenerus testes sunt: ceu dictum est supe-
 riori capite. Hæc autem sententia ex eo redditur probabi-
 lior, quia Albertus senior anno ccccvii. Zervestanam
 dynastiam nactus, nobiles vasallos de prædiis feudalibus in-
 vestivit. (1) Partem urbis Zervestanæ tum temporis feu-
 dali titulo ab Anhaltinis habebat Burchardus Comes in Bar-
 by, qui ædem S. Bartholomæi in cathedralem evehens, &
 Canonicos eidem præficiens, proventibus Leptoviensis Ec-
 clesiæ auxit. (2)

(1) Chæricus: Anno 1307. hat Fürst Albrecht die Herrschafft Zerbst
 einbekommen / und darauff seine Ritterschafft mit allen Gütern /
 so sie von ihm zu emphahen gehabt / beliehen. (2) Idem: Bur-
 chardus zu Barby hat aus der Kirchen zu S. Barthol. in Zerbst
 (der ein theil der Stadt an dem Ort von Anhalt zu Lehn ge-
 habt) ein *Canonicat* gemacht: darzu er damals auch die Kirche
 zu Leptau doniret.

1312. V. Post annos aliquot grave fervebat bellum inter
 Woldemarum Marchionem Brandenburgensem, & Frideri-
 cum Admorsum, Misniæ Marchionem: quo tandem Fridericus
 captus tamdiu in custodia fuit habitus, donec scripto diplo-
 mate oppidis aliquot renunciaret, ac filiam suam stipulare-
 tur Alberto nostro Anhaltino. Verum quando Domini
 scripto fidem adhibere nollent subditi, procures, nisi Princeps
 coram

coram adesset, atqve hic jussu Woldemari Altenburgum adduceretur, ecce Misnenses Fridericum vi armata extorquent Brandenburgicis, capto etiam Alberto nostro, magnaque nobilium manu. Albertus igitur, ut libertati restitueretur, pactæ sponsæ renunciare, ac porro non modicam pecuniam exsolvere compulsus est. (*)

(*) Vide quæ hac de re nuper commentati sumus in *Historia Electorum Brandenburgensium* pag. 28. Plerique Scriptores hanc fortunam memorantes Albertum nostrum vocant *Comitem in Cöthen* / pro quo in Auctore de Landgraviis Thuringiæ perperam legitur *Comes de Cochin*. Chæricus summam his verbis est complexus: *Albertus senior Princeps Anhaltinus (Dazumahl Graf zu Cöthen genannt) cum ei promissa esset filia Friderici Marchionis Misniæ, qui captivus tenebatur apud Woldemarum peregrinatorem Brandenburgensem, Aldenburgum ducens ex jussu Woldemari, Fridericum, captus est ex insidiis, cum eo 200. nobiles, a subditis und Boigten Friderici. Qui ita ab iis liberatus est. Albertus igitur coactus rennunciare matrimonio Misnico, Osterlandicis prædiis, pecunia etiam vix se redemit. Spenerus in Sylloge Genealogico-Historica pag. 791. id Alberto juniori tribuit: quod vero magis est consentaneum: nisi forte Albertus Senior tum fuerit viduus.*

VI. Obiit Albertus anno c13 cccxvi. & perinde ac pater, 1316. Coswici tumultatus est. Ex *Elisabetha* Conradi I. Electoris Brandenburgici filia, Woldemari I. sorore, filiam suscepit unicam Ludovici nobilis Domini de Hackeborn conjugem, & quatuor filios, *Albertum II. sive juniorem, Woldemarum, Sigfridum & Henricum*: qui posteriores duo inter clericos recepti sunt. Henricus etiam Chærico ad annum c13 ccclxxii. *Decanus* audit *Coswicensis*. Alberti filiorum tutor fuit Woldemarus avunculus, quem *Peregrinatorem* vocat Chæricus: id quod sapit fabulam de Pseudo-Woldemaro, alibi (1) jam confutatam, miror a Chærico æstimatam. (2)

(1) In *Historia Brandenburgensi* pag. 31. 32. (2) ad an. 1316. item ad

annum 1328. ubi scribit, quod post viginti annos reversus & agnitus sit. Ac iterum ad annum 1345. Woldemarus Marchio Brandenb. patruus Johannis, ab exacto spontaneo exilio rediit post viginti annos. Reversus & agnitus est anno 1345.

CAPVT XIV.

DE

WOLDEMARO SENIORE ALBERTI SENIORIS FILIO EIVSDEMQUE GNATO WOLDE- MARO JUNIORE.

I.

ET si Albertus Woldemaro fratre major fuit, quia tamen Woldemari stirps in filio cognomine statim defecit, de hujus gestis primo dicemus: quamquam & plura horum etiam ad Albertum sint referenda: quippe quos communi nomine multa expedivisse, certum est, & mox patebit ex Alberti historia.

II. Postquam autem Woldemarus diu adhæserat Alberto fratri, ac una cum eo arcem Dessaviensem condiderat, 1343. anno ccccxlvi. in Palæstinam profectus est, (1) ac a morte fratris filiorum ejus tutelam suscipiens, cum fide singulari gestis. 1363. Anno cccclxiii. cum Diterico Archiepiscopo Magdeburgensi, itemque cum Barnimo Duce Pomeraniæ foedus percussit: cumque id temporis inter ipsum & Burchardum Episcopum Havelbergensem enatæ essent lites prope in pugnam erupturæ, Rudolphus Saxoniae Elector easdem composuit: 1367. Anno demum cccclxvii. in prælio Magni Torqvati, Ducis Brunswicensis contra Gerhardum Episcopum Hildesensem, ab equis conculcatus occubuit, (2) & Coswici sepultus est.

(1) Chæricus. Spenerus in *Sylloge* pag. 791. (2) Brotufius lib. VI. cap. VIII. fol. 96. a. Spenerus d. l. Chæricus ita: *Woldemarus*

Alberti

Alberti II. frater, Alberti I. filius, Princeps Anhalt. in pugna Hildesheimia casus. (im Gedräng erdrückt.) Sepultus est Coswiga in monasterio, ubi & conjunx ejus quiescit Elisabetha, Sax. Electoris Rudolphi I. filia. Ac porro summam praelii his describit: Magnus Dux Brunsvic. bellum gerens contra Gebhardum Episcopum Hildesheimensem, captus est cum fratre Alberto, Episcopo Halberstadensi & duobus Dominis de Hackeborn. Occisus Albertus Mansfeldensis, Dominus Johannes ab Hatmersleve, Dominus Volrat a Qversfurt. Desiderati preterea 1500. Res gesta 3. Septembris anno 1367. Episcopus Gebhardus hat einen Thurm am Thum mit Ungarischen Golde übergülden lassen ex precio captivitatis. Fusius pugnam describit Krantzius Metropol. lib. IX. cap. ult. ubi duos Comites Anhaltinos in societatem ejus belli cum Magno Duce coisse scribit. Idem tamen Saxon. lib. IX. cap. XXXIII. Ducem Brunswicensem perperam vocat Ottonem. Vide porro Engelhusii Chronicon pag. 274. Auctorem Compilationis Chronologicae a Pistorio editum p. 747. Spangenbergium Chron. Saxon. cap. 292. pag. 496. & Chronici Qversfurtensis lib. IV. cap. XXIII. pag. 368. Dresserum Millenarii VI. parte II. pag. 209. f.

II. Duæ Woldemaro assignantur uxores: prior *Beatrix*, Obizonis Estensis Principis Ferrariæ filia, quam duxerit anno CIO CCCXLIII. (1) altera *Elisabetha*, Rudolpho Electore Saxoniae nata. Hæc Woldemaro nupsit anno CIO CCCXLV. prævia Clementis VI. dispensatione: (2) ex qua natus *Woldemarus Junior*.

(1) Ita Rittershusius & Spenerus. Nescio an satis sit certum. Chæricus tacet. (2) Chæricus: *Woldemarus Alberti II. frater duxit Elisabetham, Rudolphi I. Elect. Sax. filiam, Beatricis sororem anno 1345. Clemente VI. Pont. Max. dispensante. Woldemarus ex hoc matrimonio natus legitimatus est.*

III. WOLDEMARS ille *Junior* sive II. obiit absque liberis anno CIO CCCLXXIX. Dessavia sepultus. (*) 1379.

(*) Verba hæc ipsa sunt Chærici, Juvenem obiisse tradit Rittershusius.

ALBERTO IVNIORE ALBERTI SENIORIS FILIO.

I.

ALBERTVM II. Juniozem cum fratre Woldemaro com-
muni nomine provinciam rexisse, initio capitis præce-
dentis diximus. Atque id etiam commonstrant acta & scri-
pta plurima ab utroque simul expedita, quorum memoriam
potissimum debemus Chæricianis Collectaneis.

1317. II. Et primo quidem anno cccccxvii. monasterio
Coswicensi donarunt pagum Brambeck: quam donationem
Woldemarus Elector Brandenburgensis, eorum tutor con-
1319. firmavit Wolmerstadii. Deinde anno cccccxix. domui
Hospitali ad S. Spiritum Dessaviæ dono dederunt pagum Alten
ad Dessaviam situm, qui in bello Magdeburgico valde fuerat
vastatus.

III. Iidem fratres Albertus & Woldemarus una cum
1320. patruo Bernhardo III. *Spoliato* anno cccccxx. a Ludovico
IV. Germaniæ Rege investiuntur Palatinatu Saxoniae & Mar-
chionatu Landesbergensi, item arcibus Hofhausen & Alstet:
quæ bona tum possidebat soror Ludovici Imperatoris, Agnes,
Henrici Marchionis Brandenburgensis senioris vidua; sic
quidem ut ab ejus excessu Anhaltini bona illa occuparent, &
ab Imperio feudali titulo tenerent. Acta sunt hæc Franco-
furti ad Moenum V. Kl. Octobris. (*)

(*) Hæc investitura, cujus diploma procul dubio vidit Chæricus,
singulari consideratione digna est: ac nescio an quisquam alius
in scriptis, quæ quidem typis sunt impressa, hujus rei memori-
am servarit. Ipsum autem Chæricianorum verborum contex-
tum afferam. *Albertus & Woldemarus fratres, & Bernhardus Spo-*
liatus

liatus patruus PP. Anb. seind von Imp. Ludovico beliehen worden mit der Pfalzgraffschafft zu Sachsen/und der Marck zu Landesberg. Item mit den 2. Schlössern Hofhausen und Alstete / *quæ bona possidebat tum soror Imp. Agnes, Henrici Marchionis senioris Brandeb. vidua*, als ihr Leibgedinge / solche solte Anhalt nach ihrem Tod einnehmen / und vom Reich haben. *Actum zu Franckfurt am Mayn / 5. Kal. Octob. Anno 1320.* Jam per Palatinum Saxonie nequaquam palatina illa dignitas, quæ non nisi masculis debebatur, intelligi potest: sed procul dubio designat hoc loco certa quædam bona, Palatinatui Saxonie alioquin dicata: in quibus cum fuerit Alstetum, cui ob id Palatinatus Saxonie nomen adhæsit, idq; diserte hoc loco nominetur, eo magis nostra firmabitur sententia. Verum nunc dispiciendum est de Agnete ipsa, quæ cum Palatinatu Alstetenfi Landesbergensem Marchiam dotalitio nomine hac tempestate possedissee fertur. Hæc a Charico primum vocatur Ludovici Imp. soror; deinde Henrici Marchionis Brandenburgensis senioris vidua. Iam certum est, Ludovicum II. Severum Bavarum, Ludovici Regis ac Imp. patrem, filiam etiam habuisse, cui nomen Agnes. Andreæ Ratisponensis Presbyteri testimonium afferam ex *Chronico Ducum Bavarie*, pag. 66. Ludovicus Comes Palatinus Rheni, filius Ottonis Ducis Bavarie ex altera uxore Anna filia Ducis Poloniae genuit filiam Agnetem, & Ludovicum egregie indolis virum. Verum de marito Agnetis non eadem est Genealogicorum scriptorum sententia. Rittershusius in *Tabula de Ducibus Bavarie*, & Sigismundus a Birken in *Speculo Honoris Austriaco* lib. I. cap. XVI. pag. 141. ei jungunt Henricum Hassie Landgravium: sic tamen ut Rittershusius in *Tabula de Landgraviis Hassie* eam nominet ANNAM; quod & facit Limnæus *Juris publici* lib. V. cap. IV. & ante illos Nicolaus Reusnerus in *Familis Illustribus* pag. 147. Imo & Aventinus *Annal. Bojor.* lib. VII. pag. 446. Agnetem Cattam Ludovici filiam nobis sistit. Alios tamen hanc Agnetem, sive Annam, Marchioni cuidam Brandenburgensi nuptam tradere, jam ante hoc decennium in *compendiaria Ducum Bavarie historia* Studiosæ Juventuti proposita monui: quamvis nunc non recorder, quorum fidem sim secutus. Hæc

autem sic licuerit conciliare, ut primo quidem *Agnes* Henrico Hassio, *Sophiæ* Brabantinæ filio, sed ab ejusobitu Brandenburgensi Marchioni nupserit. Forte enim non diu adhæsit Landgravio, utpote anno ccccviii. mortuo, cujus tertia uxor fuisse dicitur: quod præter alios quoque asserit Anonymus auctor *der Historischen Stamm-Deduction des Hochfürstlichen Hauses Hessen* pag. 8. Ceterum nova tunc emergit difficultas de *Henrico Marchione Brandenburgensi*, quem Seniore vocat *Chæricus*. At enim in *Lineamentis Historiæ Brandenburgicæ* pag. 27. jam tum falsus sum, nondum omnia in veterum Brandenburgicorum genealogia, & præsertim in *Henricis*, qui ineunte sæculo decimo quarto vixerint, satis esse expedita: ac forte *Agnetis* nostræ maritus idem ille fuit, qui in diplomate, quod *Birkenius* in *Speculo Austriaco* lib. III. cap. II. attulit, & nos dicto loco laudavimus, se nominat *Brandenburgensem & Landesbergensem Marchionem*. Hoc diploma *Spiræ* scriptum est an. cccciv. ut adeo per proximum quinquennium obiisse necessum sit. Quomodo tamen ad ejusdem viduam devenerit *Alstetum*, me ignorare fateor, ac magnæ mihi cederet voluptati, si in posterum quisquam hac de re me faceret certior.

1322.

IV. Postquam anno ccccxxii. a *Woldemari* & *Johannis* obitu vacare cœpit *Marchiæ* Brandenburgensis feudum, *Albertus* noster successionem in *Marchia* ac *Electoratu* sibi deberi contendebat: quod genus ad *Albertum Vrsam*, communem *Anhaltinæ* & *Marchicæ* familiæ factorem referret. Imo jam ipse *Woldemarus* hanc hæreditatem assignarat *Anhaltinis*, inque eorum verba subditos adegerat, si sine alio hæredemoreretur. Quia tamen *Ludovicus Rex* tam nobile feudum majori filio *Ludovico* contulit, frustranea fuit *Alberti* nostri opera. (*)

(*) Vide, sis, quæ hac de re commentati sumus in *Historia Marchionum Brandenburgensium* pag. 31. Quæ cum ita se habeant, non capio, quid sibi velit *Chæricus* ad an. ccccxxxvi. scribens; a *Ludovico IV.* feudum *Electoratus Saxonici & Branden-*

denburgici, nec non inferioris Saxoniae, Angariae & Westphaliae per diploma, cui aurea bulla fuerit appensa, Alberto, Wolde-
maro, & Bernhardo III. collatum, diu etiam diploma asser-
vatum, sed tandem fuisse deperditum. En ipsa viri verba:
Circa hoc tempus hat Imp. Ludovicus Bavarus Fürst Albertum, Wol-
demarum & Bernhardum agnatum mit der Chur Sachsen/ Bran-
denburg/und mit dem Unter-Herkogthum zu Sachsen/ als En-
gern und Westphalen sämtlich beliehen. An welchem Brieff
ein gülden Siegel gehangen / ut testati sunt Adolphus Episc. Mersb.
& Nobilis Andreas Schlegel/ qui viderunt. Ist aber hernacher ver-
lohren worden / da er Spire in causa Ascanien originalia produceret.
Fac enim Ludovicum Regem primum favisse Anhaltinis in cau-
sa de successione Marchica, sed postea immutasse animum; fa-
ne quid hic faciat Electoratus Saxonicus, plane non intelligo,
qui demum saeculo sequenti post Alberti Electoris obitum ex
alia familia novum successorem accepit. Sed forte loquitur
Chæricus de spe successionis in hoc diplomate Principibus fa-
cta, sive, ut vulgo dicimus, de expectantia.

V. Post illa inter Albertum nostrum & Fridericum
Thuringiae Landgravium ac Marchionem Misniae, quæ sive
noviter nata, sive a Parentibus accepta, deinceps continuata
fuit contentio, anno c10 cccxxix. intercedente Rudolpho I. ^{1329.}
per inducias pro tempore fuit composita. (*)

(*) Chæricus ad hunc annum: *Rudolphus I. Elector Sax. hat getheis-*
dinget inter Fridericum Landgravium Thuringiae & Misnia, & Alber-
tum Principem Anhaltinum, und ein Anstand uf (hic signum a
Chærico ponitur, nescio an menses, hebdomadasve, an annos
designet.) gemacht.

VI. Anno c10 cccxxxiii. Albertus & Woldemarus fra- ^{1333.}
tres investituram Anhaltini Principatus, ut & simultaneam
de Ascaniensi Comitatu investituram a Ludovico IV. conse-
quuntur. (*)

(*) Vindiciae Anhaltinae pag. 86. Chæricus: *Anno 1333. haben*
Fürst Albertus & Woldemarus, als Bernhards Spoliati agnati proximi

von Ludovico Imp. Bavaro ihre Lehn über das Fürstenthum Anhalt empfangen / und die gesamppte Hand an die Graffschafft Alscanien. Dieser Lehnbrief (der der erste ist) ist datiret zu Nürnberg. Sie seind die Lehnbriefe erst uffkommen *juris simultanee investiturae*.

1338. VII. Anno c13 cccxxxviii. Johannes a Gatersleben huic
1339. fratrum bigæ aliquot pagos (1) eidemque anno sequenti Abbas Ballenstedensis pagum Niendorp vendiderunt. (2)

(1) Chæricus: Anno 1338. Alberto & Woldemaro PP. Anhalt. vendidit Hans von Gatersleve erblich vier Dörffer / Wörßel / Mastere / Gloßel / und Rodendorp, *Actum Dessaviae*. (2) Idem: Alberto & Woldemaro vendidit Abbas Ballensted. das Dorf Niendorff mit aller Gerechtigkeit zu Dessau.

1341. VIII. Anno c13 cccxli. iidem fratres arcem Dessaviensem condiderunt. Id quod testatur Inscriptio portæ his concepta verbis: Anno Domini MCCCXXXI. Incliti Principes de Anhalt Albertus & Woldemarus me construxere. (*)

(*) Chæricus. Meminere porro hujus Inscriptionis Brotufius *lib. VI. cap. IX. fol. 96. a*. Hoppenrodus im Stammbuch / Abraham Sauer in *Theatro Urbium*, Zeilerus in *Topographia Saxonie superioris pag. 40*.

IX. Iidem anno c13 cccxlii. Ottoni Archiepiscopo vendiderunt castrum Atensleben ad Bodam situm pro mille & septingentis marcis Brandenburgicis: quem contractum aliquot illustres & nobiles viri testimonio suo comprobarunt.

(1) Anno autem c13 cccxlvii. a Conrado a Redern pagum Merzin coëmerunt. (2)

1347. (1) Chæricus: Anno 1342. vendiderunt Albertus & Woldemarus Ottoni Archiep. Magdeb. das Haus zu Atensleben an der Boda vor 1700. Marck Brandeb. Silbers (eine Marck hat gewogen 3. Pfund Pfennige) thut iko drey und drey vierthel Rheinische Gulden.)

den.) *Testes fuere* : *Albertus Junior Dux Saxon. Basso* Edler von Schraplau der jünger / *Schencke Albrecht von Schenckendorff* / Herr Arnold Stammer der Grosse. (2.) Idem: *Alberto & Woldemaro* hat *Conrad* von Niedere das Dorff Merzin verkauft. - *Illo tempore* hat eine Hufe goltten zwey Cöthenische Marcke. Eine Marck hat gehalten vier Gilden und ein Schock.

X. Eodem anno Carolus IV. his fratribus, ac una Ottoni Archiepiscopo Magdeburgensi, ut & Rudolpho Duci Saxoniae itemque Bernhardo III. Anhaltino, per scripta hoc nomine syngrapha, bonam pecuniae summam pollicetur, iisdemq; pignoris loco offert collare aureum unionibus ac gemmis distinctum. (*)

(*) Perpendat lector benevolus, an Chærici mentem recte sim assecutus. Ejus hæc sunt verba: *Carolus IV. Rex Rom.* verschreibt *Ottoni Archiep. Magdeb. Rudolpho Duci Saxon. Alberto, Woldemaro & Bernhardo PP. Anh. 5. M.* schock grosser Prager Pfennige / setzt ihnen zum Interpfande sein königlich Übersahl von Golde / Perlen und Edelgesteinen.

XI. Flagrante bello inter Carolum IV. & Ludovicum novum Marchionem Brandenburgicum, Ludovici Imp. filium, non dubitavit Carolus anno ccccxlviij. tam Saxoniae Ducibus Rudolpho II. ac Ottoni, quam Alberto & Woldemaro Anhaltinis fratribus Marchiam Brandenburgicam in feudum committere: quam tamen postea suæ familiæ adscripsit. (1) Idem Carolus Alberto in mandatis dedit, ut in verba sua jurare faceret Bernhardum cognatum, donec is se Regi præsentem posset sistere. (2) Præterea Alberto & Woldemaro fratribus pro præstitis auxiliis certam pecuniae summam, data syngrapha, assignavit. (3)

(1) Charicus: *Anno 1348.* hat *Carolus 4. Rudolphum 2. & Ottonem fratres Sax. Duces, Albertum & Woldemarum Anhalt. PP.* mit der ganzen Marck Brandenburg beliehen / do er für Franckfurt am Mayn

zu Felde gelegen. Post Sigismundo filio hat er sie vereignet. (2) Idem: Carolus 4. mandavit Alberto, daß er an sein des Königs Stat/von seinen Vetter Fürst Bernharde Pflicht und Huldung nehmen sollte/ bis er sich selbst füglich stellte. Datum in Felde bey Franckfurt. (3) Idem: Carolus 4. hat Alberto & Woldemaro pro seruitiis prestitis verschrieben 300. Schock grosser Prager Pfennige/ die Solis post Nativ. Marie.

1348.

XII. Eodem anno Carolus IV. Rudolpho Duci Saxonia, nostroque Principi Alberto committit negotium de Ottone Archiepiscopo Magdeburgensi suo nomine de regalibus investiendi.

Hoc Caroli IV. præceptum quia inter cetera diplomata ad Archidiœcesin Magdeburgensem spectantia mecum communicavit Dn. Johannes Gottfrid Olearius, integrum placet huc transcribere:

Carolus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus & Bohemie Rex illustribus Rudolpho Duci Saxonia Juniori avunculo & Alberto Comiti de Anhalt sororio Principibus suis charissimis gratiam regiam & omne bonum. Cum nos venerabili Ottoni sanctæ Magdeb. Ecclesiæ Archiepiscopo Consanguineo & Principi nostro carissimo regalia sua quæ a nobis & Imperio suo & Ecclesiæ suæ nomine dinoscitur possidere, in personis legitimorum procuratorum suorum super eo de ipso plenum mandatum habentium & personam suam representantium contulerimus dictis procuratoribus, nobis offerentibus pro eodem humiles preces suas, & Deo dilectionem fidelitatis vestræ (locus in apographo corruptus forte ita est restituendus: Ideo dilectioni fidelitatis vestræ) committimus, precipimus, & seriose mandamus, quatenus dictum Magd. ArchiEpisc. nostra vice & autoritate de eisdem suis & Ecclesiæ suæ regalibus mox presentibus intellectis investire debeatis, tali conditione, quod quam primum dictus ArchiEpiscopus commode hoc efficere poterit, eadem regalia secundum formam promissionis suæ alias nobis factæ, a nobis personaliter sub debitis & consuetis solennitatibus recipere teneatur, facturis nobis homagium & debitæ fidelitatis iuramentum, & alia quæ circa huiusmodi infeudationes regalium fieri consueverunt presentium testimonio literarum quibus nostræ majestatis sigillum duximus appendendum, Datum Prage

An-

Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo IV. Cal.
Maji Regnorum nostrorum anno II.

XIII. Præterea hoc ipso anno cccccxlviii. Albertus 1348.
& Woldemarus Fridbergam sylvam (das Hag Friedberg) no-
bilibus dynastis ab Hadmersleben, itemque Alberto & Ludo-
vico nobilibus ab Hackeborn oppignorant. Sequenti anno 1349.
bona Ecclesiastica ad parochias Waldersee & Koine, quæ
propter eluvionem aquarum desolatae jacuerant, spectantia
ædi Dessaviensi ad S. Mariam dedicarunt: ac tum telonium
Walderseeense Roslaviam fuit translatum. Anno ccccccl. No- 1350.
bilibus de Zerbst & Diskau pagum Grisen ad castrum Haine
sive Hainichen pertinentem oppignorant. Iisdem anno
ciccclii. indulget Clemens V. ut etiam in locis banno Eccle- 1352.
siastico obnoxiiis missas curarent celebrari, modo id fieret
clausis januis, & absque campanarum pulsu.

XIV. Anno cicccliii. Albertus bellum gessit cum Di- 1353.
terico Brandenburgensi Episcopo: quod Ottonis Archiepisco-
pi Magdeburgensis & nonnullorum Nobilium virorum solli-
cito studio fuit compositum. Anno sequente cum laudato Ar- 1354.
chiepiscopo, itemque Rudolpho Duce Saxoniae, ut & Pome-
raniae Ducibus foedus pepigit contra Ludovicum Romanum
ex Ducibus Bavariae Marchionem Brandenburgicum, ob hanc
ipsam marchiam. (1) Sed eodem anno a Carolo IV. jubetur
huic Ludovico ejusque fratri Ottoni suppetias ferre contra la-
trones Lusatiam turbantes. (2) Mox cum Ducum Pomeraniae
vel uno vel pluribus bello decertavit: quod anno ciccclv.
fuit finitum. (3) 2355.

(1) Charicus id factum scribit Kalbe, additque: An diesem Ver-
bindnis Brief führet Fürst Albertus auch das Sächsische und
Barbeische Wapen wegen der Anwartsung. (2) Caroli IV.
mandatum Norimbergæ est perscriptum. (3) Brevissime Chæ-
ricus: Bellum Pomeranicum cum Alberto Anhaltino ist vertragen.

XV. An-

1356. XV. Anno cío ccclvi. Senatus Serveſtanus, Scabini ac tribuni publico ſcripto promiſerunt Alberto ac Woldemaro fratribus, ſe nullum amplius Senatorem abſque Principum conſenſu in Senatum cooptaturos. (1) Anno inſeqventi Albertus & Guntherus fratres Comites Lindaviennes Alberto & Woldemaro vendidere caſtrum Roſlau cum omnibus juri-
 1357. bus tam civilibus, quam Eccleſiaſticis. Anno cío ccclix. Fridericus, Balthaſar & Wilhelmus Thuringiæ Landgravii, Marchiones Miſniæ & Oſterlandiæ foedus ineunt cum toties
 1359. laudatis fratribus Anhaltinis. Anno cío ccclx. Henricus Hildeſienſis Decanus Albertum Principem ab excommunicatione abſolvit Eccleſiaſtica, qua nescio quibus de cauſis a Præ-
 1360. poſito Guſtroviensi erat conſtrictus. (2)

(1) Chæricus: *Anno 1356.* hat ſich der Rath zu Zerbst Scheppen und Innungs-Meiſter verglichen mit Alberto und Woldemaro, daß ſie hinführo keinen Rathman ohne Fürſtlichen Vorberuſt/ Bollwort und Willen wehlen wolten. (2) Idem: *Albertus* wird von Henrico Decano Hildesh. abſolvirt von Bann Præpoſiti Guſtroviensis, der ihn/ und die Städte Prenzlo/ Brandenburg/ Templin und Salgaſt banniret.

1362. XVI. Denique Albertus noſter anno cío ccclxii. obiit, inque Coſwicensi monaſterio terræ mandatus eſt cum duabus uxoribus. Harum prima fuit *Agnes*, Wartislai Pomera- niæ Ducis filia, quam anno cío cccxxiv. duxit, (1) mater *Jo-*
bannis. Ex altera *Beatrice*, Rudolphi I. Saxonie Electoris fi-
 lia, ſorore conjugis Woldemari, genuit *Albertum* & *Rudol-*
phum, & filias duas, quarum altera *Burchardo* Juniori, Burg-
 gravio Magdeburgensi, (2) altera *Alberto* Comiti Barbyensi
 nupſit, & adhuc vixit anno cío cccliii.

(1) Chæricus ejus patrem *Werzlavum Ducem Rugensem* appellat, & nuptias celebratas dicit *die Solis ante Mariæ nativitatem*. (2) Idem Chæricus hunc Burchardum quoque vocat *Comitem Retzensen*,
 aitque

aitque pacta sponsalia præsente Carolo IV. composita, & ab eodem confirmata.

XVII. ALBERTVS, Alberti Junioris filius vivo Patre decessit anno c13 cccclix. Coswici in monialium clauistro depositus. (*)

(1) Hanc notitiam iterum debemus Chærico. Spenerus in *Sylloge* omittit hunc Albertum. Rittershusio satis est monuisse, quod ἀγαμέμνων obierit.

XVIII. Ejus frater RVDOLPHVS, Sverinensis electus est Episcopus: quæ dignitas, si Krantzio credimus, (1) ei tantum fuit annua, utpote anno c13 cccclxv. defuncto.

(1) *Metropol. lib. IX. cap. XLVIII.* qui tamen ejus familiam ignorat: quod arguunt sequentia d. l. *Successit illi (Alberto) in Ecclesia Sverinensi Rodolphus, de quo nihil amplius in annalibus est, nisi quia Rodolphus successit, & vix anno completo infata concessit anno 1365. Pro hoc alios annum 1381. ponere, monuit Spenerus. Sed Collectaneorum Chæricianorum potior nobis est auctoritas. Ex iisdem porro discimus, natales Rudolphi pro legitimis non fuisse habitos, nisi Papalis dispensatio parentum conjugium firmasset. En verba Chærici: Anno 1345. ist Rudolphus Episcopus Sverinensis (Alberti 2. filius ex Beatrice Saxonica) legitimirt worden weil Clemens 6. in solche Ehe dispensiret.*

CAPVT XVI.

DE

IOHANNES I. ALBERTI II. FILIO.

I.

IOHANNES I. Alberti II. ex Agnete Pomeranica filius jam anno c13 ccccxviii. matrimonii vinculis fuit constrictus, (1) 1328. quæ tamen nimis dura ei obvenere ac gravia. Ferunt enim uxorem ejus Elisabetham Hennebergicam, Johannis filiam, Henrici sororem, malam fuisse bestiam, & vere alteram

M

Xantip-

Xantippen: ut adeo maritus pessimæ ejus naturæ pertæsus, desertis laribus patriis, spontaneum sibi exilium indixerit. (2)

(1) Nam eo ple anno altari S. Jacobi in Coswick multa bona dedicat in salutem animæ uxoris. Chæricum ipsum juverit audire. Anno 1323. vereignet Fürst Hans Pr. Anh. dem Altar zu S. Jacob in unser L. Frauen Stifft zu Coswig viel Güter und jährliche Korn-Renthe aus ehlichen Dörffern / zu seiner Hausfrauen Seligkeit. (2) Idem: *Ab hoc anno 28. usq. ad an. 62. wird Fürst Johannis in seinen Schreiben nicht gedacht. Presumitur, quod propter uxorem Xantippen & pessimam bestiam in spontaneum exilium profectus sit. Ac iterum ad annum 1362. Von anno 1328. usque ad ann. 1362. wird Fürst Johansen in seinen Schreiben wider gedacht. Ergo verisimile est, eum vertisse solum propter uxorem Hennebergensem rixosam. Confer Spenerum pag. 792. Spangenbergio in Chronico Hennebergensi audit mulier mala & morosa, ein wunderbarlich / böses / ungeschlachtes Weib: Brotusio Genealog. Anhalt. lib. VI. cap. X. ein böß / eigensinnig / keiffig / verdrießlich Weib.*

II. Falluntur tamen, qui putant eum ab hoc exilio non esse reversum. (*) Enim vero contrarium ex tabulariis Anhaltinis nos docuit Chæricus: cujus filium secuti nonnulla ejus gesta memorabimus.

(*) In his est Spangenbergius lib. V. Geneal. Hennebergicæ cap. XV. p. 202. qui præterea hoc exilium male differt in annum 1375. Huc referas sequentia Albizii in Chronico Chroniconum Gvalterii: *Johannes I. ob uxoris Elisabethæ Henrici Comitis ab Henneberg sororis morositatem, spontaneum sibi exilium sumsisse dicitur: ideo locus & tempus ejus mortis incertum.*

1367. III. Ab anno CIOCCCLXVII. aulæ ac regiminis sedem
1369. fixit Servestæ; eidemque biennio post Fridericus, Balthasar
& Wilhelmus Landgravii Thuringiæ & Marchiones Misniæ
1370. vendunt arcem Albrechtshain. (1) Ille autem anno CIOCCCLXX. Alberto Comiti Lindaviensi oppignorat castrum Lindau cum
oppi-

oppidis, pagis, aliisque eo pertinentibus. Cum eodem porro convenit Otto Brandenburgensis Marchio, Ludov. Imp. filius de residua pro receptis, quæ ipsi oppignorata fuerant, oppidis Brandenburgicis, pecunia. (2)

(1) Chæricus: *Anno 1369. verkauffen wiederkaufflich Domini Fridericus, Balhazar & Wilhelmus Landgr. Turingie & March. Misnie Fürst Johanssen Anhaltino das Schloß Albrechtshain. Geschehen Lipsie.* (2) Idem: *Brand. Marchio Otto macht mit Fürst Hansen einen Anstand von wegen tausend Marck Brandenb. Silbers / so er Joanni restiret wegen Einlösung der Städte Brandeb. Gark/Prenklo und Templin.*

IV. Paulo post inter ipsum & Albertum Archiepiscopum Magdeburgensem quæ nata erat contentio, ob navigia frumentaria, quæ Johannes, quod pro iis vectigal non fuerat solutum, detinere jusserrat, per Fridericum & Wilhelmum Misniæ Marchiones est composita anno CIO CCCLXXII. (*) Eodem anno quasdam moniales ex Anhaltina stirpe in Coswicensi monasterio adhuc vixisse, memorat Chæricus: quæ si Sigfridi I. fuerunt filiæ, diuturna vita ipsis suppeditasset.

(*) Chæricus ad hunc annum: *Res componitur a Friderico & Wilhelmo March. Misnie inter Albertum Archiepiscopum Magdeb. & Johannem Anhaltinum, anlangend die Schiff mit Korn / Wein beladen / so Fürst Hans uf der Elbe hat ufhalten lassen / daß sie das Gleitverfahren.* Bey diesem Vertrage ist als testis F. Heinrich Anhalt. auch gewesen. *Creditur hic fuisse tertius filius Bernhardi Spoliati. Poteſt etiam eſſe Henricus Decanus Coswicensis, Alberti II frater.* Ex his autem refellere licet eos, qui putant Albertum Archiepiscopum jam anno 1370. infulam resignasse.

V. Anno CIO CCCLXXVII. quo Johannes a Carolo IV. de regalibus feudis investitus, (1) Ottoni & Bothoni Comitibus Eulenburgicis oppignorat arcem & oppidum Hayn sive Hainichen. (2) Scripturam hac de re confectam suo testimonio plures Magnates comprobarunt. (3) Anno proximo

1381. mo praelium fuit commissum inter Johannem, & Wartisla-
um Pomeraniae Ducem, in quo multi nobiles viri a Johan-
ne capti, soluto lytro, & praestito de se non vindicando jura-
mento, libertati sunt restituti. (4) Anno CIQ CCCLXXXI. Vr-
banus VI. Papa Johannem nostrum monuit, qui haereticos
extremis persequatur modis, eosque excindat.

(1) Vindiciae Anh. p. 81. (2) Chæricus; qui addit: Ist also Hais-
nichen zu dieser Zeit von Anhalt kommen. (3) Nempe *Frideri-
cus Marchio Misniae, Wenceslaus Elector Saxonie, Henricus & Ber-
tholdus Comites Hennebergenses, Gebhardus dynasta Quersfurtanus,
Otto Camerarius in Grunau*: quos eo ordine recenset Chæricus.
(4) Idem: Circa annum 1378. ist eine Fede gewesen inter Johan-
nem Anhalt, & Wartislaum Ducem Pomeraniae. In dieser hat Fürst
Johann viel nobiles gefangen / so sich ranzoniren und ihre Urpfe-
de thun müssen / so noch in Original verhanden.

1382. VI. Annus CIQ CCCLXXXII. Johanni Anhaltino emortu-
alis fuit. Quo Coswici sepulto, Elisabetha vidua, postquam
dotalitio, accepta pecunia, renunciasset, in Comitatum patri-
um Hennebergensem recessit. (*) Ex ea nati sunt Albertus III.
Claudus, & Sigismundus I. Ille Cöthensis, hic *Servestani* rami
pater, & *Woldemarus*.

(*) Chæricus: Post Johannis obitum hat sich uxor ipsius Elisabeth von
ihren drey Söhnen an ihrer Leibzucht absinden lassen / und ist
nach Hauß zu ihren Eltern (rectius Brüdern) gezogen. Bey
welcher Verzicht und renuntiation, ut testes, fuerunt *Wilhelmus &
Fridericus March. Mis. Henricus Com. Henneb. frater Elisabethæ,
Albertus Archiep. Magdeb. Otho & Bernhardus Principes Anhaltini.*
Elisabetha illa nondum vivere desiit anno 1389. Hæc omnia
ignota sunt Spangenbergio in *Hennebergicis*.

1392. VII. WOLDEMARS ille, qui uxorem duxerat foro-
rem Johannis, Marchionis Moraviae, improlis obiit anno
CIQ CCCXCII. inque Coswicensi cœnobio sepultus est.

ALBERTO III. CLAVDO

JOHANNIS FILIO, ET NONNVLLIS

EJVS LIBERIS.

I.

QUin a corporis vitio Claudi nomen contraxerit Princeps, nulli dubitamus: an autem ab incunabilis, an diu post claudicare cœperit, nondum, quod sciam, consignatum est.

II. Regimen cum fratre Sigismundo per complures annos habuit commune, donec anno c13 cccxcvi. divisio placeret, atque in hanc rem deligerentur arbitri, Albertus Archiepiscopus Magdeburgensis, dynasta Qverfurtanus, & Bernardus V. Anhaltinus. Eodem etiam anno, quas Albertus cum Rudolpho Saxoniae Electore, itemque Alberto & Wenceslao, Saxoniae ac Luneburgi Ducibus habuit, inimicitiae fuerunt sublatae. Anno c13 cccxcviii. Albertus noster & Otto, cognati Principes Anhaltini cum Wilhelmo Thuringiae Landgravio foedus inierunt.

III. Anno c13 cccciv. bellum illud Anhaltinorum Principum cum Gunthero ex Comitibus Schwartzburg. Archiep. Magd. cœpit, per aliquot annorum decursum magno cum utriusque partis damno continuatum. Prævenit autem Magdeburgicos Alberti nostri frater Sigismundus, qui illorum pecora diripuit, & magnam ovium manum ex prædiis abstulit. (1) Cum tamen inter has turbas fatis Sigismundus concederet, ope ac studio Guntheri Comitiss Mansfeldensis, Gebhardi Schrapelaviensis, & Johannis Qverfurtani motus fuere com-

positi, etiam foedere in sexennium confecto. (2) At verò cum Magdeburgensibus neque abacta restituerentur pecora, neque pro iis fieret satis, præterea etiam Serveſtani foenus pro mutuo ipsis data pecunia (octo mille sexagenæ grossorum cruciatorum erant: acht tauſend Schock Creutz-Groschen) negarent, ac insuper Magdeburgicis illudentes, suas uxores cum colo ac quasillis plus habere virium, (3) quam viros illorum armatos traderent, quæque erant hujus farinae alia; Magdeburgenses indignitate rei permoti, Serveſtanis bellum indixere, cumque istis opem ferrent Comes Barbyensis & nobiles archidiocæſios, octingentis equitibus & quadringentis pedibus impressionem fecerunt in Serveſtanos. Et primo quidem id factum tertio die post Epiphaniæ festum, quo pagos quosdam (4) deprædati sunt. Deinde revertebantur id temporis, quo Nura torrens ex crebris pluviis innundarat, quem ponte facto subito transmiserunt, quærentibus indentidem Serveſtanis, quomodo Magdeburgici supra Nuram venissent: id quod postea in proverbium vertit. (5) Quandoquidem autem Albertus Claudus Serveſtanorum infortunium ad se pertinere putaret, ac vim vi repelleret, Guntherus Archiepiſcopus Cöthenium obſedit: quem tamen Rudolphus Elector Saxoniae, & Fridericus Miſniæ Marchio a cœptis deterruerunt. Globi illi ſaxeï magnæ molis, qui tum balistis aliisque machinis in civitatem projecti, in rei memoriam pars cœmeterii muro inclusi, pars in foro ad curiam fuere dispositi. (6.) Ineunte quoque Quadrageſima, cives Magdeburgenses Akam exusserunt, ac hortos oppido incumbentes vastarunt. (7) Ceterum in festo Viſitationis S. Mariæ denuo res ad arma & prælium devenit: quo duæ Alberti Claudi turmae diverſis locis, una ad Calbam, altera ad pagum Cöthen, & hæc quidem præcipua ope Johannis a Schirſtet, fuerunt prostra-

stratae, pluribus occisis, nec paucis in captivitatem deductis.

(8) Durarunt ii motus per medium annum cto ccccvii. qvo¹⁴⁰⁷ Guntherus Archiepiscopus Dessaviensia exussit molendina, ac praedia urbi vicina diripuit, pontonem quoque Dessaviensem abstulit. Abiens etiam Wörpzigium & Tunum occupans, praesidiis firmavit. Postquam igitur utrinque satis deliratum, Bernhardus, Dux Brunswicensis belligerantibus studium suum obtulit: quod cum placeret, hoc ipso, in quo versamur, anno, festo Corporis Christi die, pax redintegrata est Calbae. Imo inter Archiepiscopum, & Albertum ac Sigismundi filios foedus est percussum: quod tamen ne Rudolpho & Alberto Electori ac Ducibus Saxoniae, item Bernhardo Seniori & Juniori, Anhaltinis Principibus fraudi esset, disertis verbis fuit cautum. (9)

(1) Chæricus exprimit numerum, nempe vaccas centum & quadraginta, oves mille & ducentas. Paulo aliter Brotusius lib. VI. cap. XI. (2) Chæricus: Anno 1495. vertragen sich Archiep. Magd. Günterus mit behuff. Graff Günters Mansf. Gebhardi Scraplav. Johannis Qversurd. und Fürst Albertus Claudus wegen der vorenthaltenen vierjährigen Behenden / im Lande zu Cöthen / und verbinden sich darauf uf 6. Jahr. (3) Ihre Weiber wären männlicher mit ihren Rocken und Spindeln / denn die Magdeburgische Bürger in ihrer Rüstung. (4) im Schmier weinckel: Brotusius & Chæricus. (5) Wie kamen sie über die Mure? (6) Zeilerus in Topographia superioris Saxonie pag. 57. Qui ad Brotusianum B. Bosii exemplar quædam annotavit, paulo aliter. Die Steine / inquit, seyn etwan in der Maur umb die Kirchen eingemauert gewesen; aber die Wand ist eingerissen / und die Kugeln findet man am Rathhaus liegen. (7) Chæricus: Cives Magdeburgenses verbranten Risen die 2. in der ersten Woche in der Fasten / und zertraten den Kohl in den Garten gar wohl. (8) Idem: Amissi 54. equites, capri 49. (9) Singulares merito debentur gratia Chæricianæ industriæ, quæ tot singularia hujus belli annotavit: pro quibus jejuna sunt, quæ affert Krantzius Metropol. lib. XI.

cap. VII. alibi tamen a nobis recensenda: ac confer Brotufium
d. l. Spangenbergium *Chronici Saxon. cap. 304. 305. pag. 511. 512.*

1408. IV. Anno ciccccviii. Albertus Princeps fidem dat
Thimoni Præsuli Misnensi, & Gesniti oppidi possessionem
1410. ab eo accipit. (*) Anno cicccccx. Fridericus & Wilhelmus
Marchiones Misniæ cum Alberto Claudio & Bernhardo se-
niore in sexennium fœdus ineunt: quo cautum singulariter,
ut si a Marchionibus evocarentur Principes Anhaltini, Jo-
hannis a Wölpen, Crofickiorum & Schirstediorum hostes
1413. fierent. Anno ciccccxiii. Rupertus a Schirsted Alberto
Claudio ejusque hæredibus arcem Dornburgum oppignora-
1415. vit. Anno ciccccxv. Albertus Claudus una cum agnatis
Alberto ac Ottone ab Alheide nata Comite Isenburgica,
Qvedlinburgensi Abbatissa in feudum recepit arcem Rosla-
1417. viensem. Anno ciccccxvii. Sigismundus Imp. Alberto in
feudum committit partem principatus Anhaltini ipsi debi-
tam, addito speciali mandato, ut Serveftani eidem ac hæ-
redibus debitum præstarent obsequium. Diploma investi-
turæ scriptum est Mörsburgi ad lacum Podamicum.

(*) Fabricius *lib. II. Annalium urbis Misnæ* ad hunc annum.

1424. V. Anno ciccccxiv. Albertus noster Principatui æ-
que ac mundanis rebus omnibus valedixit, inque Coswicensi
monasterio humatus est. Duas habuit uxores: utramque *Eli-
sabethe* nomen habentem. Prima erat Comes Mansfeldensis,
Guntheri II. filia: altera nata Comes Hohnsteinia, sive, ut alii
volunt, Reinsteinia, Brunonis dynastæ Qverfurtensis &
Eglensis vidua; quæ itidem in Coswicensi monasterio quies-
cunt.

VI. Ex prima genuit filias Dorotheam & Lutrudem.
Et *Dorothea* quidem Joachimo Comiti Oldenburgensi; (1)
Lutrud, Johanni Duci Mecklenburgensi anno ciccccxxx.
nupsit.

nuplit. (2) Hæc anno c10 CCCCLVII. monachis Augustinia-
nis Servestæ ad reparanda monasterii ædificia, donavit duas
& nonaginta sexagenas grossorum veterū cruciatorum. (alter
Creus-Groschen) In vivis adhuc illa erat anno c10 CCCCLXXIV.
quo Nicolaus Krugius, (fortean Prior Augustinianus,) recepit
eam in fraternitatem ordinis, ac participem fecit duodecim
millium missarum, omniumque bonorum operum, quæ pe-
ragerentur in trecentis & quadraginta monasteriis,

(1) Ita Chæricus. Neque tamen hunc *Joachimum* in Oldenburgi-
co stemmate reperio. An igitur Comes Ottingensis fuit, ut
habet Brotufius? (2) Rittershusius ejus maritum vocat *Vlri-
cum* Stargardiæ Ducem. Spenerus ex *Lutru*de facit monialem,
Dorotheam Johanni Mecklenburgico jungens. Inepte Brotufi-
us lib. VI. c. XII. Lutrudis ist dem Herhogen zu Borch oder Star-
gard / das ist / Oldenburgk / zur Ehe gegeben in Pomern.

VII. Porro hæc Elisabetha Mansfeldica mater fuit *Wol-
demari*, *Alberti IV.* ac *Adolphi*. WOLDEMARVS, postquam
ex *Margareta*, Cunradi Comitis Eglensis filia, *Johannem II.*
& *Elisabetham* genuit, anno c10 CCCCXXXVI. vitam cum 1436.
cum morte commutavit, inque Coswicensi coenobio, perinde
ac uxor, sepulcrum invenit.

VIII. JOHANNES II. Woldemari filius, Alberti Clau-
di nepos, a Magno & Adolpho cognatis educatus, anno c10
CCCCXLVIII. Baccalaureus Philosophiæ & Artium publice re- 1448.
nunciatus est Lipsiæ, (1) ac postea Canonicus Magdeburgen-
sis & Halberstadensis factus, anno c10 CCCCLXIII. obiit. *Elisa.* 1463.
*bet*ha autem in monasterium Dernburgense, Hildesien-
sis dioceseos, ordinis Cisterciensis, recepta soror laica, per triginta, &
quod excurrit, annos ibidem vixit, annoque c10 CCCCXC. ad A-
dolphum Mersburgensem Episcopum epistolam scripsit. (2)

(1) Joh. Frid. Francus Histor. & Linguae utriusque Prof. in pane-
gyrico sæculari anni c10 CXCIX. de origine, incrementis atque fortuna

Academia Lipsica pag. 29. (2) Ita Chæricus. Videatur etiam Brotafius lib. VI. cap. XII.

IX. ALBERTVS IV. Alberti Claudii ex priori matrimonio filius, puer obiit. De ADOLPHO ejusque liberis singulari capite agemus.

X. Ex altera uxore Albertus Claudius suscepit *Sophiam*, Guntheri Comitis Barbyensis; *Dietburgam*, Guntheri Comitis Schwartzburgici, uxorem (*) & *Albertum V.* cui proximum caput dedicabimus. *Sophia* ista, cujus in literis quibusdam anni c15 ccccXLV. fit mentio, in Coswicensi monasterio quiescit.

(*) Hanc omittunt Chæricus & Rittershusius; affert Spenerus in *Sylloge pag. 793.*

CAPVT XVIII.

DE

ALBERTO V.

ALBERTI CLAVDI FILIO, EJVS- DEMQUE LIBERIS.

I.

ALBERTVS ille V. Alberti Claudii ex altera uxore filius, miles fuit imperterritus, quique potissimum in bellis Danicis egregia virtutis edidit specimina.

1454. II. Anno c15 ccccliv. duxit *Elisabetham*, Guntheri Comitis Mansfeldici filiam, quæ quod ipsi quarto gradu conjuncta, Papali opus fuit indulgentia. Vivere desit Coswici anno 1475. c15 cccclxxv. (*) ubi & sepultus est. Mansit autem vidua Roslaviæ, donec iterum nuberet Brunoni seniori, dynastæ 1489. Qverfurtano: annoque c15 cccclxxxix. mortua est.

(*) Ita Chæricus. Spenerus habet annum 1483.

III. Ex

III. Ex hac Alberto V. nati sunt *Philippus* anno c13 cccclxviii. & quinque filia. PHILIPPVS in hastiludio Dresdensi vulneratus, Hallis Saxonum, quorsum deferebatur, obiit anno c13 id. die xiv. Novembris, Servestæ in æde S. Bartholomæi sepultus.

IV. Filiarum Alberti V. nomina hæc sunt: *Maria, Magdalena, Anna, Margareta & Dorothea*. Harum prima, monialis Gerenrodana, adhuc vixit anno c13 ccccxcv. Altera *Magdalena* in contubernio Scholasticæ, Abbatissæ Gerenrodanæ aliquamdiu vivens, postea Quedlinburgum concessit, ac Hedwigæ Saxonicae Abbatissæ, Ernesti Electoris & Alberti Ducis sorori, successit anno c13 ccccxi. cum illa morti proxima hanc Magdalenam illustri monialium Collegio commendasset. Diem supremum obiit anno c13 id xv. (sequentem ponunt alii) sepulta Gandershemii, quo ob Comitem Reinsteinium, qui acerrimus ejus erat hostis, secesserat: eandemque excepit Anna Comes Stolbergensis. Tertia vero *Anna* juvencula abiit. Alii tamen Præpositam Gandersheimensem ex ea faciunt. Quarta *Margareta*, quæ ultra annum c13 ccccxc. vixit, Comiti Reinsteiniano desponsata, ante nuptias animam exhalavit, deposita Coswici. Quinta denique *Dorothea*, postquam Gerenrodæ vitam per aliquot annos egerat, Ioachimo Comiti Ottingensi nupsit anno c13 ccccxcvi.

CAPVT XIX.

DE

ADOLPHO I.

ALBERTI CLAVDI FILIO

ET PLERISQUE EIVS LIBERIS.

1432. **A**DOLPHVS, Alberti Claudii filius, anno MDCCCXXXII. cum civitate Magdeburgensi foedus pepigit, Nobilibus Velthemis, Schulenburgis & Alvenslebis adversum. Anno
1445. MDCCCXLV. una cum cognatis Bernhardo & Georgio, ab Imp. Friderico III. simultaneam investituram Principatus Anhaltini, ac Comitatus Ascaniensis consecutus est. Anno MDCCC
1457. LVII. una cum Alberto fratre arcem Hundelust vendidit Nobilibus de Zerbst. Vitam cum morte commutavit anno

1473. MDCCCLXXIII. (*) Servestæ sepultus.

(*) Addit Charicus *Feria II. post diem Bartholomæi.*

II. Duas Adolphus habuit uxores. Primo *Annam*, Brunonis Dynastæ Qverfurtensis filiam, cum qua prius jungi non potuit, quam dispensationem a Gunthero Archiepiscopo Magdeburgensi in concilio Basileensi anno MDCCCXLI. impetrasset, eo quod illustres Neonymphi tertio gradu affinitatis se invicem contingerent. Altera erat *Cordula*, Alberti Comitis Ruppinensis & Lindaviensis filia, soror Annæ, Georgii Dessaviensis uxoris. Ex hac procreavit quinque filios, & unicam filiam *Annam*.

III. Hæc ex moniali Gandersheimensi ejusdem monasterii facta Abbatissa, Sophia Brunswicensi successit, secundum formulam Recessus inter Sophiam & Magnum Principem Anhaltinum compositam anno MDCCCLXXXI.

IV. Filii fuere *Bernhardus* & *Melchior*, qui impuberes obierunt, *Wilhelmus*, *Magnus*, & Mersburgensis Episcopus *Adolphus*: quem proximo capite spectabimus.

V. WILHELMVS cum Adolpho fratre bonis literis eruditus, cum se ordini Minoritarum Franciscano addixisset, *Ludovici* nomen assumpsit, inque hoc ordine rigidius habitus, ex sæculi errore, in jejuniis, vigiliis, aliisque operibus sancti-

moni-

moniam quæsit. B. Lutherus refert, se anno c15 cccxcvii. hunc Principem vidisse Magdeburgi mendicantem, & saccum cum collectis eleemosynariis bajulantem. (1) Vixit aliquamdiu Vinariæ: (2) dein Marpurgi Hassorum, ubi extinctus est anno c15 c1iv. tertio die Septembris. (3)

(1) Videatur Lutherus *Tomo VI. lenens. fol. 10. & Tom. VI. Altenburg. fol. 8. a.* Nescio quid sibi velit Chæricus, quando ad dictum annum 1497. sub Wilhelmo notat hæc: *Observandæ sunt ipsius tres epistolæ. Credite Dei promissis. Item, Compensat factis.* (2) Brotufius *lib. VI. c. XII.* (3) Brotufius: *Kl. Septembris.*

VI. MAGNVS anno c15 cccclxxiv. adiit regimen Ser-^{1474.} vestæ, postea aliquamdiu Assessor fuit Camerae Imperialis Francofurti tum agentis. Ceterum cum anno c15 cccxcvi. ^{1496.} Eitel Fridericus Comes de Zollern Judicii Camerae Præses mense Februario id muneris abdicasset, collegæ iudices in ejus locum surrogarunt Magnum Principem. Sed quod mense Septembri Maximilianus Rex Bernhardo Comiti de Eberstein Præsidis vices commisisset; noster haut dubie indignatus, Collegio valedixit. (1) Anno c15 c1ix. Princeps ^{1509.} noster Romam profectus est (2) a Blanca Maria Maximiliani Cæsaris uxore Julio II. commendatus. (3) Anno c15 c1xii. ^{1512.} Comitibus Coloniae institutis nomine archidicæceseos Magdeburgensis interfuit. (4) Anno c15 c1xvi. Adolphus Episco-^{1516.} pus Mersburgensis Magno fratri Præposituram majoris Ecclesiæ Magdeburgensis resignavit. Vitam clausit anno c15 c1xxiv. ^{1524.} ultimo die Octobris, hora secunda matutina, sepultus Magdeburgi in templo cathedrali ad altare S. Magni, ubi a choro itur in sacrarium.

(1) Videantur *Annotata de Personis Judicii Camerae Imperialis a primo illius exordio usque ad annum Domini MDLVI. relata postea in Chronici Chronicorum Politici librum II. pag. 446. f.* (2) Magnus noster bis concessit Romam, & primum quidem persona te-

Etus peregrini. (Pilgrims weise) Hoc tamen iter Adolpho fratri displicuit, sic ad eum scribenti: *Lubens viderem, si esset possibile, propositum vestrum de itinere versus Romam differre, & parcere corpori, & marsupio pecuniarum, quæ facillime exponuntur, magnis autem & longis laboribus difficulter congregantur, & cumulantur. Sed nolo ponere obstaculum Spiritui Sancto.* (3) Literæ Tridenti sunt perscriptæ XXI. Decemb. an. 1509. (4) Sigmund a Birken in *Speculo Honoris Austriaco* lib. VI. cap. XV. fol. 1288. b.

CAP. XX.

DE

ADOLPHO II.

ADOLPHI I. FILIO, EPISCOPO
MERSBURGENSI.

I.

1458. **A**DOLPHVS II. anno cccccclviii. die S. Galli natus, cum
1471. Wilhelmo fratre anno cccccclxxi. Lipsiam missus, Academicæ matriculæ nomen dedit, Rectore M. Nicolao Chyr (1) Ienensi, ac porro ejusdem Academia Rectorem
1475. egit anno cccccclxxv. (2) Postea ex Canonico & Archidiacono Hildesienensi renunciatus est Præpositus majoris Ecclesiæ Magdeburgensis, ac ab Episcopo Mersburgensi Tilone a
1489. Trotten anno cccccclxxxix. Subdiaconus, mox Diaconus, anno autem sequenti Prebyter consecratus est Mersburgi.
1497. Anno cccccxcvii. una cum Wilhelmo (Ludovico) fratre Ernestum Archiepiscopum metropoli suæ conciliavit. (3)
(1) Sic scribit Chæricus, qui tamen per memoriæ lapsum hic Wittebergam substituit. In Zachariæ Schneideri Chronico *Lipsiensi* pag. 315. Rectoris nomen scribitur Gybr. (2) Schneiderus d. l.
(3) Transactio die Agnetis virginis perscripta sequens habet exordium: Wir von Gottes Gnaden/ Adolf, Thum Probst der Erzbischofflichen Kirchen zu Magdeburg/und Ludovicus, Guardian

an des Barfüßer Closters daselbst / beide geborne Fürsten
zu Anhalt.

II. Anno cicoiiv. a laudato Tilone Mersburgensi E- 1507.
piscopo Coadjutor postulatus, a Julio II. Papa, III. Nonas Julii
confirmatus, (1) vivoque Antecessore successor designatus est.
Anno cicoiiviii. & ipse & Magnus frater provinciam Cötheni- 1508.
anam agnatis Dessaviensis lineæ Woldemaro, Georgio, Ernesto
& Rudolpho resignarunt, quod ipsi lauta possiderent benefi-
cia Ecclesiastica. (2)

(1) Brotufius in *Chronico Mersburgensi lib. II. cap. LVI. fol. 100. b.*

(2) Factum id Servestæ die Martis post Kiliani. Vid. Chytræ-
us *Saxoniae lib. VI. pag. 154.* Spenerus in *Sylloge pag. 794.*

III. Ineunte anno cicoixiii. Romam profectus rediit 1513.
circa festum Paschatos, ac Mersburgi publice grates egit Deo,
quod se difficultatibus itineris liberasset. Anno sequenti 1514.
Tilonia Trotten in Episcopatu successit, a Numburgensi E-
piscopo Johanne de Schönberg consecratus, (1) ac illico
Judæos omnes diœcesi expulit. (2) Anno cicoixvii. Leo X. 1517.
ipsi fratrique Magno, itemque agnatis, Wolfgango, Georgio
& Johanni, ut & Margaretæ Munsterbergicæ, & Margaretæ
Swartzburgicæ, Woldemari viduæ certam indulgentiarum
bullam dedit. (3)

(1) Paulus Langius in *Chronico Citizensi pag. 904.* (2) Brotufius *d. l.*
ex quo repetitur in *Chronico Chronicorum.* (3) Nimirum
ut adsciscerent sacerdotem sæcularem, qui eos absolveret ab
intermissis horis canonicis, injuriis, adulteriis, incestu, fœnore
&c. Bullæ huic subscripsit Petrus Bembus.

IV. Hic Episcopus Colloquio Lipsiensi, auspiciis Geor-
gii, Saxonix Ducis, inter Carolstadium, B. Lutherum & Eccle-
um anno cicoixix. instituendo acerrime adversatus; (1) ac 1519.
initio ad exurenda B. Lutheri scripta se permoveri passus est.
(2) B. Lutherus hujus Episcopi memoriam nobilitavit dedi-
catio-

icatione theſium de Indulgentiis & epiſtola ſcripta. Eundem ad moderationem ſtyli acerbioris Adolphus epiſtola reſponſoria hortatus eſt (3) anno c1c1c1xxx.

(1) Lutherus Tom. I. *Epistolarum ab Aurifabro editarum* ad Iohannem Langum fol. 162. a. *Lipsienses Theologi*, una & Episcopus Mersburgensis mire conati sunt, & etiamnum conantur, ne procedat disputatio: peneque Principem (Georgium) deflexissent, nisi Principis nostri verbo firmatus, tandem imperiose egisset. Idem ad Georgium Spalatinum fol. 180. a. Primum cum advenissemus, mox eadem hora antequam curru descendissemus, affixa est valvis Ecclesiarum inhibito Mersburgensis Episcopi, ne disputaretur, allegata in hanc rem nova illa declaratoria & adiuncta. Hec contempta est: & is qui affixerat, per Senatum (quia sine scitu eius fecerat) in vincula coniectus est. Vide porro Lutheri Tom. I. *Altenburg*. fol. 268. *Fabricium Originum Saxon. lib. VII. pag. 859.* *Peifferum in Lipsia religiosa ms. apud Strauchium Dissert. Juris publ. VI. p. 142.* *Schneiderum in Chronico Lipsiensi lib. IV. pag. 167. seq.* (2) Unde de eo aliquoties queritur Lutherus. Vide Tom. I. *Epist.* fol. 306. a. 307. a. 312. a. (3) Vid. Lutheri Tom. I. *Altenburg*. fol. 351. b. Forte tangit hanc Epistolam Lutherus, ad Spalatinum eodem anno scribens: *Multum perdit opinionis Episcopus Mersburgensis, & sanctula sanctitacula sua non sufficit pro operculo impietatis; quia Papæ plus statuit obedire, quam Deo.* Confer *Epistolarum Lutheri tomum II. fol. 7. b.* Epistola B. Lutheri ad Episcopum scripta una cum Episcopi reſponſoria exſtat Tomo II. *Wittebergensi fol. 47. b. seqv.*

1526. V. Mortuus est anno c1c1c1xxvi. die xxiv. Martii, ac Mersburgi in ſacello Episcopali ſepultus (1) Cöthensem lineam terminavit. Cum in agone monachi quidem ad bona eius opera provocarent, dicebat: *Faceſſite!* (*Laßt mich zu frieden*) *Spes mea ſola CHRISTVS.* (2) Et paulo ante obitum repetiit dictum: *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis caro.* Princeps erat humiliori quidem ſtatura, ſed magnæ, ob pietatem, prudentiam, & in gubernanda Eccleſia induſtriam, auctori-
tatis

tatis, & in pauperes quoque beneficus. Singulas Episcopatus parochias ipse visitavit, & sacerdotes consecravit. (3)

(1) Brotufius diem obitus facit XXIII. Martii, sed se refellit ipse, cum vigiliam Annunciationis Mariæ exprimit. Horam addit septimam vespertinam. Idem ejus epitaphii meminit orichalcei. (2) Brendelius in *concione funebri Joachimi Ernesti* p. 81. Idem Princeps cum audiret, aliquos doctrinam Lutheri de justificatione peccatoris coram Deo, novam doctrinam appellare, post diuturnum silentium in hæc erupit verba: Wie? heist ihr das eine neue Lehre? Und habet vergessen / was wir im Psalter lesen: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, omnis vivens, omnis vivens.* Welche Worte er drey mahl wiederholet. Daniel Sachs in *concione funebri Principis Ludovici Senioris*. (3) Elogium ejus ex eodem Brotufio adscribam: Ist gewest ein grossen Ansehens / tapffer / Kleiner Person / gütig / geistlich / barmherzig / gab viel Almosen / was gelart / ein guter Prediger und Theologus, lebet keusch / Gottsfürchtig / straffet die Sünde der Ehebrecheren und Hureren geschwinde / an den Geistlichen und Weltlichen / hielt ein züchtig from Gottsfürchtig Hofegesinde / den Frommen was er gütig und freundlich / den Bösen ernst- und sträfflich / hielt gut Regiment / pflegete iederman mit grossem Bleisse rechts / ließ in Rechtsachen niemande vorziehen / trug grosse Liebe zu Friede und Einigkeit / vortrug viel alter böser Sachen und Sünden seines Vorfarn. Confer Chytræum *Saxonia lib. VII. pag. 181.* Eruditionem hujus Episcopi prædicat Philippus Melanchthon *præfat. Tomi V. Operum B. Lutheri.*

CAPVT XXI.

DE

SIGISMUNDO I.

IOHANNIS I. FILIO.

I.

Capite XVI. §. VI. diximus, Johannem I. præter Wolde-
O ma-

marum, reliquisse *Albertum III. Claudum, & Sigismundum I.* illum Köthensis, hunc Serveftani rami patrem. Postquam igitur Alberti III. familiam in Adolpho Mersburgensi Episcopo, & fratre ejus Magno finientem consideravimus, nunc ad Sigismundum, ejusque posteros ut abeamus, nostrum requirit propositum.

II. Et primo quidem communis fert traditio, Fridericum Burggravium Norimbergensem huic Sigismundo ejusque fratri Alberto Claudio pro resignatione juris, quod ad Marchiam Brandenburgensem habebant, sexaginta aureorum millia exsolvisse. (*)

(*) Sic enim habent Brotufius *lib. VI. cap. X. fol. 97. b.* Albizius in *Genealogicis*, Limnæus *Juris publici lib. V. cap. III.* Spenerus in *Sylloge Genealogico-Historica pag. 792.* Winckelmannus in *Amphitheatro Orbis Politico-Historico pag. 146.* De re ipsa igitur non dubitandum; etsi circumstantiæ vel nondum sint detectæ, vel nobis nondum innotuerint.

1385. III. Anno cccccclxxxv. Sigismundus noster a Wenceslao Rege investituram feudorum regalium nactus, ac diploma feudale Brinnæ in Moravia conscriptum est. Anno

1388. cccccclxxxviii. triga fratrum, Sigismundus, Albertus Claudus, & Woldemarus, cum cognatorum triga, Ottone III. Bernhardo V. & Rudolpho, foedus ineunt: (1) ac biennio post

1389. Sigismundus cum iisdem cognatis convenit, qui provinciæ jam divisæ in communionem revocatæ nunquam amplius dividerentur: qui secus fecerit, Hatzkerodana portione excide-

1392. ret. (2) Anno etiam cccccxcii. quæ inter Misnicam & Anhaltinam familias olim intercesserant, inimicitia, penitus sunt

1394. sublata. (3) Anno cccccxciv. Albertus Archiepiscopus Magdeburgensis, Dynasta Qverfurtanus, cum Sigismundo foedus pangit, donec alteruter viveret, duraturum. (4) Novum quo-

quoque foedus anno cccccxcvi. cum Sigismundo iniere Johannes & Vlricus Duces Mecklenburgici, itemque Vlricus Comes Lindaviensis.

- (1) Chæricus: *Anno 1388.* verbinden sich zusammen mit ihren Landen und Leuten *Sigismundus, Albertus Claudus & Woldemarus fratres,* mit ihren Bettern *Ottone, Bernhardo & Rudolpho PPP. Anhalt.*
 (2) Idem: *Anno 1390.* vertregt sich Fürst *Sigismund (pater Georgii)* mit seinem Bettern *Ottone, Bernhardo & Rudolpho:* daß ermelte Fürsten ihre Land und Leute wieder zusammen gelegt uf Gewinn und Verlust: wollen und sollen sich auch nicht mehr theilen noch theilen lassen. Welcher aber wider diesen Vertrag handeln wird / soll seines Theils an Hagerode Haus und Stad verlustig seyn. (3) Idem: *Anno 1392.* vergleichen sich gütlich *Catharina Landgravia Turingie, cum filiis Friderico, Wilhelmo & Georgio* an einem / mit *Sigismundo & Alberto Claudio* fratribus am andern Theile / aller Gebrechen und Schäden / so aus Anhalt im Meisnischen Gebiete geschehen. Es soll auch Anhalt hinforder keines Eingriffs noch Raubens aus Meissen sich zu befahren haben. (4) Idem: *Anno 1394.* verbindet sich *Archiep. Magd. Albertus* mit *Sigismundo* seinem lieben Schwager uf sein Leben.

IV. Anno ccccc. in pugna illa, qua Fridericus Dux 1400. Brunswicensis, novus Rex Germaniæ, Francofurto reversus, haut procul Fritzlaria, ad pagum Klein Englis/ ab Henrico Waldecciano Comite ejusque sociis occisus, Sigismundus Princeps Anhaltinus, postquam strenue diu decertaverat, ægre cum paucis comitibus evasit. (*)

- (*) Chæricus ita: *Anno 1400. mense Majo electus est Fridericus Brunswig. (qui in matrimonio habuit Annam, Wenceslai Electoris Sax. & Ducis Luneb. filiam, aus Anhaltischen Stamm/)* Magni & Catharine (filie Woldemari peregrinatoris Elect. Brandeb. ex stirpe Anhalt.) filius, Imperator, qui in itinere apud Fritzlar (cum Francofurto redisset, se ad coronationem preparans) in Hassia interfectus est per Nobilem Hardingshausen, ex instinctu Johannis Archiep. Moguntini & Com. Waldecci. Rudolfus Elector Sax. captus est cum Episcopo Ver-

denſi. *Sigismundus Princeps Anhaltinus*, als er ſich mit der Fauſt
tapffer durchgearbeitet / iſt er endlich kaum ſelb dritte davon kom-
men. Conſentiunt Buntingius in *Chron. Brunſw. edit. I. p. 113.*
fol. a. & ſecunda ab Henr. Meibomio aucta pag. 266. item Auctor
der Waldeckiſchen Ehren-Rettung *part. I. cap. VII. pag. 41.* Hei-
derus *Parentaliorum Johannis Saxon. Ducis Orat. III.* Albizius in
Genealogia Anhaltina. Fallitur ergo Hermannus Lerbecius, quando
Principem de Anhalt captum aſſerit in *Chronico Comitum Scha-
wenburgensium pag. 43.* Ceterum omnem rei geſta ſeriem plene
enarrat Vir ſummus, Henricus Meibomius in *Historica Diſ-
ſertat. de Friderici Ducis Brunſwic. & Luneb. in Imperatorem Rom.*
electione.

1401. V. Anno mcccci. Wilhelmus Miſnia Marchio, & Si-
gismundus noſter in ſexennium proximum foedus pepigere,
ea in primis fini, ne quis interea alterius provinciae ac ſubdi-
tis incommodaret. (1) Eodem anno Johannes, Imperii Ger-
manici Burggravius Magdeburgenſis, natus Comes Hardec-
cenſis Principi Sigismundo reſignavit Burggraviatum Ma-
gdeburgo-Hallenſem cum omnibus privilegiis & praerogati-
vis a morte ſua haereditario poſſidendum.

(1) Charicus: *Anno 1401. verbinden ſich Delitii uf ſechs Jahr /*
Wilhelmus Marchio Miſ. cum Sigismundo Pr. Anhalt. das keiner
ſein / ſeiner Lande oder Leute feind ſeyn ſolle. Excip. Balthaſar, Fri-
dericus, Wilhelmus, Georgius & Fridericus March. Miſn. & Sax. Duces
deß Anhaltiſchen Stammes. (2) Idem: *Eodem anno die S. Do-*
rothea, hat Johannes Imperii Burggravius Magd. & Comes Hardec-
cenſis Principi Sigismundo, ſeinem rechten angebornen Freunde und
lieben Ohmen / und ſeinen Erben eingegeben / das Ampt und
Burggraſſchaft zu Magdeburg und Halle / mit aller Frey-
heit ic. erblich zubehalten poſt mortem. Actum zu Hardeck. De
Comitibus Hardeccianis, qui Magdeburgenſes fuere Burggra-
vii, curate egit Vir Illuſtris, nunc in coelis triumphans, Zacharias
Prüſchenckius in der Prüſchenckiſchen Geſchlechts-Beschrei-
bung cap. 5. 7. & 8. quæ capita ex ipſo opere ms. excerpta benefi-
cio

cio B. Auctoris possideo. Neque tamen de hac ipsa, quam Chæricus hoc loco memorat, resignatione ipsi quidquam constituisse, apparet: ac facile credo, Sigismundum Principem non accepisse Burggraviatum, Saxoniae Electoribus Anhaltinae stirpis hanc dignitatem potestatemque repetentibus. Enimvero ab his ipsis ad Comites Hardeccianos per matrimonium, sed Johanne I. Comite improbi demortuo, ab iisdem rursus ad Saxonos devenerat Burggraviatus.

VI. Anno cccccii. Sigismundus & Albertus Claudus 1402.
Dessaviae altare construxerunt, & luculentis beneficiis ornarunt. Eodem anno Sigismundus noster, cum Gunthero, Johanne & Burchardo, Comitibus Mülingiae & Dominis Barbyensibus (ita Chæricus) foedus iniere: sed ne id adversum esset Ottoni, Bernhardo & Alberto, Sigismundi agnatis, Alberto Magdeburgensi Archiepiscopo, Saxoniae Ducibus, Rudolpho Anhaltino, Episcopo Halberstadiensi, Conrado ac Ottoni de Hadmersleben, Dominis de Eglen, singulariter fuit definitum.

VII. Decessit Sigismundus anno cccccv. inque Coswi-1405.
censi monasterio fuit sepultus. Ex uxore Iutta, Gebhardi Dynastæ Querfurtani filia formosissima, (1) quinque filias, sex filios genuit. Ex illis *Mechtildis* anno cccccclxiv. facta est Abbatissa Gerenrodæ, a Paulo II. confirmata. Obiit anno cccccclxxxiii. eidemque successit *Scholastica*, Georgii Senioris filia. *Anna* virgo decessit: (2) *Sophia* Burchardo Comiti Barbyensi nupsit, anno cccccxix. vita excedens: (2) quam sequenti anno maritus insequitur, in monasterio Bergensi ad Magdeburgum humatus. *Elisabetha* Alberto Comiti Mansfeldensi conjuncta est. Quintæ nomen etiam Chæricum latet.

(1) Spangenbergius *Chron. Querfurtensis lib. IV. cap. L.* Von dieser Iutta / Herrn Gebhard des 18. Tochter / wird geschrieben / daß sie

sie zu der Zeit das schönste Fräulein im ganzen Lande zu Sachsen gewesen. *Brigittam* vocat Rittershusius. (2) Limnæus & Rittershusius. (3) Errat igitur Spangenbergius, qui eam Burchardo nupfisse scribit an. 1420. Albizius tamen & Limnæus ejus maritum quoque vocant *Burchardum*. (4) Idem pro *Elisabethæ* substituunt *Margaretæ* nomen.

VIII. Filii fuere *Woldemarus*, *Johannes III.* *Sigismundus II.* *Albertus VI.* *Ernestus*, *Georgius I.* ex quibus *Woldemarum* & *Ernestum* pueros obiisse, testatur Rittershusius: quamvis il-
1423. lum anno cccccxxiii. nondum extinctum noverimus. (2) *Johannes* Canonicus Magdeburgensis & Præpositus Mersburgensis renunciatus est.

(1) Sigismundum & Albertum *impuberes decessisse*, falso putat Limnæus. (2) *Woldemarum* & *Ernestum* idem Limnæus ait *florenti ætate extinctos*.

IX. SIGISMUNDVS II. uxorem habuit *Mechtildem*, Bernhardi VI. ultimi lineæ Bernburgensis filiam, quæ ad Parentis latus Widersteti sepulta est. Quo anno maritus
1425. obierit, non reperio. Anno cccccxxv. ejus adhuc existat memoria.

1466. X. ALBERTVS VI. anno cccccclxvi. una cum uxore *Margareta*, Conradi, ultimi Dynastæ Hadmerslebii & Eglensis filia, & filiabus *Margareta* & *Magdalena*, a Provinciali Franciscanorum Fribergensium in ordinis fraternitatem, ac bonorum operum, per bis mille centum sex & octoginta monasteria, communionem receptus est. Circa annum
1469. cccccclxix. vitam cum morte commutavit. Conrado mortuo, dynastia Eglana in manus venit Burchardi Comitis Barbyensis, qui eam anno ccccccxvii. die Solis post Conversionem Pauli, Gunthero Archiepiscopo Mageburgensi vendidit, ut dotem Alberto VI. Anhaltino debitam numeraret, nempe duo millia sexagenarum grossorum Bohemicorum. De

Georgio, qui solus stemma propagavit, dicemus capite proximo.

CAPVT XXII.

DE

GEORGIO I. SIVE SENIORE
SIGISMVNDI I. FILIO.

I.

Cum hoc GEORGIO, ejusq; fratribus, Woldemaro, Sigismundo, Johanne & Alberto, Guntherus Magdeburgensis Archiepiscopus anno cccccxv. foedus pepigit, per se- 1415.
quens decennium duraturum. (1) Anno cccccxxii. Geor- 1422.
gius, Sigismundus & Johannes Dessaviae paciscuntur cum
Bernhardo Principe, ob tutelam Guntheri Comitis in Barby:
in quam sic consentiunt, quod, si Guntherus ante diem decede-
ret, Bernhardus arcem Mülingen cum ceteris prædiis eo per-
tinentibus, utpote feudum ipsius apertum, tradere vellent
ac deberent.

(1) Excepti Rom. Imperator, Albertus Episcopus Halberstaden-
sis, Rudolphus & Albertus Duces Saxoniae, Bernhardus Dux
Brunswicensis, Fridericus Burggravius Norinbergensis, Alber-
tus & Bernhardus Principes Anhaltini, Gunterus & Henricus
Swartzburgensis Archiepiscopi Magdeb. fratres, Henricus,
Ernestus, Güntherus, Dietericus Honsteiniani, Albertus,
Volradus, Gebhardus & Buffo Mansfeldenses, Henricus & Bo-
to Stolbergenses, Henricus Comes Wernigerodanus, Bernhar-
dus Comes Regensteinius, Burchardus Barbyensis, Johannes &
Protzo Qverfurtani, Conradus ab Hadmersleben, Dn. in Eglen.

II. Post mortem Rudolphi & Alberti, Ducum Saxoniae
& Luneburgi, stemmatis Anhaltini, Alheidis Abbatisa Qued-
linburgensis, Georgio, Johanni & Sigismundo fratribus in
feudum commisit arcem, urbem, & nobiles Barbyenses,
(Barby)

- (Barby/ mit Schloß/ Stadt und Mannschafft) Walter - Nienburg & castrum Sidau cum omnibus juribus: prout nimirum illa bona Duces Saxoniae ab Abbatisa Quedlinburgensi feudi titulo habuerant: eoque nomine Principes Anhaltini literas suas reversales, (uti vocant) reddidere. Id quod factum an-
1423. no cccccxxiii. Anno sequenti eadem fratrum triga cum
1424. Woldemaro, Alberto & Adolpho cognatis stabile ac perpetuo mansurum foedus iniit. (1) Quandoquidem autem foedus illud Magdeburgicum, decennio jam elapso, videretur expirare,
1426. anno cccccxxvi. renovatum est, hac lege, ut, donec viveret Archiepiscopus, factum tectum permaneret. Hoc circiter tempore, Magdeburgenses & Hallenses Bernburgum obsedere, ac impugnare, idque ob mercatorem, nescio qua injuria ab Anhaltinis Principibus affectum. (2)
- (1) Cum hac clausula: Auch sollen uns unsere Vettern und ihre Erben zu Folge und Hülffe sitzen zu der Herrschafft Barby/ weil wir die inne haben. (2) Andreas Wernerus in *Chronico Magd.* ad an. 1425. Chæricus ad an. 1427.
- III. Anno cccccxxx. Guntherus Comes Barbyensis, Burchardi filius, testatur, quod ex consilio Georgii Anhaltini, tutoris sui, pro quatuor millibus sexagenis grossorum Bohemicorum arcem Wanslebianam in pignus acceperit, ac contra Eglam Archiepiscopatu Magdeburgensi tradiderit. (1) Anno
1435. cccccxxv. Fridericus I. Bellicosus, Saxoniae Elector promittit Georgio nostro, si Comites Mylingo-Barbyenses improles obirent, Walter-Nienburgum cum omnibus eo spectantibus ad Anhaltinos deventurum, absque ullo Saxoniae Ducum impedimento. (2) Anno cccccxlix. Wenceslaus a Biberstein, Dominus in Sorau, Besekau & Storkau Georgio nostro ejusque hæredibus terras suas spondet, si prole destitutus moreretur. (3) Cum anno cccccclvii. Mansfeldici

feldici Comites a Friderico III. feudale diploma impetrarent Græcii, jussi sunt Georgium nostrum adire, eidemque nomine Cæsareo præstare homagium. (4) Quod autem Chæricus ad annum CICCCCCLX. scribit, Georgium, una cum cognatis 1460. Adolpho & Alberto, Bernhardi VI. principatum certis conditionibus archidioecesi Magdeburgensi resignasse, ut eundem pro feudo masculino reciperent, de eo in *Archiepiscoporum Magdeburgensium historia*, brevi dispiciemus.

(1) Chæricus: Anno 1430. die 7 post Marci Evang. bezeugt G. Günther zu Mülingen/Burchardi fil. daß er aus Rath Georgii Anhalt. seines Vormunden/vor die vier tausend Schock Böhmischer Groschen das Schloß Wansleben zum Pfand angenommen/und dagegen die von Eglen an das Erz-Stift gewiesen. Bey dieser Verzicht fuit *Albertus* (rescribe *Bernhardus*) *ultimus* ex Bernb. familia. (2) Idem: Anno 1435. verschreibt sich *Frid. Dux Sax. & primus Elector ex March. Misn.* gegen Fürst Georgen Anh. do die Grafen zu Mülingen und Herrn zu Barby ohne Leibes Erben versterben würden/daß alsden Walter-Nienburg mit allen zugehörungen an Anhalt lediglich kommen und fallen soll/ohn Sachsen Hinderniß und Einsprache. (3) Idem: Anno 1449. übergiebet *Wenceslaus* von Bieberstein/Herr zu Sorau/Besekau und Storckau/sein Land und Leute *Pr. Anh. Georgio*, und seinen Erben/ usq. Fall/do er ohne Leibes-Erben abgehen würde. (4) Idem: Anno 1457. als Mansfelt zu Greh von *Frid. 3.* beliehen worden/ist es an *J. Georgen Anh.* als des Keisers Bevollmächtigten/ gewiesen worden/Ihm die Huldung und Eyd an stat *G. M.* zu thun. Consentit *Spangenbergius Chron. Sax. cap. 334. pag. 560.* (5) Verba hæc sunt Chærici: *Georgius* der Elster/ neben seinen Bettern *Adolpho & Alberto* legen *Bernhardi* verlassenen Fürstenthum unter das Erz-Stift Magdeb. certis conditionibus, dasselbe als ein Mann-Lehn wieder zu empfangen. Neqve tamen jam tum *Bernhardi VI. Principatus rectore* carebat: quod demum factum anno 1468.

IV. Idem Chæricus ad annum CICCCCCLXIV. observa- 1464.

1467. vit, pagum Niendorf ad Dessaviam situm a nonnullis Nobilibus direptum, & vastatum esse. Anno CIÖCCCCLXVII. Georgio jam grandævo, conflagravit arx Dessaviensis cum, urbe tota, excepta æde sacra, & unica casa portæ incumbente. (die Thorbude vocat Chericus.) Incendio ansam dedit puer aulicus, qui cum candela prope stratum temere nimis fuerat versatus. Hac tempestate multæ perierunt antiquæ scripturæ Anhaltinæ, item vasa argentea, & clinodia alia. Exin potior pars civium, relicta patria, aliorum migravit. Reparari quidem circa annum CIÖCCCCLXXII. cœpit civitas, sed ædificiis mediocribus, quod advenæ parum florent opibus. Ut-cunque tamen resurrexerit Dessavia, denuo per novum incendium anno CIÖCCCCLXXXI. magnopere fuit deformata.

1468. V. Post excessum Bernhardi VI. ultimi Bernburgensis lineæ Principis, anno CIÖCCCCLXVIII. Georgius noster, ut & patru-les, Adolphus & Albertus, cum Brunone Qverfurtenſi occupant Bernburgum, ac subditos homagio sibi obstringunt: (*) eodemq; anno Qvedlinburgensis & Gerenrodana Abbatisſæ laudatis Principibus in feudum committunt terras Bernhar-di a suis monasteriis dependentes.

(*) Chæricus: *Anno 1468. post mortem Alberti (Bernhardi) ultimi ex Bernburgensi familia, Georgius, & patruelles Adolphus & Albertus cum Brunone Qverfurdenſi occupant Bernburgum mit etlichen hundert Pferden/darauff sie von den Unterthanen Huldung genommen.*

1474. VI. Anno demum CIÖCCCCLXXIV. (1) Georgius supremum diem obiit, cum ultra sæculi ambitum vixisset. Sepultus est Dessaviæ in choro templi. Quatuor ei assignantur con-juges. I. *Mechtildis*, Ottonis III. agnati Bernburgensis filia, Bernhardi VI. ultimi Bernburgensis lineæ Principis soror, quæ obiit anno CIÖCCCCXLIII. II. *Euphemia*, Conradi II. Ducis Olsnicensis nata. (2) III. *Sophia*, Sigismundo Comite Hohn-
steini

steiniano genita. IV. *Anna*, Alberto, Comite Lindaviensi & Ruppinenfi fata. Et hæc quidem a marito relicta, Lippenæ in dotalitio, ab Ernesto filio ipsi tributo, & per Maximilianum I. anno c1010xi. eidem confirmato (3) vitam consumens, eandem laudato superioris sæculi anno undecimo ibidem clausit, Coswicum translata. 1511.

(1) Chæricus addit: *XXI. Septembris, die S. Matthæi.* (2) Limnæus quoque vocat *Offegam*: Brotufius eam ait viduam fuisse Rudolphi, Saxonie Electoris. (3) Maximiliani diploma datum Monaci die XXI. Maji.

VII. Ex his genuit utriusque sexus complures liberos. Ex filiabus *Margareta* & *Hedwig* innuptæ abierunt. *Maria* & *Barbara* moniales factæ sunt in cœnobio Brene. (1) *Anna* primogenita primum nupsit Henrico Juniori, Burggravio Misnie, Dynastæ Plaviensi. Georgius Podibradius Rex Bohemie eidem dotalitium Plaviense confirmavit anno c10ccccclxi. die Lunæ post festum Viti. Ab hujus mariti excessu anno c10ccccxcviii. eam in thorum suum adscivit Johannes XIV. Comes Oldenburgensis, quem anno c1010xxvi. mense Martio decedentem eodem anno x. Octobris secuta, ac Lippenæ condita est. (2) Alia deinde *Anna* nupsit Johanni Comiti ab Hohnstein & Vierraden, nobili Domino in Heldrungen, Henrici VI. filio, (3) eidemque a Johanne Brandenburgensi Electore arx Vierraden & oppidulum Schwert pro dotalitio fuerunt deputata. (4) Sepulta tandem est Berolini in cœnobio Franciscano. *Agnes* autem & *Scholastica* demum Abbatissarum dignitatem impetrarunt, altera Gandershemii, altera Gerenrodæ.

(1) Rittershusius. Brotufius tamen *Hedwigen* facit monialem Brenensem. (2) Hæc diligenter perscripta sunt a Chærico, quæ erroribus quibusdam expungendis inserviunt. Et primo quidem

dem, si Georgii I. filiarum fuit maxima, non utique ejus mater fuit *Anna Ruppinensis*, secus ac putant Brotufius l. VI. c. XIII. fol. 100. a. & Hamelmannus in *Chronico Oldenburgico* parte III. cap. 202. Deinde nec Hamelmanno, nec multis aliis quidquam constitit de primo ejus marito Henrico Plaviensi. Et quamvis nonnulli scribant, Henricum duxisse Principem Anhaltinam, eidem tamen non tribuunt *Anna*, sed *Margareta* nomen. (3) Chæricus addit: *der Honstein von der Herrschafft brachte: qvo de nos alibi pluribus agemus.* (4) Idem Chæricus: *Anno 1488. hat Johannes Elector Brandenburgensis als tutor, Annam Pr. Georgii senioris filiam, uxorem Com. Johannis von Honstein mit dem Schloß Bierraden und dem Städtlein Schwerth beleibz züchtiget.*

VIII. Primo autem AGNESilla aliquamdiu in Quedlinburgensi Abbazia vixit, postea eidem procuratio monasteriorum Hufen & Coiphungen in Paderbornensi dioecesi fuit credita. Denique Abbatissa Gandersheimensis est electa, ac postquam anno cioriv. vivere desiit, Coiphungæ est sepulta.

IX. Qvod ad SCHOLASTICAM attinet, anno Christi 1484. cccccclxxxiv. ætatis octavo decimo, in Gerenrodanam Abbatissam est assumpta, cui monasterio ultro quatuor iustra, non sine singulari publicæ rei commodo, præfuit. Confirmavit ei hanc Spartam Fridericus III. Cæsar, literis Antverpiæ anno 1488. cccccclxxxviii. scriptis. Anno sequenti hujus monasterii lis cum Episcopatu Halberstadensi in causa Frosana in aula Pontificis Rom. coepit: qvo nomine fratrem Wilhelmum (Ludovicum) per triduum detinuit, ac cum ipso hac de re egit. Vita excessit anno cioriv. singulari desiderio sui relicto, ob pietatem & prudentiam. (*)

(*) Perenni dignum est memoria sequens ejus effatum a Chærico repetitum: *Ein ieder vernünftiger Mensch / der in seinen eignen Bosen*

Bösen siehet / und seine Geschicklichkeit Gaben und Tugenden mit Fleiß erweget / wird allezeit dargegen so viel Gebrechlichkeit an ihm finden / dafür er sich zu entsetzen / und gegen andern billig zu demüthigen habe. Und weil er gerne will / daß man mit ihm Gedult träge / und etwas übersehe / wird er sein dabey lernen mit andern Leuten auch Gedult zu haben.

X. Tantum de filiabus Georgii I. Ex filiis quatuor, *Laurentius, Henricus, Johannes, & Bernhardus*, brevis ævi fuisse dicuntur. Adolevere, ac partim rebus præclare gestis magnum nomen sunt adepti, *Georgius II. Sigismundus II. Rudolphus, Voldemarus & Ernestus* : de quibus singulis nunc certis capitibus dicemus.

CAP. XXIII.

DE

GEORGIO II. ROBUSTO, ET
SIGISMUNDO II.
GEORGII I. FILIIS.

I.

Georgius II. Georgii filius ab insigni & propemodum incomparabili corporis robore, *Robusti* nomen accepit. Enimvero ingentem palum, quem octo viri vix possent tollere, solus ille ex Milda sustulit. Cum ei quandoque in angusta semita obviam factus esset ursus, in hæc verba erumpens: *Aut te mihi, aut me tibi oportet cedere*; ferā sustulit. Quid, quod Italū pugilem, a quo paulo ante ad terram erat prostratus, Desfaviæ in coenaculo quodam aulico (in der alten Hofstube) comprimeret, ac instar globi convolveret?

(*) Refert hæc Chæricus. Habentur etiam in Joh. Brendelii *Con-
satione funebri Pr. Joach. Ernesti pag. 81.*

II. Adhuc dum vivo Patre monasterium Ballenstedense
 1482. insignite auxit, multisque beneficiis ornavit. Anno MCCCC-
 LXXXII. una cum fratribus Sigismundo ac Ernesto, Senatui
 Dessaviensi pagum desolatum Niendorf vendidit. Anno
 1489. MCCCCCLXXXIX. loco generi Eitel-Friderici Comitis Zollera-
 ni, a Ioachimo I. Electore Brandenburgensi eidem Ducatus
 Crossani procuratio, itemque praefecturarum ac arcium Cot-
 busii & Peizæ credita: quo munere per complures annos ad
 exitum usque vitae egregie functus est. Finem autem viven-
 1509. di fecit anno MDIX. die xx. Aprilis. Cum humus egerere-
 tur Ballensteti, ad locum sepulcro ejus faciendum, Henrici I.
 sive, ut alii volunt, secundi, sarcophagus comparuit: quam-
 obrem fossa terra fuit obruta, ac corpus Georgii alibi re-
 positum. (*)

(*) Brotius *lib. VI. cap. XIII fol. 100. b.* item Chæricus.

III. Anno MCCCCCLXV. uxorem duxit *Agnetem*, Barnimi
 Pomeraniæ Ducis in Barth filiam, Friderici Junioris Marchio-
 nis Brandenburgensis viduam, (1) ex qua auctus est filia, (2)
 quæ nupsit Eitelio Friderico Comiti Zollerano. Ipsa Agnes
 mater in dotalitio Bernburgensi manens, anno MDIX. mortua
 Ballensteti humata fuit.

(1) Non igitur fuit hujus Friderici Marchionis filia; quod Ritters-
 husius aliique volunt: (2) nec improlis obiit.

IV. SIGISMUNDVS II. Georgii Robusti gemellus (1)
 bellicis licet artibus eruditus, patronus tamen Clericorum
 1476. singularis fuit. (2) Anno MCCCCCLXXVI. cum Alberto Ani-
 moso Saxoniae Duce, Ernesti Electoris fratre in Palæstinam iter,
 facturus, Rhodi ob contractum morbum manere compul-
 sus, (3) salvus tamen domum rediit. Obiit ac sepultus est Des-
 1487. saviae anno MCCCCCLXXXVII. 4

(1) Limnæus & Rittershusius. Alberti gemellum facit Spenerus
 pag.

pag. 795. Quia tamen Albertum inter Georgii filios non reperio, pro sphalmate typographi habeo. (2) Chæricus. (3) Hans von Mergentheim in der Beschreibung dieser Reise. Michael Bojemus in *vita Alberti Animosi*: Sigismundus Princeps Anhaltinus & Comes Ascania, relictus in Rhodo insula, cum ex intemperie aeris, nausea maris, defatigatione, periculoso morbo contracto, detentus non posset iter institutum prosequi. (4) Ita Chæricus. Expungendus ergo est Brotufii, eundemque secutorum error, ipsius obitum in annum 1506. differentium.

CAP. XXIV.

DE

RVDOLPHO

MAXIMILIANI I. CÆSARIS

FORTISSIMO DVCE

GEORGII I. FILIO.

RVDOLPHVS Georgii I. filius, postquam Moguntiaë bonis literis fuit eruditus, anno cccccclxxxvi. in aulam Maxi- 1486.
miliani I. concessit, eidemque per annos quatuor & viginti, maxime in bello cum Venetis, strenuam navavit operam. Ajunt eum initio dissimulata persona Maximiliano meruisse, sed magnitudine animi, virtute, & in rebus gerendis industria fuisse proditum. (1) Anno cccccclxxxviii. Maximilia- 1488.
no contra datam fidem a Brugenſibus capto, ac duriter habito, inter alios pro eo vadimonium suscepit Rudolphus noster, ac tamdiu in custodia ibidem fuit habitus, donec res componeretur. Propter hoc insigne meritum Fridericus III. eodem anno omnibus Anhaltinis Principibus vacationem indulſit tributorum Brugenſis expeditionis nomine persolven-
dorum. (2)

(1) Spenerus in *Sylloge* pag. 795. Suspecta mihi tamen sunt nonnulla in iis, quæ habentur in Johannis Manlii *Collectaneis Locor. Commun.* Principes, inquit, ab Anhalt fuerunt viri proceri ac robusti, pulchris corporibus præditi. Horum unus Rodolphus, qui fuit capitaneus in bello Veneto. In prima adolescentia diu Maguntie operam literis dans, vixit non secus atque aliquis ex equestri ordine, nec unquam ultra eum statum sese extulit. Postea vero secutus bellum Venetum, primum coepit militare, & per labores militares clarus factus est. Ibi primum significatum est Imperatori Maximiliano, quis esset, ac postea ob virtutes singulares per totam vitam Imperatori charus fuit. Si enim reliqua recte se haberent, non tamen id, quod in bello Veneto primum dicitur coepisse militare. Nec tum primum innotescere potuit Cæsari, qui jam antea ejus usus fuerat opera. Id quod ex mox dicendis elucescet clarius. (2) Chæricus: Anno 1488. hat sich Fürst Rudolph vor Maximiliano, und an seine Stat zu Brück in Flandern setzen lassen (ut ille liberaretur) und so lang Gehorsam gehalten / biß die Sachen auff gute Wege gerichtet worden. Propter hoc meritum hat Imp. Fridericus im Feldlager zu Ardenburg in Flandern 27. Julii anno 88. alle Fürsten von Anhalt befreiet / von der Contribution und Hülffe / welche sie zu Strafung des Volcks an die von Brück / erlegen sollen. Mirum hoc tacere, quotquot de his scripsere motibus. Idem Chæricus ad ann. 1486. post titulum Rudolphi Principalem hæc addit: Item Floris zu Egmont / Erbherr von Grobendunc / Anwel / Bommel / Olmen und Schmaelwort / Kayserl. Maj. Obrister Feldhauptmann. Ita se intitulavit, & ex autographo.

1490.

II. Anno cccccxc. Rudolphus Princeps bello Vngarico a Maximiliano gesto interfuit una cum Friderico & Johanne, Ernesti Electoris Saxonie filiis, & Georgio Bavarie

1495.

Duce. Anno cccccxcv. Rudolphus suo, fratrum ac patrue-
lium nomine, investituram impetrat a Maximiliano Worma-
tie, cujus solennia quædam describit Chæricus. (1) Idem re-
stat, quod Maximilianus Rudolpho titulum dederit *Consilia-*
rii, ac supremi magistri stabuli, ejusque tituli insignia volue-

rit

rit exstare. (2) Idem etiam Eberhardo, cum ex Comite Dux Würtembergicus crearetur, adstitit. (3)

(1) Ita enim Chæricus: *Anno 95. Donnerstag nach Margareta hat Fürst Rudolph nomine omnium Principum Anhaltinorum zu Worms von Maximiliano I. empfangen mit dem Bann übers Blut zu richten. Legati ejus fuerunt Comites Wilhelm von Henneberg/Günter von Mansfeld/ Heinrich Herr von Sera/ Ritter/ Ehr Caspar Metsch/ Herr Georg von Thurm/ Christoph von der Lochau. Imperator respondit: Er wolle es gerne thun. Ehr Caspar Langenberger hat die Rennfahne geführt/ das Wapen Anhalt Graf Bernt von Hounstein/ das Wapen von Alscanien Hans von Delenberg/ die Blutfahne ein Freyherr Antonius von Lefan. Hat gehabt 350. Pferde. In einem langen Damasken Rock/ in der Seite offen/ ein braun Damasken Hut/ Mantel/ Rock/ mit Schwammen unterfüttert. Diploma feudalis investituræ habetur in scripto quodam Anhaltino ante annos aliquot in lucem edito. (2) Chæricus: *Maximilianus I. hat Fürst Rudolph den Titul geben/ Rath und Oberster Stabelmeister. Idem: Von Maximiliano ist eine Notul eines Wapen-Briefes gestellet/ Ein schwarzer Adler mit zwey gülden Stäben/ das Anhalt neben Sachsen solte Stabelmeister seyn. Daniel Sachs in Concione funebri Principis LUDOVICI anno 1650. Cotheni edita. Fürst Rudolph der I. ist Kayf. Maj. Rath und oberster Stabelmeister (wie man dieses Wort damahls gebrauchte) biß an sein Ende verblieben. Alias in torneamētis locum habebat der Stabelherr/ qui baculo duellum finiebat. Vid. Limnæus Juris publ. lib. VI. cap. V. §. CXVIII. (3) Hortlederus de initio & progressu belli Germanici pag. 812. Sigismundus a Bircken in Speculo Honoris Austriaco lib. VI. cap. I. fol. 1097. a.**

III. Anno ciciōvi. Rudolphus novos motus Vngaricos 1506. secundum Cæsaris beneplacitum composuit. (1) Sequenti anno Maximiliano dynastiam Kitzschbühel in Tirolensi Comitatu reddidit. (2) Eodem anno Comitibus Constantiæ celebratis interfuit. (3) Nec minus hoc ipso anno Dux belli Geldrici

drici contra Carolum Egmondanum fuit designatus: (4) in quo arcem Poyrojanam armata manu occupavit, (5) sed Venloanam obsidionem solvere coactus est. (6)

(1) Chæricus: *Maximilianus I. an. 1506.* bezeugt in specie, das von F. Rudolph *bellum Vngaricum* nach seinen Gefallen beygelegt worden. (2) Idem: *Anno 1507.* hat Fürst Rudolph *Maximiliano I.* die Herrschafft Kytschpühl wieder eingeräumt / die er mit aller Nützung gebraucht. 3. *Januarii.* (3) Sigmund. a Bircken *lib. VI. cap. XII. fol. 1240. b.* (4) Chæricus: *Anno 1507. 9. Septembr.* ist Fürst Rudolph zu den Gellerischen Krieg bestellet worden / Inhalt des Bestallungsbrieffs: Ordiniren/instituiren und committiren ihn zum Obersten Schaffnern und Hauptmann unsers ganzen Heers und Kriegs Volcks &c. Sein Provision-Brieff ist datirt zu Mecheln 29. Novembr. an. 1507. Alle Wochen hundert Goldgülden zu Erhaltung S. L. Standes-Tafel &c. in deliberation unserer lieben Tochter / Frauen und Mutter der Herzogin von Sophoye. (5) Birkenius *lib. VI. cap. XIII. fol. 1248. a.* Hanc expugnationem cum Rudolphus Maximiliano renunciasset, is respondit: Deiner neuen Zeitung und deinen Sieg zu Proye haben wir mit sonderu Freuden vernommen / sein des Kegen den Allmächtigen dancckbar / lassen uns auch deine Handlung gnädig und wolgefallen. Ex Chærico. (6) Birkenius *d. l.*

1508. IV. Maximopere tamen Rudolphi nostri virtus eluxit in bello Maximiliani I. contra Venetos, anno cicioviii. & sequentibus varia fortuna gesto. (1) Et primo quidem is, præfente Maximiliano, montem Vicentiæ incumbentem occupavit, & tormenta bellica in eo disposuit: (2) deinde cum decem militum millibus, ex iis, qui in provinciis Cæsaris imperabantur, Julii forum ingressus, ubi frustra Montisfalconis expugnationem tentasset, Cadorem oppidum cum arce, magna cum defensorum cæde, expugnavit. (3) Postea Cæsari Patavium oppugnanti consilio ac ope adfuit. (4) Postquam solu-

soluta obsidione, Maximilianus ad contrahenda maiora auxilia in Germaniam volebat concedere, Rudolphum nostrum Vicentiæ Venetis pridem erreptæ rectorem dedit. Sed cum Veneti exercitum, cuius legatus erat Andreas Grittus, Vicentiam misissent, ac Pusterlensi suburbio tormentis verberato potiti essent, nec magnam tamen spem potiundæ urbis haberent, oppidani, ut fama fuit, Fracassæ hortatu, legatis ad illos media nocte missis, Venetam militiam introduxerunt. Quamobrem Rudolphus cum Fracassa in arcem se recepit: quæ quarto die Veneti sunt potiti, quoniam Rudolphus Princeps, & Fracassa, quod non satis munita esset, eam deseruerant. (5) Verona quoque Vicentiæ exemplum secuta in manus Venetorum rediisset, nisi Rudolphus una cum aliis auxiliis in tempore adventasset. (6) Non multo tamen post Vicentia Venetis erepta est, idque præcipua Principis nostri ope. Enimvero Verona egressus cum trecentis gravis armaturæ equitibus Gallis, & ducentis Germanis, itemque tribus ejusdem gentis peditum millibus, se Ciamontio Galliarum Regis legato conjunxit: eum ita insecutus, ut nunquam plus unis castris ab eo abesset: & post se relicto Monsilitio, Venetorum ditioris oppido, in Vicentinorum agrum pervenerunt: ubi Leonicum, cum tota regione, nemine repugnante, deditione ceperunt. Vicentini igitur deserti, & ad sui defensionem per se imbecilles, nulla ipsis, præter misericordiam, spe relicta, rati, se eam Ciamontii opera facilius obtenturos, publicam fidem de mittendis ad eum, atque ad Rudolphum Principem legatis ab ipso flagitarunt: quæ impetrata, sordidati, mœroreque simul ac terrore pleni ad Barbaranum pontem, decem millibus passuum a Vicentia coram utroque steterunt: ubi cunctis belli Ducibus adstantibus exercituumque proceribus,

flebilem pro impetranda gratia orationem habuere. Verum
 nequaquam illa flexit iratum Principis animum; sed per qven-
 dam, qui erat a consiliis, jurisperitum, duriter admodum ac
 peracerbe respondit. Summa hac erat: Non alia ratione
 Principem ipsos recepturum, nisi ut vitam ac facultates, arbi-
 trio suo permitterent: nec id, quo maiorem ad clementiam
 suam declarandam facultatem habeat, fieri existimarent;
 sed quo liberius possit eos toti terrarum orbi, poenæ quæ in
 eos conveniat, qui tanto scelere datam Cæsari fidem viola-
 rant, exemplum statuere. Vicentini tam atroci responso at-
 toniti, ubi aliquantisper immoti, velut omnibus sensibus ca-
 rentes, stetissent; denuo lacrymis ac lamentabili voce victo-
 ris se misericordiæ commendare cœperunt: sed asperioribus
 verbis ab eodem doctore, cum objurgatione rejecti, quid re-
 spondendum, quidquæ cogitandum esset, penitus ignorabant.
 Ciamontius tamen, necessitati parerent, darentq; operam,
 ut Principis indignationem libera in ejus arbitrium deditio-
 ne placarent, eos hortabatur: Cæsaris summam esse mansuetu-
 dinem, nec credere fas esse, Principem illustri genere na-
 tum, bellique ducem eximium, sua aliquid nobilitate virtu-
 teque minime dignum commissurum: nec debere illos re-
 sponsi acerbitate terreri: imo ut animi generosi verbis inca-
 lescant, propterea, quod sæpe cum hac ratione indignationis
 pars efferbuerit, de factorum atrocitate remittant, optan-
 dum esse: se ad Principis iram mitigandam, si prius ipsi se li-
 bere ejus permitterent potestati, medium obtulit. Hujus
 Vicentini cum necessitate conjunctum secuti consilium, hu-
 mi projecti, se urbemque in victoris potestatem dediderunt:
 quorum Ciamontius repetitis verbis, Principem, ut in pu-
 niendis, Cæsaris potius famæ, magnitudinisque, quam de-
 licti

licti rationem haberet, hortatus est : nec tale ceteris, qui ejusmodi delicta commisissent, vel deinceps possent committere, exemplum proponeret, ut desperata misericordia, ad extremum usque pertinaciter perseverarent. Itaque Ci-
montii auctoritate, additis præterea ad miseras Vicentino-
rum lamentationes multis precibus, Rudolphus tandem, ut fortunis omnibus in ejus arbitrium voluntatemque permis-
sis, salutem eis promitteret, adductus est. (7) Plura mox op-
pida, partim a Venetis militibus deserta in Rudolphi ac Cia-
montii potestatem venerunt. Hinc utriusque Ducis copiae
ad Brentam annem decem a Vicentia passuum militibus
constiterunt : in eum locum, ut Germanis gratificarentur,
profecti, qui Scalam, ex Germania venturis militibus trans-
itum oportunum, quique solus inter Taurisum & Vicentiam
in Venetorum potestate esset, occupare cupiebant. Ex his
castris Rudolphus cum Germanis suis & centum cataphractis
Gallis profectus, ad Scalam, quæ passuum viginti quinque
millibus distabat, iter cepit : sed quod montana itinera a ru-
sticis obsiderentur, qui incredibili in Venetos propensione,
etiam capti, mortem potius, quam Venetorum nomen ab-
negare malebant, Castello novo, uno pariter ex montanis lo-
co pactione occupato, ad castra Brentana reversus est, multis
peditibus alio itinere ad Scalam missis : qui Feltrio, quod
paucos in eo reperissent, direpto, atque incenso, ad Scalam
pervenerunt, quam ab omnibus derelictam occuparunt.
(8) Non diu post secuta Veronæ obsidio, quam tamen Rudol-
phus noster cum reliquis Ducibus ac milite gregario fortiter
sustinuit, Bartholomæo Liviano Imperatore Veneto cum de-
decore repulso. (9) Eundem Livianum duobus præliis, uno
ad Adulam, altero ad Bachilionem fluvios prostravit : cum

tamen hic paulo ante pugnam a Liviano ita circumventus
esset, ut elabi non posse videretur. Sed virtute paravit viam,
& hostilem exercitum plane protrivit. (10) Majora procū du-
bio ausus fuisset, & expeditisset feliciter, nisi anno CIOIOXIII.
1513. VII. Septembris, veneno, non a Venetis, sed aliis Italis gloriæ
ejus invidentibus, fuisset sublatus. (11) Qviquid habuit
pretiosorum vasorum & vestium, nec minus etiam librorum
& scripturarum, id omne tunc direptum ac dissipatum est.
(12) Depositus primum est Veronæ in monasterio S. Anasta-
siæ, sed postea in monasterium Stamsi in Tirolensi Comitatu
ad Oenum, ubi plures Austriacorum Ducum sepulti, fuit
translatum: cumqve hæc sepulcreta anno CIOIOXXV. in rusti-
cana seditione excinderentur, reliquiæ Rudolphinorum ossi-
um Oenipontem ad monasterium Franciscanum deportatæ
sunt. (13) Symbolum ejus fuit, *Allzeit in Sorgen* sub pictu-
ra leonis pedem nudæ virgini porrigentis sub qvercu. (14)
Fidus ejus minister ac Achates, Erasmus ab Hondorf trigesi-
mo die Septembris ad Paduam occubuit. (15) Qvanti Rudol-
phum Principem æstimavit Maximilianus, non modo ejus
epistolæ, sed & honorificæ voces aliæ declarant. (16)
(1) Diploma, quo Rudolphus a Maximiliano conductus, Augu-
stæ perscriptum est anno 1510. 7. Aprilis. Jam ante tamen ex-
peditioni adfuisse, apparet. (2) Sigismundus a Birken *Speculi
Honoris Austriaci* lib. VI. cap. XIII. fol. 1246. b. (3) Franciscus
Gvicciardinus *Historiarum sui temporis* lib. VIII. pag. 773. Gerar-
dus de Roo *Historiæ Austriacæ* lib. XII. p. 447. Rudolphus *Anal-
tinus*, ex antiquissima Ascaniorum familia Princeps, Forum Julii in-
gressus Cadorem oppidum cum arce expugnavit, non sine magna Vene-
ti militis clade. (4) Birken l. VI. c. XIV. fol. 1264. a. (5) Gvicci-
ardinus d. l. p. 799. Chytræus *Saxon. lib. VI.* p. 166. Gerardus de
Roo d. l. p. 450. Birken fol. 1268. b. (6) Idem f. 1269. a. (7) Gvic-
ciardinus lib. I. p. 825. seqq. Birken f. 1275. b. Chytræus d. l. p.

170. Gerardus de Roo p. 452. (8) Gvicciardinus p. 836. f. (9) Birken l. VI. c. XV. f. 1296. a. (10) Peucerus in *Chronico Carionis* lib. V. pag. 696. Heiderus in *Parental. Johannis Sax. Ducis Orat. III.* Birken. d. l. Idem cap. XVI. f. 1303. f. (11) Chæricus ad an. 1510. *Rudolphum non Veneti, sed consortes Itali sustulerunt. Sed quid sibi volunt, quæ mox sequuntur, nomina? Ludovicus Gonzaga Feld-Marschalck / Ulrichus von Habsperg / Hauptmann der vier Städte des Schwarzwaldes / Georg von Lichtenstein / Balthasar Wolff Cammermeister / und Doctor Antonius von Moris.* An inter hos conscii procuratæ necis Rudolphinæ? Non puto. An ob id nominavit, quod ejus essent comilites? Rudolphum veneno sublatum etiam tradunt Brotusius, Peucerus d. l. Diepholdius in *Genealogia Historica* pag. 92. (12) Chæricus: Es seyn alle seine Kleinodien und Begnadigungen entfrembdet worden durch die Feinde. (13) Chæricus. (14) Joh. Manlius in *Locor. Commun. Collectaneis* pag. 417. Nicolaus Reufnerus in *Symbolis Heroicis* pag. 148. (15) Chæricus. (16) Ex epistolis sequentia repetit Chæricus: *Ad Ernestum Archiep. Magd. sub. dato 9. Sept. anno 10. in unser Stadt Betskirch. Unser lieber Oheim und Fürst Rudolph Oberster Feldhauptman / fugato exercitu Veneto hat Vincenz eingenommen / ist wieder zu rück us Bern (Verona) gezogen. Item de dato 14. Novembris d. anno 10. Freiburg in Brissgau. Alsobald wir unser Heil. Vaters / der Benediger / und Eydgenossen Practicken verstanden / haben wir unsern Obersten Hauptman / weiland den Fürsten von Anhalt und den andern befohlen / widerumb in die Stadt Verona zu rücken / und zuversuchen / ob sie den Granmeister den Schweigern Widerstand thun möchten. Et ad annum 1508. observat Chæricus: 24. Octobr. ist ein Schreiben Maximil. I. an Sachsen / Magdeb. Brandenb. Braunschweig. Solten sich Anhalt befohlen seyn lassen. Testatur denique Chæricus, quod quoties Rudolphi Principis facta mentio, Maximilianus, dixerit: Anhalt / das redliche Blut. Vide & Wolfgangi Amlingii *Concionem funebrem Principis Joachimi Ernesti* pag. 42.*

W O L D E M A R O

GEORGII I. FILIO.

I.

1474. **W**OLDEMARS extertio Georgii I. conjugio natus, anno CIÖCCCCLXXIV. quingentos equites adduxit Friderico III. Imp. contra Carolum Burgundum, qui Nussiam obsidebat, belligeranti, quos suo stipendio alebat Iohannes Magdeburgensis Archiepiscopus. Atque idem Præful sequente
1475. anno lites composuit, quæ huic Woldemaro cum Nöbilibus Alvenslebiis, Schulenburgiis, Asseburgiis, Ammendorfis, qui jam mille equites ducebant, intercessere. Anno CIÖCCCC-
1477. LXXVII. Princeps noster Regensteinianis Comitibus feuda sua solenni ritu credidit. Ad insequentem annum notat Chæricus, Guntherum & Johannem Comites Barbyenses a Friderico III. Imp. feudales literas de Comitatu Mulingano impetrasse, sed sub fictitio obtentu, ac si per Bernhardi VI. ultimi ex stirpe Bernburgensi Principis excessum hoc feudum regno Germanico factum fuerit apertum. (*)

(*) Chærici verba repeto: *Anno 1478. bringen Gunterus & Johannes fil. Comitis Barbiensis bey Frid. Imp. einen Lehnbrief aus / über die Graffschafft Müligen / uf unrechten Bericht / als weren die Lehen durch Fürst Bernhardum ultimum Bernburgischer Linie an das Reich gefallen. Datum Grätz 13. Maii.*

1488. II. Anno CIÖCCCCLXXXVIII. Raimundus Papæ legatus Woldemaro Principi ejusque conjugii Iudithæ permittit circumferre aram portatilem, ad quam in itineribus, etiam excommunicatis locis, missæ possent haberi. (*)

(*) Chæricus: Anno 1488. giebt Raimundus Papa Orator, Nuncius & Commissarius Fürst Woldemaro und seiner Gemahl Judith / daß sie möchten einen Altar haben / den sie mit über Feld führen / und anverbannten Orten mögen lassen Messe singen. Datum Erford anno 4. Innocentii 8.

III. Idem Princeps anno cccccxcii. arcem Bernburgum cum fratribus Georgio & Ernesto occupavit, eo quod Hedwigis Saganensis Bernhardi VI. vidua dotalitium suum Archiepiscopo Magdeburgensi vellet addicere: (1) eodemque anno Fridericus III. Imp. Anhaltinis Principibus regalia feuda confirmavit. (2) Eodem anno Senatus Magdeburgicus Woldemaro nostro liberam per Albim navigationem negabat. (3) Anno cccccxciii. Georgius Dux Saxonæ, Alberti Patris auspiciis, cum Woldemaro nostro & fratribus foedus pepigit. (4)

(1) Chæricus: Anno 1592. die Luna nach Marie Magdalene das Schloß Bernburg (cum fratribus Georgio & Ernesto) contra Hedwigis Herzogin von Sagan / viduam Bernhardi ultimi, die ihr dotalitium den Erzbischoff zuwenden wolte / hat Woldemarus erstiegen / und erobert / und wieder zu Anhalt gebracht. Meminit quoque hujus occupationis scriptor ille, qui ad Brotufii exemplar Bosianum nonnulla notavit. (2) Chæricus: Hoc anno hat Fridericus Imp. Anhalt mit den regalien beliehen und confirmiret / Brieff ist datiret anno 92. Colonia die 2 nach S. Peter und Paul. (3) Benjamin Leuberus in Disquisitione planaria de Stapula Saxonica num. 142. (4) Chæricus: Georgius Dux Saxon. in Vollmacht seines Vatern Fürst Alberti verbindet sich cum Woldemaro & Fratribus. Anhalt excipiret Imp. Regem Rom. & Archiep. Magd. Georgius Papam, Behem / Brandenburg / Sachsen.

IV. Anno cccccxciv. Woldemarus noster, nomine Archiepiscopi Magdeburgensis, regalia feuda a Maximiliano I. impetravit Spiræ. (1) Anno autem subsequenti, tam ipse Woldemarus, quam fratres, Georgius, Ernestus & Rudolphus

privilegium illud nobilissimum de restitutione Ascaniensis Comitatus a Maximiliano I. impetrarunt. (2)

(1) Charicus: *Hoc anno hat Fürst Woldemarus von Maximiliano I. zu Speyer die Regalia empfangen von wegen des Stiffts Magdeburg.* (2) *Integrum hoc privilegium habetur in calce Vindicarum Anhaltinarum, cujus initium & finem repetemus.*

Nos MAXIMILIANVS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus hisce literis fidem publice notumque facimus omnibus, exposuisse Nobis Illustres, Nostros & Imperii Principes, Cognatos & fideles dilectos, Woldemarum, Georgium, Ernestum & Rudolphum, Fratres Principes Anhaltinos, Comites Ascania, Dominos Berenburgi, quod bona in sequentibus nominata, inprimis urbem Ascherleben una cum aliis castris, pagis & juribus, nimirum cum Monte qui Ascania dicitur, & rebus eo pertinentibus, item cum Domo in Ascherleben, oppido ultra lapides, oppido ultra aqua, jure habendi Judeos, nundinarum, moneta, vectigalium, cum jurisdictione in civitate Ascherleben, & extra eandem, cum molendino prope castrum vetus, cum piscina & loco piscine destinato, & omnibus aliis ab Imperio Sacro recognosci solitis, item cum tribunali apud Ascanienses, & cum omnibus huc spectantibus, cum Castro Westorp & ejus pertinentiis, cum tribunali in Widdersleben & Eilversdorff, cum jurisdictione in Frevelo & omnibus illuc pertinentibus, & Vexillare feudum Ascaniam spectaverint, feudumque illud a Nobis & sacro Imperio lege feudali teneant & recognoscant.

Nam haec omnia quae supra dicta sunt, ex vera & fundamentali informatione atque inquisitione fecimus. Et facimus hoc ipso omnia & singula ex Romanae Regiae potestatis plenitudine absoluta, ex motu proprio, & certa scientia, vigore harum literarum, quantum Nobis in genere & specie ex justo & equo, vel ex gratia facere licet. In hujus rei testimonium & fidem sigillo Nostro Regio hasce munivimus. Dab. in Nostra & Imperii Civitate Wormatia, decimo die mensis Decembris A.C. 1495. Regnorum nostrorum, Romani decimo, & Hungarici sexto.

Ad mandatum Domini Regis proprium BARTOLDVS Archi-Episcopus Moguntinus, Archicancellarius scripsit.

1496.

V. Anno MCCCCXCVI. Woldemarus noster Romam concessit, & ibidem a Cardinalibus indulgentias pro sacrario auli-

aulico Cöthenſi accepit. (*) Anno autem cīcīcī. cum Hen- 1501.
rico Duce Brunswicenſi in bello Friſico fuit occupatus.

(*) Chæricus : Fürſt Woldemarus wider nach Rom gezogen / (Vo-
cula wider ſubindicare videtur , ac ſi jam ſemel Romam conceſ-
ſerit) von zehn Cardinālen einen Ablaß erlanget über die Ca-
pelle uſm Schloß zu Cöthen / unter derſelben Siegel / das Ma-
jeſtāt / genannt. (An igitur Cardinales uſi ſigillo majeſtatico ?
Velim edoceri.) Anno S. Pontificatus Sixti 4. Quia tamen nec
Sixtus 4. nec 5. tum ſedit , probabile eſt hoc iter diu ante fuiſſe
ſuſceptum. Et vero licet hæc a Chærico præſenti anno ſint
ſubſcripta , immiſta ſunt tamen aliqva ad annum hujus ſæculi
LXXVI. pertinentia. Jam quia Sixtus V. anno 1471. Pontifex
factus , an. 1484. vivere deſiit , intra id tempus forte ſuſcepta
fuit Woldemari proſectio.

VI. Woldemarus anno cīcīcīviii. obiit Cötheni , ac 1508.
Nienburgi ſepultus eſt. (1) Ex *Margareta* , Guntheri Comi-
tis Swartzburgici filia , quam duxit anno cīccccxcī. quæ-
que anno cīcīcīxxxix. i. Julii obiit , ac Cöthenii ſepulta eſt , na-
ti ſunt *Wolfgangus* , & *Barbara* , Henrici Burggravii Miſniæ , Dy-
naſtæ Plaviensis uxor , quæ anno cīcīcīlxxii. mortua : item *Mar-
gareta* , conjux Johannis Electoris Saxonie , quæ an. cīcīcīxiii.
eidem nupta , an. cīcīcīxxi. ix. Octobris Vinariæ deſuncta eſt. (2)

(1) Brotufius lib. VI. cap. XIII. (2) De utraqve Woldemari filia
ita Simon Schardius de rebus geſtis ſub Imp. Maximiliano II. Tom.
V. Hiſtorico , ubi de Wolſgangi exceſſu agit : Sorores (Wolſgan-
gus) habuit duas , quarum Barbara Heinricho Duci Plawenſi , Marga-
rita Johanni Electori Saxonie nupſit , cujus affinitatis nomine etiam
(Wolſgangus) Saxonie Ducibus gratiſſimus fuit. Quem locum
quoq; laudat Petrus Becklerus , Fautor & Amicus meus ſingula-
ris in Hiſtoria Rutheno-Plavica germanice ſcripta , ac ante bienniū
Schlaitzæ edita pag. 75. Quod ad Margaretam Electoris con-
jugem attinet , mater fuit Johannis Erneſti , Ducis Saxo-Cobur-
genſis , qui obiit anno 1553. & Mariæ , conjugis Philippi Pome-

ranix Ducis, cui nupsit anno 1536. 27. Februarii. Johannes Langius in *Chronico Citizensi* pag. 880. pro Margaretæ nomine perperam substituit Agnetem. Ipsa verba afferam. *Qua mortua* (priori conjugē) *post aliquot annos duxit aliam, Agnetem videlicet, filiam Woldemari Principis ab Anhalt, Comitit Aschania & Domini in Bernborg: cum qua adhuc vivit etate florida, cum eam juvenculam paucos ante annos duxerit, genuitque ex ea (ut fama est) liberos.* Retius Chytræus *Saxonie lib. VI. p. 178.*

CAPVT XXVI.

DE

WOLFGANGO PIO

WOLDEMARI FILIO.

I.

Huic Principi cognomen *Pii* tribuere nulli dubitamus: utpote

*Quem nec Pontificum vultus, non gloria Regum
Non fallax reprobi pervertit gloria mundi:*

uti quondam Frischlinus de eodem cecinit: ac præter pietissima dicta ac facta, devota commonstrant symbola: *Hilff/du Heilige Drenfaltigkeit/ &: Christus spes una salutis.*

1492. II. Natus fuit Cötheni anno cccccxcii. KL. (Limnæus: VI. KL.) Augusti, hora septima matutina. Bonis literis Lipsiæ est imbutus, quo octennis missus anno cicio. matriculæ inscriptus est, Rectore M. Georgio Pottavio, (*Botavium* vocat Chæricus) Memmingensi.

1510. III. Ab obitu Patris Cöthenium, Ballenstetum & Bernburgum nactus est, eidemque anno ciciox. Servestani hereditarium præstiterē homagium. (1) Idem jam ad Cöthenium monasterium condere cœperat: sed post iter Romanum, 1513. quod cum Adolpho Principe ingressus anno cicioxiii. a cœptis

ptis destitit, inque aulam Ernesti Saxonis Archiepiscopi Magdeburgensis concessit, cui a consiliis fuit, ac postea Ducibus Saxoniae constanter adhæsit. (2)

(1) Chæricus: *Anno 10.* hat Zerbst Fürst Wolffen die Erbhuldung gethan. (2) Idem: Fürst Wolff *post iter Romanum* ist abgestanden von der Stistung des Closters für der Stadt Cöthen / wie er vorgenommen. Nach diesem hat sich Fürst Wolff an Bischoff Ernsten Hofe begeben / *Cujus consiliarius fuit. Et sic consequenter fuit post in die 50. Jahr Ducum Saxonie amicus & consiliarius.*

IV. Anno *cicicxxx.* legatus Friderici III. Sapientis Saxoniae electoris cum centum & viginti eqvis Juliacum perexit. 1520.

(1) Anno sequenti in comitiis Wormaciensibus cum Henrico Brunswicensi in torneamento fortiter decertavit, spectantibus ac admirantibus Hispanis. In iisdem comitiis & ipse ac Johannis Ernesti filius, tam suo, quam fratrum, Johannis, Georgii & Joachimi, ut & agnatorum Adolphi & Magni nomine, investituram feudorum regalium indepti sunt. (2) 1521.

(1) Chæricus: Fürst Wolff *legatus Friderici Electoris Sax.* mit 120. Pferden ist vor Jülich geritten. Sed quid sibi volunt sequentia Chærici? *Marschallo competit prerogativa precedendi ordinesque instruendi in expeditione & campis.* An ergo Marschallum hic egit Wolfgangus? (2) *Vindiciae Anhaltinae pag. 86. 87.*

V. Anno *cicicxxxiv.* nuptiis Ioachimi Marchionis Brandenburgici cum Magdalena, Georgii Saxoniae Ducis filia, Dresdenae celebratis una cum Iohanne cognato interfuit. (1) Anno *cicicxxxvi.* Sibyllam, Johannis Friderici Saxoniae Ducis sponsam Juliacensem, cum Alberto Mansfeldensi & Wolfgango Barbyensi Comitibus, ac insigni eqvitu inter Grimmam & Eulenburgum excepit, ac porro ad celsissimum sponsum deduxit. (2) Idem circa ferias Pentecostales cum Philippo Brunswicensi in torneamento decertavit Torgæ. (3) 1524.

- (1) Antonius Wecke in *Descript. Dresdæ tit. III. p. 339. 343.* (2) Spangenbergius *Chron. Saxon. cap. 363. pag. 619.* Chæricus *ad d. annum.*
(3) Idem.

1530. VI. Idem eodem anno una cum Electore Saxoniae aliisque Principibus contra Caroli V. decretum Spirense protestatus est: (1) unde Statuum Protestantium nomen coortum. Anno MDXXX. cum Iohanne Electore ad Comitata Augustana profectus, ibidem scriptum illud, cur a concionibus sacris nequeant desistere, sua quoque subscriptione confirmavit. (2) Augustanae Confessionis cum subscribendum esset, in hanc memorabilem vocem, ac vere germanicam, erupit. Ich habe manchen schönen Ritt andern zu gefallen gethan / warumb solte ich denn nicht / wenn es von Nothen wäre / auch meinem Herrn und Erlöser Christo Jesu zu Ehren und Gehorsam / mein Pferd satteln / und mit Darsetzung meines Leibes und Lebens / zu dem ewigen Ehren-Kränzlein im Himlischen-Leben eilen? (3) Sic igitur & subscripsit confessioni, eandemque perinde ac ceteri collegæ, Carolo V. Cæsari obtulit. Idem ex Augustanis comitiis ad matrem scripsit: Der Teuffel hat iezv viel zu schaffen. Aber Gott ist sein Herr und Meister / der wird ihm seine Anschläge wol zu trümmern stossen. (4) Cumque in iisdem comitiis paulo ferocius ageret Eccius, eundem his verbis allocutus est, Das solt ihr wissen / Er Doctor, practiciret ihr einen Krieg / so werdet ihr auff dieser Seite auch Leute finden. (5)

- (1) Sleidanus *lib. VI.* Ipsam protestationis formulam Saxo postea & Landgravius publico diplomate divulgavit. Vide & illam apud Strauchium *Diss. Juris publ. VII. pag. 170.* (2) Scriptum hoc habetur in Davidis Chytræi *Historia Augustanae Confessionis.* (3) Cælestinus in *Historia Augustanae Confessionis pag. 378.* Auctores Historiæ von der Augspurgischen Confession im Artikel vom heiligen Abendmahl Lipsiæ excusæ an. 1584. *pag. 378.* Joh. Saubertus in *Miraculis August. Confessionis p. 137.* Huc quoque ejusdem Wolfgangi referas vocem in eadem historia expressam: Er wolle lieber einem davor die Stiefel auswischen / und sich Land

Land und Leute verzeihen / und an einem Stecken davon gehen /
denn daß er solte eine andere Lehre dulden / oder annehmen.
(4. 5.) Charicus *ad an. 1530.* Quo referas alterius Principis Ger-
mani responsum a Spalatino annotatum *Tom. V. Lutheri Altenb.*
fol. 157. a. Es soll neulich ein Fürst für etlichen andern Fürsten
und Herrn gesagt haben: Es haben die Lutherischen nechst eine
Schrift überantwort / mit Dinten geschrieben / wenn ich Keyser
wäre / so wolte ich ihnen wiederum eine Schrift geben mit Ru-
bricken / das ist / mit rother Farb / geschrieben. Darauff sol al-
sobald ein ander Fürst zur Antwort geben haben: Es müst den-
noch der Keyser darauff achtung haben / wenn er mit Rubricen
schreiben wolte / wie ihr / Herr / sagt / daß ihm die Brasilgen nicht
unter die Augen sprüheten.

VII. Cum anno *cicloxxi.* Johannes Fridericus pa- 1531.
terno nomine contra Aquisgranensem Ferdinandi I. in Re-
gem Romanum coronationem Coloniae protestaretur publi-
ce, inter ceteros Wolfgangus noster ei adstitit. (1) Anno se- 1532.
quenti Johannes Fridericus Wolfgangum Principem ad di-
es vitae in suum cooptavit ministerium. (2) Anno *cicloxvii.* 1537.
Smalcaldiae praesens adfuit, cum de declinando concilio Man-
tuano inter Protestantes Principes ageretur. (3) Sequenti 1538.
anno, ejusdem & Alberti Comitis Mansfeldensis opera, Philip-
pus Dux Brunswicensis Einbeckae civitati reconciliatus est. (4)
Anno *cicloxli.* causam Wilhelmi Ducis contra Ducem Hen-
ricum Juniores de successione in Ducatu Brunswicensi, no-
mine Johannis Friderici Electoris, Carolo V. Caesari com-
mendavit: (5) eodemque anno cum Mauritius Saxo novam
conjugem Agnetem, Philippi Hassi filiam, Dresdam deduce-
ret, solennibus illis adfuit. (6)

(1) Charicus: *Anno 1531. 11. Januar.* hat Sachsen wider Ferdinandi
Crönung zu Nch protestiret: us welches Seite Fürst Wolff
auch gewesen / Wilhelm & Ludwig Bavari, Philippus Landgravius,
Georgius Brandenburgicus. (2) Idem: *Anno 1532.* ist Fürst Wolff
von

von Electore Joh. Friderico zu seinen Diener uff sein Leben bestelt worden. (3) Idem: Anno 37. ist Fürst Wolff zu Schmalkalden gewesen / *ubi convenerunt super concilio Mantuano Elector Johannes Fridericus, Ernestus & Franciscus Luneburgenses, Philippus Landgravius, Philippus Pomeranus, Albertus Mansfeldensis.* (4) Spangenberg Chron. Sax. cap. 368. pag. 630. Letznerus in Chronico Dasjelio-Eimbecano lib. III. c. XXX. fol. 94. b. Chæricus: An. 1538. hat Fürst Wolf & Albertus Mansfeld. Philippum Ducem Brunsw. mit der Stadt Einbeck vertragen. (5) Hortlederius lib. IV. cap. XXXI. & ex eo Strauchius Dissertat. Juris publ. XII. §. XV. pag. 351. (6) Wecke in Descript. Dresdæ p. 349.

1546. VII. Anno cldioxlvi. Princeps noster comitiis Mansfeldensium Comitum adfuit, in quibus B. Lutheri ἀνάλυσις contigit: (1) ac mox inter ipsum & cognatorum fratrum trigam (Johannem, Georgium, Joachimum) divisio terrarum
1547. secuta. (2) Anno cldioxlvii. Smalkaldico bello, quo Ascherslebenium occupavit, & prælio Mulbergenfi interfuit, sed fuga salutem quærere necessum habuit. (3) Tum Sigismundus Comes Ladronensis terras Wolfgangi a Carolo V. proscripti impetravit, ac consentiente Carolo, Henrico Plaviensi, Misniæ Burggravio cessit. Et quamvis cognatis Anhaltinis promissa redemptio, per Burggravii tamen artes illi fuere exclusi, donec postea per Passaviensem transactionem Wolfgangus in integrum restitueretur. (4)

(1) Chæricus: Fürst Wolff ist bey der Handlung zu Eisleben gewesen / *ubi Lutherus obiit.* Spangenbergius Chron. Saxon. cap. 376. pag. 646. (2) Chæricus: Post obitum Lutheri haben 3. fratres sich mit Fürst Wolfgang getheilet. (3) Idem: Die Mercurii post Trium Regum hat Fürst Wolfgang Aschersleben eingenommen. Ist darans von Carolo V. aller regalien priviret worden. Hortlederius lib. III. cap. XXIV. pag. 419. (4) Quæ breviter hic enarravi, nondum, ut puto, in vulgus nota, Chæricianis Collectaneis debeo, quorum verba cum fide repetam. Anno 47. hat Sigismundus

dux Comes de Ladron, Caroli Rathy / Ferdinandi & Maximiliani 2. Oberster Stallmeister / vor Wittenberg Fürst Wolffs confiscirte Güter ausgebethen / die er Heinrich Burggrafen zu Meissen / mit Consens Caroli, cediret. Fürst Joachim & fratres haben das Geld dafür ausgelegt / haben auch so viel zu wege gebracht bey Atrebatensi sub ejus sigillo zu Halle / daß sie Fürst Wolffs Theil möchten wider an sich lösen. Henricus hat in prejudicium Anhalt. 21. Julii zu Augspurg ein Lehnbrief erlangt / daß alle Fürsten solten ewig ausgeschlossen seyn. Blaw Blawische Sache. Atreb. ad Anh. legatos: Burggravius voluit decipere & Deum & Cesar. Majestatem. Habuit enim in castris Cesaris anchoram in manu sua. Potuit ergo navigare, quo voluit. Ac iterum ad an. 1550. Declaratio Ferdinandi zu Wien 16. April Anno 50. Henrico Burggravio Misnensi geben contra Anhalt. Deus dissipavit consilia calida felici eventu. Ceterum in Passaviensi Transactione nominatim expressus Wolfgangus noster §. Belangend diejenigen.

IX. Anno ciciol. Wolfgangus pro obsessis Magdebur-1550.
gensibus laboravit, ac soluta obsidione impense gavisus est. (1)
Anno cicioliii. Warmsdorfium se contulit: eodemque anno 1553.
& ipse & agnati ab Anna a Kitlitz Abbatissa Gerenrodana investituram feudorum acceperunt. Præterea hoc anno per Augustum Electorem Henrico Brunswicensi Duci reconciliatus est. Ejusdem tamen Henrici Ducis exercitus sequenti anno 1554. Wolfgangi subditis infestus fuit. Anno ciciolvi. & ipse & 1556.
agnati a Sigismundo Archiepiscopo Magdeburgensi, feudis quibusdam fuere investiti. Anno ciciolvii. Comites Mansfel-1557.
denses inter se dissidentes conjunxit. (3) Anno ciciolix. a 1559.
Ferdinando I. feudorum regalium investituram cum agnatis impetravit.

(1) Henr. Merckelius in *Historia Obsidionis Magdeb.* (2) Spangenberg. *Chron. Saxon. cap. CCCXC. p. 682.* (3) Idem Spangenbergius *cap. 394. pag. 689.*

X. Cum anno ciciolxi. Augustus Saxoniae Elector ad 1561.
S eum

eum quoque literas dedisset de nova subscriptione Augustanae Confessionis, se ad id paratum esse respondit, modo exemplar, cui subscribendum, cum autographo plane conveniret. (1)

1562. An. MDLXII. matrimonium conciliavit inter Popponem Comitem Hennebergensem, & Sophiam Ducem Brunswicensem: (2) eodemque anno fratribus agnatis Principatum suum pro annua pensione tradidit, (3) & Cosvici aliquamdiu, post
1563. Servedæ habitavit. Anno MDLXIII. conjugium Henrici Burggravii Misnensis, & Claræ Ducis Brunswicensis, Francisci filiae, promovit. (4)

(1) Verba concepta hæc fuere: Ich bin erbötig/ die Confession, wie sie zu Augspurg Kayf. Majest. übergeben/ und von Churfürsten Johannis und andern Fürsten/ auch mir unterschrieben/wiederumb zu unterschreiben/ doch daß die iezige der vorigen ganz gemäß/ und nichts darinne verändert. Denn E. Ed. haben zu bedencken/ in was Leichtfertigkeit und Beschwerde es mir gereichen wolt/ wenn ein andere Confession ich unterschreiben wolt/ denn wie der Kayf. Majest. zu Augspurg übergeben. Auctores Historiæ von der Augspurgischen Confession pag. 441. Selneccerus in der Zuschrift seines Bekantniß und Testaments vom heil. Abendmahl. Saubertus in *Miraculis Aug. Confess.* pag. 137. (2) Charicus: An. 1562. hat Fürst Wolff die Heyrath zwischen Graf Poppen von Henneberg/ und Sophiam Ducem Brunswic. verhandelt/ und ist das Beylager 22. Junii zu Schleusingen gehalten. De hoc conjugio vid. Spangenbergii *Chronicon Henneberg.* lib. V. cap. LV. pag. 279. (3) Charicus: An. 62. hat Fürst Wolfgang tribus fratribus Johannis (Ernesti) filiis, seine Herrschaft und Fürstenthum umb ein Jährlich deputat eingeräumet. Auctor ille, qui ad Brotufii Genealogiam quædam notavit, de eo ita scribit: Anno 1562. uf Michaelis hat dieser Fürst Wolfgang seine Lande/ als Bernburg/ Cöthen und Sandersleben/ und anderere Zubehörung/ bey Zeit seines Lebens seinen Vettern Joachim Ernst und Bernhart Gebrüdern würcklich übergeben/ doch mit einem Interesse, und sein Hofflager zu Coswicz aufgeschla-

schlagen. Juvat etiam sequentia ejusdem scriptoris cognoscere: Cum Wolfgangus Princeps Anhaltinus Joachimo Ernesto ac Bernhardofratribus, ac filiis Johannis Principis Anhaltini ditionem suam ob partam senectam, ac quod voluit se liberare curis aulicis, sua sponte in eorum potestatem dedisset, ac jam sedem suam Servestæ haberet, migravit istuc a Cowick. Tempore novi anni accersita est rectrix puellarum (die deutsche Schulmeisterin) cum omnibus puellis ad Principem, ac dedit Princeps unicuique integrum grossum. Sine dubio Rectrix aliquot taleros dono accepit. Hoc fuit signum benevolentiae hujus Principis erga juventutem. Puellarum fuere centum & quatuor. (4) Vid. Petri Beckleri Historia Rutheno-Plavica pag. 196.

XI. Demum optimus Princeps anno MDLXVI. nocte 1566. quæ inter XXIII. & XXIV. diem Martii intercessit, hora XI. anno ætatis LXXIV. in arce Servestana cælebs fatis concessit, (1) eorum qui Confessionem Augustæ obtulerant, penultimus, in æde S. Bartholomæi Servestæ sepultus. (2) Excepti sunt ab eo paulo ante obitum sermones egregii, & tanta pietate, quanta excellebat, dignissimi. (3) Etiam a quindecim annis urnæ ferali locum in cubiculo suo prope lectum assignasse, accepimus.

(1) Schardius de ejus morte & sepultura ita Tomo III. Martii die 23. hora noctis 11. Wolfgangus Princeps Anhaltinus, natus patre Voldemaro, & Margarita Schwartzburgica, anno 1492. cum ditionem aviam, quam 54. annos rexerat, agnatis Anhaltinis gubernandam tradidisset, Servestæ, febre in Christo placide moritur, atque ibidem in æde D. Bartholomæi, mensis ejusdem die 27. hora decima sepelitur, nullis liberis ex se relictis, cum toto vitæ tempore cælebs mansisset. Vide & Chytræum Saxonie lib. XXI. pag. 566. Thuanum lib. XXXVIII. (2) Ultimum vocat Spenerus in Sylloge pag. 797. Præluxit Hortlederus in subscriptione imaginis Wolfgangi, his verbis: Überlebte alle andere Chur- und Fürsten / die dasselbe neben ihm gethan. (3) Nam cum S. Cœnæ particeps factus fuisset, dixit: Ich mein lieber JEsu / bleibe nun bey mir / und in mir / ich wil dich bekennen / und bey dir bleiben todt und lebendig. Cumque paulo ante

beatum excessum inspectaret novi templi structuram, ait: Ich wil / ob Gott wil / diesen Vogelbauer vollend bauen helfen/ehe dann ich sterbe. Der Allmächtige Gott wolle hernach gute Gangvögel darein bescheren/die Gott und sein Wort rein und lauter predigen und rühmen. Historia Aug. Conf. vom heil. Abendmahl pag. 378. & ex ea Saubertus in *Miraculis Aug. Conf.* p. 138. 139. Ad hunc Wolfgangum exstant aliquot Lutheri scripta Tom. VIII. Altenburg. eidemque Tomum V. Wittembergersem Operum Lutheri dedicavit Philippus Melanchthon.

CAPVT XXVII.

DE

ERNESTO
GEORGII FILIO.

I.

1496. **E**RNESTVS Georgii I. filius, anno cccccxcvi. una cum fratribus Georgio & Rudolpho a sodalibus S. Antonii in fraternitatem recipitur, ac communionem omnium bonorum operum ab origine ordinis factorum, & in posterum faciendorum in ccclxiv. monasteriis. (1) Anno ccciovi. cum Johanne filio primum lapidem imposuit fundamento novi templi Dessaviensis: ad quam structuram contulit suam symbolam
1506. Rudolphus frater ex præda Veneta. Anno cccioxi. Joachimo Electori Brandenburgensi, Cotbusium & Peizam, quæ Johannes Elector, Joachimi pater, Georgio Robusto oppignoraverat, soluta pecunia, reddidit. Anno proximo molendinum arcis Dessaviensis vicinum, itemque stabulum, & domum cerevisiæ coqvendæ deputatum restauravit & exædificavit. Eidem hoc ipso anno Abbatissa Gandersheimensis Maximiliani I. nomine homagium præstitit. Anno cccioxiii. Johannis Electoris Saxoniae cum Margareta Anhaltina nuptiis interfuit. Anno

no cixcxv. Ipse ac Wolfgangus patruelis ab Alberto Cardi- 1515.
nali, Archiepiscopo Magdeburgensi feudum impetrarunt
Hallis.

(1) Charicus. (2) Fundamentum fuit jactum *die Luna post Do-
minicam Exaudi*. Sed, teste Charico, non nisi parietes & tectum
fuere constructa: vivo, ut puto, Ernesto. Diepholdius tamen
in *Geneal. Historica* inquit: *Ernestus templum parochiale condidit
Dessavia*. Rectius Brotafius *lib. VI. cap. XV*. Fürst Ernst hat die
Pfar-Kirche zu Dessau zu bauen angefangen / doch nicht gar
volbracht anno 1506. Montages nach dem Sonntage Exaudi
welches Tages auch ermeldter Fürst Ernst den ersten Stein an
demselbigen Gebäue selbst geleet.

II. Decessit Ernestus Dessavia anno cixcxvi. die xii. Ju- 1516.
lii, hora xii. nocturna. Quam anno cixccccxciv. uxorem du-
xit, *Margaretam*, Henrico Duce Munsterbergico, Comite
Glacensi, Domino in Kunstat & Podiebrat (Georgii Podie-
bradii Bohemiae Regis is erat filius) & Vrsula Brandenbur-
gica natam, reliquit viduam: (1) eaque a Maximiliano I.
impetravit, ut nonnisi exacto sexenio investituram necessum
haberet expetere. (2) Mortua est hæc Princeps Dessavia an-
no cixcxxx. xxviii. Junii, ob virtutem & pietatem singulare 1530.
sexus sui decus. (3)

(1) Nuptiæ celebratæ sunt Cotbusii anno laudato, additque Chæ-
ricus: *Uf welchem Benlager kein Theil mehr denn hundert Pfer-
de gehabt*. (2) Charicus: *Margareta Munsterbergensis impetra-
vit a Maximiliano I. ein Indult uf 6. Jahr / daß sie also denn ihre
regalia erst empfangen solte. de dato Augspurg. 30. Octobr. 1516.*
(3) Spenerus in *Sylloge pag. 797*. Ad hanc anno cixcxvi. inter
alia scripsit Magnus Princeps: *Der Schatz der heil. Ehe (sunt
liberi) machet viel Unruh. Weil aber sonst hie auff Erden
keine Ruh / so ist eine selige Arbeit / mit den Seinen sich zu be-
kummern / so die Welt vermehren. Et ipsa ad Wolfgangum
Principem anno cixcxvii. Weil mir E. Ld. die Hauffhaltung*

befohlen / will ich gerne als ein alter Ketten-Hund bellen / so viel ich kan / das mag lauten so weit es will.

III. De natis ex hoc conjugio tribus filiis, *Johanne, Georgio, & Joachimo*, quorum educationem B. Lutherus summo-pere commendavit, (*) proximis capitibus dispiciemus. *Thomam* in pueritia obiisse, tradit *Limnæus*.

(*) Vide *Tomum. I. Colloquiorum Lutheri Francof. editorum. p. 148.*

CAP. XXVIII.

DE

IOACHIMO

ERNESTI FILIO.

I.

1509. **I**OACHIMVS anno *MDIX*. octavo die Augusti inter sextam & septimam matutinā natus, ab agnato *Adolpho* Præsule *Mersburgico* optime educatus, in *Lipsiensi* Academia cum fratre *Georgio* bonarum artium ac inprimis historiarum & mathesios studiis imbutus, (1) anno *MDXXVII*. in aulam *Georgii Saxoniae Ducis* se contulit, cum quo anno *MDXXX*. *Augustana* comitia invisit. Post *Dessaviam* ex divisione hæreditatis accepit, ubi primum anno *MDXXXIV*. communione sub utraqve usus est. (2) Anno *MDXXXVII*. ultima manus fuit imposita novæ structuræ arcis *Dessaviensis* versus occidentem, quam anno *MDXXXIII*. triga fratrum condere coeperat. (3) Anno *MDXLI*. cum *Johanne* fratre & *Wolfgango* patrueli, cui moribus ac institutis consimilis, comitiis *Augustanis* interfuit. Anno *MDLIV*. parochialis templi *Dessaviensis* structuram absolvit. Ad eundem *Joachimum* *Philippus Melanchthon* historiam *Colloqvii Wormaciensis* misit 1557. anno *MDLVII*. (4)

(1) *Dresserus Isagoges Histor. parte IV. pag. 526.* Anno *MDXVI*. teste *Chæ-*

Charico, ex Lipsiensi Academia ad matrem moestam scripsit:
Sie solte geduldig seyn / und an den Storch gedenccken / so an
der alten Cangelley gemahlet stünde / welcher also klaget:

Ich bin geflogen über Berg und Thal /

Groß Untreu find ich überall /

Aus falschem Herzen gute Wort

Besser hab ichs nie gehört.

(2) Scripsit tum ad Præceptorem Georgium Helt: *Multi sunt
gausi, multi contristati, multi indignati, multi non curarunt*: ut habet
Charicus. (3) Brotufius lib. VI. cap. XV. (4) Vide Epistolas
Philippi a Pezelio editas pag. 23. seqq.

II. Postquam conventui Numburgensi una cum Jo-
achimo Ernesto fratre adfuisset anno CIOICLXI. eodem anno 1561.
apoplecticis vitam cælibem clausit die VI. Decembris, hora
octava vespertina, (1) & Dessaviæ sepultus est. Princeps qui
a studio pietatis, prudentiæ, amoris in literatos, atque in pau-
peres beneficiæ, insigne nomen meruit. (2) Symboli instar
ei fuere sequentia dicta: Alles zur Ehre Gottes. (3) Hilff
Gott aus Nothen. Gleich hinaus wäret am längsten. (4)

(1) Die XVI. Octobris mortuum, memorat inscriptio Imaginis
apud Hortlederum. Historiam obitus hujus Principis verbis
Johannis Gesii Pastoris Dessaviensis descriptam repetit Bruno
Qvinos in *Arte moriendi* pag. 106. seqq. Vide etiam Schardii *Tom.*
V. pag. 2178. (2) Dresserus d.l. Spenerus in *Sylloge* pag. 797. (3)
Reusnerus in *Symbolis Heroicis* pag. 150. & ita exprimitur in imagi-
ne Hortlederi. (4) Charicus ad an. 1509.

CAPVT XXIX.

DE

GEORGIO IV.

ERNESTI FILIO

COADIUTORE EPISCOPATVS MERSBURGENSIS.

1507. **G**EORGIVS IV. Ernesti & Margaretae Münsterbergicae fili-
 1518. us, anno MDLVII. die XV. Augusti (1) hora secunda po-
 meridiana natus, a parentibus optime educatus, anno MDLVIII. Lipsiam missus, albo Academico, Rectore M. Simone Eifemanno Dillingensi nomen dedit, eodemque anno fratri Magno in Magdeburgensi Praepositura, ut & Mersburgensi Canonatu, ex decreto Leonis X. adjunctus fuit (2) Erat tunc in inclyta illa Academia Georgius Heltus, Forchemius, cujus fuit in formandis ingeniis fides & felicitas eximia, & laudabatur integritas & singularis morum gravitas. Huic cum Joachimo fratre in disciplinam traditus Princeps noster, quod natura esset doctrinae avida & capax, celeriter fidei Christianae capita, linguam Latinam, & dialecticam didicit, & ad crebra pietatis exercitia studiose advefactus est. (3) Eodem tum Praeceptore utebatur Joachimus Camerarius: quo nomine is & erga se Anhaltinorum Principum favorem expertus est, qui ipsum etiam condiscipuli appellatione dignarentur. (4) Atque ex illo tempore Heltum magni semper aestimavit Georgius Princeps, ejusdemque obitum (is incidit in annum MDLXLV.) graviter admodum tulit. (5) Postea de consilio Adolphi Mersburgensis Episcopi jussus est initia doctrinae Jurisconsultorum addiscere: quo in genere tantam praestitit assiduitatem, ut fontes recte cognosceret: qua in re adjuvabatur non solum a doctoribus, sed etiam naturae generositate, quae erat veri amans, & cavillationum fugitans. Sic igitur & principia juris indagabat, & usum sollicitè quærebat, in primis Panormitani Commentaria in Jus Canonicum diligenter legens. Nec alienus tamen erat a studiis philosophiae naturalis, ipsiusque artis medicae: ut adeo sicut de forensibus controversiis cum clarissimis Jurisconsultis Hieronymo Schurfio

fio & Ludovico Fachsio, viris sapientia & virtute præstantibus differeret; idem faceret cum peritissimis Medicis, Sebastiano Aurbachio, Augustino Schurfio, & Jacobo Milichio, de corporis humani fabrica & natura, deque morborum causis & remediis. (6)

(1) Alii diem XIV. ponunt. Nos secuti sumus Chæricum.

(2) Idem Chæricus: Fürst Georg ist Fürst Magnussen in der Rhum-Probstei zu Magdeburg und Canonen zu Merseburg von Leone X. adjungiret worden. *Epistola Cardinalis Alberti extat ad Cardinalem de Medicis post Clem. 7.* (3) Philippus Melancthon in præfat. Tomo V. Operum Lutheri Witteberg. (4) Joachimus Camerarius in vita Philippi Melancthonis pag. 217. (5) Idem d.l. Atque is tum Dessaviæ mortuus, & Illustris. Principibus & Philippo Melancthoni ingens sui desiderium reliquit. Luxeruntque eum illi, ut parentem. Cunctas ille facultates suas libris coemendis impenderat, habuitque Bibliothecam omnis generis librorum refertam. Cujus æstimate pretium munifice Principes persolverunt secundum voluntatem & sententiam testamenti ipsius. Hunc Heltum crebro prædicat Philippus in *Epistolis*, & una ad Georgium scripta mirifice dolet ejus obitum, & Principem ob id mœrentem solatur. Vide pag. 284. seqq. Habetur ea quoque lib. III. *Epistolarum Philippi* a Pezelio editarum pag. 128. seqq. (6) Hæc omnia debemus Philippinæ præfationi.

II. Anno MDLXIX. Georgius Princeps colloquio Lipsi-1519. ensi, auspiciis Georgii Ducis Saxoniae instituto interfuit, (1) annoque sequenti Joachimum Electorem Brandenburgensem salutavit: qui nescio quibus inductus causis, eidem scriptum dedit testimonium de Anhaltini stemmatis summa nobilitate atque antiquitate. (2)

(1) Vide sis, quæ hac de re scripsimus contra Schönmannum Jesuitam parte II. desß Ausgeleerten und Entwehreten Catholischen Zeughauses cap. X. pag. 233. (2) Chæricus: Anno 20. hat Fürst Georg von Joahimo I. Elect. Brand. ein Adelsbrief und Rundschaft seines Fürstl. Geschlechts und Herkommens/ unter dessen Hand und Secret ausbracht.

III. In studiorum tyrocinio cum annos aliquot præparasset ingenium, anno MDXXIV. ab Adolpho Mersburgensi sacerdos consecratur; (1) nec multo post Cardinalis Albertus Elector Moguntinus & Archiepiscopus Magdeburgensis adjungit eum Consiliariis in aula, ubi in judiciis & deliberationibus gubernationis, usum doctrinæ juris consideravit. Et cum natura facundus esset, sæpe jussit ejus voce Cardinalis, quæ erant in deliberatione aut judiciis proponenda. (2)

(1) Charicus ad hunc annum. (2) Philippus in præfatione. Anno adhuc 1533. Georgium in aula Alberti Electoris Hallis vixisse, eodemque anno B. Lutherum ad eum literas dedisse, monet Charicus.

IV. Jam autem certamina de doctrina Ecclesiæ pridem erant mota, ac versabantur in omnium manibus Martini Lutheri scripta: cujus sententiæ multi pii doctique viri assentiebantur, & gratulabantur Ecclesiæ illucescentem veritatem. Etsi autem legebat & Princeps Georgius hæc scripta, quia Deum recte colere cupiebat, & multis piis sententiis assentiebatur; tamen quia verebatur, ne ætatis infirmitate alicubi laboretur, non statim de toto genere doctrinæ pronunciavit. Interea ardentibus ac assiduis votis a Deo petiit, flecti pectus suum ad veritatem, ac lacrumans sæpius hæc verba repetiit: *Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, & justificationes tuas doce me*: ac porro studiose legit scripta Prophetica & Apostolica, quibus adjunxit historiam Veteris Ecclesiæ, (*) scripta Hieronymi, Augustini, & Petri Longobardi, ejusque laboris hortatorem & socium habuit laudatum Georgium Heltum. Et vero quia fontes in scriptis Biblicis cognoscere cupiebat, addidit linguæ Græcæ & Hebrææ studium, tantumque in Hebræa profecit, us par esset in ea doctis Interpretibus. Sæpe etiam de omnibus controversiis cum eruditis & sapientibus differebat.

(*) Huc

(*) Huc referas etiam sequentia Camerarii in vita Philippi pag. 223. Norat Princeps Georgius non solum sacrarum literarum exquisitam doctrinam, sed consuetudinem etiam & ritus Ecclesiae, tam definitos & expressos in illis, quam secundum has consensione fidei introductos. Nam a prima adolescentia in his studiis versatus fuerat. Eratque ei exploratum, quatenus a sincera & pura sacrarum literarum intelligentia doctrina Ecclesiastica alicubi recessisset, & quibus in partibus antiquitatis religiosa observatio depravata, mosque majorum corruptus esset. Cum ipso etiam Camerario Principem nostrum de omnium etatum historiis, de Imperiorum mutationibus & periodis, & earum causis, de motibus caelestibus & desiderum effectione differuisse, auctor est Philippus in praefat. encomiastica. De eruditione Georgii egregium subjicio ejusdem Philippi testimonium. Cels T. non solum amore pietatis antecellit aliis multis, sed eruditionem etiam tantam ad ceteras virtutes adjunxit, ut certare cum doctis & claris Professoribus in precipuis artibus possit.

V. Tandem igitur diu expensis omnium sententiis, cum judicaret Ecclesiarum Evangelicarum confessionem consensum esse veteris Ecclesiae Catholicae, a Deo in scriptis Prophetis & Apostolicis traditum, etsi odia & pericula prospiciebat, tamen ostendit se palam amplecti confessionem Augustanam, & ab adversariorum consiliis & sacrificiis discessit, seque totum dedit precationi & lectioni, & fratres Principes optimos, cum quibus per totam vitam concorditer vixit, in laboribus gubernationis sedulo adjuvit.

VI. Ac primum communi consilio cum fratribus instauravit Ecclesias in patria (ipsi Georgio singulariter obtigerat Hatzkerodana ditio, Warmsdorfium & Plötzka) (*) praefecit idoneos pastores, jussit recte doceri populum, abolevit ritus vitiosos, constituit Scholas, attribuit stipendia. Atque ita cum jam in Wolfgangi provincia jam omnia bene essent composita, in reliquis facta est emendatio sine ullo tumultu & dissensionibus: & judiciis atque exemplis piorum

Principum multi ad agnitionem veritatis invitati, multi confirmati sunt.

(*) Spenerus in *Sylloge* pag. 798. Auctor *Notitiæ S. Rom. Germ. Imperii Procerum* pag. 664.

VII. Ex eo tempore magna ipsi cum Luthero intercessit familiaritas, sic ut sæpius invicem congregarentur, ac de rebus ad religionem veram pertinentibus sermones miscerent: & meminit Philippus multas eorum disputationes eruditionis & pietatis plenissimas, quarum aliquas etiam repetit. (1) Idem quoque laudat Georgium Principem, quod suum iudicium de controversiis & de enarrationibus addiderit, miscuerit etiam pia vota, ac Deo gratias egerit, cum pro aliis beneficiis, tum præcipue quod depulsis tenebris Papisticis, Evangelii lucem nobis reddiderit. Etiam versionem Bibliorum B. Lutheri summe æstimavit, ac prædicavit: (2) atque item Catechismum Lutheri maximi fecit. (3) Nec minus Luthero cordi fuit pietas ac probitas Georgii, eandemque mirifice extulit. (4)

(1) In toties laudata præfatione. (2) Hæc encomia sæpe repeti solent a nostris Theologis. Videantur Selnecceri *Oratio de studiis linguarum* p. 141. Michael Neander in *Oratione de Luthero*, & in præfatione in *Catechismum Græcum* pag. 83. Facultatis Theolog. Witteb. præf. in *Biblia German, Lutheri* an. 1662. edita. Ipse etiam Georgius novum exemplar Bibliorum a Luthero secundis curis recognitorum Abbatissæ Gerenrodanæ dono dedit anno MDIOXL. teste Charico. Quo eodem anno B. Lutherus M. Georgium Æmilium Poetæ ei commendavit. (3) Conradus Porta vom Lob und Preis des heil. Catechismi, lit. h. (4) Nam cum Georgius anno MDIOXLII. ad Lutherum mitteret legatum ob literas acerbiores in motibus Wurcensibus scriptas, Lutherus palam dixit: Fürst Gurge ist frömmere denn ich. Und wo der nicht in Himmel kömpt/ werde ich wol heraussen bleiben. Ich weiß es/ daß es G. Fürst, Gnad, Christlich/ wol/ und gut meinen.

nen. So will ich mich auch nicht düncken lassen / daß ich allein den Heil. Geist habe / und will meine scharffe Feder bey meinen Schreibzeug legen / und bethen helffen: *Da pacem Domine in diebus nostris.* Ex Chærico.

VIII. Anno CIOIOXLIV. Augusto Saxonix Ducis, Hen-1544.
rici filio commissa est administratio Mersburgensis diœce-
sios. Huic cum adjungi ad gubernationem placeret Georgium
Principem, atqve ab ipso peteretur, ut in Ecclesia Mersbur-
genſi antiſtitis loco præſideret, non prius obtineri potuit as-
ſenſio, qvam conſultis iis, qvi in Saxoniciſ regionibus præ-
ſtare cognitione & ſcientia veritatis cœleſtis, & viri optimi in-
tegerrimi qve videbantur. In quibus primas facile tenebant
Lutherus & Melanchthon. Qvorum non modo cohorta-
tione motus, ſed ſententia atqve iudicio impuſſus, ferri ſibi
illam curationem, & honorem mandari paſſus eſt, ut rem
Eccleſiaſtica Mersburgi gerendam ſuſciperet, minime tunc
quidem conſtitutam atqve ordinatam, ac potius admodum
confuſam & diſtortam. Qvam illius vigilans pietas & religioſa
induſtria in eam formam redegit, qvæ firmiſſimo fundamento
nitens, nō modo dum ipſe præfuit, ſtetit, ſed neq; poſtea labefa-
ctata eſt, vel nō audentibus ullis convellere pulcherrimi quaſi
ædificii ſtructuram, vel non reperientibus, quid melius re-
ctiusve elaboraretur. (1) Itaqve non, niſi ſuffragiis invici-
nia Eccleſiis præpoſitorum designatio illa approbaretur, & ſo-
lenni conventu iudicium hoc fieret, & ſententia ipſorum cum
religioſis ad æternum Deum precibus publice cognosceretur,
vel uſurpare dignitatem, vel omnino qvicqvam rei gerendæ
capere voluit. Poſtquam autem communis acceſſiſſet
Presbyterorum conſenſus, ſolenni ritu per manuum impoſi-
tionem a Luthero aliſqve piis & doctis Mersburgenſis diœce-
ſios paſtoribus ordinatus eſt. Scriptum Philippi hac de re

1545. compositum omnium in Ecclesiis vicinis præsidentium, qui accersiti fuerant, nomine, cui & illi, ut fieri solet, atque debet, subscribere, die III. Augusti anno MDXLV. Joachimus Camerarius *historia Philippi* integrum inseruit. (2) Exin non modo Presbyteri elogio usus, (3) sed etiam omnibus ecclesiasticis muneribus defunctus est, tam prædicando verbum Dei, quam administrando Sacramenta, ægrotos & lucentes consolando. (4) Inter ceteras quoque ecclesiasticæ administrationis partes, singulis annis synodos pastorum suæ diœcesios binas, & in illis orationes latinas, graves & utilissimas habuit, a Melanchthone aliquoties præscriptas. (5)

(1) Huc pertinet Consistorii Mersburgensis constitutio, cui ipse Præses affuit. De eo Brotusius *Chronici Mersburgensis lib. II. cap. LXI. fol. 104. b.* Ueber welchs löbliche Consistorium zu Mersburg auch hochgedachter Fürst George zu Anhalt &c. der vornehmlichste Oberste Coadjutor und Præsident in spiritualibus causis gewesen. Vide etiam *Epistolas Philippi a Peucero editas pag. 273.* & Joachimum Camerarium *Orat. X. funebri Mauriti Electoris memorie dicta pag. 307. seqq.* (2) Ex quo ipse repetit dicta *Orat. X. de Mauritio*, ut & Melchior Adami in *vita Georgii Anhaltini pag. 249.* Duos tum B. Lutherus Mersburgi habuit sermones sacros, quos sequenti anno edidit, ac Georgio Principi inscripsit Matthias Wanckelius Pastor Hallensis. Habentur *tomo VIII. Altenb. fol. 487. seqq.* Nec est indignum memoratu, quod Lutherus vitæ ac moribus Wittebergenfibus infensus, noluerit domum reverti, sed decreverit manere apud Principem Georgium, ac difficulter tandem mutaverit sententiam. Vide dictum *tomum fol. 501. 502.* Historiam Augustanæ Confess. de S. Cæna *pag. 340.* Digna alioquin lectu est Melanchthonis epistola, qua Principi Georgio de gubernatione Ecclesiæ Mersb. gratulatur *pag. 281. seqq.* (3) Charicus ad hunc annum: *Anno 45. 2. Augusti hat sich Princeps Georgius per Lutherum zu Mersburg per ritum publica ordinationis ordiniren lassen. Post in Epistolis sub.*

subscripsit Georgius Presbyter. (4) Philippus in præfat. Vocatus ad Ecclesias regendas in Mersburgensi diœcesi, ibi quoque recte doceri populum curavit, & præfuit Ecclesiis universæ regionis Myſorum, fuitq; hic ei vitæ cursus annos fere viginti, donec ex hac mortali vita ad cœlestis Ecclesiæ societatem vocatus est. Ibi hæc fiebant quotidie, præcatio, lectio, scriptio, & deliberationes de gubernatione. Ac ut Esdras, utraque in re patriæ profuit. Docuit & confirmavit multos concionibus & editis scriptis, & rexit consilia gubernationis. Idem in Epist. ad Joachimum Principem: Reverendissimus & Illustrissimus Princeps ac Dominus, Dominus GEORGIUS Princeps Anhaltinus non tantum in hoc pie incubuit, ut juxta mandatum Dei, propagatione doctrinæ, ordine & sumtibus prospiceretur Ecclesiis, sed etiam ut constitutas, ipse piis concionibus & scriptis erudiret, & tam Principis boni, quam inculpati Doctoris officio fungeretur. Dresserus Isagog. Histor. parte IV. p. 526. Spenerus in Sylloge p. 798. Omnia Ecclesiastica munia concionando, consolando, & Ecclesiam gubernando sedulo obibat. Hinc & legatus Pontificius Romam reversus, sciscitantibus, quid novi afferret, respondisse dicitur: Vidi & audiui miraculum. Natus Princeps subditis verbum Dei prædicavit. Hondorfus in Calendario. De eodem Elector Palatinus dixit: Wenn ihm frey stünde Römischer Kayser/oder ein solcher Prediger zu werden/ als Georg Fürst zu Anhalt/ wolte er lieber Fürst zu Anhalt/ denn Römischer Kayser seyn. Spenerus ex Nagelii Concione funebri Johannis Ducis Megapolit. (5) Chytræus Saxonia lib. XV. p. 408. Caspar Vlenbergius in vita Philippi Melanchthonis pag. 325. Confer ipsas Melanchthonis Epistolas a Peucero editas pag. 277. 287. 376. 378. & Camerarium Orat. X. de Mauritio p. 308. Amlingius in concione funebri Joachimi Ernesti pag. 45. Wie denn Leute noch am Leben/ die G. F. G. auch allhie zu S. Niclas (in Zerbst) haben das H. Evangelium hören auslegen. Joh. Brendelius in concione funebri ejusdem Principis pag. 84. Wie er denn beydes allhier auff dieser Cankel/ und zu Warmisdorff/ deßgleichen Hagkerode (aller andern Derter zu geschweigen) viel schöne trostreiche Predigten in der Person gethan hat.

IX. Eodem anno ciciXLV. volente Mauritio Duce,
Geor-

Georgius Princeps convocaverat Lipsiam præcipuos Theologos, & Misnicarum Ecclesiarum præsides, ubi de communi concordanteque omnium sententia administrationis Ecclesiasticæ ordo descriptus, & ratio tam doctrinæ quam rituum informata fuit. (*)

(*) Camerarius in *vita Philippi* pag. 294.

1546. X. Anno CIOIOXLVI. jam imminente bello Smalcaldico, jussu Mauriti Ducis Saxonix, per dioecesin suam denuntiari fecit statuta precandi tempora ad avertendam iram Cæsaris.

(1) Anno proximo Carolum V. victorem in castris ad Wittebergam salutavit, eidemque gravibus ac piis de religione sermonibus in tantum satisfecit, ut ipsum in futuro, quod tum in animo habebat Cæsar, Concilio libero, egregiam operam præstiturum judicaret. (2)

(1) Denuntiatio illa habetur in Opere Hortlederiano *lib. V. cap. V. p. 251. seqq.* (2) Caroli V. hæc feruntur fuisse verba: *Er hoffe zu solchen Sachen (eines freyen Concilii) noch Fürst Georgen zu Anhalt zu gebrauchen/und durch ihn was nütliches zu verrichten.* Joh. Brendelius in *concione funebri P. Joachimi Ernesti* pag 85. Daniel Sachs in *conc. fun. Pr. Ludovici.*

1548. XI. Anno CIOIOXLVIII. comitiis novi Electoris Saxonix Mauriti de libro Interimistico Jüterboci institutis adfuit:

(1) eodemque anno cum Augustus Mauriti frater sacra nuptialia pararet cum Anna Christiani Daniæ Regis filia, ipse Princeps noster matrimonii vinculo illustres Neonymphos, colligavit Torgæ, atque concionem habuit ἐπιθάλμιον. Hoc nihil visum est multis magnificentius in tota illa pompa nuptiali; & regina sponsæ mater filix suæ mirifice de eo fertur gratulata. (2)

(1) Chæricus: *Jüterboci conventus fuit Principum Electorum Mauriti & Joachimi secundi, quibus adfuit cum Theologis Princeps Georgius. Deliberatum, Ob der Papistische Canon zu verändern/ oder zu ver-*

obverbessern. (2) Melchior Adami in vita Georgii pag. 255. Hel-
denreich in Chronico Lipsiensi pag. 143.

XII. Anno MDXLIX. Conventui Torgæ ob librum 1549.
Interim instituto, ac iterum Grimmano interfuit, ubi de
Agenda, ut vocant, Ecclesiastica deliberationes susceptæ.

XIII. Anno MDL. Mersburgensi diœcesi, quam sexen- 1550.
nio ante Augustus Saxo & Georgius Anhaltinus, ille in civili
regimine, hic in ecclesiastico, administrare conjunctis operis
cœperant, cum Augustus post initum matrimonium resignas-
set, obtrusus est a Carolo V. paucis quibusdam Canonicis sol-
licitantibus, Michael Heldingus, quem Sidonium vulgo ap-
pellabant, suffraganeus Moguntinus, qui cum Julio Pflugio
& Johanne Islebio Interimisticum codicem fabricarat. Is
cum feuda regalia a Cæsare, & confirmationem a Pontifice
multo ante impetrasset; tandem hoc anno exeunte, possessi-
onem a Capitulo flagitavit. Sed intercessit Princeps Geor-
gius, ejus in eo collegio, in quod ipse ante ceteros omnes
cooptatus fuerat, spatii temporis longi prærogativa esset, as-
sentiri magnis & gravibus de causis noluit. Non, quod ipse
sibi aliquid commodi quæreretur, sed ne temere committeretur
summa rerum ignoto, & de cujus actionibus atque scriptis
editis suspicio esset, doctrinam Ecclesiasticam perpurgatam
& probatam sibi, illum non amplecti. Nam quod ad terræ
illius sæcularem dominatum attineret, testabatur, Imperato-
ris Majestati se subjectissima voluntate parere, neque resu-
sare, ne, quem huic præesse Imperator voluisset, potestas ista
contingeret. In qua sententia optimus Princeps constanter
perseveravit. (1) Duæ itaque conditiones Sidonio proposi-
tæ: Ne quam doctrinæ aut rituum in Ecclesiis ad diœcesin
Mersburgensem pertinentibus, pie ante constitutis mutatio-
nem tentaret: deinde, ut sacerdotes maritos loco non mo-
veret.

veret. Suo etiam nomine protestationem antea factam de illegitimo processu in postulatione Sidonii servato, & persona, officio, ac doctrina ipsius Ecclesiarum dioceses Mersburgensis confessioni non congruente repetiit, nec in resignationem possessionis consentire posse, ostendit. Cum autem post longa ultro citroque habita colloquia, tandem Episcopus promississet, nihil se in religione hoc tempore usitata mutare, & clericos maritos non minus, quam ceteros subditos tueri velle; nec quidquam nisi de consensu & consilio Collegii emendaturum esse, possessio ipsi tradita est, quam in undecimum annum retinuit. (2)

(1) Camerarius in *vita Philippi* p. 221. f. & *Orat. X. de Mauritio Electore* p. 315. (2) Chytræus *Saxonie lib. XVII. pag. 437.* Sidonium illum in *Chronico Mersburgensi* laudat Brotufius; sed exemplari, quod est in Bibliotheca Bosianano, nemo adscripsit; vero admodum esse simile, nequaquam id factum, si alibi vixisset, ac scripsisset.

XIV. Ceterum postrema etiam vitæ Principis Georgii pietatem ejus & Dei præsentiam ostenderunt. A Mauriti Electoris, qui in Sivershusano cum Alberto Marchione prælio occubuerat, obitu, subtristior factus, (1) post toto semestri conflictari coepit cum morbo molestissimo: interim tamen quotidie piis precibus sese, Ecclesiam, fratrem, & ceteros Principes Anhaltinos, patriam & Germaniam, Deo commendabat, deinde lectionem audiebat ex Prophetis & Apostolicis libris; quantum potuit etiam consilia gubernationis adhuc promovit. Præterea testamentum condidit, in quo & confessionem suam repetiit, & Ecclesiarum defensionem fratri commendavit. Addidit etiam singulis Pastoribus Ecclesiarum suæ ditionis ad annuos redditus frumenti medimnos duodenos. Tandem vero langvidam naturam superante morbo

morbo, anno ætatis XLVII. superioris sæculi LIII. Octobris 1553.
die XVII. intra tertiam & quartam matutinam coelestis, anima
ex hac mortali vita in coelum revocata est: cum quidem sese
vivens quotidie Filio Dei commendasset, & assidue comme-
morasset divinas promissiones. (2)

(1) Chæricus: Fürst Georg hat sein Testament gemacht / *post pu-
gnam Mauritiū tristior factus.* (2) Hæc omnia debemus *præfationi*
Philippi. Liberalitatis testamentariæ in ministros Ecclesiæ
etiam mentio fit in Manlii *Locis communibus* pag. 577. his verbis:
*Illustrissimus Princeps Georgius Anhaltinus magna liberalitate mini-
stros suæ ditionis affecit, ordinans, ut illi reditus perpetuo apud Ecclesiam*
permanerent. Confer Speneri *Syllogen* pag. 800. Inter præfagia
mortis refero Dessaviensem turrim anno MDCL. VII. Septembr.
inter sextam & septimam vespertinam collapsam: ceu annota-
vit Chæricus.

XV. Sepultus est Dessaviæ, ejusque funus deduxere Jo-
achimus frater, & tres patruels juniores, itemque Philippus
Melanchthon & Georgius Major. Epitaphium eidem posi-
tum, cujus auctor est Philippus, (*) quod repetatur, dignum
judicamus.

Principis Ascania nati de stirpe Georgi

Quem cernis, tumulus proximus ossa tegit.

Huic fuit Ernestus genitor, qui pacis amore

Promeruit patriæ totius esse pater.

Matris erat castæ Monsterbergensis origo,

Sincera coluit quæ pietate Deum.

Ascania gentis virtus est clara triumphis

Ordine quos numerant secula longa patrum.

Sed fuit huic fortes doctrinæ discere cura,

Quam nobis Gnatus tradidit ipse Dei.

Hoc ad majorum decus addidit inclytæ facta,

Præbuit & patriæ commoda magna suæ.

*Esdras ceu quondam populo ius dixit, & idem
 Interpres Solyma legis in urbe fuit.
 Principis hic munus simul & pastoris obivit.
 Ipsius & mentem rexit & ora Deus.
 Justificaque fide capiens tua munera Christe,
 Solius est cujus parta cruore salus.
 Vera luce Deum agnovit, precibusque vocavit
 Numinibus fictis mens inimica fuit.
 Nec virtutum umbras habuit, sed pectora rexit
 Ipsa Dei vivens assimitata *Λύγ*.
 Urbibus in multis flavus quas alluit Albis,
 Et quas cerulei praterit unda Sala,
 Agmina collegit Christum celebrantia, spargens
 Pura Evangelii semina voce sua.
 Fidus & aetati venienti testis ut esset
 De Christo, patria publica scripta dedit.
 Hic frater lacrimans Joachimus condidit ossa,
 Vivit in conspectu mens, fruiturque Dei.
 O Deus Ascaniam stirpem servesque regasque,
 Nulla venit nobis, te nisi dante, salus.*

(*) Epitaphii auctorem esse Melanchthonem sequentia Came-
 rarii in vita Philippi indicant. Principis istius monumentum versibus
 ornavit Philippus Melanchthon, quem vivus ille & suorum consiliorum
 auctorem, & actionum adiutorem fidelissimum atque diligentissimum
 habuerat. Et habetur lib. VI. Epigrammatum Philippi, item in Bro-
 tutio lib. VI. f. 104. in Adami *Vitis Theologorum* p. 253. & in Speneri
Sylloge p. 800. Imago Principis exstat in Hortlederiano opere
 cum hoc elogio: War ein gelehrter Fürst / und vortrefflicher
 Theologus, so mit rathen / schreiben / predigen / und visiren der
 Kirchen treulich gedienet / auch darneben ein nützlicher Regent
 gewesen. Versus, quos in imaginem Principis scripsit Melanch-
 thon habentur lib. II. Epigrammatum.

XVI. Suis hostibus vivens non caruit Georgius: (1) nec defuere, qui sancte demortui ossa arroderent. (2) At bene est, quod defensores ei non defuerint: ac boni quique iustis encomiis ejus virtutes extulere. (3) Pietatem Principis etiam arguit symbolum ejusdem latinum: *Pars mea Dominus*. (4)

(1) Camerarius in *Annotat. rerum precipuar. anni 1552. Tomo III. Freheri p. 472. Quod esset ingenio miti & natura clemente, quamvis animus & constantia & virtute non deficeretur, a quibusdam turbulentis contumeliis exagitatus fuit, cum illorum dedecore, qui sanctissimi Principis famam arroserunt, & Principis ad bonos laude sempiterna. (2) Camerarius in *vita Philippi p. 290. Illustris. Principi Georgio Anhaltino ne mortuo quidem scelerata petulantia pepercit. Confer eundem Orat. X. funebri de Mauritio Electore p. 323. (3) Ex his nonnulla subjiciemus. Philippus in præfat. sæpe laudata: Vixit caste in vita calibe, sine ulla contaminatione: Cubiculum ejus erat templum, Academia & curia. -- Neminem sciens unquã læsi, benefecit privatim & publice multis, fuit svasor pacis inter Principes, multorum diremit controversias, abhorruit ab omnibus seditiosis, turbulentis, Alcibiadeis consiliis, ab ambitione alienissimus fuit. Nancquam ira, vel odium, vel vindictæ cupiditas eum impulit, ut contra justitiam faceret, aut inæquillitatem commoveret turbaret. Injurias multas & magnas excelsa animo condonavit in tranquillitati publicæ, dolores etiam alios ea animi moderatione tulit, ut satis intelligi posset eum sustentari invocatione Dei, & acquiescere in Deo. -- Studia dolores, assiduitas in gubernatione, precatione abducebant eum ab omnibus voluptatibus corporis. Ac post consolationes, quas ei cogitatio divinorum promissionum, & invocatio adferebant, dicebat se non habere aliam levationem mœstitiæ, nisi colloquia optimorum fratrum, & aliorum honestorum ac doctorum virorum. Idem in Epistolis: Jure amo Cels. Tuam, quæ toto pectore amplectitur Christi doctrinam, & ornat Ecclesias suæ ditionis magna sedulitate. Sunt & ceteræ virtutes, justitia in gubernatione, constantia animi, castitas in moribus, eruditio eximia, digna amore & laude. Camerarius in *vita Philippi p. 333. Fuit Georgius Princeps is, in quo excelsus generis atque conditionis cum singulari humanitate con-***

V3

junge-

jungeretur, cumque sapientia atque doctrina excelleret; tanta tamen erat modestia, ut parvas etiam res non facile exequeretur ullas, nisi prius diligenter deliberatas, & ad aliquos, de quarum sapientia atque fide bene existimabat, relatas. Quem talem Principem, qui Saxonicarum rerum statum temporis illius novit, cogetur fateri, propitii Dei clementissimo concessu atque munere his regionibus impertitum fuisse, cujus diligentia, virtute, pietate, fide, sanctitate niteretur salus ipsarum. Præclarissimum quoque est elogium, quod eidem tribuit Camerarius Orat. X. funebri Electoris Mauriti. Chytræus Saxon. l. XVIII. p. 473. Georgius Princeps Anhaltinus heroica bonitate, doctrina, benemeritis erga Ecclesiam, & scriptis piis ac eruditis non minus, quam generis dignitate illustris. Quid? quod infensissimus Evangelicorum Doctorum hostis Caspar Vlenbergius in vita Philippi p. 324. Georgium non dubitavit appellare Principem humanum admodum, probum, & ad modestiam a natura formatum. (4) Reusnerus in Symb. Heroicis p. 149. Sed Chæricus ad an. 1507. habet, *Spes mea Dominus*, additque *Germanicum*: Die Hoffnung mein/ Christus allein.

XVII. Denique laudandum est in dictione Principis genus sermonis proprium & perspicuum, ne ambiguitas, ut sæpe fit, gigneret diversas opiniones & dissidia. (1) Scripta Ejus non pauca, sed omnia argumenti Theologici, typis expressa prodire, quæ deinceps uno volumine comprehensa aliquoties recusa sunt, (2) in primis cura Joachimi Ernesti, Anhaltini Principis. (3) Superare tamen nonnulla mss. ex Chærici collectaneis didici. (4)

(2) Philippus in præfat. (2) Catalogum scriptorum Principis Georgii exhibet Brotufius Geneal. Anhalt. l. VI. cap. XVII. f. 105. & Chronici Mersburg. l. II. c. LXI. f. 105. (2) Conjunctim edita sunt Wittebergæ anno 1570. item 1577. apud hæredes Laur. Schwenckii: item Francofurti & Darmstadii. (3) Hujus enim ductu & auspiciis Opera Georgii per Christophorum Pezeli-um & Abrah. Vlricum, Eccles. Sevestanæ Pastorem, latine versa, ac post iterum Germanice sunt edita. (4) Nam hic ad an. 1535. hæc memorabilia de Luthero affert: Die Mercurii nach Jacobi
bat

hat *Lutherus M. P. Beskendorff* zu Wittenberg Barbier (welchem der Teuffel hefftig zugeleget) durch Gottes Rath selbst persöhnlich loßgemacht. Die *Martini* cum fuerit apud pastorem Cöthenum Schleinhaußen / und ihme einen Spruch aus der Schrift in sein Buch gezeichnet / hat *Diabolus* ihm sein kleinstes Kind aus der Wiegen geworffen. *Ex autographo Pr. Georgii.*

CAPVT XXX.

DE

IOHANNES IV.

ERNESTI FILIO.

I.

IOHANNES, Ernesto Patre anno *ciciciv*. hora matutina 1504. prima natus, Servestam tenuit, cumque fratribus Georgio & Joachimo concorditer vixit, ejusdem religionis & partium socius. (1) Anno *cicicxvi*. eidem & fratribus, Georgio ac Jo- 1516. achimo, regalia feuda a Maximiliano I. sunt collata. (2) An. *cicicxxxvi*. subscripsit foederi Smalcaldico. Anno *cicicxl*. 1536. Carolus V. Cæsar ejus consilium de concordia inter Evangelicos & Pontificios reducenda expetiit. (3) Anno *cicicxliv*. 1544. eundem apoplexia correptum per literas solatus est Georgius frater. (4)

(1) Spenerus pag. 801. (2) Vindiciæ Anhalt. p. 81. (3) Chæricus: Anno 1540. hat Carolus V. per Johannem Pr. Anhalt. sich bey Luthero einer Formul Christlicher Einigkeit erkundigen lassen. Latius hæc explicat Bersmannus in Oratione funebri Joachimi Ernesti memoria habita. (4) Chæricus

II. Mortalitatis memoriam singulari symbolo testatus,

(1) anno *cicicli*. die quarto Februarii inter tertiam & quar- 1551. tam pomeridianam Servestæ obiit. In agone sæpius repetiit hæc verba: O Fili Dei, qui factus es pro me victima, qui me sanguine tuo redemisti, miserere mei. (2) O Rex gloria veni

cum

cum pace. Sepultus est Servestæ in æde D. Nicolai, ubi sequens ejus epitaphium superest. (3)

*Hoc sua sub tumulo tegit inclytus ossa Joannes,
Anhalti Princeps Ascaniaque Comes.*

*Huic pater Ernestus virtute insignis avorum
Et generis clarus nobilitate fuit.*

*Margaris ex Ducibus Monsterbergensibus orta
Mater erat, variis pectoris aucta bonis.*

*Hinc genus antiquum trahit, hinc exordia Princeps
Sumit, in hac cujus membra teguntur humo.*

*Qui patriam magna curaque fideque gerendo
Perpetuo meruit laudis honore coli.*

*Nam chara ad patriæ respexit commoda, donec
Vixit & Ascanico præfuit imperio.*

Felices cujus ductu auspicioque fuerunt

Cum populis urbes, curia, templa, schola.

Lustra novem, vitæque duos compleverat annos

Hunc avida rapuit cum fera Parca manu.

Hunc igitur nobis licet invida fata vulerunt,

Et necuit talem mors violenta virum,

Tres tamen heredes patriæ post fata reliquit

Hos tua perpetuo dextera Christe tegas.

Studiis historicis, & Architectonica imprimis delectatum, accepimus. (4) Digna quoque pientissimo Principe vox ab illo excepta, quam, cum materiam ædibus extruendis non gravatim ubique in sylvis cædi permisisset, aliorum venationi commoditatem eripi causantium questibus reposuit: Malle sibi cohabitare homines, quam sub arboribus in sylvis commorari bestias. (5) Unde non mirum est, quod de eo scribit Heiderus: (6) *ex vita disce dentem sui desiderium apud omnes subditos reliquisse.*

(1) Calvariae pictae adscribi fecit rhythmum: Das ist die Freud/so ich erbeut: Chærico teste. In imagine ejus apud Hortlederum ei tribuitur symbolum: *Auxilium meum a Domino.* (2) Chæricus. (3) Habetur in Nathanis Chytræi *Deliciis variorum in Europa itinerum* pag. 458. (4) Rudolphus Diepholdius in *Genealogia Historica* p. 93. Brotufius *lib. VI. cap. XVI.* Dresserus *Millenarii VI. parte II. pag. 525.* (5) Spenerus in *Sylloge* pag. 801. (6) Orat. III. *parental. Johannis Saxonie Ducis.*

III. Ex *Margareta* Brandenburgica Joachimi I. Electoris filia, Georgii Pomeraniæ Ducis vidua, anno CIOIOXI. nata, quam duxit an. CIOIOXXXIII. tres suscepit filias totidemque filios. *Maria* primogenita lucem hanc adspexit anno CIOIO-1538. xxxviii. i. Decembris, Alberto Comiti Barbyensi nupsit anno CIOIOLIX. xxv. Augusti, Roslaviæ decessit anno CIOIOLXIII. xxv. Aprilis, in Barbyensi monasterio sepulta. Altera *Margareta* Dessaviæ nata an. CIOIOXLI. xviii. Augusti, mane circa horam 1541. quartam: obiit an. CIOIOXLVII. die S. Jacobi, Servestæ in æde S. Bartholomæi humata. Tertia *Elisabetta* an. CIOIOXLV. 1545. xiv. Octobris, intra III. & IV. matutinam nata, an. CIOIOLXIV. II. Decembris fit Abbatissa Gerenrodæ, sed anno CIOIOLXIX. 1569. Wolfgango Comiti Barbyensi desponsata est, nuptiæque Bernburgi celebratæ sunt anno sequenti xix. Julii. Vita excessit an. CIOIOLXXIV. xxvi. Septembris.

IV. Filii fuere *Carolus*, *Joachimus Ernestus*, & *Bernbardus*. 1574.

CAP. XXXI.

DE

CAROLO ET BERNHARDO IOHANNIS IV. FILIIS.

I.

CAROLVS anno CIOIOXXXIV. die Martis post festum Catharinae

X

rinae

rina inter horam IV. & V. natus, aulicam sedem aliquamdiu
 1556. habuit Roslavia: an. CIOIOLVI. regimen adiit Servestæ: eoqve
 nomine tum ipsi per literas gratulabatur Philippus. Sequenti

1557. anno XVI. Maji nuptias Servestæ celebravit cum *Anna*, Barni-
 mi Pomeraniæ Ducis filia. (1) Non multo post phthisi gra-
 viter coepit laborare, qva consumtus pie placideqve obiit (2)

1561. Servestæ anno CIOIOLXI. die IV. Martii hora IX. matutina: cum
 paucis diebus ante obitum eum invissent Georgia, Georgio
 Duce Pomeraniæ ex Margareta matre nata, una cum Maria
 Saxonica, Philippi Pomerani vidua. Fratres ad mutuam con-
 cordiam hortatus, iisdem uxorem suam sollicitè commenda-
 vit. Humatus est Servestæ.

(1) Quantus in his nuptiis convivarum fuerit affluxus, patet ex
 eqvorum numero, qvem Chæricus annotavit, nempe 2385.

(2) Lundorpius *Steidani continuati lib. II. pag. 275*, Historia obitus
 prolixè & accurate descripta est a M. Abrahamo Vlrici Super-
 intend. Servestano, a Brunone Qvinos repetita in *Arte moriendi*
p. 88. seqq. Symbolo Princeps usus est: *Omnia cum tempore. Al-*
les mit der Zeit.

II. Hæc *Anna*, Caroli vidua anno CIOIOLXVII. nupsit
 Henrico, Burggravio Misnensi, Principi hujus lineæ ultimo,
 (*) & ab ejus obitu Justo (Jodoco) Comiti Barbyensi.

(*) Vide Viri Cl. Petri Beckleri *Historiam Rutheno-Plavicam pag.*
221. seqq.

1540. III. BERNHARDVS, Caroli frater anno CIOIOLXL. die
 XVII. Martii mane hora VII. natus, sponforem in baptismo B.
 Lutherum, (1) qvi & ipse tum duos sermones baptismales

1561. habuit. Anno CIOIOLXI. in Italiam concessit: unde anno

1562. sequenti redux Comitibus Francofurtensibus, in quibus Maxi-

1565. milianus II. Rex Romanus electus, adfuit. (2) Anno CIOIOL

LXV. die lunæ post Dominicam *Vocem Jucunditatis*, uxorem
 duxit *Claram*, Francisci Ducis Brunswico-Luneburgensis
 fili-

filiam, anno CIOIOL. Gifhornæ natam, quam an. CIOIOLXX. 1570.
I. die Martii hora III. pomeridiana moriens, Joachimo Er-
nesto fratri diligenter commendatam, reliquit, anno CIOIO 1572.
LXXII. VIII. Septembris Bogislao Pomeraniæ Duci nubentem.
Natus ex hoc conjugio FRANCISCVS GEORGIVS, puer ex-
tinctus est anno CIOIOLXVIII. (3) Patrem Bernhardum, Prin-
cipem pium, probum ac sapientem fuisse, vel ex historia mor-
tis a Johanne Gesio, Pastore Dessaviensi scripta apparet. (4)
Et de pietate loquitur symbolum ejus: *Timor Domini corona
Sapientia.* (5)

(1) Chæricus. Gesius in *concione funebri* (2) Schardius *Tom. V. p.*
2063. 2075. 2095. Christoph. Gewoldus *de S. Rom. Imperii Septem-*
viratu cap. VII. pag. 714. (3) Spenerus in *Sylloge p. 801.* Auctor *No-*
titia Germaniæ Procerum tantum *Franciscum* vocat pag. 665. (4)
Habetur in Brun. *Quinos Arte moriendi pag. 154. seqq.* (5) Reusne-
rus in *Symbolis Heroicis pag. 151.*

CAPVT XXXII.

DE

IOACHIMO ERNESTO

IOHANNIS IV. FILIO.

I.

IOACHIMVS ERNESTVS anno CIOIOXXXVI. die Saturni 1536.
post diem S. Galli, in vigiliis S. Vrsulæ, intra horam VIII. &
IX. matutinam natus, una cum fratribus optime educatus, ac
Adamo Lamprecht, viro pietate & doctrina præstanti, ad in-
formandum fuit traditus. Atque suam erga hunc magistrum
amoris & benevolentia affectionem etiam in posterum omni-
bus declaravit benignitatis & clementia officiis, præcipue
erga ætate jam ingrauescentem. (1) Nec minus etiam Patri
ex animo fuit obsequens, qui & ob id eidem benedixit, & ex

suis liberis gaudium olim singulare habiturum, prænuncia-
 vit. (2) Ceterum non modo literis invigilavit, sed etiam
 bellicas artes adidicit, ac sub Philippo II. Hispaniæ Rege mi-
 litiam secutus, in prælio ad Quintini fanum fortiter se gessit.
 (3) At postea in administratione provinciarum pacem coluit:
 & cum amplo stipendio oblatum a Rege Galliæ in bello ad-
 versus Hugonotas gerendo Ducis munus recusavit, persecu-
 tionis minister fieri nolens. (4)

(1) Vid. Bersmannus in Oratine funebri. (2.) Roslaviæ cum vesperi
 ad ægrotum patrem venerabundus potum deferret, is pieta-
 tem hanc respiciens, dixit: Du wirst wieder Freude an dei-
 nen Kindern erleben. Videatur Brendelius in *concione funebri*
 pag. 89. (3.4.) Bersmannus d. II.

II. Quod ad regimen ejus attinet, primo quidem par-
 tito cum fratribus imperio ditioni præfuit, magna cum utro-
 que concordia. Post patrui autem Wolfgangi, ac duorum
 fratrum ex hac vita migrationem, solus Reip. gubernacula tra-
 ctavit. Aulicam sedem aliquamdiu fixit Plötzka, item Bern-
 1564. burgi, ubi anno CIOIOLXIV. Sigismundus Archiepiscopus
 Magdeburgensis, Julius Brunswicensis, & Georgius Ligni-
 1566. censis Duces cum invisere. Anno CIOIOLXVI. a Maximilia-
 no II. regalia feuda accepit Augustæ, quo cum Augusto E-
 lectore Saxonæ profectus erat: eodemque anno una cum
 Bernhardo fratre contradixit Sigismundo Halberstadenfi
 Episcopo homagium ab Ascaniensibus exigenti. (1) Seqventi
 anno Bambergensis Episcopus certa quædam feuda, & in
 his Schidingam ei commisit. (2) Anno eodem una cum fra-
 tre Bernhardo novam monetam cudi fecit, cum inscripti-
 one: *Fiat voluntas tua Domine.* (3)

(1) Vindiciæ Anhaltinæ pag. 97. (2) De feudis Bambergensibus,
 ac præcipue de *Schidinga*, fuse nuper egimus in *Antiquitatibus*
 Regni

Regni Thuringici. (3) Elegans de eo extat narratio in Brendelii concione funebri pag. 136.

III. Postquam anno **CICIDLXIX.** quo Theologi Anhal- 1569.
tini Cötheni convenere de controversis religionis articulis
deliberaturi, (1) primam uxorem *Agnetem*, Barbyensem Co-
mitem amisit, exeunte anno sequenti Stutgardiam profe- 1570.
ctus, anno **CICIDLXXI.** duxit *Eleonoram* Wurtembergicam. 1571.
Cum mense Majo Dessaviæ celebraretur domiductio, ean-
dem sua præsentia ornavunt Augustus Saxo & Johannes Ge-
orgius Brandenburgicus Electores, Ludovicus Dux Wurtem-
bergensis, Ludovicus & Georgius, Hassiæ Landgravii, Geor-
gius Ernestus, Princeps Hennebergensis: ut ceteros Saxonix
Thuringiæque Comites taceam. (2) Eodem anno monaste-
rium, quod nuper acceperat, Hecklingiarum Nobili a Trota
vendidit, ac Ballenstedam Magno ab Hoym oppignoravit. (3)
Anno **CICIDLXXIV.** Henricum Andegavensem novum desi- 1574.
gnatum Polonorum Regem in Poloniam profecturum Hal-
lis convenit.

(1) Abraham Vlrich in concione funebri *Agnes conjugis Joach. Ernesti.*
Ms. quoddam: Anno 1569. umb Martini haben die fürnehmsten
Theologen des Fürstenthums Anhalt einen Synodum zu Cö-
then gehalten / und sich der Lehr und Ceremonien halben ver-
glichen. (2) Chæricus. (3) De iis ad Brotufii *Geneal. Anhalt.*
sequentia nonnemo notavit. Anno 1571. ist das Nonnen- Clo-
ster zu Hecklingen an Fürst Joachim Ernst loß gestorben / hats
Clammer von Trota zum Gensafort erblichen verkaufft vor 30.
tausend Gùlden. In diesem Jahr hat auch gemeldter Fürst --
-- Ballenstedt Magnus von Hoym verpfändet für dreyßig tau-
send Gold-Gùlden. Doch hat ihm der Fürst die Jagt und Land-
Steur vorbehalten.

IV. Anno **CICIDLXXV.** Dresdam perrexit, Maximilia- 1575.
no II. Cæsari observantiam suam ibidem contestatus. (1)

1576. Proximo anno ab Elisabetha, Abbatissa Quedlinburgica, Comite Regensteiniana feudis investitus est: id quod porro ejus-

1578. dem legatis anno CIOCLXXVIII. Viennæ contigit, Rudolpho imperante. Hoc tempore pars arcis Dessaviensis superiori anno ædificari cœpta, fuit confecta, ac porro totum opus anno CIOCLXXX. finitum. (2) Laudato item anno LXXVIII. Joachimi Friderici Administratoris Magdeburgensis introductioni adfuit. (3)

(1) Antonius Wecke in *Descriptione Dresdæ* pag. 387. a. (2) Charicus: Der Schloßbau gegen Mittag ist anno 77. 3. Aprilis gegründet / und angefangen / und anno 78. 30. Aug. vollbracht worden. Die ander Seite des Schlosses zu Dessau gegen Morgen ist anno 80. verfertiget. Jahrzahl: FInIt Vr sVblto arX spLenDIDa DessaVIæ. (3) Cernitius in *Historia Elector. Brandenb.*

V. Formulæ Concordiæ ab Augusto Electore submissæ nomen dare noluit: atque ex eo inter Saxonicos & Anhaltinos Theologos gravissimæ lites sunt enatæ, variis agitata scriptis. (1) Inter Anhaltinos præcipuus erat Wolfgangus Amelingus, Munerstadio - Francus, Pastor Servestanus, cum quo Saxonici in oppido Hertzbergenfi colloquium habuere: quod sine fructu est solutum. (2)

(1) In his sunt sequentia: D. Nicolai Selnecceri *Christliche Ver-mahn-und Warnung*. Leipzig 1584. Antwort der Anhaltischen Theologen auff D. Selneccers wider sie ausgesprengte Schmehe-Karten. Zerbst/1584. Selnecceri Ableinung der Antwort der Zerbster Theologen. Leipzig 1584. Warnung und Vermahnung an D. Selneckern / daß er die Anhaltischen Theologen zu schmähen auffhören wolle. Zerbst 1584. Copen dreyer Send-Brief wider M. Wolfgangen Ameling / und die Prediger zu Zerbst sampt notwendiger Verantwortung darauff. 1585. Bericht von den neuen Amlingiten / so im Fürstenthum Anhalt auffgestanden / und von ihrer Lehr wider das Christl. Concordien Buch. 1585. Widerlegung des Berichts von den neuen Amlingiten. Zerbst. 1585.

1585. D. Timothei Kirchners / daß die 42. Argument der Kirchen-
diener in Anhalt weder Grund noch Bestand haben. Leipzig

1585. Kurze Antwort auff D. Kirchners Buch wider die Anhal-

ter 1586. Gründlicher Bericht/und Widerlegung der kurzen Ant-

wort der Anhaltischen Theologen. Jena/ 1587. (2) Osiander *Hi-*

storiae Ecclesiasticae centur. XVI. part. II. pag. 965.

VI. Cogitaverat jam Wolfgangus illustrem quendam
scholam condere: (1) id quod perfecit Joachimus Ernestus, in-
stituto Gymnasio Servedano, cujus inauguratio celebrata
anno CIOIOLXXXII. (2) eidemque primus Rector datus est 1582.

Vir Cl. Gregorius Bersmannus (3) Idem pontem publi-
cium Dessaviensem super Albim construi fecit anno CIOIOLXXXIII. totumque opus semestri spacio fuit confectum. (4) 1583.

Eodem anno mense Majo nuptiis Friderici Wilhelmi Saxo-
niæ Ducis Sophiam Wurtembergicam ducentis interfuit: post
mense Novembri gravissimum vitæ discrimen adiit: (5) atq;
ex eo tempore incommodam sensit valetudinem.

(1) Bersmannus in *Orat. funebri*. Confer Amlingii *Sermon. fune-*
brem pag. 68. (2) Amlingius d. l. Brendelius *sermone II. funebri*

pag. 92. (3) Joh. Petrus Lotichius *Bibliotheca Poët. parte III. p. 106.*

(4) Chæricus: *Anno 83. ist 23. April* der erste Pfal an der Dessau-

ischen Brücke gestossen / und 25. Octob. der letzte gesetzt worden /

und solche Brücke den 6. Decembr. das man darüber fahren kön-

nen / gänzlich verfertiget. Ist also fast in sechste halb Monath ver-

fertiget. *Jahrzahl: ALBIM DessAVIæ pons sVper eXstrVI-*

tVr. Vide Brendelium d. l. pag. 106. (5) Brendelius pag. 37.

Gott hat uns erfahren un sehen lassen den grossen / schmerzlichen /

und gefährlichen Schaden / welchen weiland unser seliger Landes-

Fürst den 4. Novembris, des 83. Jahres / unversehener weise

bekommen / das man seines Lebens halben / darüber nicht in ge-

ringer Sorgfältigkeit gestanden / wie denn sint derselben Zeit /

S. J. G. niemals rechtschaffen zu vorigen Kräfften wieder-

kommen sind.

VII. Anno CIOIOLXXXVI. cum Augustus Elector Agne- 1586.

tem

tem Henrigen, filiam Joachimi Ernesti, uxorem duxisset, (1) ac socer Peucero libertatem impetrasset, (2) Dresda Dessaviam redux, mox Serenissimi generi obitum necessum habuit lugere. Atque ipse etiam eodem anno vi. die Decembris hora viii. vespertina expiravit, ac sequenti anno, die v. Januarii in vigiliis S. Epiphaniae, Dessaviae sepultus est. Inscriptionem laminae stannae loculi incisam subjicio. (3)

In hac sandapila condita sunt exuviae Illustriss. Pr. ac Domini, Dn. JOACHIMI ERNESTI Princip. Anhaltini, Comitis Ascaniae, Domini Servestae & Bernburgi &c. qui natus avo ERNESTO, avia MARGARETA, Duce Monsterbergensi in Silesia, patre vero Pr. JOHANNE, & matre MARGARETA F. JOACHIMI Elect. I. Brandenburgici, unus superstes heres totius principatus, patrueli WOLFGANGO ex VOLDEMARO avi ERNESTI fratre, patri, patruisque duobus GEORGIO Antistiti sacro, Praeposito Magdeburg. ac JOACHIMO, & FFrr. suis duobus, CAROLO majori, BERNHARDO minori omnibus PPrr. Anhaltinis: susceptis & relictis ex duabus conjugibus, divina & divite benedict. prima HAGNE Comite Barbiense, Com. WOLFGANGI numerosa prole beati, F. duobus filiis JOHANNE GEORGIO & CHRISTIANO, filiabus III. ANNA MARIA nupta JOACHIMO FRIDERICO Duci Silesiae &c. ELISABETHA nupta IOHANNI GEORGIO Elect. Brandenburgico, SIBTELLA nupta FRIDERICO Com. Wirtebergico & Montipeligardico: ex altera ELEONORA F. Illustriss. Pr. ac Dn. Dn. CHRISTOPHORI Ducis Wirtebergici, filiis V. BERNHARDO, AVGVSTO, RODOLPHO, JOHANNE ERNESTO, LVDOVICO, filiabus IV. HAGNE HEDVVIGE, nupta AVGVSTO Duci Saxoniae Electori, DOROTHEA MARIA SABINA, & ANNA SOPHIA: sepultis impuberibus duobus F. HAGNE ex prima, F. JOACH. CHRISTOPHORO ex altera conjuge: uno anno ex difficilib. aliquot morbis aliquoties eluctatus, sed tandem superatus, placidissi-

cidissime vitam finiit, in vera & constanti agnitione & confessione magno suo cum discrimine asserta veritatis orthodoxa, adversus mota certamina de unione hypostatica duarum naturarum in filio Dei, & ardenti invocatione DEI, fiducia filii JESU CHRISTI redemptoris nostri, An. S. N. M. D. LXXXVI. M. XBR. D. VI. H. VIII. vesperi, quo die & momento decesserat XXV. annis ante patruus Pr. JOACHIMVS. Vixit annos L. Mens. I. Dies XV. Hor. XI. SCR. XXX. Rexit Principatum solus ann. XVI. relictis monumentis plur. pia, sapientis, salutaris, & laudata gubernationis. Anima ejus beata fruitur conspectu & consuetudine DEI, in benedictione aeterna, expectans latam resurrectionem mortuorum ad vitam aeternam. Sepe-
lierunt eum ELEONORA dulciss. dilectiss. & fideliss. conjunx, & liberi cariss. cum luctu & lacrymis, cumque piorum omnium & sapientum ingenti desiderio. Die V. Januarii anni sequentis M. D. LXXXVII. C. P. D.

Symbolum Principis fuit: *In Spe & Silentio.* (4) item: *Ich warte der Zeit.* (5)

(1) De conciliatione hujus conjugii per Johannem Georgium Electorem Brandenb. facta vid. Anton. Wecken in *Descript. Dresdæ* p. 353. (2) Thuanus lib. LXXXIV. pag. 78. Augustus paulo ante mortem in gratiam soceri, seu novæ nuptæ, carcere illo diuturno tandem Peucerum emissum libertati restituit, qui deinceps jam admodum senex ad extremum vitæ diem Dessaviæ Anhaltinæ ditionis oppido familiæ suæ larem collocavit. Osiander *Hist. Eccles.* cent. XVI. parte II. p. 973. Melchior Adami in *Vitis Germanor. Medicorum* p. 382. (3) Habetur in calce Orationis funebris Gregorii Bersmanni in memoriam obitus Illustriss. Principis Joachimi Ernesti Servestæ habitæ & excusæ 1587. (4) Reusnerus in *Symbolis Heroicis* pag. 150. (5) Chæricus.

VIII. Conjux prima Agnes, Wolfgangi Comitis Barbyensis filia, cum qua anno ciciolx. nuptias celebravit in Barby,

by, obiit Bernburgi anno CIOCLXIX. die xxvii. Novembris, & Nienburgi est humata. Ejus obitum præcellere memorabilia aliquot præfagia, ab Abrahamo Vlrico in Concione funebri exposita. (*)

(*) Verba Vlrici affero: Als mein G. Fürst und Herr über den Saal vor dem Gemach/ für etlichen angehengten Contrafecten fürüber gieng / und niemand dieselben anrühret/ fiel unser lieben Fürstinnen Bilde von der Wand uff die Erden. Bald darauf gieng in dem neuen Gebawe ein ganz neu Gewelbe ein. Item, Als G. F. G. mit D. Jacob Urnugen in den kleinen Stublein im Gespräch waren/ fiel ein Balck nider/das das ganze Gemach erzittert. Item, Zwo brennende Fackeln lehneten an einen Tisch uffm Saale/ deren eine sich selbst unangerühret vom Tisch herab drehet/ fiel uff die Erde / und verlasch. So hatte F. F. G. einen Traum / als lege sie in einem Bette / und als ein grosser Wind kommen / und sie ernstlich gebethen und geschrieen/hette sie gleichwol der Wind mit dem Bettgewand uffgehoben und weggeführt. Desgleichen hat unser gnädiger Fürst und Herr auch im Traum seine Warnung / daraus billig allerley zu bedencken.

IX. Idem Abrahamus Vlrici affert duas Inscriptiones, capsulæ, quæ sarcophago immissa, stanneæ inclusas, quas placet hoc loco repetere.

In hac Vrna requiescunt cineres Illustrissimæ & sanctæ feminae, Dn. Agnetæ, quæ conjunx erat Illustrissimi Principis ac Domini, D. Joachimi Ernesti, Principis Anhaltini, Comitis Ascaniæ, Domini Servestæ & Bernburgi, natæ ex Illustri Barbiensium Comitum stemmate, patre Wolphgango Com. matre Agneta, Mansfeldensis Gebharti & Margaritæ Glichenensis Com. filia. Avus paternus Burchardus erat Barbiensis, Maritus Magdalene Megapolensis, & Guntheri filius. Hæc Hagnes Joachimo Ernesto Marito, Johannis Principis filio, qvi Ernesti filius, Georgii vero nepos erat, postquam peperisset filias III. Anna-Mariam, Hagnen, quam ante annos 5. in æterna mater præmiserat

gaw-

gaudia, Elisabetham & Sibyllam, duosque filios, Johannem Georgium & Christianum, FFrat. uno fere anno editos, placide transivit in æternam requiem Bernburgæ, Anno Christi 1569. ipsa Adventus Dominica, mane post horam VI. ætatis tricesimo currente, conjugii currente decimo, postquam præterita nocte sæpe optasset instans diluculum, quo cum novo Rege suo, liceret ingredi cœlestem Hierosolymam. Seqventi enim die ante annos novem ex paterna domo in hunc Principatū nova nupta deducta fuerat. Fuit autem universa vita ejus typus & exemplum veræ pietatis, modestiæ & sanctimoniæ matronalis, verbi divini studium insatiatum. Cumque eo cor esset divinitus accensum, acquiescens in solius Christi Mediatoris & Redemptoris vulneribus, morte ac meritis, erupit agitatore Spiritu in externam ostensionem vera pietas, alienissima ab omni fūco & simulatione. Marito præstabat officia non minus conjugalia quam ancillaria, idque summa cum lætitia & promptitudine. Vidisses erga sobolem non rectum tantum φιλοσοφίας incendium, sed & morum magistrā & informatricem, in qua cum debita gravitate lucebat humanitas. Contemplans sobolem, sæpe dicebat: His ego si non reliquero thesauros & divitias, at Deum relinqvam eis clementem ac propitium, certa, quod hosce nunquam sit deserturus. Gynecæum non duris objurgationibus, sed solo regebat nutu, iracunde & inquiete nunquam quicquam egit. Pacis & concordie amans, & sectatrix æmula. Universum conjugii tempus palæstra fuit castitatis, humilitatis, patientiæ, laudum & invocationis Dei. Utque fuit marito summum solatium, ita ministrorum Evangelii, quorum concordia in hoc Principatu ultimum & incredibile ipsi peperit gaudium, fida nutrix. Orphanorum & viduarum asylum erat, quibus prodesse laudi ducebat maxime. Benefica pro facultatibus in omnes, molesta nemini, hostis omnium profusionum ad ostentationem vanam compositarum magis, quam ad charitatem & necessitatem. Nihil ego unquam vidi ab ineunte ætate, nihil audivi annis hisce, quibus eam novi XVI. nec quicquam expertus sum, quod vel gestu, vel dicto, vel facto deflexisset ab honestate culpabiliter. Orbata est domus

Anhaltina & Barbiensis Comitatus hoc singulari ornamento, cum præter hujus sobolem & maritum de domo Anhaltina solus mariti frater Bernhardus Princeps & Elisabeth soror, superesset, desponsatum Wulphgango 2. Comiti Barbiensi, postquam Gerodensi Abbatia ipsa annos præfuisset quinque fere. In universo morbo ultimo non est animadversum impatientia ullum signum. Sæpe velut omnium expers passionum, ad maritum & astantes conversa consolationibus magno animi robore nos pusillanimes erexit. Ac quamvis tentationum divinarum, quibus exercere suos solet Deus, non esset expers, non tam de mœrore conquesta, nec gravius sibi esse quidquam in toto hoc morbo confessa est, quam quod interdum cum morbo luctans, non posset pro voto colloqui Deo, certamen, quod Moïsi ad mare rubrum etiam conticescentis murmura gemitusque essent spiritus intercedentis & clamantis in ipsius usque aures Dei. Ac hortabatur strenue, cum vitæ periculum sentisceret, ut vel hoc tempore, quo præsens periculum non posset ferre simulationem, ipsi fidem haberemus, quod & de æterna salute nihil dubitaret, nec perdere quicquam sed lucrari posset tantum. Ac quod in hac sanæ mentis confessione sanctum cor repetitis subinde his vocibus: O Domine Jesu Christe, veni cum pace, O Domine, da salutem, O Domine, da prosperitatem, perseveraverit usque ad extremum halitum. Ego Magister Abrahamus, qui mandato viventis defunctæ claudebam oculos, coram Deo contestor, ac rogo, ut sanctos hosce cineres nemo turbet, nemo offendat. nemo violet, quod ii templum fuerint Dei viventis, usque dum ipse Deus collapsos instauret, animæque ex iis novum & immortale construat domicilium. Idque cum spiritu, qui in hisce exuviis Deum invocavit, beet æterna vita propter Christum Dominum, Redemptorem & Salvatorem nostrum, Amen. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.*

In hac Sandapyla quiescit, & lætam resurrectionem expectat Illustrissima & sanctissima Domina, Domina Agnes, nata ex Illustri & generosa familia Comitum ac Dominorum in Barbi & Mülingen, patre Wolphgango, & matre Agneta: Huic pater fuit Gebhardus Comes Mansfeldensis, Mater vero Domina Margare-

garetha ex profapia Comitum a Gleichen. Nostra autem hæc Domina Agnes cum vixisset annos novem, in castissimo, sanctissimo & dulcissimo conjugio cum Illustrissimo conjuge suo Domino Joachimo Ernesto, Principe Anhaltino, Comiteq; Ascaniæ, & Domino Servestæ & Bernburgi, Johannis Principis filio, & Ernesti Pronepote, peperissetqve fœliciter filias quatuor, Anna-Mariam, Agnatam, Elisabetham & Sybillam, filiosqve duos Johannem Georgium, & Christianum, quos intra unius anni spacium enixa est. Tandem Anno Christi 1569. die 20. Octobris. facta anastomosi venarum desinentium in uterum, quod illæ ob nimiam copiam pravorum humorum ex corpore cacochymico eo descendendum plus satis apertæ & dilatatæ essent, incidit in grave ac periculosum sanguinis & grumorum inde ortum profluvium, unde mota reliqua colluvie corporis cacochymici, acciderunt varia & difficilia symptomata, præcipue strangulationis matricis, tussis, tumores pedum, & musculorum pectoris, diarrhœa, sudor immodicus, inflatio ventriculi, tinnitusque aurium. Hæc mala cum graviter sustinuisset septimanas quinque ac tres dies, iis usque adeo debilitata & viribus exhausta est, ut tandem die 27. Novembris, quæ fuit ipsa Dominica Adventus Christi, mane sub auroram paulo post horam 6. præ inopia virium placidissime expiravit, & in Christo obdormivit: Cum prius toto morbi tempore, suam erga Deum, conjugemqve & liberos subditosque pietatem, & evolandi per mortem ardens desiderium (quam & imminere sibi præsensit, præfagivit, ac prædixit) assidue ac fideliter declarasset, gratiamqve & auxilium Patris æterni, per Christum Jesum, unicum Redemptorem, Mediatorem & Salvatorem ardentibus votis & certa fiducia invocasset. Etsi autem in ipso ætatis flore (valetudinaria tamen objecit imbecillius) maximo cum dolore damnoqve suorum extincta est, nempe anno ætatis 29. (nata enim fuit in arce Barbiensi Anno Christi 1540. mense Junio, die 23. hora 6. pom.) tamen hoc brevi tempore omnia sanctissimæ & honestissimæ matronæ munia ita præstitit & complevit, ut ea in re vix quidem ulli postponi, plurimis autem anteponi sit merita, maximamqve sui admirationem ac venerationem apud

optimos quosque sibi vivens conciliarit, & moriens summum sui desiderium, atque virtutum exemplar posteritati reliquerit. De quibus singulis si quis pro dignitate agere volet, is Iliada sibi texendam sumet. Hoc autem præcipue ipsam ornavit, & passim melioribus hominibus fecit commendatissimam, quod verum pietatis studium minime fucatum, omnibus suis fortunis, quæ magnæ fuerunt ac splendidæ, & mundi illecebris anteposuit. Et hoc omnis vitæ suæ fundamentum statuit, ut ex hac radice elegantissimarum virtutum ramos, flores ac fructus produceret, nempe veritatem, animi constantiam, prudentiam, reverentiam ac munificentiam erga Ministros, & sinceros Evangelii doctores, ardentissimum & sincerissimum conjugis amorem & obsequium, castitatem, sedulitatem ac industriam in sobole instituenda, Liberalitatem erga ministros, & famulos, & pauperes, Mansuetudinem erga omnes, humilitatem inimicam superbiæ & profusionum, fortitudinem & animositatem in adversis. In cæteris modestiam & suavitatem in moribus, gestibus atque colloquiis gravem. Vixit autem in universum non plus annis 29. mensibus 5. & uno biduo. Hujus hoc loco repositæ sunt exuvie, die ultimo Novembris Anno 1569. Comitantibus eas huc usque ab arce Bernburgensi Illustrissimo Principe Joachimo Ernesto marito, & cæteris.

X. Filiarum prima (de filiis *Johanne Georgio & Christiano* sigillatim agemus) *Anna Maria*, nata est Servestæ an. MDLXI. XIII. Junii, hora IV. pomeridiana, annoque MDLXXVII. nupsit Friderico Duci Lignicensi, Præposito Magdeburgensi. (1) Altera *Agnes* nata an. MDLXII. decessit Bernburgi anno MDLXIV. IV. Junii, præsentibus illustribus hospitibus. (2) Tertia *Elisabetta* an. MDLXIII. XXV. Septembris, mane post horam V. Servestæ nata, an. MDLXXVII. VI. Octob. Johanni Georgio Electori Brandenburgensi jungitur. Quartam *Sibyllam*, Bernburgi an. MDLXIV. XXVIII. Sept. hora IX. vespertina natam duxit Fridericus Dux Wurtembergicus an.

CICICLXXXI. Et major quidem an. CICICCV. media anno CICICCVII. minor an. CICICCXIV. de vita decessere.

(1) ExMs. quodam disco, quod prius fuerit Abbatissa Gerenrodæ.

(2) Abraham Vlrici in *I. sermone funebri*: Da sich mit Fräulein Agnes Gottseliger Gedächtnis in Gegenwart des Erzbischoffs Sigmundi Herzog Julii in Braunschweig/und Herzog Georgen zur Eignis/ein schleuniger Fall für fünff Jahren / Anno IVLI sig-MVnDe Georgi, zu Bernburg zu truge / wuste sie ihrem Herrn mit herzhafftigern Trost zu zusprechen/ als sonst von jemand geschehen. Idem Vlrici huic Agneti Epitaphium scripsit Witteb. dicto anno editum.

XI. Altera Joachimi Ernesti conjux, *Eleonora*, Christophori Ducis Wurtembergici filia, quæ mariti valetudinem singulari cura fovit, præter filios *Bernhardum*, *Augustum*, *Rudolphum*, *Johannem Ernestum*, *Ludovicum*, & *Joachimum Christophorum*, peperit quatuor filias, *Agnetem Hedwig*, *Dorotheam Mariam*, *Sabinam*, & *Annam Sophiam*. Prior *Agnes Hedwig* nata an. CICICLXXIII. XII. Martii hora x. vespertina, Augusto Electori Saxoniae exeunte an. CICICLXXXV. desponsata, sequenti anno ineunte eidem conjuncta fuit: a cujus obitu an. CICICLXXXVIII. nupsit Johanni Duci Holsatiae, anno CICICCXVI. extincta. Altera *Dorothea Maria* an. CICICLXXIV. II. Julii hora VIII. matutina in lucem edita, an. CICICXCIII. conjux facta est Johannis Ducis Saxoniae, & mater Principum lineæ Saxo-Vinariensis: obiit an. CICICCXVII. Tertia *Sabina* an. CICICLXXX. VII. (Rittershusio XIII.) Novembris, hora VII. matutina nata, obiit -- -- -- Quarta *Anna Sophia* anno CICICLXXIV. XV. Junii, noctu inter XI. & XII. Dessaviae vitam ingressa, ac Carolo Gunthero Comiti Schwartzburgico anno CICICCXIII. nupta, anno CICICCLII. IX. Jun. in arce superiori Kranchfeldiana sæculum deseruit. Filiorum minimus *Joachimus Christophorus* an. CICICLXXXII. VII. Julii inter IV. & V. pomeridia-

meridianam natus, ejusdem mensis die xv. sequenti anno decessit.

XII. Ceteri filii egregie educati, & plerique literis, quibus etiam ab itineribus ornamenta accessere, exculti, in re mediocri tantum famæ, quantum alii potentia & magnitudine finium mereri visi sunt. (1) Ex his Johannes Georgius *Dessaviensem*, Christianus *Bernburgicam*, Augustus *Plætzkaviensem*, Rudolphus *Servestanam*, Ludovicus *Cöthenianam* lineas condidere. Vidua autem Joachimi Ernesti *Eleonora* anno *MDCLXXXIX*. Georgio Hassiæ Landgravio nupsit. (2)

(1) Spenerus in *Sylloge* p. 803. (2) Bucholtzerus in *Chronologia* & ex eo Osiander pag. 1054.

CAP. XXXIII.

DE

BERNHARDO ET IOHANNE
ERNESTO

IOACHIMI ERNESTI FILIIS.

I.

1571. **B**ERNHARDVS ex altero Joachimi Ernesti matrimonio filius primogenitus, anno *MDCLXXI*. die xxv. Septembris hora prima matutina *Dessaviæ* natus, adultior factus Henrici IV. Galliae Regis auspiciis cum laude secutus, post Baliviae Ordinis Equitum Teuthonicorum per Thuringam Administrator renunciatus, anno *MDLXXVI*. ductor mille equitum delectus, sub Maximiliani Archiducis Austriae signis strenue contra Turcos decertavit, ac duobus equis sub ipso confossis, tertio impositus, hostem initio in fugam compulit. Verum reliquis ad prædam dilapsis, & mox terrore Panico perculsis, & ipse coactus discedere, domum reversurus in itinere febre mali-

maligna correptus Tirnaviæ subsistens (*) obiit die XXIV. Novembris. Et de his quidem certiores nos facit sequens Inscriptio, quæ habetur in æde Zvetziana Commendaturæ ordinis Germanici dimidio milliari abhinc distita. Subjecta autem hæc est tabulæ ligneæ, in qua insignia Anhaltina affabre sunt depicta.

INSIGNIA ILLVSTRISSIMI AC LAVDATISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI DN. BERNHARDI PRINCIPIS ANHALDINI COMITIS ASCANIÆ &c. QUI CVM PER V. ANNOS ET SEPTEM MENSES ADMINISTRATOREM BALLIÆ IN TVRINGIA EGISSET DELECTVS EST DVCTOR EQVITVM MILLE AD BELLVM CONTRA MAHOME-TEM. FORTISSIME AVTEM CVM IN PRÆLIO PVGNARET AB EQVIS DVOBVS SVB IPSO CONFOSSIS IN TERTIVM IMPOSITVS HOSTEM INITIO IN FVGAM COM-
PVLIT. VERVM OPE DESTITVTVS IMPERFECTA VI-
CTORIA TANDEM DISCEDERE COACTVS EST, RE-
VERTENS ITA DOMVM IN ITINERE CORRIPITVR FE-
BRE MALIGNA VNDE TVRNAVIÆ SVBSTITIT IBIQVE
PIE VITAM FINIVIT ANNO M DXCVI. DIE XXIV. NO-
VEMBRIS COMPLETIS ANNIS XXV. DIEBVS XXX.

(*) Heiderus *Parental. Johannis Sax. Ducis Orat. III.* Spenerus in *Sylloge pag. 803. scribit, ad Agriam a Turcis casum esse.*

II. JOHANNES ERNESTVS, Joachimo Ernesto anno
CICICLXXVIII. primo die Maji, hora II. matutina natus, bellis
Gallicis, Belgicis & Vngaricis inclaruit, annoque CICICCI. do-
mum rediturus, eodem fato, quo Bernhardus frater, diem ul-
timum Viennæ clausit.

IOHANNES GEORGIO I.

IOACHIMI ERNESTI FILIO

DESSAVIENSIS LINEÆ CONDITORE.

I.

1567. IOHANNES GEORGIVS ex Agnete Barbyensi anno MDLXVII. die IX. Maji, hora XI. (1) meridiana Hatzkerodæ natus, a morte Patris Principatum per annos XIX. solus administravit, postea divisione cum fratribus facta, Dessaviensem portionem, quæ *Dessau, Ragun, Gesnitz, Schandersleben, Freicleben, Wörbitz, Radegast*, complectebatur, sortitus est. (2) Anno MDCLXXXVI. nuptiis Henrici Julii Ducis Brunswicensis & Dorotheæ Augusti Electoris filiae Wolferbyti celebratis, una cum fratre Christiano interfuit. Sequenti anno die XXVIII. Martii ipsi & fratri Christiano subditi homagium præstiterunt. Ut anno MDCLXXXIX. de causa Ascaniensi denuo disceptaretur, suo fratrumque nomine a Cæsare impetravit. Anno MDCLXC. mense Februario, cum Bernardo fratre, nesciis plerisque ministris aulicis, in Italiam profectus est. (3)

(1) De hac nam horam habet Paulus Eberus in *Calendario Histor.* p. 167. (2) Nobiliss. Auctor *Notitiæ S. Rom. Germanicæ Imperii Procerum* pag. 666. (3) Chæricus.

- II. Inter Christianum II. Saxoniam Electorem & hunc ipsum Principem anno MDLXII. grande dissidium exarsit, quod eos per triennium exercuit. Cum enim Elector mense Aprili venatum profectus, in finibus Anhaltinis saltum ingrederetur, ac scopetum a tergo explosum sentiret, mox ob id capto

capto Michaelē Henrico Magdeburgensi, homine latrocinii infami, sparsa est fama, ab Henrico a Donau legionum vicario, & Laurentio Bidermanno, Anhaltino Cancellario percussores ad eadem Electoris pecunia data subornatos, ut nescio quam injuriam Principibus suis illatam capta occasione ulciscerentur. Id quando ad existimationem illustrissimæ familiæ pertinere putaret Johannes Georgius, accusatos sistit, & ab Electore petit, ut acta confessionum ad se mittat. Contra Electore petente, ut a reis nominati ad se mitterentur, cautione interposita, ut libere inde domum redire possent, neque id vel Princeps, ne quid detrimenti caperet sua jurisdictio, concederet, vel accusati periculum adire vellet, ad Rudolphum Cæsarem res a Saxone delata fuit. Verum dum is Anhaltinis auctor est, ut de jure suo aliquid remittant, ac porro Georgius Fridericus Elector Brandenburgicus partes suas interponit, res longius extrahitur, ac tandem de Michaelē Henrico & Johanne Wenzelio (1) publice sumitur supplicium. His sublatis, non modo Elector, sed & fama ex confessionibus eorundem disseminata conquievit. (2)

(1) Sic vocat Weckius in *Descript. Dresdæ* tit. XVI. p. 544. *Maxelus* audit Thuano. (2) Prolixius hæc exponit Thuanus l. CXXX. p. 1010. ex quo summam rei excerptimus.

III. Johannes Georgius anno MDCCXVIII. mortuus Dessaviæ sepultus est. Prima ejus uxor erat *Dorothea*, Comes Mansfeldica, Alberti filia, quam duxit mense Aprili anno MDCLXXXVIII. amisit an. MDCCXIV. Postquam enim an. MDCLXXXIX. & duobus sequentibus *Sophiam Elisabetham*, *Agnetam Magdalenam*, & *Annam Mariam*, tum an. MDCCXII. *Joachimum Ernestum*, (hic an. MDCCXV. XXVIII. Maji obiit) annoq; MDCCXIV. die XXIII. Februarii hora VII. matutina *Christianum* esset enixa, mater partus doloribus graviter excruciat

tertia post partum hora exspiravit, ac die iv. Martii Dessaviae humata est: quam exactis septem hebdomadis filiulus insequitur. Hujus sandapilæ quæ sequitur inscriptio est incisa.

In hac arcula conditum est corpusculum tenerrimum Pr. Anbaldini CHRISTIANI, quem Illustrissima Domina mater, Dn. Dorothea, nata stirpe paterna ex inclytis Comitibus Mansfeldicis, materna ex Swarzburgicis magnos inter dolores an. 94. die 23. Febr. post. 7. horam matutinam editum: ipsa laboribus partus 3. hora post superata, & virium defectu enecta superstitem reliquit. Sed afflictum partu & languidum perpetuo, crescens indies infirmitas post septimam hebdomadem peractam idem dies sabbathi, eadem hora, qua Illustrissima Domina mater ante septem septimanas placidissime animam exbalarat, instar exspirantis ellychnii e vivis sustulit die 13. Aprilis Juliani an. 94. Hunc Illustrissimus Pater Johannes Georgius Princeps Anbaldinus &c. juxta matrem Illustrissimam, ut communis fati socium ac testem ovum Deicæ miranda, quæ est inter parentes ac liberos, hoc loco in testimonium sempiternum affectionis ardentissimæ erga matrem conjugem, Φιλοσυνίας autem erga filium, cum acerbore renovati doloris ac luctus prioris sensu collocari ac sepeliri voluit, die 17. Aprilis, Juliani anno 94.

Filiæ autem, *Sophia Elisabetha* (*) Georgio Rudolpho Duci Lignicio anno cxcxciv. *Agnes Magdalena* Ottoni Hassiæ Landgravio an. cxcxcvii. nuptæ, illa quidem an. cxcxcxii. hæc an. cxcxcxvi. mortuæ sunt; sed *Anna Maria* anno cxcxcxxvii. virgo fati concessit.

(*) Hæc anno ætatis tertio nondum exacto Patrem, præmaturum Christiani I. Electoris Sax. obitum acerbius lugentem consolatur: teste Henr. Salmuth in *Responsio Juris* p. 135.

IV. Altera Johannis Georgii uxor fuit *Dorothea* Palatina

Latina, Johannis Casimiri Administratoris Electoratus filia,
quam in thorum adscivit an. c1010xcv. Hæc maritum auxit
quatuor filiis, *Johanne Casimiro, Friderico Mauritio, Henrico
Woldemaro, & Georgio Ariberto*: ex quibus medii duo pueri
decessere. Alter enim an. c10110c. natus an. c10110cx. extin-
ctus, alter anno c10110civ. in lucem editus an. c10110cvi. subla-
tus fuit. De reliquis duobus, quia familiam propagarunt,
proximis ii. capitibus dispiciemus. Porro prima filiarum *An-
na Elisabetha* an. c1010xcix. mense Aprili nata, nupsit Wil-
helmo Comiti in Bentheim. Altera *Eleonora Dorothea* nata
an. c10110cii. xvi. Febr. an. c10110cxxv. juncta est Wilhelmo
Duci Saxo-Vinariensi. Tertiam *Sibyllam Christinam* (non *Ju-
stinam*: uti scribunt Albizius & Limnæus) an. c10110ciii. x. Ja-
nuarii natam Philippus Mauritius Comes in Hanau linea
Müntzenbergicæ an. c10110cxxvii. & ab hujus obitu Fridericus
Casimirus, Comes in Hanau linea Lichtenbergicæ, duxerunt.
Quartam *Cunigundam Julianam* anno c10110cviii. na-
tam Hermannus Hassiæ Landgravius vitæ elegit so-
ciam. Quinta *Susanna Margareta*, nata anno c10110cx. Jo-
hannis Philippi Comitis in Hanau conjux facta est. Sexta *Jo-
hanna Dorothea* an. c10110cxii. nata in Mauriti Comitis Bent-
hemii manus venit. Sexta denique *Eva Catharina* nata anno
c10110cxiii. demum anno c10110cclxxix. die xv. Decembris in-
nupta obiit Dessaviæ.

CAPVT XXXV.

DE

GEORGIO ARIBERTO

IOHANNIS GEORGI II. FILIO

EIVSQUE GNATO CHRISTIANO ARIBERTO

COMITE IN BEHRINGEN.

1606. **G**EORGIUS ARIBERTVS anno ciciocvi. natus, in oppi-
do Wörbitz habitavit, cumque Anhaltinæ terræ bellicis
premerentur difficultatibus, ac aliæ rationes accederent, pro
Principe nobilem delegit conjugem, Johannem Elisabetham
Christophori de Krosseg, Marschalli Anhaltini filiam. Quam-
vis autem frater aliique agnati hoc matrimonium initio vehe-
menter improbarent, ac ipse pater sponsæ dissentiret; tan-
dem tamen, accedente omnium consensu, nec non secuta Fer-
dinandi III. confirmatione, ac sponsi potissimum literis re-
versalibus peculiari juramento firmatis, confectum fuit ne-
gocium. Scripsit pro hoc matrimonio singularem libellum
celebris Jureconsultus & Polyhistor Henricus Salmuth. (*)
(*) Cui titulus: *Responsum Juris pro matrimonio Principis cum vir-
gine nobili.* Editum est Jenæ anno cicioclx.

1643. II. Ipse autem Princeps an. ciciocxliii. die xiv. Novem-
bris mortuus, viduam, & duas cum filio *Christiano Ariberto*,
reliquit filias. Harum major *Sophia* ante paucos adhuc an-
nos apud matrem Radegasti habitantem egit. Altera *Eleo-
nora*, Johanni Georgio Comiti Solmensi elocata, an. cicioc-
1677. lxxvii. xxvii. die Augusti post exquisitos partus dolores per
triduum durantes, & exclusum, qui in utero extinctus erat,
puerulum, Baruthi expiravit.

III. Cum CHRISTIANO ARIBERTO, Georgii Ari-
berti filio, Illustrissimis Principibus Anhaltinis gravis ac diu-
turna de titulo ac futura successione, intercescit contentio:
ac primo quidem non nisi *Dominus de Radegast* fuit dictus:
postea tamen cum mutata religione (1) a Leopoldo Cæsare
Comitis elogio esset auctus, res sic fuit composita, ut sequenti
uteretur titulo, *Christian-Aribert, Comes in Bebringen, Prin-
cipis Georgii Ariberti filius legitimus, Dominus in Waldersee ac
Rade-*

Radegast. (2) De successione autem sic est cautum, qui simultaneam quæreret ac haberet investituram, nec prius tamen, quam universa Principum Anhaltinorum stirps mascula deficeret, posterius ejus succederent. Verum nunc omnia illa quiescunt, ex quo novus hic Comes Behringensis, militari munere in exercitu Cæsareo fungens apud Confluentes febre maligna correptus an. MDCLXXVII. die XIV. Julii cœlebs supremum diem obiit.

(1) Auctor *Notitiæ Procerum S. Rom. Imperii* pag. 667. (2) Graf zu Behringen / Fürst Georg Ariberts zu Anhalt ehelicher Sohn / Herr zu Waldersee und Radegast.

CAP. XXXVI.

DE

IOHANNES CASIMIRO

IOHANNIS GEORGII I. FILIO

EIVSDEMQUE NEPOTE

IOHANNES GEORGIO II.

TOTIVS FAMILIÆ ANHALTINÆ SENIORE.

I.

IOHANNES CASIMIRVS an. MDXCVI. VII. Decemb. natus, 1590.

an. MDCCX. Genevæ de officio Principis orationem habuit. 1610.

(1) Patri in Principatu Anhaltino-Deßavienfi successit, anno

MDCCXVIII. Anno MDCCLV. Johannem Georgium I. Electo- 1618.

rem Saxoniae una cum filio suo Johanne Georgio invisit

Dresdæ: (2) annoque MDCCCLX. die XV. Septembris vivendi 1660.

finem fecit. Duas habuit uxores: primam *Agneta* Hasfia-

cam, Mauricii Landgravii filiam, quam an. MDCCXXIII. du-

ctam amisit an. MDCCCL. alteram *Sophiam Margaretam*, Chri-

stiani patrui filiam, quæ an. MDCCCLXXIII. diem XXVIII. Decem-

bris vitæ supremum habuit.

(1) Hæc

(1) Hæc unā cum aliis duabus ejusdem argumenti orationibus a Christiano II. & Friderico Mauritio Principibus Anhaltinis habitis, Lipsiæ excusa dicto an. 1610. (2) Anton. Wecke in *Descript. Dresdæ* p. 396.

II. E priori conjuge an. MDCCCXXI. suscepit *Ludovicam*, Christiano Duci Lignicensi & Brigenfi an. MDCCXLVIII. nuptam, atque an. MDCCCLXXX. die xxv. Aprilis mortuam, & *Johannem Georgium* II.

III. JOHANNES ille GEORGIUS II. Princeps fortis, 1627, prudens, comis, prodiit in lucem an. MDCCCXXVII. die VII. Novembris, & post Parentis fata regimen suscepit. Pro sua virtute, morum svavitatem, aliisque rarissimis dotibus a Potentissimo Electore Brandenb. summe æstimatus, ejusdem Vicarius, & in expeditione bellica adversus Gallos anno MDCCCLXXII. & sequenti *Campi Marefchallum* egit. An. MDCC-
1658. LVIII. (Rittershusius & Zeilerus habent sequentem annum) conjugem natus est *Henricam Catharinam*, Henrici Friderici Principis Arausionensis & Amaliæ Comitissæ Solmenfis filiam, ex qua sequentes genuit liberos. I. *Æmiliam Ludovicam* n. MDCCCLX. quæ infans decessit. II. *Henricam Am-*
1660. *liam* n. MDCCCLXII. IV. Januarii, Henrico Casimiro, Principi Nassovio, Frisiæ, Groningæ, Omlandia & Drentiæ Gubernatori & Capiteo Generali nuptam. III. *Fridericum Cas-*
1662. *mirum* n. MDCCCLXIII. XVIII. Novembr. extinctum anno MDCCCLXV. XXVII. Maji. IV. *Elisabetham Albertinam* n.
1663. an. MDCCCLXV. I Maji, Abbatissam Hervordienfem an. MDCC-
1665. LXXX. electam. V. *Amaliam*, n. an. MDCCCLXVI. VI. *Ludovi-*
1666. *cam Sophiam*, n. MDCCCLXVII. XV. Sept. de mortuam MDCC-
1667. LXXVIII. XIX. Aprilis. VII. *Mariam Eleonoram*, n. MDCCCLXXI.
1671. XIV. Martii. VIII. *Henricam Agnetem*, n. MDCCCLXXIV.
1674. IX. Januarii. IX. Tandem LEOPOLDVM anno MDCC-
LXXVI.

LXXVI. III. Julii, natus. Sic enim habet Inscriptio Joachimi-
ci in memoriam nati Principis cusi. LEOPOLDVS D. G.
PRINCEPS ANHALTINVS COMES ASC. D. SERV. ET
BERN. NATVS IN ARCE DESSAVIENSI. DIE 3. IVLY
H. 6. M. ANNO. M. DC. LXXVI. X. Johannam Carolam
n. CIOICLXXXII. VI. Aprilis.

CAPVT XXXVII.

DE

CHRISTIANO I.

IOACHIMI ERNESTI FILIO

BERNBURGICÆ LINEÆ CONDITORE.

I.

CHRISTIANVS, secundus Joachimi Ernesti filius, anno
CIOICLXVIII. XI. Maji, hora III. pomeridiana natus, Bern-
burgicam lineam condidit: quippe cui in divisione patrimo-
nii dynastia Bernburgensis, Comitatus Ballenstedensis, præ-
fectura Hatzkerodana cum monasterio Gerenrodæ obtige-
runt. (1) Princeps non minus toga quam sago illustris, ma-
gnamque nominis famam per varia bella indeptus. Anno
CIOICLXXXII. XIX. Februarii, Constantinopolin profectus est, 1582.
ut circumcisionem lustaret filii Imperatoris Turcici: quo iti-
nere defunctus, sequente anno xviii. Octobr. Dessaviam re-
diit. Anno CIOICLXXXVI. VI. Junii concessit in aulam Chri- 1586.
stiani I. Electoris Saxoniae. Anno CIOICXC. XX. Junii pompæ 1590.
illi interfuit, qua Elisabetha Danica Henrici Julii nova nu-
pta Wolferbytum ingressa. Anno CIOICXCI. Henrico IV. 1591.
Galliae Regi, nomine Christiani I. Electoris Saxoniae, copias
auxiliares viii. millium equitum, & xv. millium peditum
Germanorum adduxit, eidemq; idem stipendium, quod olim

1592. an. CIOIOXCII. post Johannis Manderscheidii Argentinensis Episcopi mortem, a Protestantibus Collegii sodalibus successor electus esset Johannes Georgius Marchio Brandenburgicus, eidemque Pontificii opposuissent Carolum Lotharingum Cardinalem, ac res ab altercatione ad arma devenisset, Christianus noster a Rege Galliae perhumaniter dimissus, cum ducentis equisibus Argentinam venit, & cum Senatu, qui Brandenburgici partes sequebatur, pactus, curam exercitus suscepit, felicique pugna cum Lotharingicis certavit, eorum exercitu in fugam coniecto, & ducentis circiter occisis. Id actum tertio die Septembris: ac pari successu ineunte Novembri certavit, & quadringentos equites & trecentos pedites in fugam vertit, Codovitio, imperterriti animi ductore ex insidiis capto. Mox & tirones, qui ad signa Caroli mandatu conveniebant, in diribitorio turbavit, ac dissipavit. Tandem belli tumultuarii pertæsus, ne sine aliquo operæ pretio venisse videretur, postquam cum novo Episcopo hac de re egerat, in castra profectus est, adductis secum Ottone & Francisco Luneburgicis, Carolo Brunswicensi Principibus, Fabiano Burggravio de Donau, aliisque belli Ducibus, & nocte inter urbem & Moltzheimium castra metatus, incertum Lotharingis reliquit, quo tenderet. Itaque illi Tabernis Alsaticis metuentes, præsidium validum loco imponunt: ipse ad Moltzheimium die xiv. Novembris legione Dachsteinium circumfingere iussa, ad prohibendas hostium excursions, tormentisque mox advectis oppidum pulsat, & facta ruina tribus locis, opugnationem decimo post die tentat, cum damno repulsus. Tandem obsessi de auxiliis desperantes cum Principe nostro conveniunt, his legibus, ut sacerdotes & oppidani, qui exire vellent, cum supellectile, quam asportare possent, incolumes dimit-

dimitterentur; milites, qui trecenti erant, cum impedimen-
tis, armis, funibus accensis, libere, quo liberet, proficisce-
rentur. Postea Christianus Moltzheimium profecturus, cum
per angustias in ducentos Lotharingicos incidisset, & agnitus
ab infestis peteretur, acriter certatum fuit: quamquam An-
haltini numero inferiores essent: donec Moltzheimii præsidia-
rii, qui ipsum venire scirent, ex mora aliquid sinistri suspicati,
obviam prodierunt, certaminique, victoria adhuc nutante,
intervenerunt, & adventu suo Lotharingicos in fugam conje-
cerunt. (3) Anno **CICICIX**. novos illos hospites, qui in agro **1609.**
Juliacensi nidulari coeperant, non infeliciter pepulit. (4)

(1) Auctor *Notitiæ German. Imperii. Procerum* pag. 669. (2) Thua-
nus *lib. CI. pag. 408. a. 410. b. 411.* Bucholtzerus in *Chronologia*, &
ex eo Osiander *cent. XVI. p. 1088.* (3) Thuanus *lib. CIV. p. 489. b.*
Chytræus *Saxon. lib. XXIX. p. 851.* Osiander *d. l. p. 1100.* Lundor-
pius *Sleidani Contin. lib XXXII. p. 868. seqq. & 873.* (4) Heiderus
Parent. Johannis Sax. Ducis Orat. III.

II. Ex eo in Vnionem Protestantium ipse unus e præci-
pui & arcanorum omnium particeps atque *Vicarius generalis*
fuit: (1) adducto an. **CICICIX**. Principum Vnitorum ad Rudol. **1601.**
phum II. Cæsarem legatus, eorundem, quæ vocabantur, Gra-
vamina proponens, ut malis remedia opponerentur, humilli-
me urfit. (2) Ad promovenda etiam Vnionis negotia per
Argentinensem urbem Lutetiam perrexit, quam sub initium
anni **CICICIX**. ingressus, a Rege cum singulari benevolentia
testificatione exceptus est, & exhibitis Palatini Electoris &
Ducis Wurtembergici literis, Rex promisit, se legatum ad
conventum, qui Hallis Svevorum haberi debebat, missurum,
Principibus Germaniæ certa spe auxilii facta. (3) Mox Chri-
stianus ex Gallia per foederatas Belgii provincias Cliviam pe-
tiit, ubi jam furiales belli faces ardebant, ac deinceps Hallas

se contulit, quo plures Principes & legati civitatum convenire: ac inter alia ibidem fuit definitum, quantum quisque numerum militum ad obsidendum Juliacum haberet submittere. (4) Conventu soluto Princeps aliquot equitum & peditem turmas Mauritio adducit: quo factum, ut ambo Duces Juliacum profecti corona illud cinxerint. Magnum autem discrimen vitæ subiit, quando equus, cui ipse infidebat, pila ex urbe missa interimeretur. (5) Deditio Juliaci non multo post secuta, nempe II. die Septembris, pactisque deditiois inter ceteros Princeps Christianus subscripsit. (6) Seqvente
1611. anno **CIOIOCXI.** Conventui Iutroboci a Saxone & Brandenburgico Electoribus instituto interfuit: (7) ac porro anno
1612. **CIOIOCXII.** Pragæ commorabatur, quando Rudolphus Imperator fatis concederet. (8) Nec minus in Bipontini Electoratus Palatini Administratoris comitatu erat, cum Francofurti Matthias Rex Germaniæ deligeretur. (9) Cur tamen comitiis Matthiæ Cæsaris cum aliis Vnitis Principibus non interfuerit, singulari epistola ad Principem quendam perscripta exposuit, cujus summam ex responsoria a Lundorpio repetita cognoscimus. (10)

(1) Spenerus in *Sylloge* pag. 806. (2) Ipsa Christiani Principis propositio habetur in Lundorpii *Actor. publicor. parte I. l. 1. c. 7. p. 53. seqq.* Cæsareum responsum c. VIII. & alia duo scripta Principis ad Cæsarem c. IX. & X. (3) Auctor Thuani continuati l. III. p. 67. a. (4) Idem p. 68. 69. (5) Idem p. 109. b. 110. b. (6) Idem l. IV. p. 221. a. (7) Idem l. V. p. 276. b. (8) Idem p. 284. b. (9) Gewoldus de *S. Rom. Imperii Septemviratu* c. VII. p. 716. (10) Lundorp. *Actor. publ. parte I. lib. I. c. 58. p. 184. seqq.*

III. Inprimis autem Friderico V. Palatino, pro quo superiorem Palatinatum Produx regebat, in causa Bohemica adhæsit, cujus nomine conventui Crailsheimiano, ut & Norimber-

rimbergensi mense Martio an. ciciocxix. adfuit. Porro 1619.
 mense Aprili ac Majo cum Duce Sabaudia egit: cujus tracta-
 tionis ephemerides deinceps publicatae sunt. Exeunte Majo
 Heilbrunnensi conventui nomen dedit, gravi tamen febris
 impeditus, quominus publica negotia in praesenti semper
 posset procurare. Rejeto jam a Bohemis Ferdinando Au-
 striaco, novoque Rege Friderico Palatino electo, Christianus
 noster Palatinae militiae praeficitur, cumque mense Martio
 prope Egenburgum ac Weissam Caesareanos Duces Bucquo-
 jum & Dampirum simul congregatos invenisset, levioribus
 praeliis uno & altero die remoratos, tandem in insidias dedu-
 xit, ac inita pugna tormentis a montium uno displosis, ordi-
 nes eorum turbavit, emissoque equitatu caesis plurimis, reli-
 quos in fugam convertit. (1) Mense Octobri quando Caesarea
 ac Bavaricae copiae Pragensi urbi appropinquarent, Christia-
 nus Raconitia digressus, ad latus hostile dextrum perrexit,
 Comitemque Turrianum cum peditatu insigni & equitatu
 modico Pragam misit ad custodiam minoris oppidi arcisque
 Retschiniae. Ipse vero cum reliquo exercitu & tormentis per
 incommoda viarum sequens, die xxvii. Octobris Anhorsti-
 um non parum delassatus venit: cum interea Fridericus Rex
 Pragam concederet ad procuranda ligna aliaque castris metan-
 dis idonea. Ne tamen impedimenta iter retardarent, a Chri-
 stiano Principe Beraunum missa sunt. Exin acie disposita
 Germani equites dextrum, Ungari sinistrum cornu occupa-
 ntes peditatum complectebantur medium. At enim nec ani-
 mus Christiano & Bohemis fuisse videtur eo tempore praelium
 committere: si non eos hostes urfissent, ex quibus Bavari
 festinantius progressi a Christiano fuissent caesi, nisi Comes
 Hohenlocius, nescio quibus rationibus inductus, id dissuasisset.
 (2) Quid porro in pugna illa, quae a monte, in quo com-

missa, nobile nomen accepit, actum, longum foret enarrare, ac plena sunt de eo hujus belli commentaria. (3) Id certum, quod post promiscuam Vngarorum fugam, captumque Christiani filium Patri cognominem, Bojemi quoque fugere cœperint, denunciante Principe nostro, cum jam amplius fugam inhibere non posset, ac per centuriones jubente, ut Brandisium, quod duobus fere milliaribus Praga distat, peteretur, ibidemque se sub signa reciperent. Sed tanta rerum confusione imperium a paucis acceptum, pauciores executi sunt. (4) Quam strenue alioquin hoc in prælio se gesserit Christianus, & Ducis non minus optimi, quam fortissimi militis partes impleverit, præter alia testatur epistola ab equite Anglicano scripta, & in Theatro Europæo Actisque Lundorpiæ repetita. (5) Ipso Principe ad arcem Pragensem concedente, cum reliquo apparatu commentaria ejus quædam intercepta ac deinceps sub titulo Anhaltinæ Cancellariæ publicata, & incrustata, sed & a Palatinis rejecta ac refutata sunt. (6)

(1) Piaſecius in *Chronicis gestorum in Europa singularium* pag. 322. (2) *Theatrum Europ. tom. I. p. 407. 409. a.* (3) Nicolaus Bellus in *Oesterreichischen Vorbeer-Trank.* (4) Adolphus Brachelius *Historiar. nostri temporis lib. I. p. 27.* (5) *Theatri Tom. I. pag. 414. Lundorpii Actor. publ. parte II. l. VI. c. CXVII. p. 220. f.* (6) Huc spectant sequentia scripta. *Cancellaria secreta Anhaltina: Fürstl. Anhaltische geheime Cankley. 1621. Schutz der Anhaltischen geheimen Cankley. 1624. Litura seu Castigatio Cancellariæ Hispanicæ a Ludovico Camerario instructæ, auctore Fabio Hercyniano. Strich durch die Spanische Cankley. 1624. Brevis Informatio & Responsio solida ad præcipua capita, loca & puncta secreta Cancellariæ Bavarico-Anhaltinæ. 1624. Bericht und Antwort auff die vornehmste Paß der Bayr-Anhaltischen Cankley. Kurze und gegründete Anzeig / was es für eine Beschaffenheit habe mit der Schrift / welche die Bayerischen erstlich unter dem Titul, Consultationes, oder*

oder unterschiedliche Rathschläge/ und bald hernacher unter dem
Titul, Böhmische geheime Cansley in Druck gegeben 1625. *Cancellaria secreta Anhaltina, & opposita eidem Paranesis. 1627. Archivum
Unito-Protestantium, in XIII. illa capita, quibus Anhaltina Cancellaria
per adversarios responsum fuit; cum Appendice, in qua Originalia per
adversarios scripta exhibentur. 1628.*

IV. Anno *cicicxxxi*. Ferdinandus Cæsar Christianum 1621.
Principem, qui post Pragenſe prælium ad Gustavum Adol-
phum Sveciæ Regem concesserat, aliosque Proceres Frideri-
co ad hærentes proſcribit, Johanni Georgio Electori Saxonix
executionem demandans. (1) Sed quod nec delicto, nec poe-
næ emolumento, nec pertinacia par reliquis visus, facilius post
triennium reconciliatus Cæsari, singularique honore in au-
la habitus est. (2)

(1) Piaſecius p. 348. Theatrum Europ. tom. I. fol. 470. 476. b. Bra-
chellius l. I. p. 35. Bellus im Oesterr. Lorbeer. Crantz. Lundor-
pius Actor. publ. parte II. lib. VI. cap. II. pag. 311. seqq. (2) Spene-
nerus p. 206. Theatrum Europæum Tom. I. p. 546. seqq. Brache-
lius lib. I. p. 44. Lundorpius A. P. d. l. c. VII. p. 481. f.

V. Supremum diem obiit anno *cicicxxx*. postquam 1630.
e conjuge *Anna*, Arnoldi Comitis Bentheimensis filia, quæ
an. *cicicxxiv*, die ix. Decembris mortua, complures su-
ſcepisset liberos, Filix decem fuere, e quibus *Eleonora Maria*
Iohanni Alberto Duci Mecklenburgensi an. *cicicxxvi*. nu-
psit, & an. *cicicclvii*. decessit: *Sophia Margareta* an. *ciciccc*
xv. nata Iohanni Casimiro patrueli conjuncta an. *cicicclxxiii*.
diem xxviii. Decembris vitæ supremum habuit. Reliquæ
octo innuptæ decesserunt: nempe *Amalia Juliana* n. *cicic*-
xcvii. m. *ciciccv*. (*) *Sibylla Elisabetha* n. *cicicccii*. x. Febr.
m. *ciciccxlviii*. xv. Augusti. *Agnes Magdalena*, n. *ciciccciii*. viii.
Martii, m. *cicicccxi*. *Anna Sophia*, n. *ciciccciv*. x. Jun. m. *cicicccxl*.
i. Sept. *Loyſa Emilia*, n. *cicicccvi*. vi. Martii, m. *cicicccxxv*. xvii.
Octobris

Octobris. *Amœna Juliana*, n. an. c1513cix. m. c1513cxxxviii.
Agnes Magdalena, an. n. c1513cxii. m. c1513cxxxix. *Dorothea*
Batbildis, n. c1513cxvii. xi. Augusti, m. c1513clvi.

(*) Albizius natam scribit an. 1597. x. Sept. mortuam 1611.

VI. Filiorum nomina hæc sunt: *Fridericus Christianus*,
Christianus II. Ernestus, (1) *Fridericus*, & *Fridericus Lu-*
dovicus. Horum primus an. c1513xcvi. ii. Maji (2) natus,
 statim post baptismum fuit extinctus: tertius anno c1513cviii.
 xix. Maji, natus, an. c1513cxxxii. e vulneribus in prælio Lü-
 zensi acceptis occubuit: ultimus an. c1513cxix. xix. Aug. na-
 tus, an. c1513cxxi, vita functus est. Ceteri duo novos dede-
 runt ramos, *Christianus* Bernburgicum, *Fridericus* Hatzke-
 rodanum.

(1) Albizius & Limnæus perperam vocant *Joachimum Ernestum*.

(2) Albizius habet an. 1596. 19. Maji.

CAP. XXXVIII

DE

FRIDERICO

CHRISTIANI I. FILIO

HATZKERODANÆ LINEÆ SATORE EIVSQVE

FILIO WILHELMO.

I.

FRIDERICVS, an. c1513cxiii. natus, a Christiani Patris ex-
 cessu Hatzkerodam cum aliquot præfecturis accepit, &
 chemico inprimis studio ac peregrinationibus fuit delecta-
 tus. In bello Germanico Hassiaca auspicia secutus, legionem
 duxit. Obiit anno c1513clxx. xxx. Junii.

II. Prima ejus uxor fuit *Johanna* (aliis *Johannetta*.
Johannam Elisabetham vocat Spenerus) Johannis Ludovici
 Principis Nassovii filia, quam anno c1513cxlvii. ii. Martii

amis-

amissam acerbè luxit. Altera *Anna Catharina*, Simonis Comitis Lippiae filia, quæ ipsi an. CIOIOCLVII. nupsit, an. CIOIOCLIX. sterilis abiit.

III. E priori suscepit an. CIOIOCXIV. xxiv. Junii *Annam Ursulam*, quæ an. CIOIOXLVII. xxv. Febr. vivere desiit; & *Elisabetham Carolam* (Rittershusius, Zeilerus & Spenerus nominant *Carolam Elisabetham*) an. CIOIOXLVII. xi. Febr. genitam: quæ primum nupta Wilhelmo Ludovico, sobrino suo, in Cöthen, dein Augusto; Holsatiæ Duci, lineæ Plönnensis, Gubernatori Magdeburgico: itemque *Wilhelmum*.

IV. WILHELMVS Princeps anno CIOIOXLIII. xviii Augusti natus, Patri Friderico successit, ac anno CIOIOCLXXI. xxv. Julii nuptias celebravit cum *Elisabetha Albertina*, Alberti Ottonis, Comitis Solmenfis in Laubach, & Catharinæ Julianæ Hanovicæ filia, ex qua nondum (quod sciam) prole auctus est.

CAPVT XXXIX.

DE

CHRISTIANO II.

CHRISTIANI I. FILIO

EIVSQVE FILIO VICTORE AMADEO PRINCIPIBUS
LINEÆ BERNBURGICÆ.

I.

CHRISTIANVS II. sive *Iunior*, Christiano I. anno CIOIOXCIX. xi. Augusti (alii x. ponunt) Ambergæ, superioris Palatinatus metropoli, cui tum Electoris Palatini nomine, præerat celsissimus Pater, in lucem editus, bonis literis ac artibus egregie fuit institutus, idque præcipua opera Marci Friderici Wendelini, Philosophi ac Theologi inter Reformatos celeberrimi: ejusdemque moribus porro formandi

præfectus fuit, Petrus de Sebotendorf, antiqua nobilitate
fatus.

1619. II. Hic Princeps postquam ephebis excelsisset, primum
adiit Genevam, mox in Galliam, deinceps in Italiam con-
cessit, tantamque lingvarum Gallicæ ac Italicæ peritiam
acquisivit, ut natus illic atque educatus videretur. Cui rei
argumento est elegans oratio ad Ducem ac Senatum Ve-
netum habita, qua magnam sui admirationem concitavit.
Postea in Angliam trajiciens, Jacobo magnæ Britanniae Re-
gi hospes fuit gratissimus. Militiæ prima rudimenta egit
sub Carolo Emanuele, Sabaudiae Duce, contra Hispanos mi-
litante: dein a Christiano Patre duabus legionibus, uni e-
questri, alteri pedestri præfectus in Bohemiam militatum
abiit. Hic in Pragensi prælio anno MDCCXIX. post egre-
gia virtutis documenta, ac repressos hostes, cum novus in
legionem equestrem fieret impetus, duobus sclopeti ictibus
faucius, dum ex eqvo procidit, a Gvilielmo Verdugo Hi-
spano captus, ac Ferdinando II. Cæsari Viennam, ab eodem
Neostadium transmissus est. (1) Sed non multo post Vien-
nam reductus, ac libertati redditus, ibidem clementer ac
benigne habitus, clave aurea Camerarii Cæsarei insigni,
donatus, aliisque beneficiis affectus, & honorifice dimissus
est. (2) Positis armis Daniam, Holsatiam, Italiam aliasque
regiones denuo obiit.

(1) Piafecius in *Chronicis* pag. 329. Brachelius *lib. I. pag. 27* Nicola-
us Bellus *lib. IV. p. 455. 460.* Theatrum Europæum *tom. I. p. 410.* (2)
Brachelius *lib. I. p. 27.* Bellus *lib. V. p. 566. 593.* Theatrum Europ.
tom. I. p. 546. b.

1625. II. Ex *Eleonora Sophia*, Johannis Holsatiæ Ducis filia
an. MDCCXXV. XXVII. Febr. ducta, quæ demum an. MDCCCLXXV.
v. Januarii e vivis excessit, plures genuit utriusque sexus li-
beros,

beros, quos eo ordine, quem observavit Rittershusius, repetemus. I. *Beringerus*, natus an. CIOIOCXVI. XXI. April. mortuus an. CIOIOCXVII. II. *Sophia*, n. an. ---- xv. Augusti, m. CIOIOCXVII. XVII. Octob. III. *Joachimus Ernestus*, n. an. ---- XXIII. Junii, m. CIOIOCXIX. XXIII. Decemb. IV. *Christianus* n. an. --- -- II. Januar. m. CIOIOCXI. XX. Junii. V. *Erdmannus Gideon*, n. CIOIOCXII. XXI. Januar. m. CIOIOCXIX. IV. April. VI. *Bogislavus*, n. CIOIOCXIII. VII. Octobr. m. CIOIOCXIV. VII. Octob. VII. *Victor Amadeus*, n. CIOIOCXIV. VI. Octob. VIII. *Eleonora Hedwig*, n. CIOIOCXV. XXVIII. Octob. IX. *Ernesta Augusta*, n. CIOIOCXVI. XXIII. Decemb. m. CIOIOCLIX. III. Sept. X. *Angelica*, n. CIOIOCXIX. VI. Junii. XI. *Anna Sophia*, n. CIOIOCL. XIII. Septemb. XII. *Carolus Ursinus* n. CIOIOCLII. XVIII. Apr. Parmæ in Italia mortuus an. CIOIOCLX. IV. Januar. XIII. *Ferdinandus Christianus* n. CIOIOCLIII. XXIII. Aug. m. CIOIOCLV. XIV. Martii. XIV. *Maria* n. CIOIOCLV. XXV. Jan. m. CIOIOCLV. V. Jan. XV. *Anna Elisabetha* n. CIOIOCLVII. XIX. Mart. Christiano Ulrico, Duci Wurtembergiæ & Silesiæ in Bernstadt juncta an. CIOIOCLXXII. m. CIOIOCLXXX. III. Sept. XVI. *Iustina Lebrecht* n. --- m. --- XVII. *Ernestina*, n. -- m. ---.

III. Patre Christiano II. anno CIOIOCLVI. mortuo successit VICTOR AMADEVS, qui anno CIOIOCLXVII. connubio sibi sociavit *Elisabetham*, Friderici Palatini Bipontini & Annæ Julianæ Nassoviæ filiam, quæ anno CIOIOCLXXVII. XVII. Aprilis a difficillimo partu extincta, postquam quinque liberorum facta esset mater: I. *Caroli Friderici*, nati an. CIOIOCLXVIII. XIII. Julii. II. *Lebrecht*, n. CIOIOCLXIX. XXVIII. Junii. III. *Sophia Juliana*, n. CIOIOCLXXII. XXVI. Octob. m. CIOIOCLXXIV. XXI. Aug. IV. *Johannis Georgii*, n. CIOIOCLXXIV. XIV. Febr. V. *Christiani*, n. CIOIOCLXXV. V. Martii. m. eodem anno XXX. Decembris.

DE

AVGVSTO

PLOTZKAVIENSIS LINEÆ CONDITORE
EIVSQVE FILIIS ET NEPOTE POSTHVMO
EMANVELE LEBRECHTO.

I.

AVGVSTVS Joachimi Ernesti filius, an. c1717LXXV. XIV. Julii, hora octava matutina natus, Augustum Saxoniae Electorem cum ejusdem conjugē Anna fidejussores in baptismo habuit, ac postea Chemicis studiis singulariter additus fuit. (1) Ab Imperatore controversiis inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neoburgicum arbiter denominari meruit, (2) ac senio confectus obiit anno c1743LIII. (3) XXII. Augusti.

(1) Chappезovius *Europæ viventis part. III. pag. 260.* eum Chémica duo secreta prodidisse scribit. Eruditionem ejus prædicat Heiderus *Parentalior. Johannis Sax. Ducis orat. III.* (2) Spenerus in *Sylloge* p. 808. (3) Idem Spenerus. Zeilerus habet annum sequentem.

II. Ex *Sibylla*, Johannis Georgii, Comit̃is Solmensis filia, quam an. c1717CXVIII. V. Novembris duxit, quæque anno c1717CLIX. XXIII. Martii mortua, sequentes suscepit liberos. I. *Johannam*, n. c1717CXIX. XXIV. Novemb. quæ Quedlinburgi, ubi Decanam egit, anno c1717CLXXVI. III. Maij decedens, Corhenii sepulta fuit. II. *Ernestus Gottlieb*, n. c1717CXX. IV. Septembr. cælebs obiit an. c1717CLIV. (Zeilerus: *anno LIII.*) III. *Lebrecht*, n. c1717CXXII. V. Aprilis. IV. *Dorothea*, n. c1717CXXIII. XX. Jun. m. c1717CXXXVII. VI. Decembris. V. *Ehrenpreis*, natus

tus c1010cxxv. xxi. Julii, sequenti anno die xxi. Julii mortuus. VI. *Sophia*, n. c1010cxxvii. ii. Julii, m. c1010cclxxix. xxiv. Nov. VII. *Elisabetha*, n. c1010cxxx. xxi. Martii. VIII. *Emanuel*, n. c1010cxxx. xvi. Octob.

III. Paternam hæreditatem indiviso regimine tenere LEBRECTVS & EMANVEL fratres, ad annum usque c1010cclxv. quo post Wilhelmi Ludovici obitum Cötheniana ditio vacare coepit: atque ex eo tempore aulica sede Cöthenium translata, Plötzkaviam Wilhelmo agnato permisere.

IV. LEBRECHTVS autem Princeps cordatus anno c1010cclv. uxorem duxit *Sophiam Eleonoram*, (*Vrsula* nomen addit Spenerus.) Comitissæ Stolbergensis filiam, tum temporis Quedlinburgensem Decanam, ex qua nulla (secus ac Zeilerus (*) putat) auctus prole, anno c1010cclxix. iii. Novembris decessit, ac vidua eum secuta est anno c1010cclxxv. xii. Septembris.

(*) in *Compendio Itinerarii Germanici* cap. V. pag. 175.

V. EMANVEL Svecis in Dania militavit, postea per aliquot annos Cöthenii cum fratre concorditer vixit, deinceps emiltia Cretensi redux, eidem successit, annoque c1010cclxx. xxiii. Martii uxorem sibi junxit *Annam Eleonoram*, Henrici Comitissæ Stolbergensis filiam, quam eodem anno viii. Novembris moriens gravidam reliquit.

VI. Et hæc quidem anno c1010cclxx. xx. die Maij posthumum enixa est filiolum, cui boni ominis ergo EMANVELIS LEBRECTI nomen datum, quiqve sub matris ac cognati Principis Johannis Georgii, tutela, bonis literis ac virtutibus imbutus adolefcit.

CAPVT XLI.

DE

RVDOLPHO

SERVESTANÆ LINEÆ SATORE, EJVS-
QVE FILIO JOHANNE ET NEPOTIBVS.

I.

Serveſtanam lineam, quæ præter Serveſtam, præfecturas
Lindau, Coſwick & Roſla poſſidet, condere cœpit RV-
1576. DOLPHVS, Joachimi Erneſti filius, anno *MDLXXVI. XXVIII.*
Octobris, die feſto Simonis & Judæ, hora veſpertina octava
Hatzkerodæ natus: quod indicat tum temporis factum e-
teoſtichon: *RVDolpbVs Hatzkerodæ natVs Deo VIVat.* Et
Rudolphi quidem nomen accepit in memoriam hoc eodem
anno electi Rudolphi Imperatoris. Nec indignum obser-
vatu cenſeo, quod hæc tria verba, *RVDolpbVs IMperator*
AVgVſtVs annum *MDLXXVI.* referant. Colligendæ pruden-
tiæ cauſa multas peragravit regiones, ac porro ex priori
conjugæ *Dorothea Hedwige*, Henrici Julii Ducis Brunſwico-
1604. Luneburgenſis filia, anno *MDLXIV.* ducta, annoque *MDLX-*
1608. *VIII.* demortua, filias duas ſuſcepit, *Dorotheam & Eleonoram:*
quarum illa anno *MDLXVII.* die *xxxv.* Septembris nata, an-
1623. no *MDLXXIII. xxvi.* Octobris Auguſto Sapienti Duci Brun-
ſwicenſi & Luneburgenſi nupſit, eundemque viduum reliquit
1634. anno *MDLXXXIV. xxvi.* Septembris: hæc autem anno *MD-*
LCVIII. genita, Friderico Holſatiæ Duci in Nortburg anno
MDLXXXII. elocata, anno *MDLXXXI.* vivere deſiit.

II. E poſteriori conjugæ *Magdalena*, Johannis Comi-
tis Oldenburgenſis filia, præter *Elisabetham* an. *MDLXXVII.*
I. Decembris natam, ac an. *MDLXXXIX.* III. Junii exſtinctam,
an.

an. c1010cXXI. XXIV. Martii sustulit *Johannem* filium: cujus
nativitati Rudolphus pater haut diu superfuit, sed eodem
adhuc anno sæculo valedixit. (*) Vidua autem Coswici
se continuit.

(*) Orationem funebrem ei scripsit Marcus Frid. Wendelinus,
quæ tamen nondum ad conspectum nostrum venit.

III. JOHANNES ab avunculo Antonio Gunthero
Comite Oldenburgico educatus, atque ad Augustanæ Con-
fessionis professionem reductus, ex ejus hæreditate dyna-
stiam Jeverensem testamento sibi legatam accepit, & ad filios
transmisit.

IV. Habuit autem Johannes in matrimonio Sophiam
Augustam, Friderici Ducis Holsato Gottorpiensis filiam: ac
soceris sui nomine pompæ funebri Johannis Georgii. I. Ele-
ctoris Saxoniae anno c1010cLVII. mense Februario interfuit.

(*) Laudatam vero conjugem anno c1010cXLIX. die XVI.
Septembris receptam, anno c1010cLXVII. IV. Julii morbillis ex-
stinctus deseruit. Joachimici in memoriam funeris cusi alte-
ra facies repræsentat imaginem Principis cum hac orbiculari
inscriptione: IOANNES. D. G. PR. ANHALT. COM. ASC.
DOM SERV. BERNB. IEVER. ET KNIPHVSII: altera vero
plena Ducis insignia, addita sequenti inscript. NAT. IX. CAL.
APR. A. c1010cXXI. REGIM. XXV. CONIVG. XVIII. AN.
EXPLEVIT. DECESSIT IV. NON. IUL. A. M. DC. LXVII.
Vidua vero in dotalitio Coswicensi degens, anno c1010c-
LXXXI. XVI. Januar. vitam cum morte commutavit.

(*) Anton. Wecke in *Descr. Dresdæ* pag. 425.

V. Ex laudata conjugē Johannes numerosam suscepit pro-
lem, decem filios, & quatuor filias, sequenti ordine. I. *Johan-*
nes Fridericus natus an. c1010cLXI. Octob. mortuus an. c1010cLI.
XIII. Martii. II. *Georgius Rudolphus*, n. c1010cLI. VII. Septem-
bris,

bris, m. cīōīōclīī. xxvi. Febr. III. *Carolus Wilhelmus*, n. cīōīōclīī. li. xxvi. Octob. IV. *Antonius Guntherus*, n. cīōīōclīī. xi. Novembr. V. *Iobannes Adolphus*, n. cīōīōclīī. ii. Decembr. VI. *Iobannes Ludovicus*, n. cīōīōclīī. iv. Maij. VII. *Ioachimus Ernestus*, n. cīōīōclīī. xxx. Julij, m. cīōīōclīī. iv. Junij. VIII. *Magdalena Sophia*, n. cīōīōclīī. xxxi. Octobr. m. cīōīōclīī. xxx. Martij. IX. *Fridericus* cīōīōclīī. xi. Julij natus, eodem anno xxiii. Novembr. mortuus. X. *Hedwig Maria Eleonora*, n. cīōīōclīī. xxx. Ian. ejusdem anni die xxx. Junij extincta. XI. *Sophia Augusta* n. cīōīōclīī. ix. Martij. quæ nuper admodum nupsit *Iobanni Ernesto*, Duci Saxo-Vinariensi. Novis his nuptis elegans scriptum utriusque principis genealogiam historicam repræsentans dicavit Bernhardus Zechius, Duc. Saxo-Vinar. a secretis, quem amoris & honoris causa nominamus. XII. *Albertus* natus & mortuus cīōīōclīī. lxv. xii. Febr. XIII. *Augustus*, n. cīōīōclīī. xxiii. Augusti, m. cīōīōclīī. vii. Aprilis.

VI. Inter filios familiam ducit CAROLVS WILHELMVS, Princeps Anhaltinus, Comes Ascaniæ, Dominus Servestæ, Bernburgi, Jeveræ & Kniphusii, qui anno cīōīōclīī. lxxiv. xix. Julij regiminis curas suscipiens, anno cīōīōclīī. xviii. Junij nuptias celebravit cum *Sophia*, Augusti Saxonis, Administratoris Magdeburgensis, & Annæ Mariæ Meklenburgicæ filia, quam sequenti mense penatibus induxit, & ex eadem genuit I. *Iobannem Augustum* an. cīōīōclīī. xxix. Julij, II. *Carolus Fridericus* cīōīōclīī. ii. Julij. III *Magdalenam Augustam*, cīōīōclīī. xii. Octobris.

VII. Huic autem Principi ac fratribus nonnihil sollicitudinis iniecit Rex Galliæ, dum suprema directi domini jura, aliaque in dynastiam Ieverensem, tanquam Dux ac Comes Burgundiæ sibi habere videbatur, in Regem Daniæ loco

loco præmii ob foedus secum initum transtulit, idque per
edictum die X. Aprilis anno MDCLXXXII. supremæ curiæ
Parisiensi significavit; (1) ac porro Rex Daniæ arcem Jevera-
nam strategemate occupavit. Quæ res ne porro detrimen-
to sit Illustriss. Domui Anhaltino - Servestanæ, sed feliciter
componatur, ex animi sententia vovemus.

(1) Auctor Notitiæ Procerum S. Rom. Germ. Imperii pag. 675.

CAPVT XLII.

DE

LVDOVICO

JOACHIMI ERNESTI FILIO

CONDITORE LINEÆ COTHENIANÆ

QVÆ IN EIVS FILIO WILHELMO

LVDOICO EXSPIRAVIT.

I.

Reliquum nunc est, ut dicamus de LVDOVICO, Joachi-
mi Ernesti filio, Cothenianæ primæ lineæ conditore;
idque eo faciendum foret exquisitius, quo maiorem nomi-
nis famam hic ipse Princeps, præsertim incomparabili illa
vernaculæ nostræ cultura promeruit. At vero quia non
modo sandapilæ incisa est brevis vitæ tanti Principis histo-
ria, eaque paulo longiori narratione comprehensa a Viro
clarissimo Marco Friderico Wendelino ipsi loculo inferi
meruit, utramque in rem præsentem afferre, æquum &
lector non ingratum judicamus. Sic igitur habet Inscriptio.

DEO OPT. MAX. SACRVM.

Quisquis e fera Posteritate in hunc fornitem incidetis, & in
hunc sarcophagum oculos converteris, viator, noveris morta-
les in eo religiose depositas condi exuvias Principis olim Celsis-
simi, LVDOVICI Principis Anhaltini, Comitis Ascaniæ, Do-
mini Bernburgi, & Servestæ: Qui JOACHIMI ERNESTI, Prin-

Cc

cipis

cipis Anhaltini &c. ex ELEONORA, CHRISTOPHORI, Ducis Wirtenbergici, Filia Filius fuit: IOHANNIS II. Nepos: ERNESTI Pronepos: GEORGII Senioris Abnepos: SIGISMUNDI Adnepos: JOHANNIS I. Trinepos: &c. natus Dessaviæ Anno Christi Redemptoris nostri M.D.LXXIX. die Junii XVII. (1)

In conspectu Illustrissimorum Parentum CHRISTO Servatori suo, per Baptismum cum fuisset oblatus & consecratus, primisque pueritiæ & adolescentiæ annis solida veræ pietatis fundamenta (2) jecisset, aliisque Principe dignis Artibus atque Lingvis operatus (3) regendæ publicæ Rei se natum, omnemque non omnia ferre terram didicisset, suadente Fratre consanguineo, Natu Majori JOHANNE GEORGIO, extra natale solum pedem ferre gestiit, Anno ætatis XVII. qui a Christo nato M.D.XCVI. erat; & fere totum extra Patriam decennium peregrinationibus exegit: quo florentiores Germaniæ Provincias, Belgium, Angliam, Galliam, Italiam, Siciliam, Maltam, Hungariam, Bohemiam &c. & celebriores Regionum harum Respublicas urbesque Herculeo labore peragravit & lustravit, Populorum mores, jura lingvasque didicit, cum Imperatoribus, Regibus, Archiducibus, Magno Hetruriæ Duce, aliisque Germaniæ, Galliæ & Italiæ Principibus familiariter conversatus. Unde aureum sapientiæ & prudentiæ politicæ vellus, quamvis non sine naufragiorum periculis, in Anhaltinatum retulit.

His tam validis munitus præfidiis ad Principatus sui sedere clavum Anno M.DC.VI. cœpit, Princeps ut prudentissimus, ita laboriosissimus, temporisque parcissimus: qui posthabitis fere omnibus aliis, quæ Principibus familiares esse solent, recreationibus, curas & cogitationes suas omnes in Principis officium impendit, easque per Rempublicam ita distribuit, ut, quod præter privata pietatis exercitia soli ipsi superesset, reliquum esse nihil voluerit.

Quamvis enim legendis & in linguam vernaculam vertendis Theologorum, Historicorum & Politicorum scriptis Latinis, Italicis & Gallicis multum impenderit temporis, immortalemque nominis memoriam (typis enim descripta exstant pleraque) sibi pepererit: tamen non tam animus ipsi fuit velificari gloriæ, quam pius

p̄iis & salutaribus monitis Publicæ Rei prodesse, exemploque insigni Rerum publicarum Rectoribus præire.

Hæ curæ, hæ vigiliæ privatæ non abstraxere animum laboriosissimi Principis a curis publicis & promovenda Populi sui salute: qui scopus ipsi princeps fuit, in quem tendere omnes suas vigilias voluit. Currenti justitiæ remoram injici non est passus: neque dictari sententiam momenti alicujus voluit, quam ipse ab omni partium studio alienus non approbasset. Suum pro salute suorum, calamitosissimis hisce temporibus, quibus bellici furores in totius Anhaltini Principatus viscera crudelissime & pertinacissime sævierunt, objecit latus amantissimus Patriæ Pater. Ne quid detrimenti caperet Res Ecclesiastica & sincera Religio, quam cavit sedulo, acerrimus Orthodoxiæ assertor & vindex! Hæc in rebus præclare agendis dexteritas, fervor & fortitudo optimo Principi labores auxit domi forisque: quando legationibus gravissimis ad Imperatores & Reges, illustrissimæ Domus Anhaltinæ nomine ipsum fungi oportuit: & GVSTAVO ADOLPHO MAGNO, Inviçto Svecorum Regi ipsum ita commendavit, ut terræ Magdeburgensis & Halberstadiensis Administratorem esse, & durante bello, regia in iis vice fungi voluerit. (4)

Sub Regiminis in Principatu patrio initium, iniiit primum conjugium cum AMOENA AMELIA, DN. ARNOLDI, Comitis Bentheimensis, Filia, Anno M. DC. VI, die Octobris XX. (5) e qua Anno altero filium suscepit LVDOVICVM; Anno tertio Filiam, LOYSAM AMOENAM. Magna hæc fuere gaudia, sed minus durabilia. Ad beatas sedes abiit Filius magnæ spei Princeps Anno ætatis XVII. quem mox secuta Filia, & Mater quoque, Anno M. DC. XXV, die Septembr. VIII. quod tanto altius in optimi Principis animum penetravit vulnus; quanto ardentius eam amavit & vicissim ab ea est amatus: Principe, præter vernaculam trium lingvarum, Hebraicæ, Italicæ & Gallicæ perita, religiosissima, in subditos clementissima, iisque desideratissima. Tristissimam hanc viduitatem ut eluctaretur optimus Princeps, ad secunda transiit vota cum SOPHIA, Comitis Lippiensis, DN. SIMONIS, Filia, superstite vidua mœstissima,

Anno M. DC. XXVI. die Septembr. XII. quæ Filiam ipsi peperit AMELIAM LOYSAM, Anno M. DC. XXXIV, die Julii XXIX. & Filium WILHELMVM LVDOVICVM, Anno M. DC. XXXVIII, die August. III. Illa sequenti statim anno mortalitati debitum exolvit: Hic per Dei gratiam adhuc superstes generosissima sua indole, & egregiis in doctrina pietatis, lingvis & artibus dignis Principe, progressibus magnam de se Principatui & subditis spem concitat. Faxit Deus, ut Illustrissimum Patrem annis vel saltem exæquet!

Ad finem progredimur optimi Principis nostri, qui Jubilæum a nato Christo XXXIII, attigit, Anno ætatis LXXI, adeoque communem humanæ vitæ limitem transgressus est, ad metam festinante via sub Anni hujus M. DC. L. initium. Morbus fere alius nullus fuit præter senectutem, cui multis olim fatigatum & fractum laboribus optimus Princeps, corpus obtulit: quod ferre senectutis incommoda diutius non potuit. Erant enim deficientis nativi calidi humidique radicalis evidentia indicia: quem supplere defectum doctissimorum Medicorum solertia nō potest: quamvis laboranti succurrere naturæ ad tempus possit.

Ultimus, quem in terris hisce exegit, vitæ dies, qui currentis modo Januarii septimus fuit, ante ultimam horam tam propinquæ mortis indicium non fecit. Horas ejus matutinas & antemeridianas otiosas sibi elabi passus non est: ad Principes exaratas literas subscripsit: deliberata, pronuntiata, & in illustri curia literis consignata perlegit, suaque manu firmavit, & expedienda ministris dictavit. Inde ad prandium in cubiculo conjugis se contulit, colloquiis aliisque gestibus præsentem testatus animum: quamvis respirandi non nihil invaluerit difficultas, manusque tremulæ officium minus promte fecerint. A prandio, exiguo tempore quieti concessio, in suum conclave rediit, & circa sextam vespertinam, ad cœnam se accinxit, mensæque publicæ accubuit, ubi mutationem appropinquare majorem sensit, natura cibos jam fastidiente, & recusante, ipsaque manu officium negante. Unde sublatis in sublime oculis manibusque, Dei imploravit auxilium, & mox ipse se levavit, gressusque ad mensam laboribus destinatam tetendit, accurrentibus, qui cœnæ intererant, consilia-

riis & primariis aulae ministris, ipso etiam Medico, nutantemque Principem sublevantibus, atque primo in aliam sellam, postea, cum inter pia suspiria iterum ipse surgeret, ad cubiculum deducantibus; in cujus limine, non observantibus, qui euntem sustinebant, sine singultu, sine doloris indicio, aut violento corporis motu, circa septimam vespertinam, placidissime exspiravit, Anno salutis per Christum reparatae M.DC.L. ætatis LXXI. die Januarii VII. constanti & imperterrito animo, quem adversus omnes mortis terrores jam pridem obfirmaverat.

Anima sanctorum Angelorum ministerio in cælum sublata, mortales exuvias in hoc condi Sarcophago curavit Illustrissima & mœstissima Vidua SOPHIA, cum magnæ spei filio WILHELMO LVDOVICO, Anni hujus M.DC.L. die xiv. Februarii, Exequias euntibus Illustrissimis Principibus Anhaltinis, DN. AVGVSTO, Fratre, DN. IOHANNE CASIMIRO, DN. CHRISTIANO, DN. FRIDERICO, DN. IOHANNE, DN. ERNESTO Gottlieb / DN. Lebrecht / DN. IOHANNE GEORGIO, DN. EMANVELE, DN. VICTORE AMEDEO, DN. CAROLO VRSINO, & DN. WILHELMO &c. Die xiv. Febr. Anno Christi M.DC.L. quo hæc omnia gesta sunt.

(1.) Hora matutina secunda. (2.) Hujus suæ pietatis egregium documentum paucis ante obitum diebus dedit, filium unicum ad diligens precum exercitium his verbis adhortando: *Be-te fleißig / habe Gott für Augen: Bete / bete / du hast es so wohl vonnöthen / als ich. Daniel Sachs in concione funebri.* (3.) Sub vitæ morumque præfecto Ernesto a Kötschau, & Præceptore M. Johanne Starcken. (4.) Hinc titulo usus est sequenti: *Von Gottes Gnaden / Wir Ludwig / Fürst zu Anhalt / Graff zu Ascanien / Herr zu Bernburg / und Zerbst / der Kön. Maj. zu Schweden Stadthalter in den Magdeburg- und Halberstädtischen Landen.* (5.) Nuptiæ celebratae sunt Rheda.

III. Atque hæc est prima scriptura. Succedit nunc altera: nempe *Narratio de vita & obitu Principis Celsissimi & beatissimi DN. LVDOVICI, Principis Anhaltini, Comitis Ascania, Domini Bernburgi & Servestæ, capsula inclusa & illu-*

stri Sarcophago inserta , jussu Superiorum scripta a MARCO FRIDERICO WENDELINO Gymnas. Anhalt. Rectore.

Si quis forsan e sera posteritate curiosus Scrutator in hanc cryptam & conditum in ea Sarcophagum , viam aperiente vel casu, vel mortalium curiositate aut temeritate, incideris, manus abstine sive violentas, sive curiosas, Inscriptionem legisse contentus, quæ depositum loquatur sacrum. Apertum si intueri contigerit sarcophagum, cineres quiescentes ne turba, insertis hisce contentus literis: quæ loquentur , quod eloqui cineres muti non poterunt : in quos redactum est corpus Principis immortalitate digni, LVDOVICI, Principis Anhaltini , Comitis Ascaniæ , Domini Bernburgi & Servestæ: qui IOACHIMI ERNESTI, ex ELEONORA, CHRISTOPHORI Ducis Wirtenbergici Filia, fuit Filius: IOHANNIS II. Nepos: ERNESTI Pronepos: GEORGII Senioris Abnepos: SIGISMUNDI Adnepos: IOHANNIS I. Trinepos: Inter cuius Majores (qui a BERNTHOBALDO I, Ballenstedii & Ascaniæ Domino a M. jam annis descenderunt) Saxonici & Brandenburgici fuere Electores : longoque temporis tractu consanguinitates & affinitates per Regias , Electorales, omnesque Principes Germaniæ familias diffusæ. Natus est Anno Christi Servatoris nostri M.D.LX XIX. die Iunii xvii. Postquam per baptismum Christo fuit oblatus & consecratus, pro more illustrissimæ familiæ Anhaltinæ, a primis pueritiæ annis doctrina pietatis primos linguæ conatus imbuuit, & crescente ætate, progressus in humanioribus literis lingvisque, nec non virtutibus, eos fecit, qui celsas decent familias, in solis Majorum nominibus virtutibus & factis non acquiescentes.

Privati vero hujus & domestici studii cum anno ætatis xvii. optatam metam felici cursu attigisset, & non in umbra, sed in luce tandem vivendum esse Principi, artemque gubernandi Rempublicam non propriis periculis, sed aliorum exemplis atque documentis, parandam didicisset, ad peregrinationes animum adiecit, exterosque Reges, Principes, populos nosse, iisque innotescere, moresque, ritus, gestus, lingvas, consuetudines & jura discere, Anno M.D. XCVI. expetiit: statimque viris comitatus nobilibus

bilibus & prudentibus (1) ad iter se accinxit, & per inferiorē Saxoniam in Belgium contendit, omnibusque cum mora aliqua lustratis provinciis, in Angliam trajecit, cujus omnes provincias urbesque nobiliores, & inprimis regiam urbem Londinum cum obiisset; omnibus probe observatis, in Galliam velis contendit, quam totam quoque peragravit, aliqua Aureliæ, & inprimis Lutetiae, tracta mora: ubi Principe dignis se occupavit exercitiis, indeque Anno M. D. XCVII. in Germaniam, per Burgundiam tractumque Argentoratensem, Dessaviam rediit. Postquam paululum ibi substitit, & respiravit, videndæ Italiae, orbis olim Dominae, & adhuc magnificentissimæ, artisque imperandi in Imperatoria illa schola antiquissima, & lingvæ discendæ desiderio flagravit, adeoque ad iter sine mora longiore se accinxit, & recta per Helvetiam in Italiam contendit, primumque Ferrariensem Ducatum & Hetruriam peragravit, pede aliquamdiu Florentiæ in lingvæ aliorumque exercitiorum gratiam fixo. Cum autem animus esset totam Italiam & vicina quoque lustrare regna ante, quam sedem certo in loco figeret, Florentia Romam excurrit. Ubi omnia visu & memoratu digna postquam oculis usurpaverat, & accurate observaverat, in Regnum Neapolitanum atque Siculum insulamque Maltam perrexit. Unde expleto videndi desiderio, non sine naufragii præsentis periculo, (2.) Neapolim reversus in urbe longe celeberrima aliquamdiu subsistit: postmodum vero Romam rediit, & Florentiam repetiit: quam longiori quieti urbem, conductis in ea ædibus, præ omnibus aliis destinavit: ut equestri potissimum exercitio ibi vacaret, & jucunda Magnatum conversatione frueretur. Tandem in reliquas etiam Italiae provincias cursum extendit, & Genuam, Mediolanum atque Lombardiam perlustravit, tertiumque Florentiam reversus sesquiannum ibi exegit, suavissima Magnatum, & inprimis Magni Ducis (3.) consuetudine atque lingvæ exercitio illectus. Hæc cum e voto successissent omnia, per Venetam Rempubicam iter in Patriam relegit, factum per Stiriam, Austriam, Hungariam, Bohemiam, Palatinatum Superiorem & Misniam transitu, Anno M. DC. I. (4.) quo magno illustrissimorum Fratrum totiusque Anhaltinatus plausu, post plurimorum annorum absentiam est exceptus.

Cum

Cum peregrinationis hujus per præcipua Europæ Regna, Provincias, Ducatus, Principatus, Respublicas & urbes, laboribus certarunt insignia commoda, ipsis itinerum molestiis longe majora. Innotuit enim laboriosissimus Princeps plerisque cultioris Europæ Regibus & Magnatibus. In Gallia HENRICO IV. Magno, cui sagacissimo ingeniorum æstimatori in deliciis fuit excellens hoc ingenium. In Italia Magno Hetruriæ Duci, a quo, post biennii familiaritatem ægre & non sine insignibus donis est dimissus. In Regno Neapolitano & in Siculo Proregibus & plerisque Italia & Galliæ Principibus; Venetis, Nuntio Apostolico Barbarino, postmodum Pontifici Romano, VRBANO VIII. in Pannonia (5.) Archiduci Austriaco, postea Romanorum Imperatori electo; in Anglia secunda vice JACOBO, Britannorum Regi; In Dania CHRISTIANO IV. Regi; in Belgio, MAVRITIO, Heroi incomparabili; in Bohemia Imperatori gloriosissimo, RVDOLPHO II. &c. quorum omnium familiaritate ipsi abunde frui contigit. Neque in hac sola Magnatum acquievit notitia & amicitia: sed id in primis operam dedit, ut præter linguas & Nationum mores, ex tot insignium exemplorum, documentorum, jurium, consuetudinum & eventuum observatione, Rempublicam administrandi & suum cuique tribuendi artem disceret: quod tamen felici successu consecutus est, ut in deliberationibus & consiliis ardua concernentibus nemo prudentior, nemo animosior & constantior fuerit: quia nemo subsidiis hanc in rem instructior. Hoc peregrinationum tam feliciter decurso studio, cum amplius nihil esset reliquum, quam ut tot laboribus & itineribus paratos thesauros in principatus sui usus depromeret; An. M.DC.VI. habenas ejus capeßere cepit, & quod probe in tot Regnis, Principatibus & Rebus publicis a tot tantisque didicerat Magistris, profiteri ipsisque factis exprimere. Unde curas & cogitationes omnes in Principis officium impendit: intermissis quoque non indignis recreationibus & exercitiis, quæ vel in Italia & Gallia olim frequentarat, vel Anhaltinatus quoque offerebat. Tam enim laboriosum & negotiosum esse Principis officium sibi persvasit, ut totum requirat hominem, & nulla vel admodum brevi respirandi indulgeat intervalla: neque dies tantum,

tum, sed & noctes vigiliis deputet, juxta priscum tritumque illud

Turpe Duci totam somno consumere noctem :

Unde sero quieti se dedit, & plerumque summo mane ad labores rediit, etiam sine Alexandri Magni ænea concha pilaque argentea tinnitu somnum abrumpente. Ante omnia vero antiquum illud ἐκ θεῶν ἀρχαίως θά, a Iove principium, vigilantissimo & religiosissimo Principi curæ cordique fuit. Unde ne quid detrimenti Res caperet Ecclesiastica, primam sibi positam esse legem credidit acerrimus orthodoxiæ assertor & vindex: nil odia, persecutiones & calumnias heterodoxorum moratus. Ecclesiarum suarum ceremonias purioribus Ecclesiis plane consentaneas & conformes esse voluit: a salutaris doctrinæ sinceritate nec ad sinistram deflectere Ecclesiarum & Scholarum ministris, in ullius Doctoris gratiam permisit. Verbi ministrorum officium, vitam & mores accuratis legibus circumscripsit, ipsosque gravi stipulatione ad religiosam observantiam obstrinxit, in Evtaxia Ecclesiastica Cothoniæ typis descripta. Ab Ecclesia ad reliquam Publicæ Rei curam eodem zelo se convertit, alteramque sibi legem positam esse credidit, ne quid Politica Res detrimenti caperet, & ut subditorum saluti optime consuleretur. Unde currenți iustitiæ ullam injici remoram non est passus: quia ex Augusto dedicerat, ut latrocinia sunt parva regna, sic & remota iustitia, nil esse Regna, nisi magna latrocinia, adeoque nullam momenti alicujus dictari voluit sententiam, quam ipse, nullo partium ductus studio, non approbasset.

Cum iustitia clementiam conjunxit: quia tam nihil est peculiare Majestati Principum, quam humanitas & clementia, per quam Dei servat imitatio. Unde amantissimum sui Principem verumque Patriæ Patrem subditi sunt experti. Cum enim ante paucos annos, in Cothoniensis & Bernburgensis Tetrarchiæ visceribus validissimi duo hostiles exercitus per plures menses sævirent, & vix vestigia earum facturi reliqua viderentur, a complexu subditorum suorum se abstrahi fortissimus Princeps non est passus, sed extrema cum iis experiri voluit, sui que corporis objectu Cothonienses suos defendere; quamvis mille mortium pericula

ob oculos quotidie versarentur. Præter spem omnium ab excidio tum vindicata Cothonia : quæ post DEVM, uni suo Principi, & Patri Patriæ sui conservationem debet.

Neque gratulari sibi soli subditi de tam sapiente, prudente, laborioso & magnanimo Principe potuerunt & debuerunt, sed & omnis Anhaltinatus, pro quo curæ & consilia ejus indefesso studio excubarunt : quando Illustrissimæ Domus Anhaltinæ nomine legationibus gravissimis est functus, Anno M.DC.VIII. ad Imperatorem Romanum, RVDOLPHVM II. eodemque ad Daniæ Regem : Anno M.DC.XV. & XX. ad alios Magnates, quibuscum olim amicitiam renovavit & confirmavit, Rem Anhaltinam promovit, sibi que Patriam devinxit. Hæc in rebus præclare agendis felicitas & alacritas cum GVSTAVO ADOLPHO Magno, Svecorum Regi, Heroi incomparabili, innotuisset, in amicitiam ipsum assumpsit suam, eumque gratissimum habuit, & benevoli in Principem hunc affectus insigne documentum dedit: quando, cursu victoriarum in alias Imperii Romani Provincias extenso, quasi in societatem regiminis ipsum adscivit, & durante atque fervente adhuc bello germanico, vicem fungi Regiam, in Principatibus & Episcopatibus, Magdeburgensi & Halberstadiensi, voluit. Hanc beatissimus Princeps stationem, usque dum aliam induere faciem Germania paulatim cæpit, feliciter & fortiter tenuit, quamvis non sine magnis laboribus, molestiis & adversitatibus, quas tamen omnes tanto facilius & fortius toleravit & superavit, quanto iis a juventute fuit adsvetior. Hinc æstimare cuivis in promptu est, quanti Principis jacturam non tantum Anhaltinatus, sed & Imperium Romanum, cujus membrum fuit, modo fecerit, jacturam reparatu difficilem ! quia vix singula secula, nedum anni tales ferunt Heroes.

Ad tantas tam feliciter gestas gerendasque res plurimum, præter vernaculam, lingvarum Latinæ, Italicæ, Gallicæ & Hebraicæ accessit quoque peritia : Quæ politicæ prudentiæ thesauros, quos olim in cultioribus Europæ regnis, provinciis & Rebus publicis collectos, tanquam aureum vellus domum retulit, mirum in modum auxit ; adhibitis ad vocales Doctores, quos olim Reges, Principes & sapientissimos quosque Rerum publicarum modera-

tores habuit, etiam mutis, hoc est, libris Germanicis, Latinis, Italicis, Gallicis: qui quæcunque memoria forsan exciderant, aut in conversationibus olim non occurrerant, vel oculos auresque effugerant, præsentia oculis animoque subjecerunt. Unde legendis iis, quicquid vacui habuit temporis negotiosissimus Princeps, sive diurni, sive nocturni, impendit; neque legendis tantum, sed & e lingua Italica, Gallica, Latina in Germanicam vertendis, exemplo ad omnem posteritatem prædicando, & in tam celsis natalibus rarissimo; si aliquo. Hæc laboriosissimi Principis egregia monumenta typis descripta magno extant numero per universam sparsa Germaniam: quibus a mortalitate & oblivionis injuria nominis asseruit memoriam, mentisque celsæ quasi speculum calavit, quod omnis ventura ætas inspiciet. Felices sunt, qui eruditionis, virtutum & meritorum suorum, post funera præcones inveniunt, per quos vivunt securi mortis: Sed feliciores, qui ipsi præclara hæc posteritati specimina, quæ aliis non debent, relinquunt, & non magna tantum patrant, sed & patrare seram posteritatem scriptis exemplisque suis docent.

Neque substitit heic de Germania præclare merendi studium. Accessit ad id Teutonicæ quoque, seu Germanicæ lingvæ excolendæ, suæque puritati restituendæ ingens desiderium & conatus: postquam e certis historiarum documentis Princeps ingeniosissimus didicerat, de antiquitate linguam Germanicam, cum omnibus aliis confusionem Babylonicam secutis, certare, nullique cedere. Siquidem anno, ab orbe post diluvium restituto, cr. temporibus Nimrodi, Tuisco Gigas, Germanorum Pater, qui quartus Noe filius est Aventino, ex Armenia in Europam migravit, suisque ducibus, quos xx. e. Semi fratris Nepotibus assumfisse dicitur, totam Europam distribuit, cujus maxima pars tunc erat Germania. Hæc prima Teutonicæ lingvæ incunabula tandem in Septentrione potissimum hædere fixa. Etsi vero longe lateque olim sua circumtulerunt arma Teutones; tamen linguam quod attinet, plura aliis dedisse gentibus, quam accepisse ab iis videntur. Græcos quod attinet, qui antiquiores olim Latinis haberi viderique voluerunt, justam hac in parte Germanis se præferendi causam non habuerunt. Quia prima radix & stirps

Germanorum, Tuisco, unde & nomen acceperunt die Deutschen/ literas invenit, ad quarum similitudinem Cadmus, quas Græcis tradidit, conformavit: Unde magna Græcæ cum nostra lingua affinitas, non tantum in literarum potestate, sed & vocabulorum similitudine atque significatione: quod non ignotum iis, quibus hæ notæ sunt lingvæ. Hæc causa, quod sagacissimus & vernaculæ suæ lingvæ amantissimus atque scientissimus Princeps ferre haut potuerit, qui Germanicas voces e Latina Græcave lingua potius, quam Latinas & Græcas e Germanica derivandas judicaret. Cum enim in antiquitate, si unam excipias Hebraicam, nulli cedat lingua Teutonica: quid causæ fuerit, cur Teutonicæ lingvæ natales ad Græcam vel Latinam potius, quam Græcæ aut Latinæ ad Teutonicam referas? Hanc vernaculæ lingvæ gloriam & prærogativam invidere & peregrinæ eam vendicare, ab æquitate alienum esse optimus Princeps duxit. Quamvis etiam in magno lingvas alias, præsertim Latinam, Gallicam & Italicam, quarum peritissimus erat, pretio habuerit: tamen confundi cum Teutonica vel Germanica, vel tacita in eam consuetudine, culpa huic nostro seculo familiarissima (qua nulla fere Germanici sermonis periodus, sine Latinis vel Gallicis vocibus ad arbitrium mutilatis finitur) irrepere ægre tulit: Indignum & iniquum ratus, in antiquissimam, simplicissimam, purissimam & fecundissimam lingvam tot novellas & peregrinas traduces transplantare, & novitatis atque sterilitatis suspectam reddere. Exemplo hac in parte prorsus memorabili Germanis præiit: quando in tot scriptorum Latinorum, Gallicorum & Italicorum Germanicas versiones ne voculam quidem peregrinam ex Latina, Gallica vel Italica lingua inferuit. Tam religiose tractandam judicavit vernaculam, alieni ornatus non egentem!

Alium quoque longa consuetudine in Germanicam lingvam irrepsisse defectum, orthographiæ neglectum, familiare doctissimis quoque vitium, cum observasset, hoc quoque alter Hercules veluti Augiæ stabulum purgare aggressus est, & tanto quidem majori fervore atque zelo; quanto altiores hoc malum radices egisse, & vulgo non amplius agnosci vidit. Nullam enim hætenus e cultioribus Nationibus in lingvæ suæ orthographiam

tam negligentem deprehendit, quam Germanicam. Itaque singulas vocum literas exquisite ponderavit, & quid ferret, aut non ferret orthographia, accurate indagavit. Ne vero, per Amanuensium aut Typographorum culpam, aliqua inquinaretur labe, calamo typisque descripta omnia, quæ emittere in lucem destinaverat, intentissimis ipse oculis domi lustravit ante, quam publice lucis subirent aleam, ut non nisi emendatissima prodirent, & orthographiæ instauratæ vel instaurandæ norma essent: exemplo, in politico Principe multis aliis districto curis, prorsus singulari.

Cum autem tot domare monstra, & tot annorum lapsu corrupta instaurare omnia unius non esse hominis intelligeret, veterum Heroum exemplo, socios sibi delegit, & illustri frugiferæ sodalitatis ordini (4.) (quem, si linguam spectes Teutonicam ejusque excolendæ studium, recte Teutonicum dixeris) inseruit viros Principes, illustres, nobiles, & literatissimos, (5.) quibus cum hostes Germanicæ linguæ hætenus felicissime fuit adortus, & tropæa de iis per universam Germaniam statuit, nunquam intermorituræ futura gloriæ monumenta.

Neque solius hac in parte Germanicæ Linguæ velificari gloriæ constituit, sed & per eam insigni viâ compendio ad omnis eruditionis fastigium educere Germanos. Tam enim nihil hætenus maturæ & festinatæ Germanorum, ut & aliorum populorum, obstitit eruditioni, quam linguarum exoticarum, Latinæ & Græcæ imprimis, quibus omnigenæ eruditionis absconditi latent thesauri, ignorantia: quæ magnam juveniliū annorum hætenus assumpsit partem, & serius ad rerum nos admisit notitiam: ad quam aditum Germanis non posse patefieri, nisi per prolixas Latinæ Græcæque linguæ ambages, ab aliquot jam seculis creditum. At quanto, Deum immortalem, errore! Nam si ad maturam rerum notitiam olim viam Græcis, non interclusit vernaculæ Græcæ, neque Latinis solius Latinæ cognitio; Quis tantæ damnet vernaculam nostram Germanicam, quæ nec Græcæ, nec Latinæ quicquam concedit, infelicitatis, & ad eandem nos metam deducere minus expedite possit, quam Græca vel Latina? quibus tamquam vernaculis, plane olim acquieverunt Græci Latiniqve Philosophi plerique, in maximo habiti pretio.

Ab iniquissima hac suspitione ut vernaculam suam linguam vindicaret ingeniosissimus Princeps, nullis pepercit sumtibus, & e remotioribus quoque locis doctos ad se viros invitavit: quibus cum consilia sua de re literaria per Germanicam linguam inter Germanos promovenda communicavit: ut non minus sibi Germani de Germanicis gratulari possent Theologis, Philosophis, Medicis &c. quam de Græcis Latinisque olim Græci & Latini. Quod eodem inter Germanos fieri posse compendio successuque, quo inter Græcos Latinosque olim factum (si nempe rerum thesauros sola tironibus offerret lingua Germanica) verissime statuit sapientissimus Princeps: cui suffragiis suis hanc in rem non defuerunt, vel deesse potuerunt Clarissimi Viri: etsi impedimenta postmodum nonnulla sunt objecta, & saluberrimis hisce consiliis infelicissimum & pertinacissimum intercessit Germaniæ bellum.

Ad has Rei Ecclesiasticæ, Politicæ & literariæ curas accessit quoque œconomia, cujus fundamentum est conjugium; ad quod animum quoque adjecit Princeps, cum ad publicæ Reifedere clavum cœpisset, Anno M.DC.VI. die Octobr. xx sibi quoque vitæ confortem & tori sociam delegit Illustrissimi & generosissimi Dn, ARNOLDI, Comitis Bentheimensis, Filiam, AMOENAM AMELIAM, fœminei sexus virtutibus illustrem: e qua utriusque sexus sobolem suscepit, Filium LVDOVICVM, Anno M.DC.VII. die xix. & Filiam LOYSAM AMOENAM, Anno M.DC.IX. die Novemb. xxviii. Filium magnæ spei Principem, Anno M.DC.XXIV. die Martii iv. ætatis anno xvii. pie defunctum mœstissimi parentes acerbè luxerunt, justisque ei solutis in Geldriam Hardervicum, doloris mœrorisque levandi causa, concesserunt, assumpta secum Filia, quæ sequenti anno, & ipsa Hardevvici supremum diem obiit, priorique adhuc crudo Parentum vulnere recentissimum aliud addidit. Hujus postquam in Patriam e Belgio funus reduxerunt, & solenni ritu Filio addiderunt, reditum in Belgium iterum pararunt: si forte loci intercapedo & cum exteris conversatio dolorem geminum mitigare nonnihil posset. Sed bene cogitata, proh dolor, male ceciderunt. Locum, non luctum, afflictissimus Princeps mutavit: cum minore dolore, qui tamen & ipse magnus fuit, maximum commutavit. Siquidem dilectis-

sima

lima Conjux, mœrore jam ante fatigata & debiliat a, in hoc itinere non levamentum, sed incrementum ægritudinis sensit, indeq; Oldenburgum delata, ultimum mortalitati debitū ipsa quoq; exolvit Anno M.DC.XXV. die Septembr. viii. (6.) Maritumque Celissimum conjuge & sobole orbatum reliquit triplici sauciatum vulnere, & spiritum ægre trahentem. Tanto enim optimi Principis animum altius hoc vulnus penetravit, quanto graviores se fecisse jacturam reputavit: Jacturam Conjugis dilectissimæ, omnibus fœminei sexus virtutibus ornatissimæ, Matri observantissimæ, religiosissimæ, ubique honoratissimæ, omnibus desideratissimæ: quin & doctissimæ; quippe quæ præter vernaculam, trium lingvarum perita fuit, Hebraicæ, Italicæ & Gallicæ, adeoque doctissimo Principe dignissima: a quo profundis gemitibus & patheticis Threnodiis, quæ ipsius exarata manibus adhuc exstant, ei est parentatum.

Cum vero nostrum sit, quæ non in nobis, ferre, altoque animo omnem casum excipere: suo quoque tandem moderatus est dolori & mœrore, de felicissimo æternæ tranquillitatis portu, quem post vitæ hujus ærumnosæ & caducæ naufragium, beatissima conjux cum dilectissima sobole attigisset, certus. Tandem igitur viduitati & orbitati finem impositurus, ad secunda vota transiit, quibus DN. SOPHIAM, Illustrissimi DN. SIMONIS, Comititis Lippiensis, Filiam, superstitem modo viduam mœstissimam, destinavit, Anno M.DC.XXVI. die Septembr. xii. indeque Anno M.DC.XXXIV. die Julii xxix. illustrissimæ sobolis prioris jacturam reparare cœpit, suscepta ex hoc altero matrimonio filiola AMELIA LOYSA, & quadriennio post, An. M DC.XXXVIII. die Augusti iii. Filio, WILHELMO LVDOVICO. Ita, quod abstulit, reddidit divina miseratio, acerbumque luctum in suavem mutavit lætitiā; quæ tamen sincera omni ex parte diu non mansit: quando Filiam, proximo a nativitate anno, vitæ humanæ arbiter, DEVS, ab Illustrissimorum Parentum amplexu abstraxit, & ex hac mortalitate avocavit, adeoque recentem breviculamque lætitiā turbavit, & in mœstitiā mutavit, Anno M DC.XXXV. die Octobr. iii. Quam tamen tandem mitigavit superstitis & vitam longiorem promittentis Filii intuitus: qui uni-

unicus a prima pueritia & Celsissimum Dn. Patrem, & patriam, ob varia generosissimæ & tam celsis natalibus dignissimæ indolis documenta, in spem magnam erexit, fore nimirum aliquando, ut in unico hoc celsæ arboris furculo præterita & futura (quæ in tanta vitæ hujus inconstantia sine culpa metuimus) damna sarciantur: Quæ superstites adhuc spes erigit: Quam ratam esse jubeat DEVS OPT. MAX.

Sed a superstite per Dei gratiam Filio, quem diu superstitem esse divina Bonitas jubeat, ad Filii, Patriæque Patrem, eheu vivis subtractum, & terris abstractum! nos convertimus. Anno ætatis LXXI. annum ingressus est beatissimus Princeps Jubilæum a nato Christo xxxiii. Olim jubilæum divina sanctio libertatis esse annum & restitutionis voluit: quo servitutis soluti sunt nexus, & alienata ad pristinos possessores gratis redierunt. Quem nunc ingressi sumus, Jubilæus a xxx. annis desideratissimus etsi Germaniæ nostræ, gravissimo servitutis bellicæ jugo hætenus pressæ plenam libertatis amissorumque restitutionem promittit: nobis tamen proh dolor! acerrimum libertatis vindicem subtraxit & abstulit, quem non restituet, adeoque lætitiæ nostram in mœstitiæ, & plausus in planctus convertit septimo currentis modo Januarii, Anno M. DC. L. Quem igitur vivum hætenus vidimus, nunc mortuum quoque videamus.

Valde afflictas & prostratas vires in novum hunc annum beatissimus Princeps intulit: quæ novas longioris vitæ spes inchoare nec ipsi, nec Medicis permiserunt: adeoque omnibus ad vitæ finem festinare visus est: ad quem ipse quoque præsentī fortique animo, cum ad occasum spectare omnia videret, & sentiret, se præparavit. Vitæ jam attigerat hyemem (ita senectutem olim Solon appellavit) non in primo ejus constitutus limine, sed longius in ea progressus: adeoque & calidi & humidi nativi defectum senserat: Quem, ex naturæ lege finis excipit, emergentibus subinde aliis atque aliis difficultatibus, quæ mortem festinant: & ante annum quoque se prodiderunt, sedemque de Medicorum sententia, in pectore, & pulmonibus transmissis perveniam cavam & venam arteriosam in leves eorum arterias crudis humoribus ob viscerum nutritioni dicatorum inbecillitatem collectis,

aspe-

asperasque arterias comprimendo & angustando crebros paroxysmos asthmaticos excitantibus, ita fixerunt, ut inde se ullis penitus ejici medicamentis non passæ fuerint, plane debilitatis jam viribus, & medicamentis opem plane non ferentibus: Etsi Medicorum solertia aliquam injecisse moram naturæ ad ultima currenti, magis magisque invalescentibus pectoris angustis respirandi que difficultate videretur.

Ventum jam erat ad diem vitæ ultimum, qui septimus fuit ante pauculos dies elapsi Januarii: quo majora quam proxime antegressis diebus mortis indicia non exstabant. Horas enim matutinas & antemeridianas sine familiaribus negotiis, qui nunquam otiosus fuerat, elabi noluit: sed literas ad Principes exartas, & alia in illustri Curia pronunciata literisque consignata, pro more perlegit, & nominis sui subscriptione rata esse jussit, ministris expedienda dictavit. Inde ad breve momentum quieti se dedit, & postmodum ad prandium in cubiculo Conjugis se convertit. Etsi vero admodum modice cibos delibavit: tamen respirandi difficultatem per pretiosas aquas nonnihil eluctatus gestibus & verbis præsentem animum testatus est, finitoque prandio de mensa surrexit, & medicamentis roboratus ad quietem rediit. Tandem etiam circa sextam vespertinam, exiguo tempore quieti concessio in suum conclave rediit, ad cœnam quoque se accinxit, mensæque publicæ pro more accubuit, has etiam indulgente inducias morte jam instante. Interim officium fere negare cœperunt tremulæ manus, cibosque hanc in rem ordinati naturæ ductus recusare: quamvis modicum adhuc potum admiserint. Propiorem jam mortem profundi loquebantur gemitus: quibus tamen lingua non deerat, sed clara voce, sublatis in altum manibus oculisque, Deum invocabat, Mi DEVS, mi JESV.

Nondum tamen de mensa surgendi & ad cubiculum redeundi conatus deerat. Unde, implorato Dei auxilio, se levavit, gressusque primum ad sedem aliam, mox ad cubiculum direxit, illico tamen succurrentibus & euntem sustinentibus Consiliariis & primariis aulæ ministris: intra quorum amplexus, in ipso cubi-
culi limine, cum adhuc vivus duci crederetur, extinctus est, sine

ullo vel singultu, vel doloris indicio, vel ultimo violentius se, ut moribundi solent, movendi conatu, totus, ut Job loquitur, quietus & tranquillissimus. Ita placide exspiravit beatissimus Princeps anno ætatis LXXI. Anno salutis per Christum reparatæ M. DC. L. die Januarii septimo, circa septimam vespertinam. Hæc mors est Beator. quam deprecari nemo vivus debet. Stans mortuus est Princeps fortissimus, uti Imperatorem mori olim voluit Vespasianus: qui morti proximus quoque consurrexit, interque sublevantium manus est extinctus.

Ad luctum hanc ultimam sine luctu paratissimus accessit: Quando diu ante eam sacris se meditationibus, usque ad ultimas vitæ dies, totum occupavit, & hanc in rem Regem Davidem sibi delegit ætate parem, qui & ipse Septuagenarius fuit: quem primo persecutionibus afflictum, deinde coronatum sibi quasi præsentem stitit, & elegantissimis commentariis Germanicis illustratum fortunæ vitæque Regiæ speculum Germaniæ Regibus & Principibus tersissimum exhibuit. In afflicto suarum est recordatus afflictionum, & laborum in coronato coronæ sibi quoque in cælis repositæ & post præclarum certamen decertatum, post cursum consummatum, fidemque servatam reddendæ firma se spe atque cogitatione erexit. Hac jam potitus æternum coronatus victor triumphat.

Mortales exuvias in hoc condi sacrophago curarunt Illustrissima & moestissima Vidua, DN. SOPHIA, & magnæ spei Filius, WILHELMVS LUDOVICVS Anno M. DC. L. die Februarii XIV. exequias euntibus Celsissimis & Illustrissimis Principibus Anhaltinis, DN. AVGVSTO, Fratre, DN. JOHANNE CASIMIRO, DN. CHRISTIANO, DN. FRIDERICO, DN. JOHANNE, DN. ERNESTO Gottlieb / DN. Lebrecht / DN. JOHANNE GEORGIO, DN. VICTORE AMEDEO, & DN. CAROLO VRSINO, Nepotibus & Fratribus, aliorumque Principum & Agnatorum Legatis. Die XIV. Febr. Anno CHRISTI M. DC. L.

Ioachimicus in memoriam funeris cusus habet hanc inscriptionem: LUDOVICUS SENIOR. D. G. PRIN. ANHALT. COM. ASC. DO. BERNB. ET. SERV. NAT. XVII. IUN. AN. CHR.

CHR. M. DLXXIX. DENAT. VII. IAN. HOR. VII. VESP.
AN. CHR. M. DC. L. VIXIT. AN. LXX. MEN. VI. DIES.
XXI. In altera facie habentur insignia Anhalt cum hoc germa-
nico (ut puto) Principis symbolo. Auf deinen Wegn leit/
Herr Gott mich allezeit.

(1.) Albrechtia Wütenau, & Bernhardtia Krosigk. In posteriori itinere comites habuit Christophorum a Lehendorf, Philippum Jacobum von der Grün/ & B. a Krosigk. (2) Eidem periculo tum obnoxii erant Johannes Bacciecco Proregis Neapolitani frater, aliiqve Hispani Magnates. (3.) Ferdinandi. (4.) In concione funebri habetur anni sequentis mensis Martius. (5.) MATTHIÆ. Factum id Papiæ in Vngaria. (4.) Historiam Originum hujus Societatis scripsit Georgius Neumarck libro Vinariæ edito anno 1668. cui titulus: Der neusprossende Deutsche Palmbaum. Spenerus in *Sylloge Genealogico-Historica* pap. 810. ita: *Oeconomica laude hic (Princeps) excelluit, & de literis, inprimis nostra lingua, non parum est meritis. Cum prius de Academia instituenda consilia agitasset, virorum publici boni callentium suasu, Societas, quam Frugiferam dicunt, eo autore inita est: cujus ipse quoque cum caput esset (dictus der Nährende) suis auspiciis non paucos aliunde versos libros in vernaculo idiomate prodire fecit.* (5.) Quorum catalogum contexuit Neumarckius. (6.) Sepulta est Cöthenii inter medios strepitus bellicos.

IV. WILHELMVS LVDOVICVS, tanto Patre dignissimus filius. anno CIOICLX. III. Novembr. regiminis habenas capessere coepit, annoqve - - - conjugem duxit agnatam *Elisabetham Carolam*, Friderici Principis Anhaltini filiam. Verum anno CIOICLXV. improlis decessit, adeoq; lineam istam Cötheniensem terminavit, successionem ad Plötzkenfes transmissa. Viduam Augusto Duci Holsato-Plonensi nuptam jam tam diximus cap. XLVI.

INSIGNIBVS ANHALTINIS.

I. Insignia Anhaltinorum Principum (si Servestanæ lineæ exceperis) Ernestus Brotufius, Sibmacherus & alii repræsentant. Ea duabus perpendicularibus & totidem transversis lineis in novem quadras distributis constant, sic tamen ut mediæ locum parmula occupet peculiaris.

II. Vt a medio scutulo ordiamur, illud ad perpendicularium bipertitum est: prior pars argentea dimidiam aquilam rubeam continet; altera aurea Saxonicas fascias nigras & sertum rutaceum. Iam facile credo hoc insigne Henricum I. ex Comitum ordine in Principum excellentiorem locum sublatum a Cæsare (neque tamen is Fridericus I. sed II. erat) accepisse, ut sicuti Anhaltinus Principatus ex terris partim Saxonicis partim Brandenburgicis coaluerit, clypeus quoque ad Saxonicum & Brandenburgicū quadamtenus accederet, ac simul commonstraret, in hac gente geminum olim Electoratū viguisse. Quā in rem Spenerus: *De eo minus dubitaverim, Anhaltinas ditiones πρὸς παλαιὰ εἶναι Saxonie atque Marchie, atque adeo symbolon hoc ex utriusque symbolis compositum non solum memoriam servare, in Serenissima hac gente uno tempore duos Electoratus viguisse, sed etiam notare Principatum, quem Electoralis familie ramus iste teneret.*

III. Quæ inter quadras scuti primum locum occupat, argenteum habet fundum, repræsentans ursum nigrum corona aurea (quo metallo etiam collare urfi tingitur) redimitum, rubentem linguam protendentem, & super muro tessellato, quater pinnato, & obliquo fitu in laterculi lævum latus ascendente gradientem. In muro illo etiam conspi-
cere

ere est portam auratam, ferramentis nigris. Hoc autem
insigne quoniam Alberto Vrso acceptum sit ferendum, nullus
dubito: cum & ipsum cognomen Vrsi ursino debeat origi-
nem. Henrico Meibomio jam pridem ita visum, nuper in
Marchia Soltvedelensis historia §. XLV. monui.

IV. Qui huic proximus laterculus est aureus, quinque
fascias nigras defert: quo symbolo antiqua dynastia Ballen-
stet denotatur. Pomarius in *Chronico Saxonico* trabes has
Bailen vocat. *An dialecto antiqua corrupta, pro Balsten?*
inquit Spenerus, additque: *Ita ratio nominis constaret
evidentior.*

V. Tertius in ordine supremo laterculus tessellis ni-
gris & argenteis distinguitur, ac *Comitatum Ascaniensem* de-
signat. Hujus Comitatus quæ olim fuerit fortuna, ex supe-
rioribus clarum: quæ nunc sit, ad calcem proximi capitis
docebimus.

VI. Laterculus, qui principem parmulam a dextris sti-
pat ad perpendiculum, & transversim in quatuor quadran-
tes divisus auro atque minio inficitur, notat dynastiam *Wal-
dersee*, cujus caput est Dessavia.

VII. Alia ad lævam Anhaltinum minorem clypeum
stipat quadra cærulea, quæ aureis duobus baltheis ex sinistro
latere descendentes exornatur. Hoc *Comitatus Warmstori-
ensis* est insigne, cujus memoria superest in præfectura illius
nominis, quam Cöthenienses possident. Et huic laterculo
debetur galea duabus alis expansis insignis.

VIII. Quæ pedis est prima area cærulea, aquilam expli-
catis alis volantem, & linguam rubeam crura vero aurea o-
stendentem, argento tingit. Hoc symbolum est *Comitatus
Mülingensis*, qui diu penes Comites Barbyenses fuit.

IX. Media aurea pedis tota cocco tincta est, & juxta

Albinum regalia denotat, ac plerumque *die Blutfahne* appellatur. Ex errore factum putat Spenerus, quod in Brotufio frequenter hac areola, linea ex angulo laevo in pedis latus dextrum descendens diagonaliter secet scutum, coloribus additis rubeo & aureo.

X. Extrema area cum prima videtur convenire. Argento enim tincta refert ursum nigrum, oculis & lingua rubeis, collari aureo ornatum, super muro quater pinnato gradientem. In eo tamen est discrimen, quod prior ursus sit coronatus, hic non item: ut ut Spangenbergius, Sibmacherus & alii coronam imponant. Præterea ÷ *deiva* Spenerus monuit, urfi hujus collare non auro, verum argento tingi. Procul dubio autem alter hic ursus *Bernburgiam* dynastiam designat.

XI. Descripto hunc in modum scuto tres incumbunt galeæ, omnes coronatæ. Ex prima media sui parte prorumpit ursus scutarius coronatus linguam rubram ostentans. Ex altera protenduntur duo brachia nigro & aurato (alternante colorum situ) habitu, quæ decussata singula manu fasciculū tenent pavoninarum pennarum: tertia sustinet dena vexilla, auratis perticis suspensa, & Ascaniis picta tessellis. Primæ & mediæ cassidis significatio facile agnoscitur: media autem videtur designare Anhaltinum ipsum principatum. Quo retuleris, quod Brotufius refert, eo tempore Henrico Anhaltino ab Imperatore gratiæ principalis conferendæ captum esse consilium, cum pavoninis ejusmodi pennis muscas abigeret. Lacinias quæ cassides tegunt, circa primam argentum, rubeus & ater color, circa mediam, aurum & niger, circa tertiam utrumque metallum, minium & niger color tingunt.

XII. Quando demum typus hic insignium assumtus sit, quo
huc-

hucusque usi Principes Anhaltini, non satis certum arbitrat-
tur Spenerus. Idem tamen putat Georgium fuisse I. qui eo
uteretur, postquam ad eum Bernburgia successio delata erat.
Vidit tamen alicubi superiori adhuc sæculo illum typum, ut
nonnisi quadripartitus esset clypeus, ex Ascaniis tessellis, &
urso super pinnis gradiente, incumbente toti parmula An-
haltina. Ita Adolphus Anhaltinus Episcopus Mersbur-
gius apud Brotufium in Chronico Mersburgensis pri-
mæ areæ Anhaltinum *δῆγμα*, secundæ & tertiæ ursum coro-
natum super pinnas gradientem, quartæ tessellas inscripsit:
imposita toti Episcopatus scutulo.

XIII. In illa dispositione nihil hodie mutatum est, nisi
quod linea Servestana tribus areolis auctior est. Eæ autem
ad lævam triplici serie appinguntur. Superior, quæ ordine
quarta est, cærulea leonem aureum, *Jeverense* scilicet *symbo-
lum*, continet. Quæ huic subjicitur, octava numero, aurea,
nigrum leonem exhibet, *Kniphusiam* tesseram. Extrema cæ-
rulea inter duas alias argenteas caput caninum cum millo
aureo refert, & designat dynastiam *Waltber-Nienburg*:
quam post extinctam stirpem Comitum Barbyensium, ad
quos pertinebat, Johannes Georgius I. Elector Saxonæ Jo-
hanni Principi Anhaltino lege beneficiaria concessit. Tri-
bus etiam galeis, quibus Anhaltinum scutum tegitur, quar-
tam Servestani addunt, nempe Jeverensem, coronatam, &
tribus struthionis plumis superius antrorsum reflexis exor-
natam, quarum media auro, extrema argento tinguntur.*

(*) Videatur Nobilissimus Auctor *Notitiæ Procerum S. Rom. Germ.
Imperii lib. IV. cap. XI. pag. 676.*

XIV. Huic scuto Spenerus adstantes vidit Telamones
duos leones; & dubitat, an id fiat ob Jeverensem successio-
nem, cum alias Anhaltinis ursi sint familiares.

XV. De-

XV. Denique Christiano Ariberto, Comiti Behringensi, Georgii Ariberti filio scutum datum est quadripartitum: primo laterculo ursum gradientem vetus insigne gentis, quarto Bernburgium ursum, secundo & tertio Waldersee tessellas ex auro & minio referentibus; toti imposita parmula - - - cum urso nigro erecto coronato. Galeæ impositæ sunt tres coronatæ, ex quarum prima & tertia exsurgebant ursi, ille coronatus, hic corona destitutus: mediam tegebat mitra coccinea, limbo reducto aureo. Ceterum cum ipso Principe anno MDCLXXVII. mortuo, & titulus Comitis Behringensis & insigne ejus singulare expiravit.

CAP. XLIV.

DE

FORMA REGIMINIS IN PRINCIPATV ANHALTINO, DEQVE PRÆSENTE STATV CONTROVERSIAE ASCANIENSIS.

I.

QVod ad regimen in Principatu Anhaltinocivile attinet, post divisionem territorii & ipsum quoque fuit divisum: ut adeo unaquæque Celsissimorum Principum familia singulari & a ceteris distincto gaudeat regimine: quo in jus in civilibus æque ac causis criminalibus sollicitè ac summo subditorum cum fructu administratur. Quicquid tamen ad totius Domus Anhaltinæ statum in Imperio Germanico publicum pertinet, conjunctim id ipsum & communicato consilio perficitur. Nec minus etiam tributorum (der Land und Trank-Steuer) collectio communi hactenus nomine fuit instituta; quæ quidem etiam communi ærario illata ministrorum communium salariis aliisque ad totius Domus usum spectantibus impensis deputantur. Atque ex hoc quoque

que ærario definita Principum Anhaltinarum dos repetitur. Præterea illustre Gymnasium Serrestanum cum convictorio totius familiæ Principes munificentissimos habet Nutritores, & ab iisdem singuli Professores leguntur in hunc ordinem, ac salarium accipiunt; nunc quoque Servestana linea a recepto Professore Augustanam Confessionem in Gymnasio expone suam quoque symbolam liberaliter contribuyente.

II. Hos ipsos Principes Anhaltinos circuli Saxonici superioris Status esse, ac uno communi voto in Comitibus Imperii gaudere, nemini non constare arbitror. Ante annos autem non adeo multos jus primogenituræ in linea præsertim Bernburgica & Servestana, quas pluribus masculis Deus auxit, coepit obtinere, manente tamen illibata celsissimorum fratrum concordia.

III. Denique etiam quomodo ante paucos annos diuturna illa Ascaniensis controversia fuerit composita, Nobilissimus Auctor *Notitiæ Germanici Imperii Procerum lib. IV. cap. XI.* exposuit, cujus ipsa verba in medium afferemus, iisque hanc Principum Anhaltinorum historiam obsignabimus. *Hoc quidem seculo, cum Episcopatus ille (Halberstadenensis) in pacificatione Westphalica jure seculi donatus, atque in Electorem Brandenburgicum titulo compensationis translatus esset, injecta spes quædam Anhaltinis fuit, Comitatum avitum recipiendi, de qua tamen deciderunt: unde in Comitibus Imperii, quæ dictam pacificationem proxime exceperunt, ipsi etiam in catalogo restituendorum recenseri voluerunt, juraque sua in Ascaniensem Comitatum in medium protulerunt; verum res ad comitia prorogata rejecta fuit. Hæc postquam ceperunt, Anhaltini variis libellis memorialibus, pro obtinenda restitutione in avitam ditionem, vel saltem aliqua com-*

pensatione equivalente Imperii Proceres faligarunt, a quibus tandem an. 1680. d. 28. Aug. scitum est, ut Anbaltinis Principibus, obseffam pacis amore, Comitatum Ascaniensem Electori Brandenburgico satisfaceret, utqve eo nomine Cafari de meliori nota commendarentur: qui cum hac scita sua sententia comprobasset, nuper admodum d. 24. Maij, anni, quo agimus 1683. alio ordinum Imperii consulto decretum est, ut Anbaltinis loco satisfactionis nova Investitura, eademqve simultanea cum Electore Brandenburgico in Comitatum Ascaniensem concederetur, nec non ipsi, eorumqve ditiones ab omnibus Imperi oneribus per quatuor & viginti annorum spatium eximerentur, ita tamen, ne id presenti paratui bellico ad Imperii defensionem cuivem instituto, vel tertio cuiq. damno esset.

F I N I S.

INDEX

INDEX CAPITVM.
I.

- D**E Anhaltini Ascaniiqve nominis, ut & ipsorum
Principum Anhaltinorum origine. pag. 1.
II. De Henrico, primo Principe Anhaltino. p. 9.
III. De Henrico Pingvi, & an is frater fuerit Henri-
ci Senioris. p. 22.
IV. De Henrico II. Archiepiscopo Magdeburgensi,
Henrici I. filio. p. 25.
V. De Ottone Henrici I. filio ejusqve liberis. p. 28.
VI. De Bernhardo I. Bernburgicæ lineæ conditore,
ejusque filio Bernhardo II. p. 35.
VII. De Alberto Bernhardi I. filio, Episcopo Halber-
stadenfi. p. 41.
VIII. De Bernhardo III. *Spoliato*, Bernhardi II. filio. p. 47.
IX. De Bernhardo IV. & Henrico Bernhardi III. fi-
liis. p. 61.
X. De Rudolpho, Halberstadenfi Episcopo, & Bern-
hardo V. Henrici III. filiis. p. 63.
XI. De Ottone III. Bernhardi *Spoliati* filio, ejusdem-
que filiis Ottone IV. & Bernhardo VI. ultimo Bern-
burgicæ lineæ Principe. p. 64.
XII. De Sigfrido I. Henrici I. filio, *Servestanæ* lineæ
conditore. p. 67.

- XIII. De Albetto Seniore, Sigfridi I. filio. p.74.
- XIV. De Woldemaro Seniore, Alberti Senioris filio, ejusdemque gnato Woldemaro juniore. p.78.
- XV. De Alberto Juniore, Alberti Senioris filio. p.86.
- XVI. De Johanne I. Alberti II. filio. p.89.
- XVII. De Alberto III. *Claudio*, Johannis filio, & nonnullis ejus liberis. p.93.
- XVIII. De Alberto V. Alberti *Claudi* filio, ejusdemque liberis. p.98.
- XIX. De Adolpho I. Alberti *Claudi* filio, & plerisque ejus liberis. p.99.
- XX. De Adolpho II. Adolphi I. filio, Episcopo Mersburgensi. p.102.
- XXI. De Sigismundo Johannis I. filio. p.105.
- XXII. De Georgio I. sive Seniore Sigismundi I. filio. p.111.
- XXIII. De Georgio II. *Robusto*, & Sigismundo II. Georgii I. filiis. p.117.
- XXIV. De Rudolpho, Maximiliani I. Cæsaris fortissimo Duce, Georgii I. filio. p.128.
- XXV. De Woldemaro, Georgii I. filio. p.128.
- XXVI. De Wolfgango *Pio*, Woldemari filio. p.132.
- XXVII. De Ernesto, Georgii I. filio. p.140.
- XXVIII. De Ioachimo, Ernesti filio. p.142.
- XXIX. De Georgio IV. Ernesti filio, Coadjutore Episcopatus Mersburgensis. p.143.
- XXX.

- XXX. De Iohanne IV. Ernesti filio. p. 159.
- XXXI. De Carolo & Bernhardo, Iohannis IV. filiis. p. 161.
- XXXII. De Ioachymo Ernesto, Iohannis IV. filio. p. 163.
- XXXIII. De Bernhardo & Iohanne Ernesto, Joachimi Ernesti filiis. p. 176.
- XXXIV. De Iohanne Georgio I. Joachimi Ernesti filio, Dessaviensis lineæ conditore. p. 178.
- XXXV. De Georgio Ariberto, Iohannis Georgii I. filio, ejusque gnato, Christiano Ariberto, Comite in Behringen p. 181.
- XXXVI. De Iohanne Casimiro, Iohannis Georgii I. filio, ejusdemque nepote Iohanne Georgio II. totius familiæ Anhaltinæ Seniore. p. 183.
- XXXVII. De Christiano I. Joachimi Ernesti filio, Bernburgiæ lineæ conditore. p. 185.
- XXXVIII. De Friderico, Christiani I. filio, Hazkerodanæ lineæ fatore, ejusque filio Wilhelmo. p. 192.
- XXXIX. De Christiano II. Christiani I. filio, ejusque filio Victore Amadeo, Principibus lineæ Bernburgicæ. p. 193.
- XL. De Augusto, Plotzkaviensis lineæ conditore, ejusque filiis & nepote posthumo Emanuele Lebrechto. p. 196.

XLI. De Rudolpho, Serveſtanæ lineæ ſatore, ejusq;
filio Johanne & nepotibus. p.198.

XLII. De Ludovico, Joachimi Erneſti filio, condito-
re lineæ Cothenianæ, quæ in ejus filio Wilhelmo
Ludovico exſpiravit. p.201.

XLIII. De Inſignibus Anhaltinis. p.220.

XLIV. De forma regiminis in Principatu Anhaltino,
deſque præſenti ſtatu controverſiæ Aſcanienſis.
p.224.

F I N I S.

Sagittarius, Caspar,

Historiam principum Anhaltinorum

Jena 1686

4 Diss. 122#Beibd.19

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10641890-6

VD17 3:008966A